

Sirpalepolitiikasta kohti luovan talouden ekosysteemiä

Loppuraportti työ- ja elinkeinoministeriön
Luovan talouden strategisesta
hankkeesta 2008–2011

Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisu
Konserni
35/2011

TYÖ- JA ELINKEINOMINISTERIÖ
ARBETS- OCH NÄRINGSMINISTERIET
MINISTRY OF EMPLOYMENT AND THE ECONOMY

Sirpalepolitiikasta kohti luovan talouden ekosysteemiä

Loppuraportti työ- ja elinkeinoministeriön
Luovan talouden strategisesta hankkeesta
2008–2011

Tekijät Författare Authors Petra Tarjanne Juho Jokinen Riitta Ylätaalo Irmeli Lamberg Marianne Möller Marianne Toiskallio (toim.)	Julkaisu-aika Publiceringstid Date Syyskuu 2011 Toimeksiantaja(t) Uppdragsgivare Commissioned by Työ- ja elinkeinoministeriö Arbets- och näringsministeriet Ministry of Employment and the Economy Toimielimen asettamispäivä 30.10.2008 Organets tillsättningsdatum Date of appointment	
Julkaisun nimi Titel Title Sirpalepolitiikasta kohti luovan talouden ekosysteemiä - Loppuraportti työ- ja elinkeinoministeriön Luovan talouden strategisesta hankkeesta 2008–2011		
Tiivistelmä Referat Abstract Työ- ja elinkeinoministeriö asetti kesäkuussa 2008 Luovan talouden strategisen hankkeen vauhdittamaan luovien alojen yrittäjyyttä. Hankkeen asettaminen perustui pääministeri Matti Vanhasen II hallitusohjelmaan. Luovien alojen yrittäjyyden kehittäminen sisältyy työ- ja elinkeinoministeriön työn, yrittäjyyden ja työelämän kehittämisen politiikkaohjelmaan sekä innovaatiostrategiaan. Hanke osallistui keskeisenä toimijana poliittisesti päätettyjen toimenpiteiden käytännön läpiviennin seurantaan. Strategisen hankkeen tavoitteena oli poistaa luovan talouden kehittymistä estäviä pullonkaloja sekä kehittää yrityksille toimintaympäristöä, joka tukee toimialariippumattomia, uutta liiketoimintaa synnyttäviä luovaa osaamista hyödyntäviä ekosysteemejä. Luovan talouden luonteesta ja kansantaloudellisesta merkityksestä esitettyjen arvioiden mukaan kulttuuri ja luova toiminta nähdään tulevaisuudessa talouden ja yhteiskunnallisen kehityksen keskeisenä voimana. Euroopan komission selvitykset nostavat esille kulttuurin ja luovien alojen merkityksen Euroopan tulevaisuuden ja kilpailukyvyn ja erityisesti Lissabonin strategian toteutumisen kannalta. Euroopan Unionin jäsenvaltioita kannustetaan paneutumaan luovan talouden kehittämisedellytysten parantamiseen. Luovalla toiminnalla on keskeinen rooli innovaatiotoiminnassa ja elinkeinoelämän kehityksessä myös Suomessa. Tämän julkaisun tavoitteena on avata luovan talouden toimintamalleja sekä edistää luovan talouden kehittämiseen liittyvää keskustelua. Raportti kuvaa luovan talouden kehittämistä Suomessa Luovan talouden strategisen hankkeen näkökulmasta edeten hankkeen tuloksiin, joita esitellään tavoitealueita kuvaavien lukujen yhteydessä sekä yhteenvetoluvussa. Hankkeessa on toteutettu verkostomaista työtapaa avoimien verkostojen kautta törmäyttäen eri aloilla ja erilaisista organisaatioista olevia ihmisiä. Luovan talouden strategisen hankkeen vaikuttavuus näkyy ennen kaikkea pitkällä tähtäimellä uusien verkottuneiden toimintamallien kautta. Luovan talouden strateginen hanke jakaantui neljään tavoitealueeseen: työelämäkysymykset, yrittäjyyden kehittäminen, tuotekehitys ja uudet toimintamallit sekä ennakointi ja tutkimus. Työelämäkysymysten tavoitealue paneutui yksilön näkökulmaan, itsensä työllistävien sosiaali- ja työttömyysturvan kehittämiseen ja luovan osaamisen tunnistamiseen. Yrittäjyyden kehittämisen tavoitealue paneutui erityisesti luovien alojen yritystoiminnan kehittämiseen Jalostamo- toimintaa kehittämällä ja palvelun vakiinnuttamisella. Uudet toimintamallit tavoitealueella paneuduttiin luovien alojen näkyväksi tekemiseen sekä luovien alojen rahoitukseen ja ekosysteemien kehittämiseen liittyviin kysymyksiin. Ennakoinnin ja tutkimuksen tavoitealueella tuotettiin tulevaisuustietoa luovan talouden ennakkoinnin kehittämiseen. Kansainvälistyminen on toimintaa läpäisevää ja sitä käsitellään omassa luvussaan. Yhteenveto luvussa esitellään miten luovaa taloutta tulee tulevaisuudessa kehittää.		
Työ- ja elinkeinoministeriön yhdyshenkilö: Luovan talouden strateginen hanke/Juho Jokinen, puh. 010 604 7069		
Asiasanat Nyckelord Key words Luova talous, ekosysteemit, luova osaaminen, toimintamallit		
ISSN 1797-3562	ISBN 978-952-227-565-3	
Kokonaissivumäärä Sidoantal Pages 174	Kieli Språk Language Suomi, finska, finnish	Hinta Pris Price 28 €
Julkaisija Utgivare Published by Työ- ja elinkeinoministeriö Arbets- och näringsministeriet Ministry of Employment and the Economy	Kustantaja Förläggare Sold by Edita Publishing Oy / Ab / Ltd	

Esipuhe

Elokuvakäsikirjoittaja, pelisuunnittelija, muotibloggaaja, palvelun tarinallistaja, näyttelijäagentti, konseptisuunnittelija ja kirjastonhoitaja; joukko tyypillisiä ja epätyypillisiä luovan alan työntekijöitä. Pelkästään kapeammin rajautuvalla kulttuurialalla on Suomessa noin 108 000 työntekijää. Se on paljon, mutta heitä voisi olla vieläkin enemmän.

Luovissa aloissa on taloudellisen toiminnan keskeinen perusta. Tällä hetkellä luovat alat muodostavat noin seitsemän prosenttia maailman bruttokansantuotteesta ja osuus on kasvussa. Suomessa luovien alojen ja niiden ytimen muodostavien tekijänoikeustoimialojen tuottama arvonlisäys on jo suurempi kuin vaikka alkutuotannon tai paperiteollisuuden. Luovalla taloudella on suuri merkitys kansainvälisen kilpailukyvyn lisääjänä ja viennin edistäjänä.

Alkusanat luovan talouden strategiselle hankkeelle asetettiin hallitusohjelmassa. Se, että politiikassa tunnustetaan luovan talouden potentiaali, on hyvä lähtökohta uudistuksille. Monet nykyiset rakenteet kuten rahoituksen instrumentit, vienninedistäminen ja työttömyysturva vaativat päivitystä, jotta ne palvelevat myös luovien alojen yrityksiä ja työntekijöitä.

Tätä päivitystyötä on vauhditettu luovan talouden strategisella hankkeella, jonka loppuraportti on käsissäni. Hanke on onnistunut paikantamaan toimintaympäristössä niitä asioita, joita on uudistettava, jotta luovan talouden potentiaali saadaan täyteen käyttöön.

Työmarkkinat ovat muuttuneet niin, että yhä useampi ihminen toimii työmarkkinoilla perinteisen palkkatyön ja yrittäjyyden välimaastossa. Tämä pätee myös, ja ehkä erityisesti, luoviin aloihin. Siksi osana tätä hanketta on helpotettu sivutoimista yrittäjyyttä.

Myös yritystuki- tai rahoitusjärjestelmämme taipuu helpommin perinteisten teollisuusyritysten kuin luovan alan yritysten tukemiseen. Tämän täytyy muuttua. Monet yrityksistä syntyvät lisäksi suoraan kansainväliseen toimintaympäristöön.

Tarvitaan erityistä taitoa ja näkemystä, jotta voidaan kehittää jotakin niin vaikeasti hahmottuvaa, koko ajan muuttuvaa ja taloutta laajalti läpäisevää kuin mitä luova talous on. Olen iloinen, että työ- ja elinkeinoministeriöstä on näitä erityisiä ominaisuuksia löytynyt. Kehittämishankkeesta on löytynyt sitä luovuutta, näkemyksellisyyttä ja yhteistyökykyä mitä työ luovan talouden ja sen tekijöiden kanssa edellyttää.

Usein hyvät tarinat jättävät lopun auki. Loppuraportti on painettu, mutta työ luovan talouden kehittämiseksi jatkuu.

ANNI SINNEMÄKI

Sisälllys

Esipuhe.....	5
Sisälllys.....	7
Lukijalle.....	11
1 Katsaus luovaan talouteen Suomessa - Sirpalepolitiikasta kohti	
luovan talouden ekosysteemiä	12
1.1 Luovuuden läpäisyperiaate osataan nyt ottaa vakavasti	13
1.2 Luovan talouden kenttä.....	15
1.3 Luovien alojen ja luovan talouden määrittelyä	16
1.4 Luovan talouden arvo	19
1.5 Kansallinen aineettomien oikeuksien strategia (IPR-strategia).....	20
1.6 Luovan talouden toimintaympäristön muutos ja haasteet	22
1.7 Luovuus kansallisena voimavarana	24
1.8 Tulevaisuuden luova kaupunki syntyy innostuksesta	25
2 Luovan talouden strategisen hankkeen matka ajassa	27
2.1 Hanke suunnitelma, asettamis- ja määrärahapäätös 2008	29
2.2 Luovan talouden strategisen hankkeen tavoitteet.....	31
2.3 Luovan talouden strategisen hankkeen kehittämistoimenpiteiden painopisteet hankkeen käynnistyessä 2008.....	32
2.4 Luovan talouden strategisen hankkeen organisointi.....	33
2.5 Luovan talouden strategisen hankkeen tavoitealueet ja kohderyhmittä	34
2.5.1 Tavoitealue 1. Työmarkkinoiden toimivuus ja työvoiman saatavuus	34
2.5.2 Tavoitealue 2. Yrittäjyyteen ja kasvuun kannustava toimintaympäristö	35
2.5.3 Tavoitealue 3. Tuotekehitystoiminta.....	35
2.5.4 Tavoitealue 4. Ennakointi ja tutkimus.....	35
2.6 Työtapana elävät verkostot – oppivat verkostot	36
3 Uudistuva työ	37
3.1 Luovan työn tekijöiden osaaminen työmarkkinoiden käyttöön....	39
3.2 Itsensä työllistämisen helpottaminen.....	40
3.3 Puheenvuoro luovien alojen opiskelijoiden työllistymisen puolesta.....	40
3.4 Työelämäkysymysten tavoitealueella toteutetut toimenpiteet ..	41
3.4.1 Starttiraha	41
3.4.2 Sosiaali- ja työttömyysturvan kehittäminen	42
3.4.3 Verotuksen kannustavuus.....	44
3.5 Osaamisen tunnistaminen TE-toimistossa	45

3.5.1 URA:n ammattiluokituksen uudistaminen	46
3.6 Luovan osaamisen tunnistaminen ja hyödyntäminen	47
3.7 Työelämäkysymysten tavoitealueen tuotokset ja niiden vaikuttavuus	48
4 Luovien alojen yritystoiminnan kehittäminen.....	50
4.1 Jalostamo tarjoaa näkemyksiä ja neuvontaa luovien alojen yrittäjille.....	51
4.1.1 Jalostamo koordinaation näkökulmasta	51
4.1.2 Sparrauksen syvin olemus.....	52
4.1.3 "Oivallista toimintaa".....	53
4.2 Luovan talouden kansainvälistyminen	54
4.2.1 Kansainvälistymistä edistäviä hankkeita.....	55
4.3 KOKO – ohjelman Luovien alojen verkosto	56
4.3.1 Koko Luovien alojen verkosto: Sentraali-Santra ja käyttöliittymä	57
4.3.2 Herätys maaseutu!	58
4.4 Yrittäjyyden kehittämisen tavoitealueen tuotokset ja niiden vaikuttavuus.....	59
5 Toimintamallien uudistaminen ja verkottumisen edistäminen.....	61
5.1 Tavoitealueen toiminnan työskentelyperiaatteet	62
5.2 Ekosysteemien toimintamallit ja verkottuminen	63
5.2.1 Luova talous tarvitsee luovaa ajattelua.....	63
5.2.2 Yrityksen verkostoitumisen tasot.....	65
5.3 Toimiala- ja ekosysteemikehitys.....	66
5.3.1 Luovien alojen vienti- ja kansainvälisen toiminnan kartoitus – projektin toimet ja tavoitteet	67
5.4 Rahoitus.....	68
5.5 Tuotekehitys.....	70
5.5.1 Monialainen innovaatioympäristö vapauttaa luovuuden ...	71
5.5.2 Tiedolla johtaminen luo tulevaisuutta	73
5.6 Muotoilun muuttunut rooli	74
5.6.1 Yrityscase Huopaliike Lahtinen	75
5.6.2 Muotoilun häytön laajentuminen.....	77
5.7 Uudet toimintamallit tavoitealueen tuotokset ja niiden vaikuttavuus.....	79
6 Ennakointi ja tutkimus.....	81
6.1 Lisää ymmärrystä monimutkaiseen tulevaisuuteen	82
6.2 Mikä tulevaisuudessa on tärkeää?	82
6.3 Miten luovaa taloutta voidaan edistää?.....	83
6.4 Talouden toimijakentän näkemyksiä tulevaisuudesta.....	85
6.5 Tulevaisuutta luovasta taloudesta	85
6.6 Kohti hybriditalouden haastetta	86

6.7 Luovan talouden keskeiset kysymykset tulevaisuudessa.....	87
6.8 Tulevaisuutta rakennetaan jatkuvasti	87
6.9 Ennakoinnin ja tutkimuksen tavoitealueen tuotokset ja niiden vaikuttavuus.....	87
7 Kansainvälinen yhteistyö ja luova talous	89
7.1 Pohjoismaiden ministerineuvoston aloitteet.....	90
7.2 EU:n ja komission aloitteet luovan talouden edistämiseksi	93
7.3 Muita eurooppalaisia hankkeita ja verkostoja	95
7.4 Yhteenveto Suomen luovan talouden kansainvälistymisen esteistä.....	96
8 Yhteenveto ja johtopäätökset	97
8.1 Luova talous Jyrki Kataisen hallituksen ohjelmassa	98
8.2 Luovan talouden ja kulttuuriyrittäjyyden tulevaisuustyöryhmä	99
8.2.1 Luovan talouden kehittämisen tavoitteet	100
8.3 Luovan talouden kehittämisen kaksinaipainen toimintamalli	101
8.3.1 Uno Actionin ja Policyn tehtävät	101
8.4 Luovan talouden kehittämisen mahdollisuuksia	102
8.5 Luovan talouden strategisen hankkeen tuotokset ja niiden vaikuttavuus.....	103
Kuvitellen ja Tarinakone - yritysesittely	106
Julkaisut.....	107
Lähteet.....	110
Liitteet.....	112

Lukijalle

Tämän julkaisun tavoitteena on avata Suomen luovan talouden kehittämiseen liittyviä toimintamalleja sekä edistää luovan talouden kasvua ja kansainvälistymistä koskevaa keskustelua. Työ- ja elinkeinoministeriön Luovan talouden strateginen hanke on toteutettu käyttäen verkostomaista toteutustapaa hyödyntäen neljää eri tavoitealuetta. Luvuissa on hankkeen tavoitealueiden vetäjien, asiantuntijoiden ja hankkeeseen osallistuneiden osapuolien kirjoituksia lisättynä faktalaatikoilla, kiteytyslaatikoilla ja kaavioilla.

Katsaus luovaan talouteen – Sirpalepolitiikasta kohti luovan ekosysteemiä; luku 1 taustoittaa, mitä luova talous on, mistä luovassa taloudessa on kyse ja luovan talouden problematiikkaa.

Luovan talouden strategisen hankkeen matka ajassa; luku 2 kuvaa Luovan talouden strategisen hankkeen tehtäviä ja lähtökohtia sekä organisoitumista.

Tavoitealueiden työ ja tulokset; luvuissa 3–6 kuvataan hankkeen eri tavoitealueiden sisältöä ja tuloksia. Luvussa 3 käsitellään uudistuva työtä, luvussa 4 luovien alojen yritystoiminnan kehittämistä, luvussa 5 toimintamallien uudistamista ja verkottumisen edistämistä sekä luvussa 6 ennakoitua ja tutkimusta luovan talouden näkökulmasta.

Kansainvälinen yhteistyö ja luova talous; luku 7 kuvaa lyhyesti EU-tason ja pohjoismaisen yhteistyön merkitystä luovan talouden kehittämässä ja Suomessa tarvittavista uudistuksista, jotta Suomi voisi täysipainoisesti osallistua luovan talouden edistämisen kansainväliseen ja globaaliin yhteistyöhön.

Yhteenveto ja johtopäätökset; luku 8 päättää raportin esittelemällä, miten luovaa taloutta tulee tulevaisuudessa kehittää.

Kiitokset

Kiitos kaikille kirjoittajille ja luovan talouden keskeiset kysymykset tulevaisuudessa –kyselyyn vastanneille arvokkaasta panoksesta ja paneutumisesta luovan talouden kehittämiseen. Toivomme lukijalle antoisia lukuhetkiä tämän julkaisun parissa.

Työryhmän jäsenet:

Petra Tarjanne, hankepäällikkö, työ- ja elinkeinoministeriö

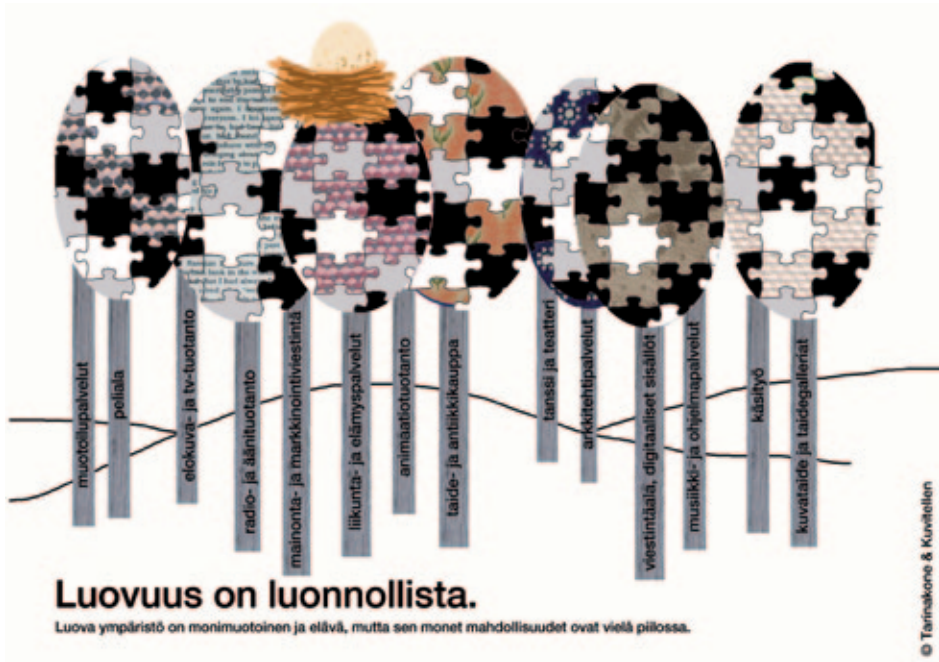
Juho Jokinen, hankesuunnittelija, työ- ja elinkeinoministeriö

Riitta Ylätalo, johtava asiantuntija, PKT-säätiö

Irmeli Lamberg, ohjelmajohtaja, Hermia Oy

Marianne Möller, konsultti,

Marianne Toiskallio, projektisuunnittelija, julkaisun toimittaja, PKT-säätiö

1 Katsaus luovaan talouteen Suomessa - Sirpalepolitiikasta kohti luovan talouden ekosysteemiä

Kiteytyslaetikko 1. Laaja-alaisella ja toimialariippumattomalla kehittämisellä kilpailukykyä

Luovalla taloudella tarkoitetaan luovien alojen osaamisen, tuotteiden ja palvelujen hyödyntämistä muilla aloilla. Luovan talouden toimialariippumattomalla kehittämisellä parannetaan kaikkien toimialojen yritysten kilpailukykyä globaaleilla markkinoilla.

Maailmanlaajuinen talouden muutos ja siitä heijastuva rakennemuutos sekä työelämän murros haastaa etsimään kestävää uudistumista. Luovan talouden merkitys talouden uudistumiselle on huomattava. Tulevaisuuden kilpailukyvyn kannalta on tärkeää olla mukana koko EU:n luovan talouden kehittämisessä.

Suomessa luovan talouden kehittäminen edellyttää laaja-alaista poikkihallinnollista yhteistyötä eri ministeriöiden välillä. Vaikuttavan kehitystyön aikaansaamiseksi hallinnon ja toimialayhdistysten välinen yhteistyö on ratkaisevassa roolissa, samoin kansainvälisen, kansallisen ja alueellisten toimijoiden aukoton verkosto.

Maa-ilmantaluuden rakennemuutoksessa perinteiseen teolliseen tuotantoon perustuvat ansaintatavat ovat saamassa uusia muotoja. Etsitään uudenlaisia toimintamalleja, jotka antavat suomalaisille yrityksille kilpailukykyisen aseman tulevaisuudessa. Uusien toimintamallien yhteydessä on tullut vahvasti esille luova talous eli luovien alojen osaamisen liittäminen muiden alojen yritysten liiketoimintaan. Luovalla taloudella nähdään olevan kansantaloudellinen tehtävä ja arvo sekä keskeinen rooli osana Suomen menestysstrategiaa. Esimerkkinä on luovien toimialojen, pelien, elokuvan, musiikin saama mediahuomio ja menestys, sekä muotoilun kasvava rooli kilpailukyvyyn tuottajana.

Sen lisäksi, että luovalla taloudella nähdään olevan keskeinen kansantaloudellinen tehtävä, samalla luova talous on tärkeä alueellisen kehittämisen voimavara. Suomessa on pitkään panostettu osaamiseen ja kykyyn innovoida ja nämä ovat tunnusomaisia piirteitä luoville toimialoille.

Kysyntälähtöisten tuotteiden ja palveluiden suunnittelu, digitalisoitumisen valtavirtaistuminen liiketoiminnassa sekä muotoilun ja konseptoinnin roolin kasvu liiketoiminnassa synnyttävät kasvavaa tarvetta luovalle osaamiselle kaikilla toimialoilla. Luovuus kuuluu kaikille toimialoille. Siten luova talous tarkoittaa luovaa tapaa toimia. Nähdään uusi tapa tehdä asioita yritystoiminnassa.

Yhteiskunnallinen tilanne on nyt syksyllä 2011 toinen kuin hankkeen alkaessa vuonna 2008. Tämä kuvastanee omalta osaltaan rakennemuutoksen nopeutta. Kestävä kehitys ja arvomaailman muuttuminen ovat sanoja, jotka linjaavat yritysten toimintatapojen kehittymistä. Kasvua haetaan tekijöistä, jotka lisäävät tuottavuutta ja vähentävät yhteiskunnan kustannuksia sekä lisäävät yleisiä hyvinvointivaikutuksia.

Luovan talouden mahdollisuutena on murros, joka syntyy perinteisen teollisen ajan siirtymästä kohti palvelutaloutta. Merkittävä haaste luovalle taloudelle on yksinyrittäjien määrän kasvaminen. Yksinyrittäjien osuus on lisääntynyt 25 % 2000-luvun aikana. Työelämän rakenteiden kehittäminen on tärkeää, jotta saadaan uusia työpaikkoja luovia kasvuyrityksiä.

Kysyntälähtöisten tuotteiden ja palveluiden suunnittelu, digitalisoitumisen valtavirtaistuminen liiketoiminnassa sekä muotoilun ja konseptoinnin roolin kasvu liiketoiminnassa synnyttävät kasvavaa tarvetta luovalle osaamiselle kaikilla toimialoilla.

1.1 Luovuuden läpäisyperiaate osataan nyt ottaa vakavasti

Seuraavan artikkelin kirjoittaja **erikoissuunnittelija Pertti Linkola työ- ja elinkeinoministeriöstä** on osallistunut Luovan talouden strategisen hankkeen työelämäkysymysten tavoitealueen asiantuntijatyöryhmään. Työ- ja elinkeinoministeriössä hän on toiminut työllisyys- ja yrittäjyysosastolla.

Luovan talouden hanke lähti liikkeelle tilanteesta, jossa luovuus liittyi ihmisten mielissä paljolti luoviin aloihin ja niiden piirissä luoviin ammatteihin. Miten niitä tehtäisiin näkyviksi talouden ja yhteiskunnan voimavaroiksi? Lähtökohta oli

oikea, luovan talouden merkityksen kasvu oli ilmeinen ja tilastoissakin näkyvä. Luovan talouden vahvistamisen menettelytavat oli opittava.

Luova talouden strateginen hanke itsessään edusti myös luovaa ajattelua ja uutta kehittävää toimintaa. Kun luovan osaamisen hyväksikäytön edellytyksiä parannetaan, nähdään kovin pian, että luovan osaamisen soveltamisrajat eivät löydy toimiala- tai ammattiluokituksesta. Menettelyt, joilla luovuutta edistetään voivat olla ammatti- ja toimialariippumattomia, luovaa taloutta voidaan edistää läpäisyperiaatteella.

Luovan talouden strategisen hankkeen piiristä löytyy lukuisia esimerkkejä. Edistettäessä luovissa ammateissa olevien freelancereiden ja yksinyrittäjien työ- ja sosiaaliturvaa ja yrittäjälouhteisen työn riskien hallintaa, luodaan monikäyttöisiä työpoliittisia malleja. Näitä hyödyntäen luovuudessaan rohkeat yksilöt saavat uusia mahdollisuuksia ottaa työurallaan itsenäisiä, luovia haasteita. Mahdollisuudet eivät riipu siitä, olisiko varsinainen ammatinvalinta juuri jollain määrin jollain luovalla alalla.

Uudet toimintamallit, joita edustaa esimerkiksi edelleen jatkuva HELMI-hanke, tarjoavat yrityksille ja seuduille aikaisemmasta poikkeavia mahdollisuuksia yhteistoiminnallisiin rajaylityksiin seudun yritysten koettujen vahvuuksien hyödyntämiseksi.

Luovan talouden strateginen hanke on vahvasti tukenut liiketoimintaosaamisen ja mahdollisuuksien hyödyntämistä perinteisillä luovilla aloilla. On onnistuneesti lisätty varsinaisten luovien alojen näkyvyyttä, mahdollisuutta rahoitukseen ja painotettu luovien alojen ja osaamisalueiden merkityksen tunnistamista alalla kuin alalla.

Tärkeintä on nyt varmistaa, ettei panostus mene hukkaan, vaan että luovuuden läpäisyperiaate saa yritysten kehittämisen alueella sovellutuksia. Tämä edellyttää myös tuon jatkamista luovan talouden kehittämiseen.

Lisätietoja <http://www.tem.fi/>

Luovan talouden kehittäminen kuuluu usean ministeriön toimialaan Suomessa. Opetus- ja kulttuuriministeriö on keskittynyt kulttuurin perusedellytysten lisäksi kulttuuriviennin tukemiseen ja luovien alojen toimialatiedon kartoittamiseen¹. Työ- ja elinkeinoministeriö on panostanut muun muassa luovien alojen liiketoiminnan kehittämiseen. Pääosin sosiaali- ja terveysministeriön alaisuuteen kuuluu luovilla aloilla toimivien aseman parantaminen kehittämällä työtömyys- ja sosiaaliturvaa. Valtiovarainministeriön alaisuuteen kuuluu verotuslainsäädännön uudistaminen.

Luovia aloja edustavat toimialayhdistykset ovat toimialojensa ekosysteemeissä dynaamisia ja verkottavia solmuja. Toimialayhdistysten vahvuutena on heidän jäsenistönsä muodostama vahva yritysrajapinta. Luovan kentän

¹ Luova raha. Näkökulmia luovien alojen rahoitukseen. (2011). Hermia.

toimijoiden suuria haasteita on yhdistysten organisoituminen yhteisten päämäärien kehittämiseksi ja tavoitteellisen yhteistyön tekeminen julkisen sektorin toimijoiden kanssa.

Luovan talouden kehittämisen suuri haaste on luovan kentän monimuotoisuus. Mikä on luovaa taloutta ja miten sitä mitataan? Ketkä ovat toimijoita ja kuinka ne ovat organisoituneet, kuka tekee aloitteita ja laatii strategioita? Luovuuden ja uudistumisen prosessille on tyypillistä, ettei niitä voi ennalta kuvata tai ohjata. Toimijat ovat satunnaisia, eivätkä muodosta selkeitä ryhmiä. Kaikille ja kaikelle on annettava tilaa ja kehittymisen mahdollisuus, hyviä ja lupaavia aihioita on tunnistettava ja ruokittava sekä rohkaistava. Toimintaympäristöstä on tehtävä joustava ja suvaitsevainen, epäonnistumisia on siedettävä. Uusille vaikutteille on tehtävä tietä. Tämä on iso haaste hyvin organisoidussa ja järjestäytyneessä julkisen sektorin palvelujärjestelmässä.

Luova talous tuottaa monenlaisia mahdollisuuksia, mutta toisaalta myös haasteita uudistaa taloutta ja vahvistaa sen kilpailukykyä ratkaisemalla uudistumisen prosessien ongelmia. Yritysten arvoverkkojen ja toimintalogiikoiden muuttuessa työelämä ja osaamisen hyödyntäminen uudistuvat.

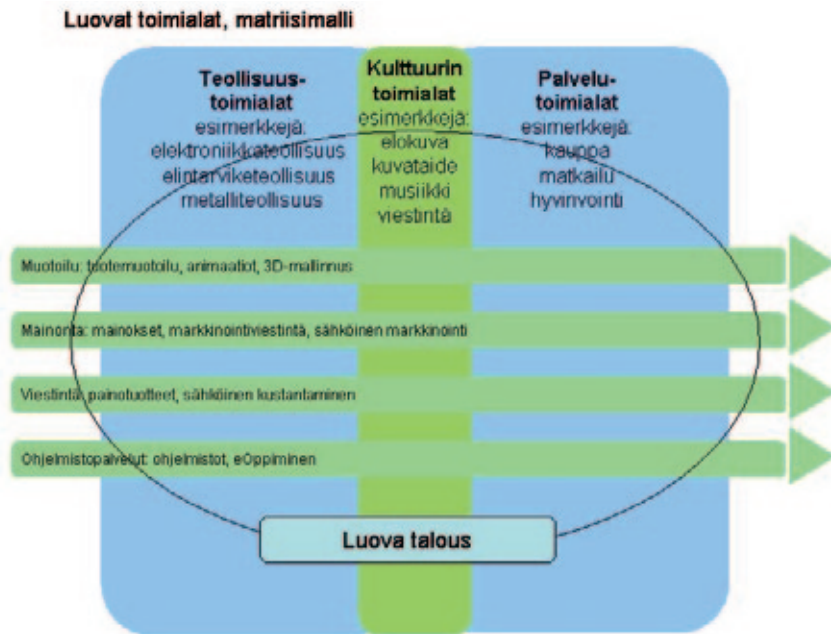
1.2 Luovan talouden kenttä

Erään näkemyksen mukaan luovan talouden keskiössä ovat luovat yksilöt, jotka synnyttävät innovaatioita, esimerkiksi uusia tapoja toimia, palvelukonsepteja, uusia tuotteita ja palveluja sekä brändejä. Luovuus ei tällöin kuulu ainoastaan luoville aloille, sillä innovaatioita edistävää luovuutta on kaikenlaisten organisaatioiden sisällä. Luovia ratkaisuja syntyy erilaisten organisaation ulkopuolisten yhteistyömuotojen ja toimialarajapintojen kautta. Nähdään, että luova talous syntyy kaikkien alojen luovuuden kautta. Toisen näkemyksen mukaan luovan talouden ytimessä ovat taide ja kulttuuriperintö sekä näihin liittyvä osaaminen, arvot, historia ja symbolit.

Luovien alojen liiketoiminta on osa sekä teollisuus- että palvelutoimialoja. Luovat alat tuottavat osaamista ja palveluja, joita uudistuva talous, mm. digitaalinen toimintaympäristö ja verkottuneet toimintamallit sekä vastuullinen liiketoiminta tarvitsevat. Yhdessä ne muodostavat luovan talouden kentän.

Kuva 1. havainnollistaa sitä, miten luovaan talouteen päästään kaikkien alojen luovuuden kautta. Kuvassa esitetään, kuinka kaikki toimialat ovat osa luovaa taloutta - jos niin haluavat. Taide- ja kulttuurialan toimijoiden ja luovan alan yritysten lisäksi luovuutta hyödyntää työssään ja liiketoiminnassaan myös muut toimialat. Esimerkiksi perinteinen teollisuus kehittää tuotteitaan ja palveluitaan hyödyntämällä muotoilijoita tai markkinointiviestinnän ja animaation ammattilaisia. Parhaimmillaan eri alojen yhteistyö synnyttää innovatiivisia uusia tuotteita ja palveluita.

Kuva 1. Luovan talouden kenttä Suomessa

Lähde: Luovien alojen yrittäjyyden kehittämisstrategia 2015. KTM julkaisuja 10/2007.

1.3 Luovien alojen ja luovan talouden määrittelyä

Faktaalitikkio 1. Luovat toimialat, luettelo

- animaatiotuotanto
- arkkitehtipalvelut
- elokuva- ja tv-tuotanto
- kuvataide ja taidegalleriat
- käsityö
- liikunta- ja elämyspalvelut
- mainonta ja markkinointiviestintä
- muotoilupalvelut
- musiikki ja ohjelmistopalvelut
- peliala
- radio- ja äänituotanto
- taide- ja antiikkikauppa
- tanssi ja teatteri
- viestintäala, digitaaliset sisällöt

Lähde: Luovien alojen yrittäjyyden kehittämisstrategia 2015. KTM julkaisuja 10/2007.

Luovia aloja määriteltäessä on huomioitava, että yhtä yhtenäistä, globaalia määritelmää ei toistaiseksi ole olemassa. Eri maista löytyy erilaisia määritelmiä luoville toimialoille (creative industries). Määrittelyongelmaan on kiinnitetty huomiota lähes jokaisessa alaa koskevassa, viimeisen kymmenen vuoden aikana valmistuneessa julkaisuissa.

Laajimman näkemyksen mukaan luovat alat sisältävät kaikki alat, jotka synnyttävät tekijänoikeuksia, patenteja tai tuotemerkkejä. Tällöin ne nähdään liiketoimintana, joka perustuu aineettoman omaisuuden kaupalliselle hyödyntämiselle.

Luovien toimialojen termillä on yhtäläisyyksiä muun muassa seuraavien käsitteiden kanssa: kulttuuriteollisuus, elämysteollisuus, sisältöliiketoiminta ja tekijänoikeusalat. Näistä tekijänoikeusalat on käsitteenä pitkälti yhteneväinen luovien toimialojen määrittelyn kanssa. Se kattaa myös ohjelmistoliiketoiminnan, jolla on vahvasti yhteistä luovien alojen kanssa.

Useimpiin luovien alojen toimialoihin liittyy tuotteiden ja palveluiden jakelu. Se on digitalisoitumisen vuoksi monien alojen kohdalla murroksessa, kun siirrytään perinteisistä jakelumuodoista digitaalisiin jakelukanaviin.

Toimialoja rajattaessa on otettava huomioon, että luovien alojen liiketoiminta liittyy läheisesti lähes kaikkiin teollisuus- ja palvelutoimialoihin, erityisesti muotoilun, mainonnan ja markkinointiviestinnän sekä animaatioiden osalta. Tämän yhtymäkohdan merkitys tulee kasvamaan, sillä tulevaisuudessa myydään yhä useammin tekijänoikeuksiin pohjautuvia tuote- ja palvelukokonaisuuksia, joita luodaan luovien alojen osaamisen avulla.

Myös monet perinteiset luovat alat kuten kuvataide, musiikki, tanssi ja teatteri tulevat kasvamaan entistä merkittävimiksi esimerkiksi matkailun ja hyvinvoinnin uusissa palvelutuotteissa ja -konsepteissa. Urheilu ja liikunta ovat osa vapaa-ajan ja elämispalveluiden kehittämistä.

Ennen Luovan talouden strategista hanketta Luovien alojen yrittäjyyden kehittämisstrategian 2015 yhteydessä on laadittu luettelo, joka pohjautuu kansainvälisiin malleihin. Suomalaisen luettelon laati strategiatyötä tehnyt työryhmä. Luettelon tavoitteena on kuvata, mitkä ovat luovia aloja Suomessa. Ks. faktalaatikko 1. Luettelo on avoin, sillä luovat alat muuttuvat ja kehittyvät. Nopean teknisen kehityksen vuoksi siihen voi liittyä aloja, joita ei Suomessa ole tunnistettu tai ne ovat marginaalisia.

Luovan talouden yleisimmin käytetty määritelmä juontaa juurensa yksilöllisestä luovuudesta ja aineellisten oikeudellisten tuotoksien tuottamisesta, uudeltaisista tavoista ajatella sekä tuottaa ja hyödyntää luovia sisältöjä toimintatapoja uudistavasti.²

Seuraavassa on Luovan talouden strategisen hankkeen käyttämiä luovan talouden määritelmiä.

Faktalaatikko 2. Luovan talouden määritelmä

- Luova talous muodostuu luovien alojen osaamisen yhdistyessä muiden alojen osaamisen kanssa (teknologia, taide ja kulttuuri jne.)
- Luovalla taloudella tarkoitetaan luovan osaamisen kuten muotoilun tai muun tekijänoikeuksiin perustuvan liiketoiminnan tuottamaa lisäarvoa kaikkien toimialojen liiketoiminnassa. Luova talous laajenee luovien alojen ulkopuolelle esimerkiksi lisäarvon tuottamisena designin avulla. Lisäarvolla tarkoitetaan muun muassa elämyksellisyyttä sekä erilaisten tuotteiden ominaisuuksien ja palveluiden tuottamaa arvoa käyttäjälleen.
- Luovalla taloudella käsitetään luovan osaamisen ja luovien alojen liiketoiminnan kansantalouteen suoranaisesti vaikuttavaa osaa.

2 Saara L. Taalas (2009). Kohti hybriditalouden haastetta. Keskustelua luovasta taloudesta Suomessa. Työ- ja elinkeinoministeriö.

Luovien alojen yrittäjyyden kehittämisstrategiaa 2015 varten määritelmiä käytiin läpi eri puolilta maailmaa; Australiasta, Hollannista, Iso-Britanniasta, Kanadasta, Ruotsista, Singaporesta, Tanskasta, Uudesta-Seelannista ja Yhdysvalloista. Määritelmät perustuivat osin verkossa julkaistuihin aineistoon, osin painettuihin lähteisiin. Lisäksi käytiin läpi vuoden 2006 lopulla ilmestyneet julkaisut; opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisema Kulttuurin arvo? ja Euroopan komission julkaisema Economy of Culture -selvitys. Yhteenveto erilaisista määritelmistä löytyy Luovien alojen yrittäjyyden kehittämisstrategiasta 2015 ja sen liitteestä 1 http://www.tem.fi/files/22570/Luovat_alat.pdf

Eri yhteyksissä käytetään lähestymistavasta johtuen eri määritelmiä. Seuraavaan on koottu eri tahojen käyttämiä luovan talouden määritelmiä kuvaamaan luovan talouden moninaisuutta.

Faktaalitikkio 3. YK:n kaupan ja kehityksen järjestö UNCTAD:n luovan talouden määritelmä

UNCTAD definition of the creative economy

The “creative economy” is an evolving concept based on creative assets potentially generating economic growth and development.

- It can foster income-generation, job creation and export earnings while promoting social inclusion, cultural diversity and human development.
- It embraces economic, cultural and social aspects interacting with technology, intellectual property and tourism objectives.
- It is a set of knowledge-based economic activities with a development dimension and cross-cutting linkages at macro and micro levels to the overall economy.
- It is a feasible development option calling for innovative, multidisciplinary policy responses and interministerial action.
- At the heart of the creative economy are the creative industries.

Lähde: Creative Economy. The challenge of Assessing the Creative Economy: towards Informed Policy-making. Report 2008. United Nations. http://www.unctad.org/en/docs/ditc20082cer_en.pdf

Seuraavassa yhden eurooppalaisen edelläkävijän, British Council:n luovan talouden määritelmä:

The UK’s definition of the creative industries - ‘those industries that are based on individual creativity, skill and talent with the potential to create wealth and jobs through developing intellectual property’ - includes thirteen sectors: advertising, architecture, the art and antiques market, crafts, design, designer fashion, film, interactive leisure software (ie. video games), music, the performing arts, publishing, software, and television and radio.

Lähde: <http://www.britishcouncil.org/new/>

Johtaja Koopee Hiltunen, Suomen pelialan keskus Neogames ja tuottaja, kirjoittaja Ulla Lukkari, Mediayhtiö B105 Oy, määrittelevät luovan talouden teollisen ytimen seuraavasti:

Luovan sisältöteollisuuden ytimen muodostavat toimialat, joilla on suojattavissa ja monistettavissa olevia, sisältöpohjaisia IP-oikeuksia. Näiden alojen tuotteet ja palvelut ovat useammin jaeltavissa ja käytettävissä globaalisti verkon välityksellä (globaali, digitaalinen jakelutie). Näillä aloilla on usein läheinen yhteys kulttuurin ja taiteen alkutuotantoon, jota tapahtuu luovilla kulttuurialoilla. Luovien kulttuurialojen tuotteiden ja palvelujen jakelu sen sijaan edellyttää useimmiten fyysistä jakelutietä tai suoraa kontaktia yleisöön tai osallistujiin.

Seuraavassa pelien ja mediabrändien pääomarahaston **Mediatonicin perustaja, hallituksen puheenjohtaja Tanu-Matti Tuominen** määrittelee luovaa taloutta rahoittajan näkökulmasta.

Luova talous on immateriaalioikeuksiin perustuvaa liiketoimintaa. Yhden kerran siirrettävät immateriaalioikeudet muodostavat projektityötä, esimerkiksi muotoiluprojektin tai animaatiohahmojen mallinnuksen tai markkinointiviestinnän suunnittelun ja joka myydään henkilötyöhön perustuvalla arvonmuodostuksella eteenpäin joko perinteiselle tai luovalle teollisuudelle.

Luova teollisuus on monistettavien immateriaalioikeuksien liiketoimintaa, jonka tuotteet muodostuvat luovan työn usein digitaalisesta monistamisesta. Luovan teollisuuden alat ovat peliteollisuus, musiikkiteollisuus, av-ala, esittävät taiteet ja IPR-oikeuksien lisensointi (esimerkiksi Moomin Characters Ltd.). Luovan teollisuuden arvonmuodostus syntyy markkinoilla ja se myydään useimmiten kuluttajatuotteina.

Luova talous sisältää kaiken edellä mainitun, luova teollisuus vain monistettavan liiketoiminnan. Se, mitä ei myydä, ei kuulu kumpaankaan. Luovaan talouteen ei siis kuulu taide tai tiede, vaikka niitä taitoja käytetäänkin luovassa taloudessa. Ne ovat taidetta ja tiedettä.

1.4 Luovan talouden arvo

Luovien toimialojen merkitystä osoittaa sen maailmanlaajuinen kasvu. YK:n kaupan ja kehityksen järjestö UNCTAD:in Creative Economy Report 2010 mukaan luovien tuotteiden ja palveluiden viennin arvo kasvoi vuonna 2008 maailmanlaajuisesti 592 miljardiin US \$, mikä oli lähes 11 % prosenttia enemmän kuin vuonna 2007, vaikka koko kansainvälinen kauppa supistui samana aikana 12 prosenttia.

Suomessa luovien alojen ja niiden ytimen muodostavien kulttuurialojen ja tekijän-oikeustoimialojen tuottama arvonlisäys vuonna 2008 oli noin 5,1 miljardia euroa³. Se oli suurempi kuin matkailun, alkutuotannon toimialojen, majoitus- ja ravitsemustoinnin sekä massan ja paperin valmistuksen.

Suomessa on tähän mennessä mitattu kulttuurin toimialojen tuottamaa arvonlisäystä, työllisyyttä ja kulutusta Tilastokeskuksen tuottamalla kulttuuritilinpudolla. Se on osa luovien tuotteiden ja palveluiden tuotannosta. Se ei sisällä toistaiseksi luovan osaamisen tuottamaa arvonlisäystä ja työllistävyyttä muilla toimialoilla.

Luovan talouden arvo on myös mitattavissa esimerkiksi tavaramerkkien, patenttien, muotoilusuojien ja tekijänoikeuksien avulla. Näillä aineettomilla oikeuksilla suojataan muun muassa tekniikkaa, muotoilua, tavaramerkkejä sekä muita tunnusmerkkejä. Aineettomilla oikeuksilla suojataan yrityksen aineetonta omaisuutta tai aineetonta pääomaa, joka voi olla jopa 80 prosenttia yrityksen arvosta. Palveluiden sekä hyödykkeiden uudentyyppisistä yhdistelmistä syntyvät konseptit ovat yhä tärkeämpiä.

Aineettomien oikeuksien säilymistä⁴ suomalaisyrityksillä pidetään tärkeänä yritysten kasvun kannalta esittävien taiteiden toiminnassa, luovissa teollisuusaloissa, peliteollisuudessa sekä av-alalla. Hyöty suomalaiselle yhteiskunnalle koituu oikeuksien säilyttämisen ja niiden osaavan käytön kautta. Taiteellisen laadun ja toiminnan hyvinvointivaikutusten mittaaminen ovat keskeisiä osia toimialan arvonmäärittämisessä. Kulttuurin hyvinvointivaikutuksien ja niihin liittyvien mekanismien tunnistaminen on tärkeää.

1.5 Kansallinen aineettomien oikeuksien strategia (IPR-strategia)

Seuraavan tekstin on kirjoittaja **neuvotteleva virkamies Mikko Huuskonen** vastaa IPR -strategiasta työ- ja elinkeinoministeriössä.

Aineettomien oikeuksien (Intellectual Property Rights, IPR) merkitys yritystoiminnassa on suuri. Yritykset käyttävät tavaramerkkejä toimintansa, tuotteidensa ja palveluiden tunnuksina. Yritykset suojaavat keksintöjään patentein, lisensoivat niitä muille ja hyödyntävät itse muiden keksintöjä lisenssisopimuksin. Sekä tietokoneohjelmia että erilaisia sisältötuotteita (elokuvat, televisio-ohjelmat, sanomalehdet) suojataan tekijänoikeudella. Muotoilutuotteita suojataan mallioikeudella. Yritysten toiminta perustuu suurelta osalta näiden oikeuksien käytön varaan. Aineettomia oikeuksia hyödynnetään omassa toiminnassa, niitä hankitaan muilta ja niitä myös luovutetaan edelleen yrityksen omasta liiketoimintastrategiasta riippuen.

Suomen hallitus teki 26.3.2009 periaatepäätöksen aineettomien oikeuksien strategiasta, jossa kiinnitetään erityistä huomiota tämän alueen kysymyksiin ja

3 Luova raha. Näkökulmia luovien alojen rahoitukseen. (2011). Hermia.

4 Luova raha. Näkökulmia luovien alojen rahoitukseen. (2011). Hermia.

ongelmiin. Strategia ulottuu vuoteen 2015. Periaatepäätöksen pohjana oli selvitysraportti "IPR tehokkaaseen käyttöön!" (TEM julkaisu 37/2008), jossa käytiin läpi alan nykytilaa sekä lainsäädännön että yritysten käytännön toiminnan kannalta. Oheisena on linkki periaatepäätökseen sekä IPR tehokkaaseen käyttöön! Aineksia teollis- ja tekijänoikeuksien strategiaa koskevaan julkaisuun http://www.tem.fi/index.phtml?93071_m=93072&s=868

Periaatepäätöksen mukaan aineettomien oikeuksien alalla on neljä kehitys-suuntaa. Globalisaation myötä suomalaisyritykset ovat riippuvaisempia alan kansainvälisistä pelisäännöistä, sillä aineettomien oikeuksien sääntely perustuu kansainvälisiin sopimuksiin ja EU-sääntelyyn. Digitalisoituminen ja konvergenssi ovat erityisesti internetin myötä luoneet uusia aineettomien oikeuksien käyttötapoja ja uusia liiketoimintamalleja. Aineettomien oikeuksien politisoituminen on vaikuttanut siihen, että niistä keskustellaan uusilla areenoilla - esimerkiksi terveydenhuoltoa, lääkehuoltoa, elintarviketuotantoa ja ympäristökysymyksiä koskevissa kansainvälisissä neuvotteluissa. Aineettomat oikeudet ovat niin monilla aloilla keskeisiä, ja koskettavat myös suoraan yksityisiä kansalaisia, että voidaan jo puhua aineettomien oikeuksien ekspansiosta.

Periaatepäätöksen tavoitetila määriteltiin niin, että Suomessa on vuonna 2015 innovaatiotoimintaa ja luovaa työtä tehokkaasti tukeva IPR-toimintaympäristö. Strategian toimenpiteet jakautuvat neljälle osa-alueelle: osaaminen, oikeuksien tehokkuus ja selkeys, kilpailupolitiikka ja aineettomiin oikeuksiin perustuvien markkinoiden toimivuus sekä järjestelmän toiminnallinen tehokkuus. Lisäksi strategiassa on toimenpiteitä kansainvälisen vaikuttamisen osalta.

Toimenpiteitä on yhteensä 60 kappaletta. Nämä liittyvät aineettomia oikeuksia koskevan koulutuksen lisäämiseen, erilaisiin lainsäädännöllisiin hankkeisiin (esimerkiksi tekijänoikeudellisen piratismen torjunta, tavaramerkkilain uudistaminen), markkinoiden toimivuuteen (kilpailuoikeudelliset näkökohdat, aineettomien oikeuksien arvonmääritys) sekä hallinnon toimivuuteen (mm. yritystukipäätösten yhteydessä tehtävät IPR-selvitykset, Patentti- ja rekisterihallitus). Suomi vaikuttaa myös aktiivisesti kansainvälisillä IPR-foorumeilla.

IPR-strategioita on tehty eri puolilla maailmaa (mm. Japani, Hollanti, Englanti, Kiina). Myös Euroopan unioni on antanut tiedonannon omasta IPR-strategiastaan 24.5.2011. Oheisena on linkki Euroopan komission julkistamaan IPR-strategiaan <http://www.iprinfo.com/uutiset?action=details&id=796>

Lisätietoja <http://www.tem.fi/>

1.6 Luovan talouden toimintaympäristön muutos ja haasteet

Luovien alojen yritykset toimivat dynaamisessa ja vaativassa kansainvälisessä ympäristössä. Yritykset ovat usein pieniä, eikä vahvoja toimialarakenteita ole. Verkostomaisten toimintamallien kautta syntyy joustavaa kasvua sekä kykyä sopeutua muutoksiin. Tärkein edellytys uuden yritystoiminnan syntymiselle ja sen kasvulle on yrittäjyyttä tukeva toimintaympäristö. Sekä lainsäädännön että julkisten kehittämistoimien pitää tukea dynaamista yrittäjyyttä, jossa syntyy ja kuolee paljon yrityksiä. Yksinyrittäjyys ja osa-aikainen yrittäjyys ovat keinoja nostaa osaaminen käyttöön innovaatiotoiminnan kiihdyttämiseksi.

Luovassa taloudessa on havaittavissa kaksi selkeää kehitystrendiä: aineettomat oikeudet ja luovien sisältöjen kasvava merkitys liiketoiminnassa. Tämä muuttaa tuotannon tapoja ja työelämää uudelleenlaiseksi. Luovat alat ovat eturintamassa tässä muutoksessa. Tuotteiden ja palveluiden käyttämisen uusi evoluutio ja kysyntälähtöisten tuotteiden ja palveluiden kasvavat markkinat muuttavat tuotantoa. Tuotteiden ja palveluiden käyttämisen tavat muuttuvat. Tämä näkyy ensimmäisenä muun muassa mediakäytöissä (platformit, konseptointi jne.). Käytön muodon muuttuessa formaattien ja konseptien merkitys palvelutuotannossa kasvaa; luovilla aloilla on pitkä kokemus näiden tuottamisesta.

Digitalisoituminen, elämyksellisyys, globalisaatio, vastuullisuus. Nämä trendit ovat toisiinsa kutoutuneita ja luovat mahdollisuuksia luovan osaamisen hyödyntämiselle.

Seuraavassa on esitetty trendeihin liittyviä tärkeimpiä seurauksia:

1. Luovien alojen ja muiden alojen välinen yhteistyö: strateginen yhteistyö eri toimialojen kesken, kuten terveydenhuolto, opetus, turvallisuus, opetus, vapaa-aika, tuotanto, palvelut ja kuluttajatuotteet – innovatiivisten ja uusien ratkaisujen kehittäminen erilaisiin yhteiskunnan haasteisiin, suunnitteluajattelun hyödyntäminen.
2. Kansainvälisessä kilpailussa kestävät liiketoimintamallit: avoimilla markkinoilla toimiminen edellyttää erikoistumista ja erilaistumista (muotoilu).
3. Tuotteiden ja palveluiden elämyksellisyyden arvo kasvaa: kuluttajat etsivät yhä räätälöidympiä ja yksilöllisempiä palveluja.
4. Yritysten verkostomaisten toimintamallien lisääntyminen: verkostomaiset toimintamallit auttavat sopeutumaan nopeasti muuttuvassa toimintaympäristössä.
5. Co-creation lisääntyy: digitaalinen ympäristö luo mahdollisuuden laajojen ryhmien osaamisen hyödyntämiseen muun muassa tuotekehityksessä. Rajat yritysten, kuluttajien ja tuottajien välillä hämärtyvät.
6. Langaton yhteiskunta on kaikkialla läsnä: tiedon ja viihteen sisältöjen kuluttamisen tavat, aika ja paikka ovat rajoittamattomia.

7. Vastuullisten tuotteiden, palveluiden ja materiaalien käyttö: muotoilun ja suunnittelun kasvava rooli vastuullisten tuotteiden ja palveluiden luomisessa.

Toimintaympäristön kehittämiseksi on ratkaistava muun muassa seuraavia työhön ja yrittäjyyteen liittyviä peruskysymyksiä:

- Innovatiivisen ja osaavan työvoiman liikkuvuutta pitää edistää mahdollistamalla joustava ja yhtaikainen työllistyminen erilaisissa rooleissa kuten palkkatyösuhteessa, yrittäjänä tai free-verokortilla.
- Yrittäjyys sekä yritysten elinkaaren ja verkostojen muodostuminen tulee olla joustavampaa, jotta se tukee liiketoimintaa nopeasti muuttuvien tuotteiden ja palveluiden maailmassa.

Strategisesti tärkeintä luovien alojen yrittäjyyden kehittämisessä on yritysten kilpailukyyn parantaminen. Samalla, kun yksittäisten yritysten toimintakyky vahvistuu, parantavat ne koko toimialan ja sitä kautta myös maan talouden kilpailukykyä. Yritysten kilpailukyyn parantamisen edellytyksenä on suomalaisen toimintakentän yhteistyö.

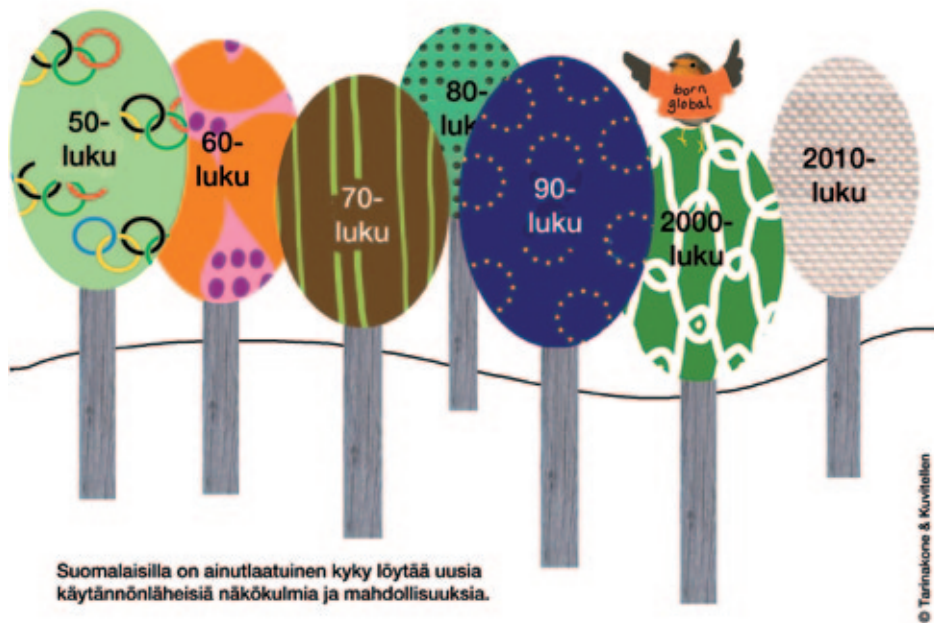
Painopisteet ja niitä toteuttavat toimenpiteet lähtevät valtakunnallisesti tunnisteutusta tarpeista ja alueiden tuomien vahvuuksien vahvistamisesta. Kansallinen, alueellinen ja paikallinen taso toimivat yhteistyössä yhteisen vision toteuttamiseksi. Eri tason toimijoiden tulee myös kansainvälistyä.

Toimintaympäristön kehittämiseen liittyvät asiat ja tekijät toimivat mahdollistajina ja edellytysten luojina luovien alojen yrittäjyyden syntymiselle ja kehittymiselle. Siihen liittyvien toimenpiteiden kautta on tavoitteena kehittää luoviin aloihin liittyvää ennakkointia, tilastointia, alan sisäistä verkostoitumista ja yhteistyötä muiden toimialojen kanssa ja ratkaista tekijänoikeuksiin ja verotukseen liittyviä ongelmakohtia. Viestintä ja asenteisiin vaikuttaminen ovat olennainen osa toimintaympäristön kehittämistä.

Kasvu ja kansainvälistyminen ovat tulevaisuuden kannalta merkittäviä luovien alojen yritystoiminnalle, jotta yritykset voivat kasvaa ja kansainvälistyä, niiden liiketoimintaosaamisen tulee olla kunnossa. Sitä kehittävät niin alaan erikoistuneet toimijat kuin perinteiset yrityskehittäjät.

Tuotekehitysosaamisen parantamiseen liittyy erityisesti uudenlaisten rahoitusmuotojen löytäminen erityisesti demojen ja prototyyppien valmistamista varten.

Luovien alojen yrittäjän hyvän substanssiosaamisen lisäksi Suomeen tarvitaan yhä vahvempaa tuottaja- ja manageri-osaamista. Yrittäjyyteen liittyvää osaamista ja poikkialaisuutta vahvistetaan.

1.7 Luovuus kansallisena voimavarana

Seuraavan artikkelin kirjoittaja **Teknologioteollisuuden johtaja Jukka Viitasaari** on osallistunut aktiivisesti Luovan talouden strategisen hankkeen tuotekehityksen ja uudet toimintamallit tavoitealueen kehittämistoimintaan ohjausryhmän jäsenenä sekä toiminut tilaisuuksien puheenjohtajana ja osallistunut Luovan talouden ja kulttuuriyrittäjyyden tulevaisuustyöryhmään.

Suomalainen yhteiskunta – ihmiset, yritykset ja koko elämäntapa – kansainvälistyvät nopeasti. Uudet monikulttuuriset vaikutteet rikastuttavat ja tuulettavat totuttuja tapoja. Luovuus löytää uusia ulottuvuuksia.

Jo nyt kansainvälistyneet suomalaiset yritykset tekevät kauppaa maailmalla niin, että lopputuotteet liikkuvat mannerten välillä kaukana innovaation kotimaasta. Siitä huolimatta suuri osa lopputuotteen arvosta ja arvonlisäyksestä päätyy lopulta lähtömaahan, Suomeen.

Olennaista on ymmärtää, mistä tuotteen tai palvelun arvo syntyy. Erityisesti tutkimus ja tuotekehitys, muotoilu ja suunnittelu, tuotemerkki ja aineettomat oikeudet, ja lopulta myös yrityksen pääkonttorin sijainti ovat keskeisimpiä arvoja luovia tekijöitä. On äärimmäisen tärkeää, että nimenomaan tämä uutta arvoa synnyttävä, kansainvälisesti korkeatasoinen luova osaaminen löytyy Suomesta. Tämä on – jos niin halutaan – kätteellisinta osaa lopputuotteesta tai palvelusta.

Teknolohiateollisuuden yritysten osuus Suomen vientieuroista on yli 60 prosenttia ja tutkimus- ja tuotekehitysinvestoinneista yli 80 prosenttia. Nimenomaan vientitulot ovat sitä kansantalouden "ylimääräistä" tuloa, jolla ylläpidetään kaikkien arvostamaa hyvinvointiyhteiskuntaa. Sen vuoksi ei ole yhdentekevää, kuinka maailmalla vetovoimaisia tuotteita ja palveluja suomalaisyritykset pystyvät innovoimaan.

Innovaatioita ja jo valmiita tuotteita on niiden patentoinnista ja aineettomien oikeuksien suojaamisesta huolimatta kohtuullisen helppo kopioida ja monistaa. Aasian piraattipajat ovat tässä asiassa maailman luovimpia ja epäroimättömiä. Jopa suuret yritykset miettivät kahdesti kannattaako käyttää panoksia yhden piraattipajan torjumiseen lakiteitse, kun samaan aikaan tilalle syntyy kaksi uutta.

Luovuus on sen sijaan luonteenpiirre, asenne ja osaaminen, jonka kopiointi ja monistaminen on hankalaa. Perinteinen teollisuus tarvitsee uusiutuakseen ja maailmalla pärjätäkseen entistä luovempaa otetta ja uudenlaista avointa ja ennakkoluulotonta innovaatiokulttuuria. Hierarkioita on madallettava, rajapintoja avattava ja verkostoja hyödynnettävä.

Suomalaisilla on niin halutessaan ainutlaatuinen kyky löytää uusia käytännönläheisiä näkökulmia ja mahdollisuuksia myös tuttuihin asioihin. Suomessa on eräänlaista piilevää luovuutta, joka on historiassa yhdistänyt maan erityisesti vaikeina aikoina, mutta joka kukoistaa myös esimerkiksi kesäisin lukuisten kesätapahtumien hahmossa.

Luovien alojen osaaminen, jollaiseksi yleensä lasketaan esimerkiksi elokuvat ja kirjallisuus, muotoilu ja musiikki, teatteri ja arkkitehtuuri, on osa yhteiskunnan perustaa ja suomalaista sivistystä. Sillä on näin ollen merkittävä kulttuurinen merkitys, mutta kasvavasti myös taloudellista merkitystä.

Luovuuden rooli poikkialaisena kompetenssina osana muuta elinkeinoelämää on kasvussa. Esimerkiksi palvelumuotoilu, käytettävyys, viihdepalvelut ja monet tuotteiden laatumielikuvaan liittyvät tekijät ovat osa luovaa osaamista.

Tulevaisuudessa Suomen pärjääminen globaalissa maailmassa on kiinni luovasta ja ketterästä kyvystä omaksua uutta ja soveltaa sitä käytäntöön - sanalla sanoen luovuudesta. Ymmärtäkäämme sen merkitys ja vaalikaamme sitä keskeisenä kansallisena voimavarana.

Lisätietoja <http://www.teknolohiateollisuus.fi/>

1.8 Tulevaisuuden luova kaupunki syntyy innostuksesta

Seuraavan artikkelin ovat kirjoittaneet **yritysasiamies Anu Mänttari** ja luovien alojen **erityisasiantuntija Satu Silvanto**, Helsingin kaupungin elineinopalvelusta. Heidän tehtäväkenttäänsä kuuluvat mm. luovien alojen yritystoiminnan kehittäminen, Creative Metropoles -projekti ja World Design Capital Hel-

sinki 2012. Artikkelel käsittelee alueellista toimintaa. Alueellisen toiminnan kautta saadaan toteutettua kansallisia tavoitteita.

Helsinki uskoo luovuuteen. Haluamme tukea ennakkoluulottomia luovia ratkaisuja kaikessa yritystoiminnassa sekä rohkaista yrityksiä hyödyntämään muotoilun ja käyttäjälähtöisen suunnittelun monia mahdollisuuksia. Luovuudessa on tulevaisuus. Enää emme menesty vain tehostamalla tuotantoa entisestään, vaan meidän tulee miettiä kokonaan uusia toimintamalleja. Näin on toimittava kaupungin omassa palvelutuotannossa kuin myös kaikessa paikallisessa, mutta samalla maailmalle kurkottavassa yritystoiminnassa.

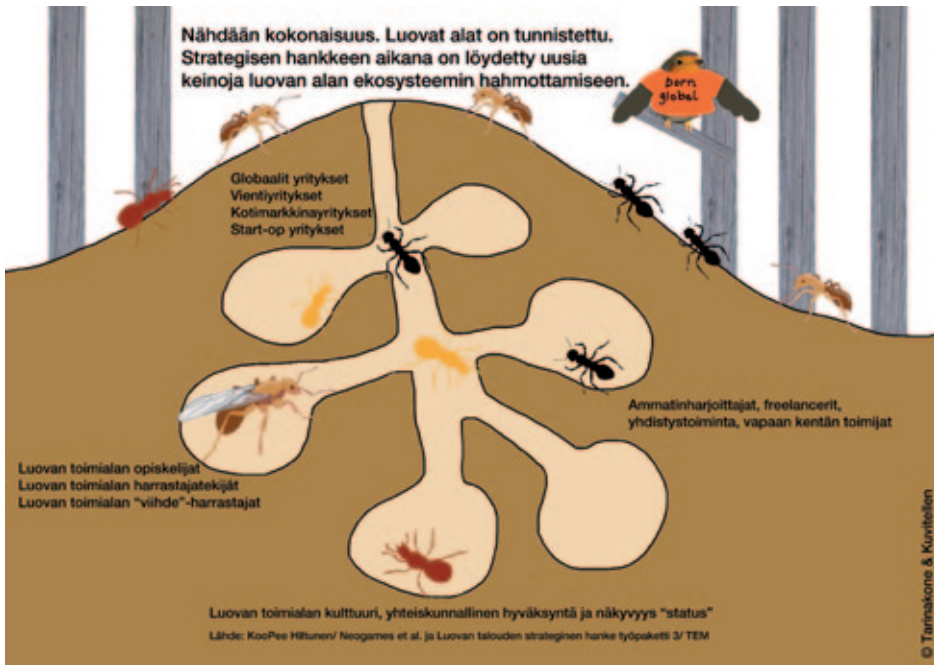
Luovuus edellyttää avoimuutta. Avoimuus uusille ideoille, ihmisille ja yhteistyökuvioille on World Design Capital Helsinki 2012 -vuoden kantava teema. Haluamme avata kaupunkitilan erilaisille kokeiluille, osajille, tapahtumille ja väliaikaisille toiminnolle, jotka auttavat meitä näkemään kaupunkimme uudessa valossa. Avoimessa kaupungissa erilaiset ihmiset ja intressit kohtaavat. Tästä syntyy väistämättä myös kitkaa. Osana kehitysprosessia se voi kuitenkin auttaa meitä uudistumaan.

Luovassa kaupungissa tieto on avointa. Suuri määrä alueen kuntien tuottamaa tilastotietoa on avattu verkkoon Helsinki Region Infoshare -hankkeen kautta kaikkien kiinnostuneiden saataville. Julkisten palveluiden kehittymisen lisäksi mahdollistuu uutta tietoon pohjautuvaa liiketoimintaa, jolla on globaalia potentiaalia.

Yritystoiminnan haasteet ja ratkaisut eivät tunne toimialarajoja. Yliopistoilla ja ammattikorkeakouluilla on tärkeä rooli monialaisen toimintakulttuurin edistäjinä. Erilaisten merkitysten ymmärtäminen on avainasemassa maailmassa, jossa jatkuva muutos ja kohtaamiset eri taustoista tulevien ihmisten kesken ovat arkipäivää.

Uudistuminen on yritystoiminnan elinehto. Yritysten toimintaympäristö muuttuu nopeasti mm. digitalisoitumisen, kuluttajien uusien tarpeiden, palvelukulttuurin muutosten ja uusien ansaintalogiikoiden myötä. Ennakointitiedon merkitys on korostumassa. Uudet luovat ja asiakkaita osallistavat toimintamallit ja esimerkiksi designin monitasoinen hyödyntäminen auttavat yrityksiä uudistumaan.

Uusia ratkaisuja syntyy innostuksesta. Kaupungissa meidän tulee tehdä kaikemme, ettemme olisi tuon innostuksen tiellä, vaan antaisimme sen kukoistaa ja tukisimme sitä. Koulujen ja muiden yhteisöjen tarjoama taidekasvatus rakentaa pohjaa luovien ammattilaisten työlle. Harrastustoiminnan sekä ennakkoluuloton marginaalisen ja kokeilevan mahdollistaminen on kasvualustaa myös yritystoiminnalle. Tulevaisuuden menestys ei synny yhdestä muotista, eikä se synny yksin.

2 Luovan talouden strategisen hankkeen matka ajassa

Kiteytyslaatikko 2. Suunnitelluista lähtökohdista vaikuttavaan visioon ja missioon

Luovan talouden strateginen hanke lähtee suomalaisen elinkeinoelämän ja luovien alojen kehitystarpeista. Luovan talouden kehittämistoimenpiteitä tulee tarkastella kokonaisuutena, miten eri osat joko edistävät tai estävät kokonaisuuden kehittymistä kohti toimivaa ja itseohjautuvaa ekosysteemiä.

Luovan talouden strategisen hankkeen lähtökohdat ovat hallitusohjelmassa ja työ- ja elinkeinoministeriön strategiassa. Tavoitteet ja missio ovat muotoutuneet tässä maaperässä.

Luova talous tarkoittaa luovuuden ja talouden uutta suhdetta, jossa luoviin sisältöihin ja työtapoihin liittyvä taloudellinen toimeliaisuus lisääntyy ja vahvistuu yhteiskunnassamme. Muutoksia tapahtuu työelämän muodoissa sekä luovan kentän yritystoiminnassa. Samalla kulttuuri- ja mediasisältöihin sekä muotoiluun liittyvät prosessit leviävät yhä laajemmalti talouteen. Meneillään oleva murros mahdollistaa elämänlaatua ja hyvinvointia luovan palvelu- ja tuoteympäristön rikastumisen. Muutokset haastavat talouden nykyisiä rakenteita.

Luovilla aloilla on runsaasti innovaatio-, kasvu- ja kansainvälistymismahdollisuuksia, joilla voidaan parantaa Suomen kilpailukykyä. Matti Vanhasen II hallitus asetti tavoitteekseen, että luovien alojen yritykset harjoittavat tulevaisuudessa entistä laajempaa ja kannattavampaa liiketoimintaa, niin Suomessa kuin kansainvälisillä markkinoilla. Työ- ja elinkeinoministeriö perusti tavoitteen saavuttamiseksi (2008–2010) Luovan talouden strategisen hankkeen, jonka toimikautta jatkettiin 14.10.2010 TEM-johtoryhmän päätöksellä 30.9.2011 asti.

Luovan talouden strategisen hankkeen tehtävänä oli

- luovan työn ja osaamisen tehokkaampi hyödyntäminen työmarkkinoilla
- luovien alojen yritysten toimintaympäristön kehittäminen
- uusien tuotekehitys- ja rahoitusmallien kehittäminen
- tutkimuksellisen ja visionäärisen tulevaisuustiedon tuottaminen

Työ- ja elinkeinoministeriön Luovan talouden strateginen hanke on lähtenyt suomalaisen elinkeinoelämän tarpeista aikaansaada uudenlaista edelläkävijäyrittäjyyttä. Strategisen hankkeen lähtökohtina ovat olleet yleisten, globaalilla, eurooppalaisella ja kotimaisella tasolla havaittujen muutosvaatimusten ja kehityshaasteiden ohella seuraavat asiat.

- työ- ja elinkeinoministeriön strategiset tavoitteet. Oheisena linkki TEM:n konsernistrategian sivuille: <http://www.tem.fi/index.phtml?s=3202>
- hallitusohjelma. Oheisena linkki Matti Vanhasen II hallituksen ohjelmaan 19.4.2007: <http://www.valtioneuvosto.fi/tietoarkisto/aiemmat-hallitukset/vanhanenII/hallitusohjelma/fi.jsp>
Mari Kiviniemen hallitus jatkoi Matti Vanhasen II hallituksen, hallitusohjelman ja vaalikauden puolivälin ns. politiikkariihen päätösten toteuttamista. Oheisena linkki pääministeri Mari Kiviniemen hallituksen ohjelmaan 22.6.2010: <http://www.valtioneuvosto.fi/tietoarkisto/aiemmat-hallitukset/kiviniemi/hallitusohjelma/fi.jsp>
(Oheisena linkki Jyrki Kataisen hallituksen ohjelman neuvottelutulokseen 17.6.2011: <http://www.vn.fi/hallitus/hallitusohjelma/fi.jsp>)
- luovien alojen yrittäjyyden kehittämisstrategia 2015. Oheisena linkki Luovien alojen yrittäjyyden kehittämisstrategiaan 2015: http://www.tem.fi/files/22570/Luovat_alat.pdf
- laaja-alainen innovaatiostrategia. Oheisena linkki TEM:n innovaatiostrategian sivuille: <http://www.tem.fi/index.phtml?s=2069>

Lisäksi Luovan talouden strategisen hankkeen yhtenä lähtökohtana on ollut Luovien alojen yrittäjyyden kehittämisstrategian 2015 mukaisten tavoitteiden toteuttaminen.

Työ- ja elinkeinoministeriön keskeisinä tavoitteina on huippuedellytysten luominen laaja-alaiselle innovaatiotoiminnalle, kehittää yrittäjyyteen ja kasvuun kannustava toimintaympäristö maan eri alueilla sekä parantaa työmarkkinoiden toimivuutta ja työvoiman saatavuutta. Luovan talouden toimintaympäristöä kehittämällä

pyritään rakenteellisiin muutoksiin, joiden vaikutukset ja tavoitteet ovat kauaskantoisia. Lisäksi työ- ja elinkeinoministeriön strategisia tavoitteita ovat yhteiskunnan hyvinvointi ja vauraus, kestävä kehitys ja innovatiivisuus, elinkeinotoiminnan kilpailukyky ja innovaatiokyky sekä taloudellinen kasvu.

Innovaatiostrategian valmistelutyön tuloksena syntyneet linjaukset ovat tukeet luovan talouden ja innovaatiotoiminnan kasvavaa vuorovaikutusta mm. kysyntäinnovaatioiden alueella. Luovan talouden merkitys alue- ja elinkeinopolitiikassa on viime aikoina taantuman myötä kasvanut⁵, ja luovuuteen liittyvän dynamiikan merkitys on korostumassa myös osana innovaatiojärjestelmiä ja niiden kehittämistä.

2.1 Hankesuunnitelma, asettamis- ja määrärahapäätös 2008

Luovan talouden strategisen hankkeen asettamis- ja määrärahapäätöksen 2008 tavoitteet, lopputulema ja vaikutukset:

- Hankkeen tuloksena luovan talouden merkitys nousee näkyväksi osaksi yritysten kilpailukyvyyn kehittämistä, luovien alojen yritystoiminta vahvistuu, kasvaa ja kansainvälistyy. Kehitetään työn uusia malleja palkkatyön ja yrittäjyyden rajapinnalle. Edistetään luovien alojen yritysten ja muiden toimialojen yritysten yhteistä, kysyntälähtöistä tuote- ja palvelukehitystä. Syntyy uusia tuotekehityksen toimintamalleja ja rahoitusmuotoja
- Luovien alojen yritysten liiketoiminnan kehittämisen työkalut toimivat joustavasti ja ajantasaisesti yritysten tukena ja yrityspalvelujärjestelmä tunnistaa yritysten mahdollisuudet ja tarpeet. Luovien alojen yritystoiminnan kehittämisen kautta vahvistetaan luovaa taloutta. Tämän seurauksena yritysten kilpailukyky vahvistuu, työllistyminen paranee ja innovaatiotoiminta kehittyy
- Hankkeen aikana vahvistetaan luovan talouden tietopohjaa ja ennakoitimenetelmiä, pilotoidaan ja luodaan uusia sekä edelleen kehitetään jo pilotoituja toimintamalleja mm. yritys- ja tuotekehitystoiminnan kehittämiseksi. Yrityksille on tarjolla ajantasaista tietoa oman tuotekehityksensä ja liiketoimintansa kehittämiseksi
- Vahva yhteistyö alueellisten ja valtakunnallisten kehittämishankkeiden kanssa edistää päällekkäisyyksien poistamista
- Kansainväliset verkostot luovien alojen yritystoiminnassa ovat vahvat ja hyvät mallit siirtyvät nopeasti
- Luovien alojen yritysten saama kehittämistuki vastaa yritysten osuutta koko yrityskannasta
- Tavoitteena on toimintatapamuutosten aikaansaaminen TEM:n hallinnonalan laitoksissa siten, että olemassa olevat rahoitusvälineet palvelevat paremmin luovien alojen yrityksiä

5 Kirveennummi Anna 2009. Tulevaisuutta luovasta taloudesta. Esityskalvot Luovan talouden tulevaisuushaasteista. Media Futures Network.

Näitä tavoitteita lähdettiin toteuttamaan neljän painopistealueen työskentelyn kautta. Hanketta käynnistettäessä melko välitön huomio oli, että luovan osaamisen ja luovien alojen yritysten toimintamallit eroavat perinteisestä liiketoiminnasta monella tavalla. Yksinyrittäjien määrä on suuri ja osaaminen sirpaloituu vaikeasti hahmotettavaan itse- näisten toimijoiden kenttään, jolla ei ole omaa yhtenäistä edustusta. Yritysten liiketoiminta hajoo yritysten verkostoihin, joissa palvelut tuotetaan osissa. Tuotekehityksen prosesseja ei voi etukäteen määritellä vaan tuotteet ja palvelut syntyvät käyttäjälähtöisesti iteratiivisten prosessien tuloksena. Käytössä olevat julkiset liiketoiminnan kehittämisen ja rahoituksen työkalut sopivat huonosti tai eivät lainkaan tällaisiin prosesseihin.

Tarvittavia muutoksia lähdettiin tunnistamaan laajan kenttä- ja hankeyhteistyön kautta. Lukuisissa työpajoissa pohdittiin niitä tekijöitä, joiden vuoksi luova osaaminen ja luovien alojen liiketoiminta ei siirry tuottamaan lisäarvoa kaikkien toimialojen yritysten liiketoiminnalle. Hankkeen työskentelystä muodostui seuraavanlainen polku:

Faktalaatikko 4. Luovan talouden strategisen hankkeen ydintarina

- Lähtötilanteessa luovat alat on tunnistettu. Tavoitteena on luovien alojen yritysten liiketoiminnan kehittäminen ja liiketoimintamahdollisuuksien kasvattaminen
- Tilannetta monimutkaistaa talouden rakenteiden muutos - luovan osaamisen hyödyntäminen yritysten liiketoiminnassa on yhä tärkeämpää, mutta luovien prosessien toimintamallit voisivat myös auttaa muutoksen toteutumisessa – luovuudella on kaksitahoinen tehtävä
- Tarkastelemme sekä luovia toimijoita - luovia osaajia yksilöinä sekä luovien alojen yrityksiä - ja pyrimme tunnistamaan toimintamalleja, joilla luova osaaminen ohjautuu yritysten käyttöön. Katsomme myös tulevaisuuteen, sillä olemme nopean muutoksen kyydissä.
- Luovat alat ja luova talous ovat kiistanalaisia määrittelemättömiä käsitteitä. Ryhdymme kuvaamaan näitä mm. toimialakuvausten ja tuotoilun käsitteen muutoksen kuvaamisen kautta
- Tunnistamme mahdollisia polkuja. Käynnistämme prosesseja tunnistettujen esteiden poistamiseksi ja teemme luovaa taloutta ja erityisesti luovaa osaamista näkyväksi. Monet esteistä ovat yleisiä talouden rakenteen muutoksista johtuvia, mutta paljon myös asenteista ja tietämättömyydestä johtuvia. Oleellisten kipupisteiden tunnistaminen on vaikeaa. Vaikutuksen voi nähdä, mutta sitä tärkeämpää on vaikuttavuus, jota on vaikeampi hahmottaa.

Merkittävimmiksi haasteiksi tunnistetaan

- Yhteistyön synnyttäminen – uudet kytkennät eri toimialojen yritysverkoston välillä
- Yrityksen kipupisteet -> (yrityksen toimintamallit enenevässä määrin verkostomaisia ja yritykset ovat osana alati muuttuvaa ekosysteemiä
- Yksilön kipupisteet -> mahdollisuudet (yksilön työn tekemisen tavat muuttuneet, ansaintamahdollisuudet monesta lähteestä)
- Uudenlaiset ekosysteemit, toimialariippumattomuus: uusia ekosysteemejä syntyy jatkuvasti, ne ovat monialaisia, alakohtaisesti riippumattomia
- Ameebamaiset toimintamallit: toimintamallien ymmärtäminen ja hyväksyminen on vaikeaa, uudet toimintamallit ovat verkostomaisia, ketteriä, nopeasti muuttuvia
- Yhteisen kielen löytäminen

Tulevaisuudessa näky

- IPR talous. Yhä useampi saa tulonsa tekijänoikeuksien, tuotemerkkien ja patenttien kautta, muutoin kuin palkkatyöstä
- Globaalius. Ymmärryksen lisääminen miten asioita tehdään muualla maailmassa. Kansainvälistyminen on osa yrittäjyyttä, ei erillinen vaiheensa (Born global- ja verkottunut toimintamalli, läpäiseviä asioita)
- Jatkuva muutos – toimialojen rajat häviävät – ekosysteemi elää

Ehdotettiin seuraavaa etenemistapaa

- Luovaa taloutta on kehitettävä myös globaalissa ja kansainvälistymisen kontekstissa, joten siihen on oltava fasilitaattori kansallisella tasolla. Nimitettiin tulevaisuustyöryhmä pohtimaan mallia
- Työryhmä luovutti esityksensä. Tarvitaan kansallinen poikkihallinnollinen uutta rakentava toimenpidekonkaisuus edistämään luovan osaamisen tarjonnan kehittymistä ja ohjautumista yritysten käyttöön

2.2 Luovan talouden strategisen hankkeen tavoitteet

Luovan talouden strategisen hankkeen alusta alkaen tavoitteena oli luovien alojen yritysten liiketoiminnan kehittäminen. Liiketoiminnan kehittäminen tarkoittaa tämän hankkeen yhteydessä lisäarvon tuottamista koko yritys kentälle ja täten parannetaan kilpailukykyä ja edistetään työllisyyttä. Hankkeen edetessä tavoite kiteytettiin muotoon luovan talouden ekosysteemin edellytysten luominen. Tarvitsemme kansainvälistä kenttää heijastelevan ekosysteemin, jossa on oppivia järjestelmiä, joilla on omat tavoitteensa, instrumenttinsa, tekijänsä ja vaikuttavuutensa. Kyseessä on itse itseään korjaava muutosten kanssa elävä ja niihin reagoiva systeemi. Tämä haastaa muun muassa innovaatiojärjestelmien toimijoiden ajattelu- ja toimintatavat. Keskeistä on erillisten korjaavien toimenpiteiden sijaan kehittyminen kohti itseohjautuvaa ekosysteemiä, jossa toimenpiteet kohdistuvat koko ekosysteemin toimivuuteen, ei sen osasiin.

Lisäksi hankkeella oli kaksi muuta tavoitetta. Luova osaaminen ja sen merkitys liiketoiminnalle tehdään näkyväksi ja luovan talouden kehittymisen esteitä tunnistetaan ja poistetaan. Täten luova talous on tulevaisuudessa osa koko yhteiskuntaa ja elinkeinoelämää.

Faktalaatikko 5. Luovan talouden strategisen hankkeen tavoitteet

Luovan talouden strategisen hankkeen tavoitteena saada luova osaaminen toimimaan talouden moottorina. Tämä tavoite voidaan jakaa seuraaviin tavoitteisiin.

1. Lisäarvon tuottaminen koko yritys kentälle
 - kilpailukyvyyn parantaminen
 - työllisyyden edistäminen
2. Kansainvälistä kenttää heijasteleva ekosysteemi, jossa oppivia järjestelmiä, joilla omat tavoitteensa, instrumenttinsa, tekijänsä ja vaikuttavuutensa
3. Luova osaaminen tehdään näkyväksi
4. Esteiden tunnistaminen ja poistaminen

Faktalaatikko 6:ssa on kirjoitettuna hankkeen visio ja missio.

Faktalaatikko 6. Luovan talouden strategisen hankkeen visio ja missio

Luovan talouden strategisen hankkeen visio

Luovan talouden strateginen hanke on kansallisesti sekä kansainvälisesti verkottunut ja tunnettu toimija luovan yritystoiminnan ja luovan osaamisen vaikutusten ulottamiseksi liiketoiminnan ja työelämän kaikille sektoreille merkittävän taloudellisen kasvun aikaansaamiseksi.

Luovan talouden strategisen hankkeen missio

Luovan talouden strateginen hanke toimii katalysaattorina ja muodostaa yhteistyöfoorumia eri toimijoille ja tahoille, jotka yhdessä ja yhteistyössä ratkaisevat luovan talouden esteitä ja ongelmia ja tuottavat toimenpide-ehdotuksia elinkeinotoiminnan ja innovaatiojärjestelmän uudistamiseksi kansainvälisen kilpailukyvyyn parantamiseksi.

2.3 Luovan talouden strategisen hankkeen kehittämistoimenpiteiden painopisteet hankkeen käynnistyessä 2008

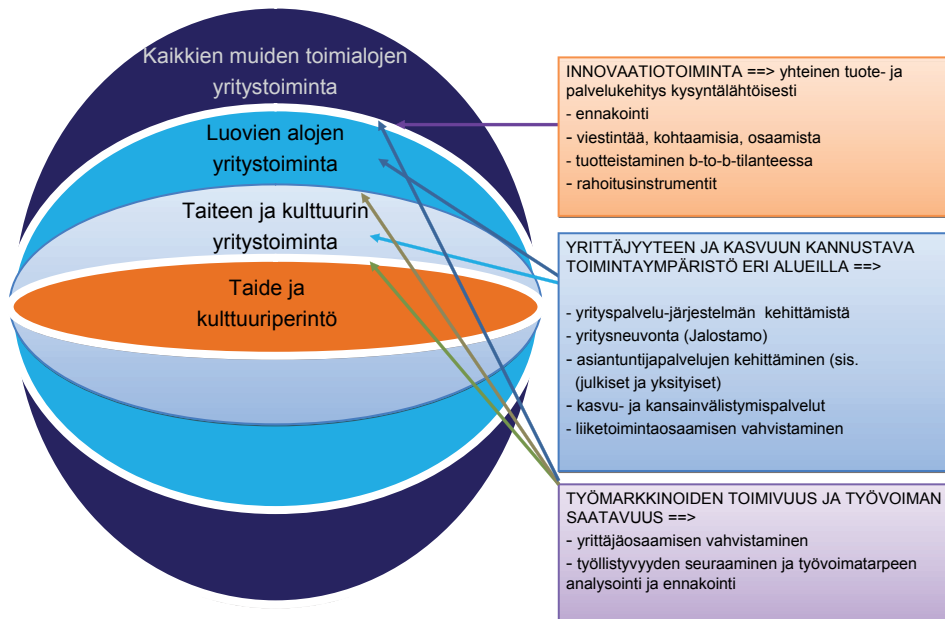
Luovan talouden näkökulmasta toiminnan ytimenä ja lähtökohtana on taide ja kulttuuriperintö, näihin liittyvä osaaminen, arvot, historia ja symbolit. Kehittämishankkeen näkökulmasta oleellista on koulutusjärjestelmästä tulevan taide ja kulttuurialojen osaamisen demografia sekä osaajien työllistyminen kulttuurin, luovien alojen ja muiden toimialojen yrityksiin sekä osaamistarpeiden ja työllistymiseen liittyvän ennakointitiedon kokoaminen ja hyödyntäminen.

Taiteen ja kulttuurin yritystoiminta on lähimpänä luovaa ydintä, ja sille on tyyppillistä ensisijaisesti taiteelliseen ja kulttuuriseen osaamiseen perustuva ammatinharjoittaja ja pienyrittäjätoiminta esimerkiksi kuvataide, tanssi, teatteri jne. Tässä kohderyhmässä luovan talouden kehittämishaasteina korostuvat mm. yrittäjäosaaminen, yrittäjyyden ja kasvuun kannustava toimintaympäristö sekä alueille ja toimiville yrittäjille suunnattujen julkisten ja yksityisten yrityspalvelujen merkitys.

Seuraavan kehän kohderyhmä koostuu luovien alojen yrityksistä ja yrittäjistä, jotka toimivat sekä btob -markkinoille, kuluttaja-asiakkaille sekä julkisille markkinoille. Luovan talouden edistämisen näkökulmasta tässä kohderyhmässä erityisinä kehittämiskohteina ovat muun muassa yrittäjien liiketoimintaosaaminen, luovien alojen yritysten osaamisen hyödyntäminen muiden toimialojen yritysten innovaatio- ja uudistusprosesseissa sekä osaamisen ja palvelujen tuotteistaminen erilaisille asiakasryhmille.

Uloimman kehän muodostavat yritykset, jotka hyödyntävät luovien alojen yritysten osaamista. Näiden yritysten näkökulmasta kehittämistarpeet liittyvät edellytyksiin hyödyntää monipuolisesti luovaa osaamista sekä ostettavina palveluina, strategisissa kumppanuuksissa sekä organisaatioiden sisäisinä työresursseina.

Kuva 2. Luovan talouden kehittämishankkeen tavoitealueet

Lähde: Luovien alojen yrittäjyyden kehittämisstrategia 2015. KTM julkaisuja 10/2007.

Luovan talouden strategisen hankkeen kuluessa tavoitealueiden sisällöt ja painopisteet ovat tarkentuneet. Luovan talouden toimintaympäristön jäsenyessä tavoitealueiden tavoitetaso on muokkautunut luovan talouden toimijoiden kentän tarpeiden mukaan. Luovan talouden strategisen hankkeen toimenpiteitten vaikuttavuus ei jää hankkeen tavoitealueille vaan vaikuttavuus on moninainen.

2.4 Luovan talouden strategisen hankkeen organisointi

Luovan talouden strateginen hanke on ollut sijoitettuna työ- ja elinkeinoministeriössä strategia ja ennakkointiyksikön strategisten hankkeiden ryhmään. Ministeriössä hankkeesta on vastannut hankepääällikkö Petra Tarjanne ja hankesuunnittelijana toimi Satu Keltanen 31.12.2009 asti, 1.1.2010 lähtien Juho Jokinen. Hankkeen johtoryhmän puheenjohtajana toimi ministeri Tarja Cronberg 21.6.2009 asti. Ministeri Anni Sinnemäki siirtyi johtoryhmän puheenjohtajaksi 22.6.2009 alkaen. Liitteessä 1 on Luovan talouden strategisen hankkeen johtoryhmän kokoonpano. Johtoryhmä on kokoontunut vuoden 2010 loppuun mennessä 5 kertaa.

Luovan talouden strateginen hanke on ollut organisointimalliltaan uudenlainen hanke työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalalla. Hankkeessa on toteutettu eri kehittäjätoimijoiden ja yli hallinnonalojen ulottuvaa verkostomaista toimintamallia. Hanke on ollut strategista viitekehystä luova sekä horisontaalista toimintatapaa etsivä tuotekehitysluonteinen hanke.

Luovan talouden strategisessa hankkeessa on käsitelty luovaa taloutta neljän tavoitealueen kautta, joita ovat vetäneet alansa asiantuntijat. Jokaisella tavoitealueella on ollut oma työryhmänsä, joihin on kutsuttu asiantuntijoiksi ja jäseniksi näkemyksellisiä luovan talouden kehittäjiä. Tavoitealueet ovat olleet dynaaminen tapa toteuttaa asioita ja tavoitealueiden vetäjillä on ollut tärkeä rooli verkostojen synnyttämisessä ja kehittämiskonseptien luomisessa.

Luovan talouden strategisen hankkeen ja sen työryhmien työn onnistumisen edellytyksenä on ollut yhteistyö ja laaja, yhteinen visio luovan talouden määrätietoisestä kehittämisestä. Hankkeelle on ollut ominaista verkostomainen toimintatapa ja lukuisien yhteistyötahojen mukaan ottaminen. Innovaatiojärjestelmän toimijat ovat osallistuneet kehitystyöhön omista lähtökohdistaan esimerkiksi Helsingin kaupunki ja Teknologiateollisuus ry. Luovien alojen toimialajärjestöjen merkitys ja rooli on kasvanut ja selkiytynyt työn kuluessa.

Lisäksi luovan talouden strategisen hankkeen vetäjät ovat olleet mukana erilaisissa ohjausryhmissä (liite 8.) Nämä verkostot ovat olleet työllistymisen edistämistä ja kulttuurista aina kansainvälistymiseen liittyviä ohjaus- ja kehitysryhmiä. Osallistuminen em. ohjausryhmiin on vahvistanut verkostomaista yhteistyömuotoa.

2.5 Luovan talouden strategisen hankkeen tavoitealueet ja kohderyhmät

2.5.1 Tavoitealue 1. Työmarkkinoiden toimivuus ja työvoiman saatavuus

Tavoitealueen tavoitteena on ollut kehittää luovan osaamisen työmarkkinoiden toimivuutta, työmarkkina kohtaantoa ja työvoiman saatavuutta yrittäjien ja yritysten osalta sekä edistää luovan osaamisen tunnistamista, palkkaamista ja hyödyntämistä muiden toimialojen yrityksissä ja muissa organisaatioissa. Hankkeen aikana tavoitealueen nimi on tarkentunut työelämäkysymysten tavoitealueeksi. Tavoitealuetta on vetänyt johtava asiantuntija Riitta Ylätalo, PKT-säätiö. Tavoitealueen toimintaa kuvataan tarkemmin luvussa 3. Liitteessä 9 on tavoitealueen työryhmiin kuuluneet asiantuntijat.

2.5.2 Tavoitealue 2. Yrittäjyyteen ja kasvuun kannustava toimintaympäristö

Tavoitealueella painopisteenä on ollut yrityspalveluiden kehittäminen luoville aloille. Suomalaista yrityspalvelujärjestelmää halutaan kehittää ja siten luovan alan pk-yrityksille on tarjolla toimialakohtaista osaamista. Valtakunnallisen Jalostamopalvelun tavoitteena on neuvonnan ja sparrauksen kautta auttaa luovan alan yrityksiä, yrittäjiä tai yrittäjiksi aikovia parempaan ja kannattavampaan liiketoimintaan niin Suomessa kuin kansainvälisillä markkinoilla. Tavoitealuetta on kutsuttu myös yrittäjyyden kehittämisen tavoitealueeksi. Tavoitealueesta vastasi johtava asiantuntija Leena Hoppania 31.3.2010 asti, PKT-säätiö, 1.4.2010 alkaen Saila Pulkkinen, Keski-Suomen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus. Tavoitealueen toimintaa kuvataan tarkemmin luvussa 4. Liitteessä 10 on tavoitealueen työryhmiin kuuluneet asiantuntijat.

2.5.3 Tavoitealue 3. Tuotekehitystoiminta

Tavoitealueella pääpaino on ollut luovien alojen näkyväksi tekemisessä onnistuneen ekosysteemin saamiseksi. Tarkoituksena on ollut aikaansaada uudenlaisia verkostomaisia liiketoimintamalleja sekä luovien alojen erityistarpeita vastaava rahoitusinstrumenttien kehittämismalli. Tavoitealuetta on kutsuttu myös nimellä uudet toimintamallit. Tavoitealuetta on vetänyt ohjelmajohtaja Irmeli Lamberg, Hermia Oy. Tavoitealueen toimintaa kuvataan tarkemmin luvussa 5. Liitteessä 11 on tavoitealueen asiantuntijatyöryhmän jäsenet.

Luovien alojen yritysten toimialarakenteen kehittymistä tuetaan, erityisesti muotoiluklusteria kehitetään luovien alojen palvelujen saatavuuden ja luovan talouden toimivuuden takaamiseksi. Muotoiluklusterien alueella vastuuhenkilönä on toiminut Katri Lehtonen, TEM Innovaatio-osasto.

2.5.4 Tavoitealue 4. Ennakointi ja tutkimus

Tavoitealueen työn tuloksena syntyi luovan talouden toimijoita haastavia, jalostettua ja kriittisesti analysoitua tulevaisuustietoa luovan talouden ennakkoinnin kehittämiseksi. Ennakkoinnin ja tutkimuksen toiminta-alueetta koordinoi Turun kauppar korkeakoulussa Media Futures Network yhdessä Tulevaisuuden Tutkimuskeskuksen kanssa. Aihe-alueen koordinaattorina toimi professori Saara Taalas, Turun kauppar korkeakoulu. Tavoitealueen ydinryhmään on kuulunut myös koulutuspäällikkö, varajohtaja Leena Jokinen, kehitysjohtaja Olli Hietanen, erikoistutkija Lotta Häkkinen ja tutkija Anna Kirveennummi. Tavoitealuetta on kuvattu tarkemmin luvussa 6. Tavoitealueen työryhmiin ja työpajoihin on osallistunut laaja joukko asiantuntijoita.

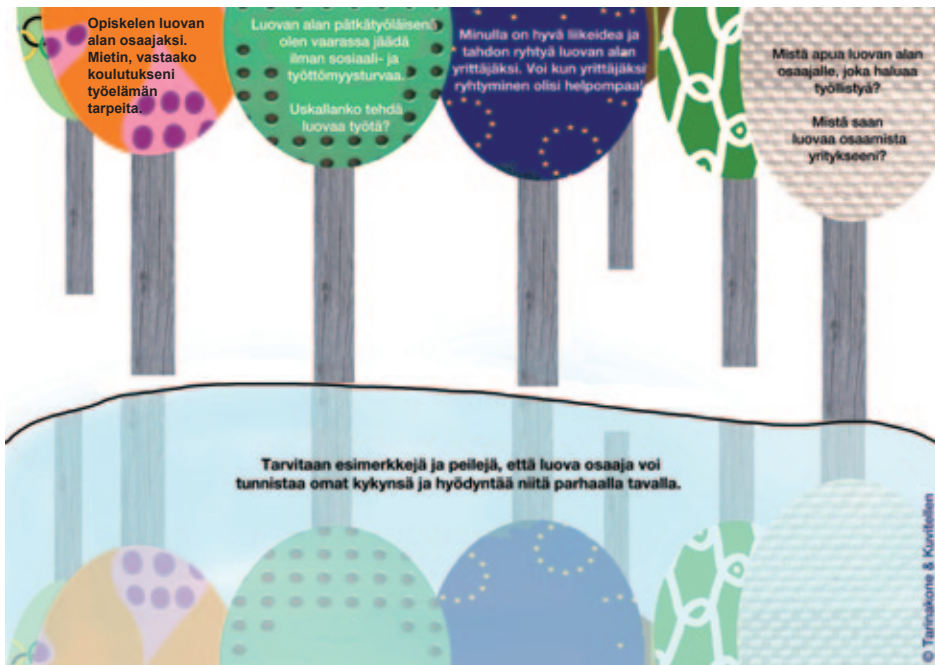
2.6 Työtapana elävät verkostot – oppivat verkostot

Luovan talouden strategisessa hankkeessa on toteutettu verkostomaista työtapaa avoimien yhteisöjen periaatteella törmäyttäen eri aloilla olevia ihmisiä. Kehitystyössä on ollut mukana huomattava määrä erilaisia osapuolia: toimialayhdistyksiä ja innovaatiojärjestelmän toimijoita sekä yrityksiä, jotka yhdessä muodostavat erilaisia ekosysteemejä.

Kehitysprosessit käynnistyivät, kun verkostot alkoivat toimia ja siten kehittämissaasteet syvenivät ja selkeytyivät. Prosessin aikaiset työpajat ovat olleet erinomainen toimintamalli kehittämisen tarpeiden tarkentamiseen sekä tulosten jalkauttamiseen. Luovan talouden strategisessa hankkeessa kehittämistyötä ohjasi toimijakentän tarpeet ja verkostomaisen toimintamallin tuloksena on syntynyt useita oivaluksia. Verkostomainen toimintamalli on synnyttänyt liikettä ja osoittanut esteet, joita on lähdetty poistamaan.

Prosessin tuloksellisuuden kannalta on ollut tärkeää pyrkiä asettamaan oikeat kehityskysymykset. Vaikuttavuuden hakeminen ja tarpeeksi pitkälle ajatteleminen ovat olleet kehitystoiminnan olennaisia kysymyksiä, samoin keskeistä on ollut osaamisten yhdistäminen liiketoiminnallisen synergian aikaansaamiseksi. Syntyneet verkostot ovat luoneet ympäristöjä, joissa valmiudet globaaliin toimintaan rikastuvat ja muutoksen suunnan valinnan työkalut syntyvät. Luovan talouden strategiselle hankkeella on ollut katalyyttivaikutus, vaikka hanke loppuu, verkostot elävät ja jatkavat toimintaansa.

Kehitystyön onnistumiselle ja vaikuttavuudelle on ollut edellytyksenä: rakenteiden ymmärtäminen, tarkoituksenmukaisten yhteistyökumppaneiden löytäminen, vahvojen yhteistyörakenteiden luominen ja aktiivinen fasilitointi. Edellä mainittujen asioiden lisäksi on tarvittu nöyryyttä ja kykyä kyseenalaistaa. Strategisessa hankkeessa käytetty verkostomainen toimintamalli sopii monimuotoiseen kehittämistoiminnan kenttään, suomalaiseseen innovaatiojärjestelmään toimivien ekosysteemien aikaansaamiseksi.

3 Uudistuva työ

Kiteytyslaatikko 3. Työllistymisen esteiden poistaminen

Työelämä käy läpi rakennemuutosta. Työurat ja työn tekemisen muodot muuttuvat. Nopeasti muuttuneet työmarkkinat haastavat julkisen sektorin jäykät rakenteet. Tämän vuoksi työn tekemistä kannustavan toimintaympäristön kehittäminen on keskeistä. Eri uravaiheissa korostuu henkilökohtaisen ohjauksen tarve nopean työllistymisen onnistumiseksi.

Luova työ on muutoksen kärjessä. Itsensä työllistävien määrä on suuri ja työtehtävät ja osaamisalueet uudistuvat nopeaan tahtiin. Uusia työnimikkeitä syntyy koko ajan.

Työllistymisen esteiden poistaminen, sosiaaliturvan kehittäminen, itsensä työllistämisen helpottaminen ja työhallinnon toimintatapojen uudistaminen ovat askeleita oikeaan suuntaan kohti suurempia verotuloja, työllisyysasteen nousua ja parempaa kilpailukykyä.

Tulevaisuuden työ- ja elinkeinoelämän toimintaympäristöä muokkaavia liiketoiminnan ulkopuolisia megatrendejä on globalisaatio, teknologinen kehitys ja väestön ikääntyminen⁶. Väestön ikääntymisen vuoksi työurien pidentäminen on yksi

⁶ Tuuli Kaskinen, Outi Kuittinen et al. (2010). Superyksilöistä joukkovoimaan –mistä osaamispuheessa puhutaan ja pitäisi puhua. Demos Helsinki.

työelämän haasteista. Työelämää uudistaessa etsitään joustavuutta, moninaisuutta sekä luovuutta edistäviä toimintamalleja.

Talouden globalisaatio ja kansainvälistyminen nopeuttaa rakennemuutosta työelämässä. Rakennemuutoksesta johtuen Suomessa tehdään eri asioita ja eri tavalla⁷ nyt kuin 15 vuotta sitten. Tämä⁸ tarkoittaa muun muassa resurssien siirtymistä nopean tuotannon ja tuottavuuden kasvun aloille sekä samalla tuotantorakenteiden monipuolistumista.

Työelämä käy läpi murrosta teollisen ajan rakenteista kohti palvelutaloutta. Valtion taloudellisen tutkimuskeskuksen ennusteen mukaan palvelujen osuuden työllistäjänä arvioidaan nousevan 73 prosenttiin vuonna 2020, vuonna 1990 osuus oli 60 prosenttia. Työ- ja elinkeinoministeriö on arvioinut rakennemuutosten vaikutuksia ammattirakenteeseen⁹ tulevina vuosina. Arvion mukaan työvoima vähenee alkutuotannossa sekä teollisuudessa ja kasvaa palvelualoilla. Työpaikkoja syntyy palveluvaltaisille aloille, kuten matkailu- ja vapaa-ajan sektorille, jotka tarjoavat elämyksellisiä tuotteita ja palveluja. Vuonna 2017 työllisyyden arvioidaan olevan nykyistä suurempi sähkö- ja elektroniikkateollisuudessa sekä liike-elämää palvelevassa toiminnassa. Yksityisen kulutuksen kasvu lisää työllisyyttä palveluissa ja väestön vanhenemisen vuoksi erityisesti terveyden- ja sosiaalihuollossa.

Osa työstä on entistä liikkuvampaa, globaaleissa ja paikallisissa verkostoissa tehtävää tietotyötä, jossa asiakkaat ja kuluttajat osallistuvat arvonluojina palveluiden ja tuotteiden suunnitteluun. Osa työstä, kuten palvelualojen työ on tulevaisuudessa edelleen vahvasti sidoksissa työpaikkaan ja työaikaan.

Talouden muutosten seurauksena työsuhteista on tullut epävarmempia. Kasrava trendi on projektimaisen työn määrän kasvu, joka lisää lyhytkestoisen osaamisen käyttöä luovien alojen lisäksi muillakin aloilla. Erot palkkatyön ja yrittäjyyden välillä pienenevät ja työntekijät toimivat yrittäjämäisemmin. Viimeisen kymmenen vuoden aikana yksinyrittäjien määrä¹⁰ on noussut noin 120 000:sta runsaaseen 160 000:een. Lisäystä on ollut 25 prosenttia viimeisen viiden vuoden aikana. Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksen mukaan suomalaisista yrittäjistä oli yksinyrittäjiä 64 prosenttia vuonna 2009. Työnantajina toimivia yrittäjiä on vain 90 360¹¹ eli 36 prosenttia.

Yhteiskunnallinen murros on muuttanut työn sisältöä ja muotoa ja luonut tarpeen synnyttää uudenlaisia mahdollisuuksia tehdä sekä järjestää työtä. Luovan talouden nähdään avaavan uusia liiketoimintamahdollisuuksia ja sen ytimessä ovat uudenlainen yrittäjyys ja yritystoiminnan organisoitumisen tavat. Asioiden ja tekemisen tapojen uusilla yhdistelmillä ja kohtaamisilla haetaan uusia arvoverkkoja ja markkinoita sekä uusia tapoja lisätä yritysten kilpailukykyä ja kasvua sekä kustannussäästöjä. Täten vastataan tulevaisuuden suureen kysymykseen¹² miten luodaan uutta työtä ja arvoa.

7 http://www.stat.fi/tup/tietoaika/tilaajat/ta_03_05_rakennemuutos.html (luettu 4.5.2011)

8 http://www.stat.fi/tup/tietoaika/tilaajat/ta_03_05_rakennemuutos.html (luettu 4.5.2011)

9 http://www.stat.fi/tup/tietoaika/tilaajat/ta_03_05_rakennemuutos.html (luettu 4.5.2011)

10 Yksinyrittäjäkysely (2010). Suomen Yrittäjät

11 Yrittäjyyksikatsaus 2010. Työ- ja elinkeinoministeriö.

12 Aarne Nurmio ja Teppo Turkki toim. (2010). Elinvoimainen Suomi. Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra.

3.1 Luovan työn tekijöiden osaaminen työmarkkinoiden käyttöön

Luovan talouden moottorina toimii luovan osaamisen hyödyntäminen. Luovan talouden strategisen hankkeen työelämäkysymysten tavoitealueella on tarkasteltu talouden muutosta, työn uusia muotoja työllisyyden, tasa-arvon ja kasvun näkökulmista. Tavoitteena on ollut työllisyyden esteiden poistaminen esimerkiksi niin, että itsensä työllistävät ovat tasa-arvoisessa asemassa verrattuna palkansaajiin ja yrittäjiin. Luovilla aloilla toimivien aseman parantamiseksi on selvitetty poikkihallinnollisesti työ-, sosiaaliturva- ja verolainsäädäntöä.

Luovan talouden strategisen hankkeen alussa kartoitettiin esteitä, miksi luova osaaminen ei ohjaudu työmarkkinoiden käyttöön. Julkisen sektorin näkökulmasta työnhakijan asema määräytyy sen mukaan onko hän työtön, työssä vai yrittäjä. Tiu- kasti luokiteltava määrittely ei enää palvele toimijoita nykyisillä työmarkkinoilla, joilla yhä useampi ihminen toimii perinteisen palkkatyön ja yrittäjyyden välimaas- tossa tai näitä yhdistellen. Työelämän murroksessa pitkäaikaiset työpaikat ovat kor- vautuneet lyhytkestoisilla projektitehtävillä. Päättäjien lisäksi jatkokoulutukset, vanhempainlomat, työttömyysjaksot ja sapattivapaat pirstovat perinteiseksi kut- suttua työtä¹³. Tänä päivänä henkilö saattaa työskennellä saman vuorokauden aikana palkkatyösuhteessa, yrittäjänä ja/tai free-verokortilla.

Uudistuva talous ja pirstoutuneet työmarkkinat edellyttävät työnhakijalta uuden- laista aktiivista otetta työn löytämiseksi perinteisten palkkatyöpaikkojen vähenty- essä. Vastuu omasta työllistymisestä siirtyy yhä enemmän työnhakijalle itselleen. Työn muuttuminen edellyttää häneltä ketteryyttä, osaamisen kehittämistä, verkos- toja ja yrittäjämäistä työotetta sekä sisäistä yrittäjyyttä luoda oma elämä.

Seuraavassa erään yrittäjän kommentti: Oman näköinen elämä tekee onnelliseksi.

*...se mikä siinä tuottaa iloa
on se että saa toimia yrittäjänä sillä alalla,
et saa tehdä sitä mitä tekisin muutenkin vaikkei se olisi ammatti,
et pystynyt yhdistää harrastuksen ja intohimon ammattiin
ja tässä vaiheessa yrittämiseen,
eli et pystyy toteuttamaan itseään monipuolisesti
ja tuomaan sitä omaa osaamistaan
ja ei tarvii tehdä, olla, toteuttaa jonkun muun toiveita ja käskyjä jatkuvasti
vaan voi itse vaikuttaa vahvasti siihen mitä tekee ja miten tekee,
ja tietysti se myös tuottaa iloa et se myös tuntuu kannattavan taloudellisesti,
vaikuttaa siltä että vaikuttaa positiivisesti se että on ryhtynyt yrittäjäksi.”*

Lähde: Raija Leskinen & Olli Oja (2009). Starttirahaselvitys luovien alojen yrittäjistä; Starttiraha yksinyrittäjän arjessa toiminnan ja toimeentulon tukena. Työ- ja elinkeinoministeriö.

13 Tuuli Kaskinen, Outi Kuittinen et al. (2010) Superyksilöistä joukkovoimaan –mistä osaamispuheessa puhutaan ja pitäisi puhua. EK:n Oivallus –hankkeen II esiselvitys. Demos Helsinki.

Starttirahaselvityksen (2009) http://www.tem.fi/index.phtml?95306_m=97150&95306_o=15&s=3254 tuloksia oli muun muassa se, että yrittäjämäinen työskentely yleistyy muillakin kuin luovilla aloilla. Selvitys nosti esiin yrityspalvelujärjestelmän ja sen asiantuntijuuden kehittämistarpeet sekä työhallinnon instrumenttien puutteet. Osana Luovan talouden strategista hanketta selvitettiin Helsingin Kluuvin TE-toimiston starttirahan saaneiden luovien alojen yrittäjien tilannetta ja yrityksen toimintaa starttirahapäätöksen jälkeen.

3.2 Itsensä työllistämisen helpottaminen

Luovan talouden strategisen hankkeen työelämäkysymysten tavoitealueella karotettiin työllistymistä koskevia esteitä eri alojen asiantuntijoiden ja luovien alojen toimijoiden kanssa. Lähdettiin ekosysteemin ruohonjuuritasolta kuulemalla asiantuntijoita, edunvalvoja ja julkisen sektorin viranomaisia sekä yksittäisiä toimijoita. Ytimessä on ollut 18-henkinen monialainen ja poikkihallinnollinen asiantuntijatyöryhmä (liite g), joka on jalkautunut alakohtaisiin työryhmiin, kuten verotuksen ja työn uudet muodot -alatyöryhmiin. Hankkeen aikana on tuotettu selvityksiä sekä työryhmien muistiota.

Käsite itsensä työllistäminen on tunnistettu ja tunnustettu eri hallinnonaloilla. Työelämäkysymysten tavoitealueella eri asiantuntijoista koostunut työryhmä tunnisti yksimielisesti luovan työn tekijäjoukkoa koskevat haasteet. Esimerkiksi OKM tunnistaa liikakoulutuksen ongelmat, koulutuksen sisältöjen kehittämisen tarpeet, valtionvarainministeriö ja verohallinto verotukseen liittyvät erityisongelmat, STM ja TEM sosiaali- ja työttömyysturvan epäjatkuvuuskohtat. Itsensä työllistävät tulee huomioida paremmin suomalaisessa yhteiskunnassa kolmesta näkökulmasta:

- 1) Työllisyysnäkökulma: mahdollisimman moni tähän liittyvä työllistymisen este pitää poistaa
- 2) Tasa-arvonäkökulma: itsensä työllistävien saaminen tasavertaiseen asemaan palkansaajien ja yrittäjien kanssa
- 3) Kasvun näkökulma: Itsensä työllistävien eli kolmannen tien parempi huomioiminen luo edellytyksiä innovaatiotoiminnalle ja kasvulle luovilla aloilla

3.3 Puheenvuoro luovien alojen opiskelijoiden työllistymisen puolesta

Uudistuva talous asettaa haasteita luovien alojen opiskelijoille ja ennen kaikkea luovien alojen koulutukselle. Luovan talouden strategisen hankkeen puitteissa luovien alojen koulutuksen tarpeita ja näkökulmia on koottu julkaisuun ***Todistus taskussa – työelämä vastassa. Puheenvuoro luovan alan opiskelijoiden työllistymisen puolesta. Työ- ja elinkeinoministeriö, 2011.*** Tämä puheenvuoro luovan alan opiskelijoiden työllistymisen haasteista on yksi lähestymiskulma luovan talouden toimivuuteen. Puheenvuoron toivotaan synnyttävän keskustelua aiheesta.

Julkaisussa esitetään ehdotuksia nykytilanteen korjaamiseksi. Ensisijaista on resurssien uudelleen kohdistaminen, enemmän resurseja opetuksen sisältöihin. Koulutuksen ja työelämän lähentäminen on edellytys luovien alojen oppilaitoksista valmistuvien parempaan työllistymiseen. Koulutusmaailman on mahdollista yhteistyössä elinkeinoelämän kanssa tulevaisuudessa kommunikoida ja reagoida koulutuksen sisältöihin ja rakenteisiin liittyviin kysymyksiin.

http://www.tem.fi/files/29923/Toditus_taskussa_-_tyoelama_vastassa_-puheen_vuoro_luovan_alan_opiskelijoiden_tyollistymisen_puolesta.pdf

Julkaisussa esitettyjä toimenpide-ehdotuksia:

- Oppilaitoksille bonuksia opiskelijoidensa työllistymisen perusteella (oppilaitoksilla ilmoitusvelvollisuus, viranomaisen seuraa ja myöntää bonukset). Näin sekä tuettaisiin opiskelijoiden ura-näkymiä että tuotettaisiin arvokasta tilastotietoa työllistymisestä.
- Ammattikorkeakoulun tulee laatia itselleen työelämäyhteistyön strategia, joka pitää pystyä toteuttamaan henkilöstövaihdoksista huolimatta. Oppilaitoksella tulee olla työelämäyhteyksiä riippumatta yksittäisten opettajien hankkimista kontakteista, sillä ne katoavat opettajan siirtyessä muualle.
- Harjoittelupaikan antaneelle työntajalle velvollisuus antaa palautetta oppilaitokselle. Vähintään: opettaja valmistele arviointikaavakkeen, jonka työnantaja joko täyttää harjoittelun päätteeksi tai toimittaa suullisesti.
- Opettajien pätevyysvaatimuksia tarkistetaan niin, että valinnassa vaikuttavat aiempaa enemmän myös työkokemus.
- Opettajien työelämäjakso: vähintään kolmen vuoden välein kahden viikon pituinen työelämään tutustuminen vrt. peruskoulun TET-harjoittelu.

3.4 Työelämäkysymysten tavoitealueella toteutetut toimenpiteet

3.4.1 Starttiraha

Itsensä työllistävien kasvava joukko haastaa julkiset palvelut ja niiden järjestelmien yhteensopivuuden. Innovaatiojärjestelmä ei tunnista luovien alojen yritysaihoita. Esiin on noussut esimerkiksi, että starttirahan myöntämättä jättämisen perusteena on ollut, ettei luovan alan yritysaihoita ole tunnistettu kannattavana liiketoimintana. Tähän liittyvien asioiden kartoittamisen tuloksena starttirahakäytäntöjä on tarkistettu. Työ- ja elinkeinoministeriö on antanut uudet ohjeet starttirahajärjestelmän soveltamiseksi.

Vuonna 1984 käyttöön otettu starttirahajärjestelmä on tarkoitettu uuden yritystoiminnan synnyttämiseen ja toukokuussa 2011 TEM:n tilastojärjestelmän mukaan starttirahalla on aloittanut yritystoiminnan noin 146 000 henkilöä. Ministeriössä on valmisteltu starttirahan erityiskysymysten linjausta syksystä 2010 alkaen

TE-toimistojen ja ELY-keskusten kanssa ja nämä uudet linjaukset on otettu käyttöön TE-hallinnossa 16.5.2011 alkaen.

Starttirahan erityiskysymysten linjausten yhteydessä työ- ja elinkeinoministeriö on täsmentänyt ohjeensa ELY-keskuksille ja TE-toimistoille koskien sivutoimista yrittäjyyttä vähäisempää toimintaa. Tarkoituksena on ottaa huomioon työmarkkinoilla tapahtuneet muutokset ja yhdenmukaistaa soveltamiskäytäntöä. Starttirahaa voidaan myöntää tapauskohtaisen harkinnan perusteella sivutoimista yritystoimintaa vähäisempään toimintaan.

OHJEISTUS:

Pääsääntöisesti starttiraha ei ole tarkoitettu henkilöille, jotka jo toimivat sivutoimisina yrittäjinä. Starttirahan sivutoimista yrittäjyyttä koskevassa valmistelussa on katsottu, että poikkeuksen muodostaa erittäin pienimuotoinen sivutoimista yrittäjyyttä vähäisempi harrastemainen toiminta palkkatyön, opiskelun tai kotityön rinnalla, vaikka se tuottaisi starttirahan hakijalle jossain määrin tuloja. Harrastemaisena toimintana voidaan pitää esimerkiksi toimintaa, josta tulot jäävät alle yrittäjäläkelain mukaisen vuositulorajan, vuonna 2011 se on 6 896,69 euroa. Asiaa tulee tarkastella kokonaisharkintaa käyttäen, pelkkä euromääräinen tarkastelu ei riitä.

Työ- ja elinkeinoministeriössä on vireillä selvityshanke starttirahajärjestelmän toimivuudesta ja vaikuttavuudesta, joka valmistuu helmikuun 2012 loppuun mennessä.

3.4.2 Sosiaali- ja työttömyysturvan kehittäminen

Yksilön kannalta keskeisimmät työllistymisen esteet liittyvät itsensä työllistävien sosiaali- ja työttömyysturvaan. Esimerkiksi luovan työn tekijöiden tulonmuodostus voi olla hankala monesta syystä¹⁴. Useimmiten luovan työn tekijän toimeentulo koostuu monesta lähteestä ja esimerkiksi taiteellisen työn myynti ei riitä takamaan toimeentuloa. Luovan talouden strategisen hankkeen työelämäkysymysten tavoitealueella yhtenä tavoitteena on ollut työllistymisen esteiden kartoittaminen luovan työn tekijöiden työttömyysturvassa ja verotuksessa. Tätä työtä varten hankkeen aikana on kehitetty yhteistyöverkostoja ja yli toimialojen toimivia yhteistyömuotoja (STM, OPM 1.5.2010 lähtien OKM, VM, UM ja TEM). Tavoitealueen työryhmiin on kuulunut pysyvien asiantuntijoiden lisäksi alan etujärjestöjen edustajia sekä yksittäisiä luovan alan toimijoita (liite 9). Lisäksi työryhmässä on ollut kuultavana alan asiantuntijoita.

¹⁴ Kira Sjöberg (2010). Nykyaikaisen markkinarakenteen, ansaintalogiikka ja uudet liiketoimintamallit. Luovan Suomen julkaisuja 2. Luova Suomi/Cupore

Työn uudet muodot -muistioon 24.5.2010 (liite 3) on koottu keskeisimpiä luovien alojen työllistymisen esteitä.

Työn uudet muodot -muistion 24.5.2010 pohjalta sosiaali- ja työttömyysturvan työryhmä on käynyt kattavasti läpi eri toimialojen itsensä työllistäviä koskevat työttömyysturvajärjestelmän ongelmakohdat sekä lain että ohjeistuksen ja soveltamiskäytännön osalta. Keskeisimmiksi kysymyksiksi nousivat rinnakkain palkkatyötä ja yrittäjyyttä yhdistävien työttömyysturvan sekä yritystoiminnan keskeyttämistä koskevien säännösten muutostarve. Lisäksi tarkastelun kohteena olivat Ruotsissa heinäkuussa 2010 voimaan tulleen työttömyysturvalain muutokset, joiden taustalla olevat ongelmat ovat hyvin pitkälle samanlaisia kuin Suomessa. Ruotsissa toteutetut lainmuutokset koskivat muun muassa yrittäjän määritelmää työttömyysturvassa, rinnakkain palkkatyötä ja yrittäjyyttä yhdistävän työttömyysturvaa, sivutoimisen yrittäjän aseman vahvistamista työttömyysturvassa sekä yritystoiminnan keskeyttämistä.

TOIMENPIDE:

Työ- ja elinkeinoministeriö on asettanut työryhmän 25.3.2011 syyskuun 2011 loppuun asti selvittämään freelancer-verokortilla työskentelevien aseman selkiyttämistä sekä yritystoiminnan keskeyttämistä ja lopettamista koskevan sääntelyn joustavoittamista. Joustavampaa työttömyysturvaa koskevat lakimuutosehdotukset edellyttävät myös sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalaan kuuluvien säädösten muuttamista. Työryhmän jäseniksi on kutsuttu edustajia STM:n lisäksi Akavasta, EK:sta, SAK:sta, STTK:sta ja Suomen yrittäjästä.

Hallitusohjelmaan 2011 kirjattiin yrittäjien sosiaaliturvan kehittämisen jatkaminen työ- ja elinkeinoministeriön Luovan talouden strategisen hankkeen työelämäkysymysten asiantuntijatyöryhmän ehdotusten pohjalta. Tavoitteena on poistaa yrittäjien ja palkansaajien sosiaaliturvan perusteettomat erot, tukea yrittäjyyttä sekä helpottaa yrittäjien perheen ja työn yhteensovittamista.

Opetus- ja kulttuuriministeriön toimeksiannosta tohtori Tarja Cronberg on puolestaan selvittänyt taiteeseen ja kulttuuriin pohjautuvan työn tekijöiden toimeentuloedellytysten parantamista. Hän esitti myös itsensä työllistävien sosiaaliturvaa ja verotusta uudistettavaksi niin, että he ovat tasa-arvoisia palkkatyötä tekevien kanssa. Oheisena on linkki Tarja Cronbergin elokuussa 2010 valmistuneeseen raporttiin Luova kasvu ja taitelijan toimeentulo.

http://www.minedu.fi/OPM/Julkaisut/2010/Luova_kasvu_ja_taitelijan_toimeentulo.html?lang=fi&extra_locale=fi

Tohtori Tarja Cronberg jatkoi vuonna 2011 opetus- ja kulttuuriministeriön kutsutuna taitelijoiden toimeentuloedellytysten selvittämistä ja seuraavasta linkistä on

luettavissa konkreettiset taitelijoiden toimintaedellytysten parantamista koskevat toimenpide-ehdotukset.

http://www.minedu.fi/OPM/julkaisut/2011/Luova_kasvu_ja_taitelijan_toimeentulo.html

3.4.3 Verotuksen kannustavuus

Seuraavan verotuksen lakialoitteita koskevan tekstin on kirjoittanut johtava **vero-asiantuntija Taneli Lallukka Uudenmaan verovirastosta**. Hän on osallistunut Luovan talouden strategisen hankkeen työelämäkysymysten tavoitealueen asiantuntijatyöryhmään.

Luovan talouden strategisen hankkeen työelämäkysymysten tavoitealueen verotusalan työryhmä on tehnyt yhteistyötä tohtori Tarja Cronbergin ja valtiovarainministeriön asiantuntijoiden kanssa arvonlisäverotukseen liittyen. Tarja Cronbergin raportissa Luova kasvu ja taiteilijan toimeentulo ehdotetaan, että arvonlisäverovapaan taiteen myyntiraja nostetaan 8.500 eurosta 15.000 euroon. Ehdotus parantaisi pienituloisten taiteilijoiden toimeentulon edellytyksiä. Arvonlisäverosta vapaan myynnin alarajan nostaminen edellyttää kuitenkin myös EU-oikeudellisten näkökulmien huomioimista, koska liittymissopimuksessa Suomelle myönnetty oikeus vapauttaa verosta vähäisen toiminnan harjoittajat rajattiin 10.000 euron vuosiliikevaihtoon. Lisäksi valtiovarainministeriölle annettiin tiedoksi Tarja Cronbergin raportin ehdotus yritysten tekemien taideostojen saattamiseksi verovähennyksen piiriin. Tällä hetkellä taideteoksen hankintahintaa ei voida vähentää verotuksessa vuosikuluna tai poistoina, koska taide-esineitä pidetään kulumattomana käyttöomaisuutena. Verovähennyksen käyttöönotto lisäisi taideteosten kysyntää, parantaisi taiteilijan toimeentuloedellytyksiä ja lisäisi taiteilijan verotettavan tulon määrää.

LAKIALOITTEET:

Verotuksen kannustavuuden liittyen Luovan talouden strateginen hanke on jättänyt kaksi lakialoitetta. Toinen aloitteista koskee menovarauksen säätämistä verolainsäädäntöön (liite 4). Menovaraus huomioisi paremmin luovan alan toimijoille tyypillisen tulojen ja menojen epätasaisen jakottumisen. Toinen lakialoite koskee ei-työsuhteessa toimivien freelancereiden työmatkakustannusten korvausten verovapautta (liite 5). Freelancerit työskentelevät usein tosiasiallisesti samanlaisissa olosuhteissa työsuhteessa olevien työntekijöiden kanssa. Lakialoitteen tarkoituksena on yhdenmukaistaa freelancereiden ja työsuhteessa työskentelevien henkilöiden työmatkakustannusten korvausten verovapauden edellytykset.

Menovarauksen säätäminen asettaisi luovan alan toimijat verotuksessa samantyyppiseen asemaan tuloja tasaisesti ansaitsevien henkilöiden kanssa. Muutoksella ei olisi valtion verotulojen kannalta oleellista vaikutusta, mutta se helpottaisi epätasaisesti tuloja saavien henkilöiden asemaa siten, että maksettavien verojen määrän vuosittainen vaihtelu tasaantuisi. Tuloverolain mukaan verotettavien freelancereiden oikeus verovapaisiin matkakustannusten korvauksiin oikaisisi freelancereiden aseman ja asettaisi heidät matkakustannusten korvausten osalta samaan asemaan muiden toimijoiden kanssa. Freelancereiden matkakustannusten korvausten säätäminen verovapaaksi ei vaikuttaisi oleellisesti valtion verokertymään, mutta se helpottaisi merkittävästi työmatkoja tekevien freelancereiden asemaa.

3.5 Osaamisen tunnistaminen TE-toimistossa

Joustava työmarkkinoilla liikkuminen edellyttää työnhakijalta aktiivisuuden lisäksi hyvää itsetuntemusta ja oman osaamisen tunnistamista sekä ylläpitämistä, työmarkkinoiden seuraamista, verkostoitumista sekä oman osaamisen tuotteistamista markkinoiden käyttöön. Kestävän työuran kannalta on olennaista, että työsuhteen päättymiseen jälkeen työntekijä siirtyy välittömästi uuteen työhön tai uusiin työtehtäviin valmentavaan koulutukseen¹⁵.

Luovan talouden strategisessa hankkeen työelämäkysymysten tavoitealueella on ollut yhtenä lähtökohtana näkemys, että erityisesti luovan työn erilaisissa siirtymäkohdissa työn-opiskelun-työttömyyden-yrittäjyyden välillä tarvitaan henkilökohontaista ohjausta. Räättälöidyillä neuvonta- ja asiantuntijapalveluilla tuetaan ja annetaan neuvontaa itsensä työllistäviä jo varhaisessa vaiheessa ennalta ehkäisevästi ennen ongelmien syntymistä. Työelämäkysymysten tavoitealueella yhtenä tavoitteena oli edistää nopean työllistymisen tavoitteita.

Faktalaatikko 7. Korkeasti koulutettujen työllisyystilanne

- Alempien, ylempien ja tutkija-asteen tutkinnon suorittaneiden työttömyysprosentti oli 8/2010 koko maassa 12,10 %, kun se vastaavana ajankohtana 2008 oli vain 5 %.
 - Eniten Helsingissä kahdessa vuodessa on kasvanut AMK-tutkinnon suorittaneiden työttömyys, 96,10 %, seuraavaksi eniten tutkija-asteen suorittaneiden, 49,70 %
 - Korkeasti koulutetut ovat selvästi pakkautuneet pääkaupunkiseudulle, tutkija-asteen suorittaneista työttömistä 27,10 % ja ylempään korkeakoulututkinnon suorittaneista 23,30 % on Helsingissä (käytännössä asiakkaina Kluuvin TE-toimistossa).
- Liite 6. Työttömät 8/2010, 2009 ja 2008

15 Aarne Nurmi ja Teppo Turkki toim. (2010). Elinvoimainen Suomi. Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra.

Vuoden 2010 syksystä korkeasti koulutettujen työttömyys on ollut rajussa kasvussa, erityisesti kulttuuri- ja taideoilla. Työpaikasta toiseen siirtymiset eivät suju joustavasti vaan niihin liittyy monia vaikeuksia.

Työnhakijan palveluprosessin uudistus aloitettiin TE-toimistoissa vuoden 2011 alussa. Kesäkuussa 2011 työhön osoitus korvattiin käsitteellä työtarjous, jolla aktivoidaan työnhakijaa työnhakuun. Työtarjous on asiakaslähtöistä työnvälitystä ja työnantajapalvelua.

TE-toimiston asiakaspalveluprosessin kehittämisen yhteydessä nousi kaksi pilottia. Toinen piloteista on Luovamo -hanke Turussa, josta tarkemmin seuraavassa luvussa 3.6. Toinen piloteista on keväällä 2011 perustettu korkeasti koulutettujen työnhakijoiden työllistymistä edistävää TalentURA -pilotti. Seuraavassa kappaleessa **työvoimaneuvoja Kaisa Välivehmas, Kluuvin TE-toimisto** kuvaa TalentURA -pilotin vaikuttavuutta.

Ura- ja yrityshautomo TalentURA:n lähtökohtana oli laadukas työllistymisratkaisu ja työelämätaitojen kehittäminen työelämässä pysymisen edistämiseksi. Ryhmän tuloksellisuutta ei ensisijaisesti mitattu työllistymisprosessin pituuden mukaan, vaan lopputuloksen laadun mukaan. Pilottiin osallistui 16 työnhakijaa. Heistä puolet oli työttömiä työnhakijoita, loppuosa työnhakijoista oli joko loppuvaiheen korkeakouluopiskelijoita tai työssä käyviä työnhakijoita.

Yli puolet osallistujista (56%) löysi ensisijaisesti työpaikan, joka vastasi täysin heidän hakutoiveitaan. Pilotin loppumisen jälkeen kaikilla osallistujilla oli selkeä työnhakuun liittyvä toimintasuunnitelma ja aktiivinen työnhaku käynnissä. Pilotti tarjosi tietoa, ohjausta ja vertaistukea laadukkaana ura- tai yrittäjyysratkaisun edistämiseksi. Pilottiin osallistuneet kokivat ryhmädynamiikkaan ja työnantaja ja sidosryhmiä edustavien kummitoimijoiden rooliin pohjautuvan toimintatavan hyväksi. Kyseessä ei ollut projekti, jolla oli alku ja loppu vaan prosessiin osallistuminen oli uuden ajattelu- ja toimintatavan oppimisprosessi, joka kantaa pilotin jälkeenkin.

Saavutettujen tulosten ja annettujen palautteiden valossa TalentURA:n tyyppiselle toiminnalle näyttäisi olevan tilausta niin, että sitä kannattaisi edelleen kehittää laadukkaana ja myös samaan aikaan nopean työllistymisen työvälineeksi erityisosaajille.

3.5.1 URA:n ammattiluokituksen uudistaminen

Työelämä ja sen myötä ammatit ja ammattinimikkeet ovat muuttuneet. Uusia luovien alojen ammatteja on syntynyt ja entisiä ammattinimikkeitä on poistunut. Viimeisin työhallinnon käytössä olevan Pohjoismaisen ammattiluokituksen päivitys- ja muutostyö tehtiin vuoden 2003 ja 2004 aikana. Luovan osaamisen tunnistamista TE-toimistossa vaikeuttaa se, että päivityksestä huolimatta sieltä ei ole löydettävissä tämän päivän luovien alojen ammattinimikkeitä.

URA:n ammattiluokituksen ajantasaistamisesta on keskusteltu TEM:ssä sähköisistä palveluista (SÄP) vastaavassa yksikössä vuosien 2009 ja 2010 aikana.

Uudistustyö valmistuu 2011 aikana. Uudessa luokituksessa pyritään saamaan myös luovat alat ammatteineen mahdollisimman hyvin esille. URA:n ammattiluokituksen ajantasaistaminen edesauttaa luovan osaamisen tunnistamista ja siten luovan osaamisen palkkaamista ja yhteiskunnallista hyödyntämistä.

3.6 Luovan osaamisen tunnistaminen ja hyödyntäminen

Työllisyys- ja yrittäjyysstrategiassa TEM/2009 on seuraava linjaus.

”Yrittäjyys on yksi tapa itsensä työllistämiseen, mihin TE-hallinnon tulee rohkaista henkilöasiakkaitaan. Tavoitteena on uusien yritysten syntyminen vauhdittaminen. Uusien yritysten syntymistä edistetään tuomalla esille yrittäjyys vaihtoehtona ja antamalla alkaville yrityksille kokonaisvaltaista tukea niiden elinkaaren ensi vaiheissa neuvonnan ja koulutuksen keinoilla ja taloudellisella tuella.

Erilaiset palkkatyön ja yrittäjyyden välimaastoon sijoittuvat työn muodot tulee tunnistaa ja kehittää niille toimivia turva- ja tukimekanismeja. Myös osa-aikayrittäjyys on huomioitava erilaisissa muutostilanteissa, yrittäjyyden alkuvaiheissa ja yrittäjyydestä luovuttaessa. Ennakoivaan lähestymistapaan liittyy myös uusien liiketoimintamahdollisuuksien tunnistaminen ja yrittäjyyteen kannustaminen näiden mahdollisuuksien toteuttamiseksi.”

Työhallinnon asiakaspalveluprosessien kehittämisen yhteydessä on noussut tarve uudentyyppiselle TE-toimistolle. Erityisesti luovien alojen työnhakijoiden ohjaamisessa oikeaan osoitteeseen on ollut puutteita, koska resurssit eivät riitä palvelemaan luovan työn hakijoita. Yrittäjille ja yrittäjiksi aikoville olemassa olevat palvelut ovat hajallaan ja kokonaistilanteen koordinoinnissa ei ole onnistuttu.

TOIMENPIDE:

Turkuun perustettava luovien alojen työnhakijoiden informaatio- ja työnhakukeskus vastaa luovien alojen työnhakijoiden ohjaamisen tarpeeseen. LUOVAMO -hankkeessa suunnitellaan ja kokeillaan uusia toimintatapoja luovien alojen hakijoiden työllistymisen edistymiseksi. Henkilökohtaiseen osaamislähtöiseen erityispalveluihin erikoistunut toimipiste on sijoitettu TE-toimiston ulkopuolelle luovien alojen yritysten ja muiden toimijoiden keskuuteen. Hankkeessa panostetaan luovan osaamisen hyödyntämiseen asiakaspalveluprosessien työvoimaneuvojien asiantuntijuuden kehittämisen kautta. Hankkeen toimintamallina on verkostoyhteistyö luovien alojen eri verkostotoimijoiden kanssa Turun seudulla tavoitteena luovan osaamisen parempi tunnistaminen yrityksissä.

3.7 Työelämäkysymysten tavoitealueen tuotokset ja niiden vaikuttavuus

Luovan talouden strategisen hankkeen työelämäkysymysten tavoitealueella tarkasteltiin talouden muutosta ja työn uusia muotoja yksilön näkökulmasta. Tavoitealueen moninaiset ja keskenään erisuuruisia tuotoksia on kuvattu seuraavassa:

1. Luovan talouden strategisen hankkeen puitteissa luovien alojen koulutuksen tarpeita ja näkökulmia on koottu julkaisuun Todistus taskussa – työelämä vastassa. Puheenvuoro luovan alan opiskelijoiden työllistymisen puolesta. Työ- ja elinkeinoministeriö, 2011. Marit Hohtokarin ja Markku Uiton puheenvuorossa esitellään koulutuksen haasteita ja toimenpide-ehdotuksia työelämälähtöisen luovien alojen koulutuksen parantamiseksi.
2. Luovien alojen yrittäjien haasteeksi on muodostunut se, että luovien alojen yritysaihioita ei aina ole tunnistettu kannattavana liiketoimintana. Toimenpiteenä tähän tehtiin starttirahan erityiskysymysten linjausten tarkistaminen ja sivutoimisen yrittäjyyden ohjeistuksen täsmentäminen. Näillä toimenpiteillä madalletaan kynnyksiä ryhtyä yrittäjäksi ja kannustetaan yrittäjyyteen.
3. Sosiaali- ja työttömyysturva parantamalla voidaan nopeuttaa yksilöiden joustavaa liikkumista työuran eri vaiheissa ja nostaa työllisyysastetta sekä lisätä verotuloja. Työ- ja elinkeinoministeriö on asettanut 25.3.2011 työryhmän selvittämään 30.9.2011 asti freelancer-verokortilla työskentelevien asemaa sekä yritystoiminnan keskeyttämistä ja lopettamista koskevaa sääntelyä. Hallitusohjelmaan 2011 on kirjattu yrittäjien sosiaaliturvan kehittämisen jatkotoimenpiteet, jotka ovat samansuuntaisia Luovan talouden strategisen hankkeen esitysten kanssa.
4. Luovan talouden strateginen hanke on jättänyt kaksi lakialoitetta verotuksen kannustavuuden lisäämiseksi. Menovarauksen säätäminen asettaisi luovan alan toimijat verotuksessa samantyyppiseen asemaan tuloja tasaisesti ansaitsevien henkilöiden kanssa. Muutoksella ei olisi valtion verotulojen kannalta oleellista vaikutusta, mutta se helpottaisi epätasaisesti tuloja saavien henkilöiden asemaa siten, että maksettavien verojen määrän vuosittainen vaihtelu tasaantuu. Tuloverolain mukaan verotettavien freelancereiden oikeus verovapaisiin matkakustannusten korvauksiin oikaisisi freelancereiden aseman ja asettaisi heidät matkakustannusten korvausten osalta samaan asemaan muiden toimijoiden kanssa. Freelancereiden matkakustannusten korvausten säätäminen verovapaaksi ei vaikuttaisi oleellisesti valtion verokertymään, mutta se helpottaisi merkittävästi työmatkoja tekevien freelancereiden asemaa.
5. Työelämäkysymysten tavoitealueella yksi tavoite on ollut nopea työllistyminen. TE-toimiston asiakaspalveluprosessin kehittämisen yhteydessä toteutetaan luovien alojen informaatio- ja työnhakukeskus Luovamo -hanke Turussa.
6. Helsingissä Kluuvissa toteutettava ura- ja yrityshautomo TalentURA -pilotti edisti sujuvampaa työpaikasta toiseen siirtymistä. Pilotti oli suunnattu

korkeasti koulutetuille työnhakijoille. Yli puolet osallistujista (56%) löysi ensisijaisesti työpaikan, joka vastasi täysin heidän hakutoiveitaan. Pilotin loppumisen jälkeen kaikilla osallistujilla oli selkeä työnhakuun liittyvä toimintasuunnitelma ja aktiivinen työnhaku käynnissä. Pilotti tarjosi tietoa, ohjausta ja vertaistukea laadukkaan ura- tai yrittäjyysratkaisun edistämiseksi. Projektiin osallistuminen oli uuden ajattelu- ja toimintatavan oppimisprosessi.

7. Keskustelut työhallinnon URA:n ammattiluokituksen ajantasaistamisesta on aloitettu. URA:n ammattiluokituksen ajantasaistaminen edesauttaa luovan osaamisen tunnistamista ja siten luovan osaamisen palkkaamista ja hyödyntämistä liiketoiminnassa.
8. Työn uudet muodot -muistion vaikutuksena Helsingin, Espoon ja Vantaan alueella käynnistyi kolmevuotinen Kolmas Tie -hanke. Hankkeen ensisijaisena kohderyhmänä ovat luovien alojen ammattilaiset. Hankkeessa on tarkoitus kehittää uudenlaista palvelumallia yrittäjyyteen ja työllisyyteen. Hanketta koordinoi Aalto-yliopiston kauppakorkeakoulun Pienyrityskeskus.

Yhteenvedona työelämäkysymysten tavoitealueesta voidaan sanoa, että muutokset luovan talouden yrityskentässä haastavat koko yrityspalvelujärjestelmän, verohallinnon ja työmarkkinatoimijat kehittämään paitsi yrittäjyyttä, myös luovien alojen osajien työllistymistä erilaisia toimeentulomuotoja yhdistellen. Luovien alojen työntekijöiden sujuvaan siirtymiseen statukselta toiselle tarvitaan erilaisia työllistymistä edistäviä palveluja, palveluasennetta sekä työnhakijoiden omaa aktiivista toimintaa. Kansantalouden tehokkuuden näkökulmasta on keskeistä, että yksilöt voivat joustavasti liikkua eri ansaintatapojen välillä työuran eri vaiheissa¹⁶.

Luovan talouden strategisen hankkeen työelämäkysymysten tavoitealueella toteutetut toimenpiteet ovat askeleita oikeaan suuntaan kohti joustavampaa työllistymistä. Yksittäisinä toimenpiteinä ne ovat kuitenkin riittämättömiä ratkaisemaan työelämän murroksen aiheuttamia ongelmia. Kehittämistyötä tulee jatkaa siten, että työn vastaanottaminen tulee yhä helpommaksi ja statukselta toiselle siirtyminen tai työskentely rinnakkain tulee joustavammaksi. Työllistymisen ulkoisten edellytysten kuten sosiaali- ja työttömyysturvan kehittäminen, työnhakijoiden ohjaaminen ja työhallinnon asiakaspalvelun parantaminen eivät yksinään riitä, vaan tarvitaan myös asennekasvatusta, yritys- ja liiketaloudellisen osaamisen sisällyttämistä sekä työelämälähtöisyyttä luovien alojen koulutukseen.

Tulevaisuuden kysymykseksi muodostuu millaisia yrittäjyyden ja työelämän polkuja syntyy, kun kehitämme ja yhdistelemme erilaisia toimeentulomuotoja.

16 Akola, Heinonen, Kovalainen et al. (2007). Yrittäjyyden ja palkkatyön rajapinnalla? Työn ja toimeentulon rakentuminen 2000-luvun Suomessa. Työpoliittinen tutkimus 2007. Turun kauppakorkeakoulu.

4 Luovien alojen yrittäjätoiminnan kehittäminen

Luovan talouden strategisen hankkeen yrittäjyyden tavoitealueella on kehitetty luovien alojen yritysten ja yrittäjien liiketoimintaympäristöä sekä liiketoimintaosaamista. Hankkeessa on kehitetty asiantuntijaverkostoja, jalkautettu yrityskehittämisen palveluita ja parannettu luovien alojen pk-yrittäjien kasvun ja kansainvälistymisen mahdollisuuksia.

Kiteytyslaatikko 4. Jalostamo-palvelulla liiketoimintaosaamisen kehitystä

Luovien alojen yrittäjien ja yrittäjiksi aikovien liiketoimintaosaamista kehitetään valtakunnallisen Jalostamo-palvelun avulla. Palvelua on kehitetty yhteistyössä työ- ja elinkeinoministeriön ja alueellisten elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten kanssa vuodesta 2004.

Jalostamo-toiminta on ollut osa TEMn Luovan talouden strategisen hankkeen tavoitealueen 2. Yrittäjyyden kehittäminen, konkreettisia toimia luovien alojen yrittäjätoiminnan kehittämiseksi. Hankkeen tuloksena on syntynyt vakiintunut, valtakunnallinen luovien alojen yritysten neuvontapalvelu ja asiantuntijaverkosto.

4.1 Jalostamo tarjoaa näkemyksiä ja neuvontaa luovien alojen yrittäjille

Jalostamo on valtakunnallinen luovien alojen riippumaton ja puolueeton neuvontapalvelu. Sen toiminnan keskeisenä tavoitteena on auttaa luovien alojen yrityksiä, yrittäjiä ja yrittäjiksi aikovia parempaan ja kannattavampaan liiketoimintaan. Jalostamo-palvelu on kasvanut yksittäisestä kehittämisprojektista osaksi ELY-keskusten kehittämispalvelutarjontaa toimien nyt aidosti valtakunnallisena palveluna.

4.1.1 Jalostamo koordinaation näkökulmasta

Jalostamo-palvelun koordinaattori Saila Pulkkinen siirtyi ELY-keskuksen palvelukseen helmikuun 2010 alussa, kun koordinaatiotyö siirrettiin Keski-Suomen ELY-keskukseen. Pulkkisella itsellään on Jalostamo-yhteistyöstä kokemuksia jo vuodesta 2004 alkaen, jolloin Keski-Suomessa käynnistyi ensimmäiset Jalostamo-klinikat yhteistyössä SILE-projektin ja Diges ry:n kanssa. Vuodesta 2007 Pulkkinen toimi Keski-Suomen alueella alueellisen Jalostamo-pilotin vetäjänä ja myöhemmin myös Jalostamo-asiantuntijana.

"Jalostamo on kulkenut pitkän matkan, mutta kehittynyt samalla valtavasti. Nyt voidaan pikku hiljaa puhua aidosti valtakunnallisesta Jalostamo-neuvonnasta - palvelu ja koordinaatiotyö on tunnustettu tärkeäksi toiminnaksi alueilla", sanoo Pulkkinen. Jalostamo on ollut omanlaisensa pioneeri - pienestä on lähdetty liikkeelle. Asiakasmäärät ja asiantuntijaverkosto ovat kasvaneet tasaisesti ja asiakaspalaute on ollut erittäin hyvää vuodesta toiseen. "Toiminnan volyymin jatkuva kasvu ja hyvä asiakaspalaute ovat vakuuttaneet minut ja myös muita kehittäjätahoja eri puolilla Suomea toiminnan tarpeellisuudesta ja toimivuudesta", toteaa Pulkkinen.

Kentällä Jalostamo-palvelusta ollaan kiinnostuneita yli toimialarajojen. "Uskon, että Jalostamon tapaista toimintamallia voi käyttää toimialasta riippumatta millä alalla tai liiketoiminnan osa-alueella tahansa. Palvelun asiantuntijaverkosto on merkittävässä roolissa toiminnan onnistumisen suhteen", sanoo Pulkkinen. "Jaamme tietoa mielellämme, koska samalla saamme ideoita myös Jalostamo-palvelun kehittämiseen. Tässäkin näemme, että yhteistyössä on voimaa", jatkaa Pulkkinen.

Luovan alan asiantuntijuus on vuosien varrella kasvanut Suomessa selvästi - osaltaan Jalostamo-palvelun ansiosta, joka on vienyt luovan talouden sanomaa yritys- ja kehittäjäkentälle ympäri Suomen. Pohjoismaiden ja EU-tasolla asiantuntijanäkökulmaa on nostettu vahvasti esille ja sitä halutaan kehittää. Suomessa Jalostamo-asiantuntijoiden lisäksi luovan alan konsultit ja muut luovan alan asiantuntijat on koottava paremmin yhteen, ja mietittävä yhdessä kuinka tulevaisuuden palvelutarpeet ja asiantuntijoiden osaaminen kohtaavat jatkossa. "On

pysyttävä hereillä, ja nähtävä minkälaista osaamista asiantuntijaverkostoissa tarvitaan – tämä työ on jatkuvaa. Jalostamo-asiantuntijaverkoston kehittymisen ja laajentamisen lisäksi haluamme, että myös muu asiantuntijaverkosto kehittyy ja palvelun laatu pysyy korkeana kaikilla tasoilla”, pohtii Pulkkinen.

Faktalaatikko 8. Jalostamo-toiminta ajalla 2004–2011

- Jalostamo-asiantuntijaverkostossa on 27 luovan alan asiantuntijaa eri puolilta Suomea
- ensimmäisen neljän vuoden aikana Jalostamo-tapaamisten määrä lähes kuusinkertaistui (2004-2009)
- Jalostamo-asiantuntijoiden määrä viisinkertaistui vuodesta 2004 vuoteen 2010
- Helmikuu 2010-kesäkuu 2011 (toiminta-aikaa n. 12 kk) yhteensä
 - 660 Jalostamo-tapaamista, n. 55 Jalostamo-tapaamista/kk
 - 117 Jalostamo-klinikkapäivää, n. 9 klinikkaa/ kk
 - Jalostamo-klinikoista n. 47% järjestetty Uudellamaalla ja n. 53% muualla Suomessa.
- Vuoden 2010-2011 aikana **Jalostamo-klinikoiden palvelun kokonaiskeskiarvo oli yhteensä 4,54** (asteikko 1-5)

4.1.2 Sparrauksen syvin olemus

Jalostamotyön pioneeri ja yksi toimintamallin kehittäjistä Jalostamo-asiantuntija Pekka Krook, Diges ry kuvaa työtään seuraavasti:

Me luovien alojen kehittämisyhdistys Diges ry:n asiantuntijat olemme kohdanneet reilun kahdeksan vuoden aikana tuhansia luovien alojen yrittäjiä. Näiden lukuisien asiakastapaamisten vahvistamana olemme kehittäneet sparrauksemme elementit ja käytänteet. Voimme sanoa, että olemme laatineet asiantuntijatyömme ohjenuoraksi menetelmän. Ammattitaitoamme on myös kohdata jokainen yrittäjä ilman tämän menetelmän rasieta. Ensin raaputamme ihmisen ihoa. Käymme läpi hänen tarinansa, taustansa ja cv:nsä rivien välejä myöten. Sitten sukellamme yhdessä asiakkaan kanssa hänen luovaan substanssiosaamiseensa. Siitä haetaan esiin iso kuva, visio. Ja sitä syvemmälle on sukeltettava, mitä utuisempi visio on. Yrittäjän on kirkastettava mihin hän liiketoiminnallaan pyrkii. Osana substanssiosaamisen läpikäyntiä on keskusteltava tuotteistamisesta, hinnoittelusta ja asiakkaiden segmentoinnista. Lopuksi katsotaan yrittämiseen liittyvät taidot. Miten ja millä liiketoiminnallisilla keinoilla em. visio saavutetaan. Ja tarvitseeko yrittäjä tai yrittäjän tukena oleva tiimi millaisia työkaluja kehittämisen polun varrella

Luovassa taloudessa vaaditaan kokonaisuusien hallinnan merkitystä jokaiselta siihen aktiivisesti osallistavalta yrittäjältä. Yrittäjän on kyettävä kasamaan ympärilleen oikeanlainen tiimi, jossa jokainen tuotannon lenkki on oman alansa huippuasiantuntija. Amatöörit harvoin tulevat maailmanmestareiksi. Huijulla olevan riman ylittämiseen tarvittavan työn merkityksen taasen ymmärtää ammatikseen menestystä hakeva osaja.

Meitä sparraajia auttaa omassa työssämme rakentava ja avoin asenne. Meidän on oltava valmiita kohtaamaan asiakkaamme myös ihmisyyden tasolla. Me olemme palveluammattisissa emmekä jakamassa jostakin saarnastuolista liiketalouden käskyjä, ohjeita tai suuntaviittoja. Auttaa todella paljon jos sparraajalla itsellään on monisyinen ja rikas koulutustausta ja elämäkokemus. Jos taustalta löytyy sopivasti vastoinkäymisiä ja niiden voittamisia, niin ne ovat menestyvälle sparraajalle selkeää bonusta. Lisäksi sparraajan tukena on oltava monisyinen asiantuntijoiden verkosto. Tukena oleva asiantuntijoiden tiimi takaa polutuksen onnistumisen.

On myös hyvä muistaa digesiläisen Helena Pekkarisen viisaat sanat tulevasta Sparraajan käsikirjasta: "Moninaisuuden ymmärtäminen edellyttää, että irrottaudutaan yksipuolisesta kasvuyrittämisen ajattelumallista. On vakava asia, kun puhutaan ihmisestä, joka haluaa elättää itsensä omalla osaamisellaan".

Lisätietoja www.diges.info

4.1.3 "Oivallista toimintaa"

Seuraavassa työvoimaohjaaja Markku Hämäläinen, Raaseporin TE-toimistosta kertoo kokemuksiaan Jalostamoklinikoiden käytöstä yritysten neuvontatyössä:

Raaseporin seudun yrityksistä 90 % on alle 10 hengen yrityksiä, 80 % alle 5 hengen yrityksiä ja 60 % yksinyrittäjiä. Luvut perustuvat Yritysharavaselvitykseen, jossa haastateltiin yhteensä 3 212 yritystä.

Tällaiset yritykset - toimialasta riippumatta - tarvitsevat opastusta ja apua, sillä yrittäjä on yksin karuudessaan. Tunnin keskustelu "yritystohtorin" kanssa voi tuoda helpotusta, ideoita ja tukea mennä eteenpäin.

Kaipasimme lisäpotkua mm. uusien toimialojen kehittämiseen, sillä alueellamme on runsaasti luovan alan yrityksiä ja yrittäjiä. Idea Jalostamo-klinikan järjestämiseen tuli Uudenmaan ELY-keskuksesta, joka ehdotti yhteistyötä, kertoo työvoimaohjaaja Markku Hämäläinen, Raaseporin TE-toimistosta.

Toteutimme vuoden 2010 aikana Jalostamo-Infon sekä kolme Jalostamo-klinikapäivää, joihin osallistui kolmisenkymmentä asiakasta. Asiakas palaute kaikilta kolmelta klinikalta oli kiitettävää.

TE-toimiston näkökulmasta Jalostamon tapaiset palvelut ovat suotavia, jopa edellytys kehittämistoiminnan järjestämiseksi. Jalostamo-klinikan maksuttomuus tekee siitä houkuttelevan palvelun yrittäjälle. Toiminnan muita vahvuuksia ovat Jalostamo-asiantuntijoiden ammattitaito ja kokemus sekä luovan alan vahva tuntemus.

Meidän näkökulmastamme Jalostamo-palvelu on osoittanut klinikkatyypisen toiminnan oivallisuuden ja tarpeellisuuden. Jalostamo-toiminnan levittämiseksi valtakunnalliseksi palveluksi on resursoitu keskitetty koordinaatio ja ohjaus - mikä mielestäni on ollut hyvä päätös ja tarpeellinen asia. Klinikoita voisi jatkossa

toteuttaa yli toimialarajojen. Klinikka voisi myös toimia jatkuvasti, ei vain silloin tällöin. Lääkärissäkäyntiin tulisi lisäksi liittää myös ”jälkitarkastus.”

4.2 Luovan talouden kansainvälistyminen

Yrityksen kehitykseen yhtenä olennaisena osana liittyy kansainvälistymisen edistäminen. Seuraavan artikkelin on kirjoittanut **toimitusjohtaja Kari Häyrinen, Finpro.**

Luovat alat on tunnistettu merkittäväksi talouden ajuriksi sekä toimialojen yleistä talouskasvua nopeamman kehityksen että muiden toimialojen kasvua ja innovaatioita tukevan roolinsa vuoksi. Suomen kansantaloudelle näiden toimialojen merkitys on jo suuri, lähes 4 prosenttia bruttokansantuotteesta, mutta alan kansainvälistyminen ja vienti ovat vielä lähtökuopissa.

Luovien alojen kansainvälistymiselle on avautumassa aivan uudenlaisia mahdollisuuksia markkinoiden muutosten myötä ja yksittäisiä rohkeita kasvutarinoita onkin jo syntynyt. Angry Birds, Duudsonit, Tero Saarinen, Paola Suhonen ja Sofi Oksanen ovat luovia menestystarinoita, jotka toimivat esimerkkeinä ja kansainvälisten verkostojen avaajina myös muille suomalaisille sisältötuotteille ja luovalle osaamiselle.

Luovien alojen kansainvälistymisellä ja kasvulla on monia mahdollistajia. Suomalainen luova talous ammentaa rikkaasta ja ainutlaatuisesta kulttuuristamme, joka tuottaa globaaleilla markkinoilla erottuvia, rohkeita konsepteja. Sekä kehittäjätahojen että alan yrittäjien kasvanut painoarvo innovaatioverkoston keskusteluissa ovat nostaneet luovat alat muiden perinteisten kasvualojen rinnalle ja yhä enenevässä määrin myös luovien alojen erityispiirteet ja tarpeet pyritään tunnistamaan. Yrittäjiltä löytyy uudenlaista rohkeutta, asennetta ja osaamista kansainväliseen liiketoimintaan. Kansainvälistymisen mallit ja polut ovat muuttuneet markkinoiden yhdentymisen ja digitalisoitumisen myötä mahdollistaen kansainvälisten asiakkaiden tavoittamisen ja sitouttamisen aivan uudella tavalla. Sisältöbrändit skaalautuvat yhä nopeammin ja uusilla tavoilla eri jakelukanavien ja tuotevariaatioiden kautta mahdollistaen brändin arvon kasvattamisen.

Toisaalta luovien alojen yritystoiminnassa ja etenkin kansainvälistymisessä on runsaasti haasteita. Osittain luovat alat jakavat muiden pk-yritysten kasvuhaasteet, samalla kuitenkin aineettoman sisällöntuotannon, luovan yritystoiminnan ja ansaintamallien erityispiirteet luovat omat haasteensa. Erityisesti näistä voidaan mainita

- yritysten pieni koko ja rajalliset resurssit
- pieni riskinottokyky ja kasvuhalu
- liiketoimintaosaaminen, kyky ja resurssit systemaattisen liiketoiminnan kehittämiseen

- rahoitus: julkiset rahoitusinstrumentit ja rakenteet eivät avaudu uusien businessloogikoiden yrityksille (sisällöntuotanto, verkostomaiset kasvumallit) ja yksityiset rahoituskanavat puuttuvat
- uusien kasvu- ja ansaintamallien tunnistaminen ja ennakkoluuloton hyödyntäminen
- osaamisen tai sisältökonseptin erottautumistekijöiden tunnistaminen, paketoiminen ja kyky esitellä uskottavasti kansainvälisille partnereille ja asiakkaille
- myynti- ja markkinointiosaaminen ja resurssit

Luovilla aloilla on edellytykset luoda uusia kasvunlähteitä Suomen kansantaloudelle. Luovien alojen systemaattisella kehittämisellä on mahdollista synnyttää uudistuvaa dynaamista pk-yrittäjyyttä, varmistaa luovan osaamisen pysyminen Suomessa ja edistää luovan osaamispääoman siirtymistä myös perinteisten toimialojen kasvun ja innovaatioiden lähteeksi.

4.2.1 Kansainvälistymistä edistäviä hankkeita

Luovien alojen kansainvälistyminen on nostettu tärkeäksi kehityskohteeksi, sillä Suomessa on vähän kansainvälisillä markkinoilla toimivia luovien alojen yrityksiä. Luovien alojen toimialoista peliala on kansainvälistynein¹⁷, myös luovilla osaamisaloilla kuten arkkitehti-, muotoilu- ja markkinointi alanyrityksillä on kansainvälistä toimintaa. Seuraavan kappaleen on kirjoittanut **toimialajohtaja Irma Patala, Finpro** aiheenaan kansainvälistymisohjelma Luovimo.

Luovimo on luovien alojen kansainvälistymisohjelma, jossa kehitetään osallistuvien yritysten kansainvälistymisvalmiuksia ja toteutetaan markkinakohtaisia kansainvälistymisaskkeleita. Hankkeeseen osallistuvat 20 yritystä ovat saaneet yrityskohtaisen asiantuntija-avun lisäksi mahdollisuuden poikkitoimialaiseen verkottumiseen, yhdessä oppimiseen ja partneroitumiseen. Luovimon yrityskohtaisia toimeksiantoja on toteutettu globaalisti mm. seuraavilla markkinoilla: UK, Saksa, Italia, Espanja, Venäjä, USA, Brasilia ja Kiina. Toimeksiannot ovat liittyneet niin kansainvälisen kasvun suunnitteluun (kv liiketoimintasuunnitelma, konseptin testaaminen kohdemarkkinoilla) kuin kohdemarkkinoilla tapahtuvaan partneri- ja asiakasverkostojen luomiseen. Luovimon tuloksina yritykset ovat muun muassa testanneet konseptinsa potentiaalia kohdemarkkinoilla, solmineet jakelusopimuksia sekä perustaneet kansainvälisiä tytäryhtiöitä. Luovimon (2010-2011) toteuttajana toimii Finpro ja hanketta rahoittavat työ- ja elinkeinoministeriö sekä opetusministeriö.

¹⁷ Pekkarinen Helena (2008). 100 solmua. Kartoitus luovien alojen kehittämisen haasteista ja esteistä. Diges ry

4.3 KOKO – ohjelman Luovien alojen verkosto

Luovan talouden strateginen hanke on tehnyt tiivistä yhteistyötä työ- ja elinkeinoministeriön Alueellisen koheesio- ja kilpailukykyohjelma KOKO:n Luovien alojen ja kulttuurin verkoston kanssa. KOKO on ollut ensisijainen väline alueiden erityishaasteisiin vastaamiseen.

KOKO:n tavoitteena on alueiden kilpailukyvyyn parantaminen. Painotus on elinkeino- ja innovaatiopolitiikan valintojen lisäksi laaja-alaisessa asuin ympäristön ja yritysten toimintaympäristön kehittämässä. Ohjelmalla parannetaan alueiden kehitysedellytyksiä ja käynnistetään strategisesti merkittäviä hankkeita. KOKO:lla kehitetään alueellisen kehittämistyön toimintatapoja, tiivistetään alueiden välistä yhteistyötä, verkotetaan alueita sekä vauhditetaan tiedon ja kokemusten vaihtoa.

KOKO:n tavoitteita tuetaan seitsemällä valtakunnallisella verkostolla, joista Luovien alojen verkosto on yksi. KOKO Luovien alojen verkosto aloitti toimintansa tammikuussa 2010 ja se jatkuu vuoden 2013 loppuun. Luovien alojen verkosto toimii alueiden välisenä toimintafoorumina luovien alojen ja kulttuurialan toimijoille, aluekehittäjille ja elinkeinoelämän edustajille. Verkosto on tukenut alueita strategisessa työssä ja luovien alojen merkityksen esiin nostamisessa alueilla ja tarjonnut sekä alue- ja elinkeinokehittäjille että yrittäjille foorumeita ja verkostoitumismahdollisuuksia. Luovien alojen verkosto on järjestänyt kolmen vuoden aikana eri paikkakunnilla matchmaking-tilaisuuksia, Luotu-päiviä, jotka ovat luovien alojen ja muiden alojen yrittäjien kohtauspaikkoja. Tähän mennessä näihin tilaisuuksiin on osallistunut lähemmäs 700 yrittäjää tai muuta toimijaa. Verkosto on tarjonnut alueiden toimijoille välineitä osaamisen kehittämiseen. Neuvoa antavaa - koulutus luovien alojen yritysneuvontaan ja luovan talouden aluekehittäjävalmennus ovat tarjonneet yli 200:lle aluekehittäjälle ja yritysneuvojalle eväitä luovan talouden toimintaympäristön kehittämiseen. Tulevaisuustyöpajojen avulla alueet ovat voineet suunnitella pitkäjänteistä ja systemaattista luovien alojen kehittämistyötä.

Alueiden käyttöön ja kehittämisen tueksi kansallisella tasolla on koottu ja välitetty tietoa, kokemuksia ja hyviä käytäntöjä. Luovien alojen verkosto on ollut kokoomassa Kompassi - luovien alojen palvelupolkua. Kompassi on verkkosivusto, joka esittelee julkiset, luoville aloille tarjolla olevat neuvonta-, tuki- ja kehittämisspalvelut. Palvelut löytyvät Kompassista teemoittain valtakunnallisesti. Kompassiin on koottu tietoa luovien alojen yrittäjille ja yhdistyksille sekä kulttuuri- ja taidealan toimijoille suunnatuista palveluista. Verkkosivuilta löytyy kattavasti luovien alojen elinkeinotoimintaa tukevien organisaatioiden yhteystietoja. Mukana on sekä valtakunnallisia että alueellisia julkisia ja voittoa tavoittelemattomia palveluntarjoajia. www.kompassipolku.fi

4.3.1 Koko Luovien alojen verkosto: Sentraali-Santra ja käyttöliittymä

Seuraavan artikkelin kirjoittaja **Anu Perttunen** on **KOKO Luovien alojen verkoston ohjelmajohtaja**.

Työ- ja elinkeinoministeriön koordinoimassa Koheesio- ja kilpailukykyohjelmassa toimivaa Luovien alojen verkostoa on joskus luonnehdittu Sentraali-Santraksi tai nykyaikaisemmin käyttöliittymäksi alueiden ja ministeriön välillä. Verkoston toiminta tukee työ- ja elinkeinoministeriön luovan talouden strategisen hankkeen tavoitteita ja osaamisen kehittämisessä opetus- ja kulttuuriministeriön luovien alojen yritystoiminnan kasvun ja kansainvälistymisen ESR-kehittämishjelmaa.

Luovien alojen verkosto on alueiden välinen toimintafoorumi luovien alojen ja kulttuurialan toimijoille, aluekehittäjille ja elinkeinoelämän edustajille. Verkosto pyrkii saattamaan luovien alojen kehittämistyön alueilla systemaattiseksi ja tavoitteelliseksi. Toiminnalla tuetaan aluekehittäjien ja elinkeinoelämän edustajien alueellista työtä ja luovien alojen strategista kehittämistä sekä luovien alojen ja muiden alojen yrittäjien monialaista verkottumista.

Neuvoa antavaa! - koulutus luovien alojen yritysneuvontaan on yksi verkoston laatima asiantuntijakoulutus yritysneuvojille ja -kehittäjille, kaikille yrittäjien kanssa työskenteleville. Koulutuksella täydennetään ja vahvistetaan osaamista luovien alojen yrittäjien neuvontaan. Neuvoa antavaa -koulutusta on järjestetty tähän mennessä kymmenellä eri paikkakunnalla ja siihen on osallistunut yli 200 henkilöä mm. elinkeinoyhtiöistä, ELY-keskuksista, TE-toimistoista, Leader-toimintaryhmistä, Uusyrittyskeskuksista ja oppilaitoksista.

Koulutusta tukemaan laadittiin erillinen opas. Koulutuksessa on myös käyty Fact Sheets, Luovat alat sekä Luova raha -julkaisuja. Luovien alojen yritysneuvontaan liittyy omia haasteita, joista luovan työn toimintatapojen ymmärtäminen, tuntemus ja ennen kaikkea arvostus eivät ole vähäisimpiä. Kaikki käsillä oleva ajankohtainen tieto on tärkeää, kun halutaan tunnistaa luovien alojen yrittäjien tarpeita. Kokoamalla analyttistä ja realistista tietoa luovien alojen potentiaalista saadaan työkaluja heille, jotka kentällä arkipäivässä kohtaavat luovien alojen yrittäjiä.

Erityisesti Fact sheets -julkaisun kautta useat yritysneuvojat ovat kokeneet ahaa-elämyksen: luovan alan yrittäjä ei olekaan yksinäinen saareke, usein pientä bisnestä pyörittävä, hieman säälittävä, vaan hänen edustamallaan alalla on todellisia yhteyksiä muihin toimialoihin ja sitä kautta kasvupotentiaalia. Tuloksena on ollut uudenlainen ymmärrys luovien alojen mahdollisuuksista oman paikkakunnan elinkeinorakenteen rikastajana ja siitä verkostomaisesta toimintamallista, jossa luovan alan yrittäjä usein toimii.

Erilaiset kansalliset ja alueelliset luovien alojen/luovan talouden hankkeet ja ohjelmat ovat jo löytäneet yhteisen kielen ja päämäärän: luova osaaminen

näkyväksi läpi koko elinkeinoelämän. Edelleen riittää haasteita siinä, miten saadaan toimintaympäristö ja -edellytykset tukemaan luovan alan yrittäjyyttä ja rohkeita ideoita ja ennen kaikkea näkemään luovien alojen ja muiden alojen välinen yhteistyö. Avoimuutta, rohkeutta ja ennakkoluulottomuutta peräänkuulutetaan. Yhteisen kielen löytämiseksi onkin toivottavaa, että mahdollisimman moni virkamies läpäisee saman kielikokeen, kuin luovan alan toimijat tähän mennessä.

Lisätietoja <http://www.tem.fi/koko>

4.3.2 Herätys maaseutu!

Seuraavan artikkelin on kirjoittanut **Koheesio- ja kilpailukykyohjelman ja Luovien alojen verkoston ohjelmakoordinaattori Antti Huntus.**

Aluekehittäjän näkökulmasta valtakunnallinen diskurssi luovasta taloudesta ei ole vielä kunnolla kohdannut maakuntien arkea. Tämä on empiirinen havainto, joka pohjautuu useamman vuoden kokemukseen valtakunnallisten kulttuuriverkostojen koordinaatiosta ja työstä maaseutumaisilla alueilla.

Puhunnassa luovat alat on paikoin tasavahvassa asemassa perinteisen kulttuuritoiminnan kehittämiskontekstin kanssa, jota osa virkamiehistä ja kehittäjistä mielellään vaalii. Koska elämyspalvelut muodostavat oivallisen kävelysillan eri toimialaryhmittelyiden välille, painottuu keskustelu usein erityisesti luovien alojen ja matkailun kehittämismahdollisuuksiin. Supina luovan talouden koko potentiaalista ei ole varsinaisesti kunnolla alkanut.

Maaseutualueilla kehittämishaasteet ovat yhä jatkuvan rakennemuutoksen torjumisessa, jossa alkutuotanto vähenee ja korvaava yritystoiminta on pientä, riskejä karttavaa ja vähäeleistä. Uusia yrityksiä perustetaan (ja neuvotaan perustamaan) mieluiten tutun ja turvallisen pohjalle. Poismuutto – tai luovan pääoman pakeneminen – on edelleen yksi suurista huolen aiheista, samoin väestön vanheneminen. Tähän yleiseen ongelmilmastoon uudet toimialat ja mahdollisuus uudentyypisen talouden tuomasta menestyksestä valaa luonnollisesti toivoa. Valitettavasti vain pienet lähimarkkinat, sparrauskavereiden puute ja lähes sairaaloinen vietti kunnallisdemokratian ulottamisesta kaikkeen kehittämiseen jarruttaa hyvienkin ideoiden alkutaivalta.

Mutta toivoakin on. Sitran tuoreessa kyselytutkimuksessa¹⁸ todetaan, että maaseudun kysyntä on kasvussa. Vanhat leader-kliseet näyttäisivät tutkimuksen valossa pitävän hyvin paikkansa. Maaseutu koetaan yhä tilan, ajan, ekologisuuden ja hyvinvoinnin suurena kansallisena reservinä. Ongelma on siinä, että tarkastelun jumiutuminen mökki-Suomen, kulttuurimatkailun, slow lifen tai luomutuotannon näkökulmaan vie fokusta pois kysymyksestä: mikä muu rooli maaseudulla voisi olla luovan talouden tulevaisuuskeskustelussa?

18 Nieminen-Sundell, Riitta. Maisema on, työ puuttuu! Sitra 5/2011. ISBN 978-951-563-774-1 (nid.)

Tulevaisuusorientoitunut yhteiskunnallinen keskustelu on lähentynyt voimakkaasti juuri maaseudun arvomaailmaa entisen teknokraattisen vireen väistyessä. Maaseutu on kuitenkin jäänyt tässä yhteydessä alisuorittajaksi. Se ei ole herännyt myymään itseään luovan työskentelyn ja yritystoiminnan aktiivisena mahdollistajana, vaan on jäänyt eräänlaisen passiivisen lataamon rooliin. Edellä mainitun Sitran tutkimuksen mukaan maaseutu nähdään ennen kaikkea virkistäytymisen ja levon paikkana, jonka jälkeen lähdetään taas kaupunkiin harjoittamaan elinkeinotoimintaa.

Luovilla aloilla, jossa ajattelutyöstä on tullut kovinta mahdollista bisnestä ja henkinen hyvinvointi kulkee käsi kädessä menestystarinoiden kanssa – maaseutu istuu tällä hetkellä suuren kultavarannon päällä onnellisen tietämättömänä omaisuudestaan. Kehittämällä tietoverkkoja, kuulumalla verkostoihin ja ylläpitämällä sujuvia maaliikenneyhteyksiä, syvillä maaseutualueilla voisi olla vielä sanansa sanottavana kansallisessa luovuuskeskustelussa. Tämä edellyttää kuitenkin ennen kaikkea asennemuutosta ja etenkin maaseudulta itseltään.

4.4 Yrittäjyyden kehittämisen tavoitealueen tuotokset ja niiden vaikuttavuus

Jalostamo on sinnikkäiden taustatahojen ansiosta kehittynyt erilaisten haasteiden keskellä. Palvelua toteutettiin useita vuosia erilaisten projektien turvin, mikä teki pitkäjänteisestä suunnittelusta hankalaa. Nyt työn tulokset ovat selkeästi nähtävissä, kun Jalostamo on siirtynyt osaksi ELY-keskusten tarjontaa ja palvelu on laajasti saatavilla ympäri Suomea.

Näiden vuosien aikana tietoisuus luovista aloista yrityspalvelujärjestelmän sisällä on kasvanut. Myös toimijoiden välinen verkottuminen ja yhteistyö ovat laajentuneet ja tiivistyneet. Jalostamo-palvelun niukkoihin resursseihin nähden asiakasmäärää voidaan pitää erittäin hyvänä, ja etenkin palvelusta annetut laatu-arvioinnit ovat olleet vuodesta toiseen erinomaisia.

Tavoitealueen tuotokset on kuvattu seuraavassa:

1. Keskeisenä tavoitteena on ollut Jalostamo toiminnan vakiinnuttaminen. Luovan talouden strategisen hankkeen yrittäjyyden tavoitealueella on toimenpiteiden tuloksena vakiinnutettu Jalostamo-palvelu kansalliselle tasolle. Palvelun tuotekehitys jatkuu edelleen. Jalostamo-koordinaatio muun muassa suunnittelee ja pilotoi yhteistyössä Koheesio- ja kilpailukykyohjelman (KOKO) Luovien alojen verkoston kanssa luoville aloille suunnattua joustavaa, kevyesti hallinnoitavaa ja kustannustehokasta hautomotyyppistä toimintaa. Syksyllä 2011 Jalostamo koordinaatio tekee selvityksen Jalostamo-toiminnasta, sen tuloksista ja polutuksen vaikutuksista sekä kehittämistarpeista.
2. Luovien alojen asiantuntijoiden osaamisen kehittäminen ns. Jalostamoasiantuntijoiden ja luovien alojen konsulttiverkoston ylläpito ja kehittäminen

yhdessä ELY Jalostamokoordinaation kanssa. ELY-keskuksen alaiseksi siirtymisen jälkeen Jalostamo-asiantuntijaverkosto on kasvanut selvästi ja oli vuonna 2010 viisinkertainen alkuvuosiin verrattuna. Myös Jalostamo-tapaamisten määrä on kasvanut asiantuntijaverkoston kasvun rinnalla.

3. Yrittäjyyden tavoitealueella on valmisteltu keväällä 2011 alkanutta työ- ja elinkeinoministeriön Helmi -hanketta. Hankkeen lähtökohtana on uuden alueellisen kasvun mahdollistaminen luovan talouden merkittävän kasvupotentiaalin realisoimisen ohella. Valtakuntaan synnytetään alueellisiin vahvuuksiin pohjautuvia Helmiä, joissa keskeistä on uudenlainen, poikkitoimialallinen yritysten ja osaamisen kohtauttaminen.

Tulevaisuuden visiona on, että Jalostamon toimintamalli kattaisi kaikki toimialat toimien aktiivisesti eri alojen rajapinnassa aktivoiden ja sparraten asiakkaita vahvistamaan liiketoimintaosaamistaan, kannattavuuttaan ja kilpailukykyään sekä auttaen uusien toiminta- ja palvelumallien kehittämisessä. Jalostamo-toimintamallia hyödynnetään jo muiden uusien palvelumallien kehittämisessä.

5 Toimintamallien uudistaminen ja verkottumisen edistäminen

Kiteytyslaatikko 5. Tekijänoikeudet vauhdittamaan uusien ekosysteemien syntymistä

Kansainvälinen kilpailu kovenee ja tuotekehitykseltä vaaditaan uudenlaisia toimintamalleja ja osaamisen yhdistämistä. Suomalaisten mahdollisuus on luoda aktiivisia moniosaaja verkostoja toteuttamaan kilpailukykyisiä tuotteita.

Ennakointi rahoitusinstrumenttien, kansainvälistymisen sekä tuotekehityksen ja tekijänoikeuksien muutokseen on avainasemassa toimivan ekosysteemin aikaansaamisessa.

Luovan talouden strategisen hankkeen tuotekehitys ja uudet toimintamallit tavoitealueella kehittämistoimenpiteissä on pyritty ymmärtämään toimialakohtainen tilanne ja huomioimaan luovia toimialoja koskevat erityispiirteet, jotta toimialat kykenevät kehittymään ja kukoistamaan omista lähtökohdistaan. Tavoitealueella on nostettu esille rahoitusinstrumenttien, kansainvälistymisen, uudenlaisten liike-toimintamallien, toimintatapojen ja tuotekehityksen tarpeita. Pääpaino on ollut luovien alojen näkyväksi tekemisessä onnistuneen ekosysteemin aikaansaamiseksi.

Innovaatiojärjestelmän toimijat ovat osallistuneet kehitystyöhön omista lähtökohdistaan esimerkkeinä Helsingin kaupunki ja Teknologiateollisuus ry. Keskeistä

on ollut luovan osaamisen tuominen teknologia- ja kehitystoiminnan rinnalle ja yhteistyöhön sen kanssa.

5.1 Tavoitealueen toiminnan työskentelyperiaatteet

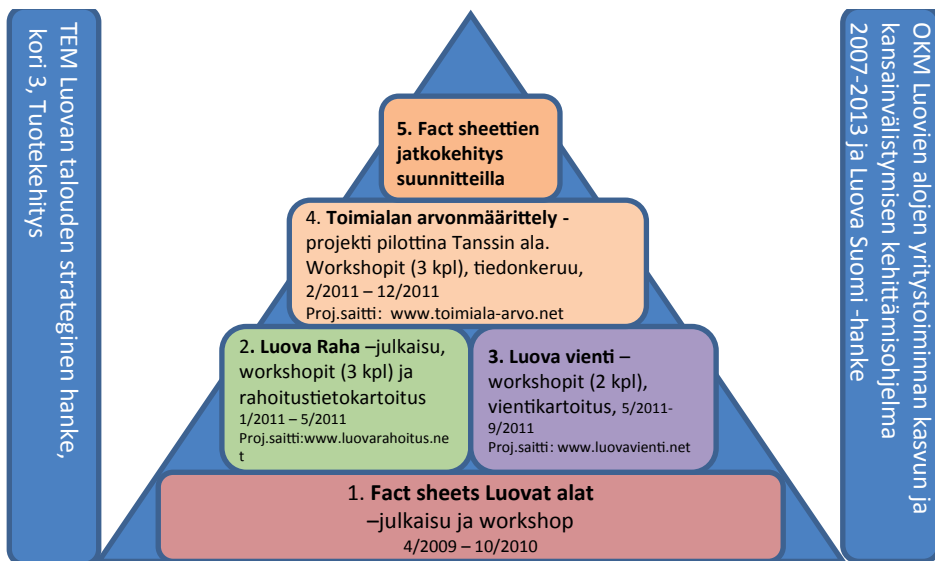
Tuotekehityksen ja uudet toimintamallit tavoitealueen toiminnan yleisperiaate on ollut viedä yhteistä tavoitetta eteenpäin voimakkaasti verkottuneena ja verkottavana. Avainperiaatteita ovat olleet poisoppiminen ja rohkeus, sekä uudelleenkäyttö ja ketteryys.

Tavoitealue 3 työskentelyä on ohjannut kolme periaatetta

- *Techart näkökulman hyödyntäminen* lisäarvon tuottamisessa kaikkien toimialojen liiketoiminnassa - kilpailukyvyyn kehittämässä. Techart näkökulma tarkoittaa toimintamallia, jossa luovat alat yhdessä teknologia-alojen osajien kanssa ovat lisäarvon kehittäjän roolissa
- *Verkottunut toimintamalli* on tavoiteltava toimintatapa sekä hankkeen työskentelyssä että luovan talouden rakenteena
- *Luovien toimialojen etujärjestöjen ja yhteisten toimijoiden roolin selkeyttäminen* ja näkyväksi tekeminen erilaisissa kehitystoimenpiteissä

Tavoitealueella tehdyt erilliset projektit rakentavat määrätietoisesti välineitä ekosysteemien toimintaan.

Kuva 3. Tuotekehitys ja uudet toimintamallit tavoitealueen projektit

5.2 Ekosysteemien toimintamallit ja verkottuminen

Luovan talouden strategisen hankkeen tuotekehityksen ja uusien toimintamallien tavoitealueella luovien alojen näkyväksi tekemisen lisäksi keskeistä on ollut yhteistyö luovan talouden kehittämiseksi sekä verkostojen esiin nostaminen.

TEM:n kehitystyövälineenä on erilaisia hankkeita ja ohjelmia, luovan talouden näkökulma pyrittiin saamaan tarkoituksenmukaisella tavalla osaksi näitä. Luovat alat kykenee antamaan uutta näkökulmaa ja hyötyjä tuote- ja toimintatapojen kehitystoimintaan. Tätä on toteutettu neljän eri kehityshankkeen puitteissa.

- Protomo ja Post Protomo kansallisena kehityshankkeena/Luovat alat lisäarvon tuottajana
- OSKE crossmatching: pilottina Meri ja Älykkäät koneet; ei saanut rahoitusta
- aluekehitysmalli: case Helsinki ; jatkuu HELMI hankkeen puitteissa
- toimiala-aluekehitysmalli: case Matkailu/Tampere; siirtynee osaksi HELMI hanketta

Lisäksi eri alojen (pelit, musiikki, av-alat) toimialayhdistykset omine hankkeineen ovat tuottaneet strategioita ja toteutussuunnitelmia huomioiden luovan talouden erityisvaateet.

Seuraavia toimenpiteitä on myös toteutettu:

- Kysyntä- ja käyttäjä-lähtöiset innovaatiot, living labs -kehitystyö: luovan talouden näkökulman huomioiminen; living labs konseptin kehittäminen päättyi
- Poikkisektoriaalisten verkostojen ja eri toimialojen välisen yhteistyön tukeminen ja cross-matching
- Verkostojen näkyväksi tekeminen hallinnolle
- Techart lähestymistavan vahvistamista verkostoyhteistyön avulla

Uudenlaista osaamista on saatu luotua muun muassa uusien koulutusohjelmien kautta. Yksi esimerkki on Metropolia ammattikorkeakoulun vetämä ennakointihanke Tuottaja 2020, jonka tavoitteena on muun muassa kotimaisen kulttuurituottajien ammattikorkeakoulupohjaisen koulutuksen kehittäminen vastaamaan tulevaisuuden tarpeita.

5.2.1 Luova talous tarvitsee luovaa ajattelua

Ekosysteemit, olemassa olevat ja syntyvät tarvitsevat moninaista osaamisen verkottumista. Seuraavassa artikkelissa **toimialajohtaja Risto Setälä, Tekes** valottaa luovuutta monesta eri näkökulmasta.

Luovat toimialat viittaavat yleensä luovan tuotannon toimialoihin, joissa tekijänoikeudet muodostavat liiketoiminnan ytimen. Luovuutta ja luovaa ajattelua

tarvitaan kuitenkin kaikilla toimialoilla yritysten liiketoiminnan eri vaiheissa. Strategian määrittely, uuden tarjoaman kehitys, markkinointi, kumppanuudet ja verkostot ovat esimerkkejä niistä toiminnoista ja prosesseista, joissa tarvitaan systemaattisen ja kriittisen ajattelun lisäksi runsaasti uusia rohkeita avauksia ja kokeiluja jokaisessa yrityksessä. Uudet kokeilut eivät synny tyhjästä. Yritysten on osattava tässä hyödyntää yksilöiden ja tiimien luovuutta. Luovuus on parhaimmillaan prosessi, jossa uusien ideoiden ja toimintatapojen etsintä, löytäminen, arviointi ja kokeilut ovat keskeinen osa yritysten normaalia ja jatkuvaa toimintaa. Luovan ajattelun prosessi vaatii tekijöikseen yksilöitä, jotka ovat uteliaita ja kiinnostuneita uusista asioista. Tähän ei kaikkia työntekijöitä ole aina mahdollista saada mukaan, mutta oikeanlainen toimintaympäristö voi tukea laajasti luovaa ajattelua.

Luovuuden kulttuuri (Antti Hautamäki, OPM 2009:30, s. 18) yhdistää kansallisella tasolla kulttuurin, taiteen ja innovaatiotoiminnan ja asemoi luovan talouden koko ilmiön ytimeen. Johtaminen, motivointi, markkinat, brändit ja eettisyys nostavat inhimillisen tekijän keskeiseen asemaan myös liiketoiminnassa. Kulttuurisesta ja luovien alojen osaamisesta on tulossa olennainen osa lähes kaikkea liiketoimintaa. Laajenevan asiakasvuorovaikutuksen ja sosiaalisen median vaikutuksesta markkinointi, mainonta ja yritysviestintä ovat muuttamassa muotoaan. Erinomaista käytettävyyttä ja asiakaskokemusta ei voi enää kehittää pelkästään perinteisellä insinööriosaamisella.

Useissa maissa koulutuspolitiikkaa on rakennettu perinteisesti tieteen, teknologian, insinööritieteiden ja matematiikan varaan ("STEM, Science, Technology, Engineering and Math"). Nyt tähän listalle on vahvasti nousemassa mukaan kulttuuriset sisällöt ja luovien alojen osaaminen ("STEAM, A=Arts"). Suomessa tätä osaamista on tarjolla runsaasti; ongelmana on kuitenkin osaamisen soveltaminen yritysten liiketoiminnassa. Luova ajattelu on olennainen osa luovien alojen koulutusta. Luonteeltaan se on myös hieman erilaista kuin tiede- tai insinööripainotteisilla aloilla. Monessa tapauksessa sopivaa insinööriosaamista alkaa olla tarjolla alihankintana sekä läheltä että kauempaakin. Luovien alojen täydentävällä osaamisella olisi mahdollista kasvattaa huomattavaa uutta lisäarvoa yrityksen liiketoiminnalle. Tätä osaamista voi rakentaa yrityksen sisäisenä toimintona tai hankkia tiiviin toimittajasuhteen kautta.

Luovien alojen osaaminen ja luova ajattelu on yritysten menestymisen kannalta nousemassa entistä tärkeämpään asemaan. Suomalaisessa yrityskulttuurissa luovuutta ei tosin palkita kovinkaan usein ylennyksillä tai johtopaikoilla. Tilanne on sama myös USA:ssa - tuore amerikkalaistutkimus totesi, että vaikka monet yritykset kannustavat luovaan ajatteluun, ovat ihmisten odotukset ristiriidassa koskien tehokasta johtamista ja luovaa ajattelua. Työntekijät odottavat johtajien vähentävän epävarmuutta ja ylläpitävän ryhmän normeja. Sellaiseen eivät liiallista luovuutta osoittavat henkilöt aina sovellu. Tutkimus osoitti, että etenkin epävarmoina aikoina työntekijät arvostivat johtajia, jotka panostavat vakauden

säilyttämiseen. Tässä tilanteessa yritysten uudistuminen on kuitenkin uhattuna kun katset kääntyvät liikaa olemassa olevan liiketoiminnan säilyttämiseen.

Luovuuden ja luovan ajattelun johtamisessa on muitakin ajankohtaisia haasteita. Parempia työtuloksia haetaan usein yrityksissä bonuksien kannustamana. Bernd Irlenbuschin ryhmä LSE:stä (London School of Economics and Political Science) analysoi 51 kannusteita koskevaa tutkimusta. Tulokset osoittivat, että bonukset johtivat useimmiten päinvastaiseen tulokseen: ne laskivat työmotivaatiota, vähensivät luovuutta ja johtivat lyhytnäköisiin ratkaisuihin. Näin oli todettu tapahtuvan varsinkin niillä lukuisilla aloilla, joilla luova ajattelu sekä ongelmien ratkaisukyky on erityisen tärkeää. Vain mekaanisissa työtehtävissä bonusjärjestelmän on todettu tuottavan parempia tuloksia. Google on usein käytetty toimiva esimerkki luovuuden motivoinnista. Yritys on antanut henkilökunnalle mahdollisuuden käyttää osan työajasta omien projektien suunnitteluun ja kehittämiseen. Useat yrityksen nykyisistä tuotteista ovat saaneet alkunsa tällaisista henkilökohtaisista kokeiluista.

Monialaista luovaa ajattelua on saatava suomalaisiin yrityksiin, yhteisöihin ja julkisiin organisaatioihin yhä laajemmin. Vanhaan ei voi turvata ja uutta syntyy vain kokeilemalla ja luomalla rohkeasti uusia asioita. Suomi on noussut maailman innovaatiovertailuissa aivan eturintamaan – kopioimalla suoraan muilta me emme voi jatkossakaan menestyä. Asioiden uudenlainen yhdistely ja asiakaslähtöinen etenemistapa yhdistettynä omaan vahvaan näkemykseen tuottaa edelleen kestäviä tuloksia liiketoiminnassa. Luovalla ajattelulla ja uusilla rohkeilla avauksilla voimme pärjätä edelleen globaalissa muutoksessa.

Lisätietoja <http://www.tekes.fi>

5.2.2 Yrityksen verkostoitumisen tasot

Yrityksien verkostoitumisen tasoja tarkastellaan seuraavassa artikkelissa, jonka on kirjoittanut **johtaja Koopee Hiltunen, Suomen pelialan keskus Neogames.**

Verkostoituminen ja verkottunut kehitystoiminta ovat jo vuosia olleet käytettyjä termejä toimialojen kehityksestä puhuttaessa. Verkostoitumisen arvo on usein, aivan oikein, nähty verkottuneen toimintamallin kyvyssä yhdistää useita pieniä toimijoita yksittäistä toimijaa merkittävämmäksi kokonaisuudeksi.

Mitä verkostoituminen tai verkottunut toimintamalli sitten ovat. Verkostoituminen kai voidaan määritellä toimenpiteeksi, jonka tarkoituksena on saavuttaa mahdollisimman monta liiketoiminnan kannalta relevanttia kontaktia. Näiden kontaktien kanssa on puolestaan mahdollista toteuttaa verkottunutta toimintamallia, jossa jokaisella toimijalla on oma selkeä roolinsa. Teoriassa malli kuulostaa toimivalta. Varsin usein verkostojen ongelma on kuitenkin se, että verkostoituneet yritykset ovat keskenään liian samanlaisia tai jopa suoria kilpailijoita. Tämä

vaikeuttaa olennaisesti yhteistyötä. Toinen verkottuneen toimintamallin ongelma, varsinkin puhuttaessa alueellisista verkostoista, on se, että varsinainen veturiyrittäjä puuttuu. Asiakasrajapinta ja varsinainen markkinadynamiikka jäävät vajaiksi ja verkostoista tulee helposti vertaistukiryhmiä.

Pelialalla, joka on pieni toimiala, yhteistyö ja siihen jossain määrin liittyvä verkottunut toimintamalli ovat aina olleet yksi liiketoiminnan pyörittämisen vaihtoehto. Yhteistoiminnan muodot voidaan karkeasti ottaen jakaa neljään tasoon.

Tiedonvaihto

Alihankinta

Yhteiset kehitysprojektit (esim. yhteinen tuotekehitys)

Yhteisen tuotteen ja aineettoman pääoman luonti

Ensimmäinen taso, tiedonvaihto, on taso, jolle yhteistoiminnassa on helppo päästä silloin, kun kilpailuasetelmaa ei ole. Monissa tapauksissa tämä on myös ollut se taso, jolle verkottuneen toimintamallin kehitys pysähtyy. Toinen taso, alihankinta, vaatii jo aiemmin mainitun veturiyrityksen. Myyjällä ei ole markkinaa jos ostajaa ei verkostosta löydy. Kolmas taso on varsin suuri koetinkivi toimijoiden väliselle luottamukselle. Neljännelle tasolle päästään varsin harvoin jos koskaan.

Tulevaisuutta ja toimialojen raja-aitojen kaatumista ajatellen neljäs taso on kuitenkin juuri se, minne tulisi pyrkiä. Verkottuneen toimintamallin maksimaalista hyödyntämistä ajatellen neljännellä tasolla, yhteisen tuotteen ja aineettoman pääoman luonnilla on eniten tarjottavaa.

5.3 Toimiala- ja ekosysteemikehitys

Luovan talouden strategisessa hankkeessa saatiin toteutettua toimiala- ja ekosysteemikehityksen ensimmäinen askel, joka on ko. ekosysteemin toimijoiden tunnistaminen ja näkyväksi tekeminen.

Hankkeen suunnittelussa on käytetty Luovan talouden ekosysteemimallin ajattelukehikkoa (aikaisemmin kypsyyssmalli) liite 7. Ekosysteemimallin ovat luoneet Neogamesin johtaja Koopee Hiltunen ja Hermia Oy:n Irmeli Lamberg keskustelujen pohjaksi sekä asioiden nimeämiseksi. Kehitystyössä ovat olleet mukana ministeriöt (TEM,OKM) sekä tavoitealueen asiantuntijatyöryhmä.

Luovien alojen kehittämisen yhteydessä on keskusteltu muun muassa siitä, miten yritykset voisivat paremmin hyödyntää luovien alojen osaamista. Luovan talouden strategisen hankkeen edetessä nousi tarve yhteisen tietopohjan luomiselle. Luovien alojen näkyväksi tekeminen toteutui merkittäväksi osaksi koko hankkeen toimintaa kokouksineen, seminaareineen ja viestintätoimineen.

TOIMENPIDE:

Luovien alojen toimijoiden käyttöön valmistuneet toimialaperusselvitykset (Fact sheetit) neljäلتätoista luovan alan toimialalta ovat perusta luovien alojen toimiala- ja ekosysteemikehitykselle.

Luovien alojen perustoimialaselvitykset (Fact sheetit) http://www.tem.fi/index.phtml?95306_m=101509&s=3254 lisäävät tietoisuutta luovista aloista ja niiden mahdollisuuksista sekä vahvistavat toimialayhdistyksien yhteistyötä. Ensimmäinen osa Fact sheettejä julkaistiin 9/09 ja toinen osa 2/10. Fact sheetit on julkaistu sekä digitaalisesti että kirjana syksyllä 2010. Julkaisuja käytetään laajasti mm. ELY-keskuksissa ja TE-toimistoissa ja niille on löytynyt rooli myös opetuksessa esimerkiksi Lapin yliopistossa.

Tietopakettit sisältävät kunkin luovan toimialan perustiedot, keskeiset talouden tunnusluvut ja yhteydet muihin toimialoihin. Julkaisuprosessin yhteydessä järjestettiin työpaja alan toimijoiden, toimialatiedon tuottajien ja käyttäjien verkottamiseksi sekä toimialatiedon jatkokehittämiseksi Helsingissä 18.10.2010. Osallistujia oli yhteensä 80. Prosessin yhteydessä Tekesille muodostui alakohtaiset yrityslistat, joiden avulla Tekes ryhtyi luovien alojen seurannan suunnitteluun ja käynnistämiseen. Itse prosessi loi uutta osallistavaa toimintaa luovien alojen etujärjestöjen kenttään. Eräänä keskeisenä tuloksena voidaan pitää kasvavaa ja vahvistuvaa kehittäjätoimijoiden ja luovien alojen etujärjestöjen yhteistyötä.

Sekä toimialojen tiedonkeruuta että laskentaa - ja muiden arviointiperusteiden yhtenäistämistä on tarkoitus jatkaa. Tavoitteena on yhtenäistää tiedontuotantoa toimialajärjestöjen, ministeriöiden ja muiden tiedontuottajien parissa, ja näin parantaa luovien alojen tunnettuutta sekä tietoa luovien alojen kasvupotentiaalista. Seuraava versio Fact sheeteistä pyritään julkaisemaan syksyllä 2011 siten, että mukana on kansainvälistymistä koskevia tietoja.

5.3.1 Luovien alojen vienti- ja kansainvälisen toiminnan kartoitus – projektin toimet ja tavoitteet

Luova vienti -projekti toteutetaan TEM:n Luovan talouden strategisen hankkeen tuotekehitys ja uudet toimintamallit tavoitealueen osana ja sen tuotoksina kootaan toimialojen hyviä käytänteitä ja tehdään näkyväksi sitä osaa luovan talouden vientitoiminnasta, mm. digitaalisen jakelutien tuotteista ja palveluista sekä muotoilu-intensiivisistä ja IP-oikeuksien hyödyntämiseen liittyvistä palveluista. Nämä eivät näy nykyisessä tiedonkeruussa ja tilastoinneissa (mm. tullitilastot). Tuotokset julkaistaan Fact sheetien lisäosana.

Projektissa kootaan tietoa luovien alojen vientitoiminnasta. Lisäksi selvitetään luovien toimialojen viennin tavat ja arvo, perusmekanismit ja olemassa olevien kanavien hyödyntäminen. Projektin toteutumisen aikana rakennetaan yhteistyötä

toimialojen, toimialajärjestöjen ja muiden kansalliseen vientitoimintaan liittyvien organisaatioiden välille. Tarkastellaan jalostusarvon optimointia vientistrategioiden kautta ja IP-oikeuksien monipuolista hyödyntämistä yrityscazen kautta.

Projektissa käytetään kappaleessa 2.6 esitettyä verkostomaista työtapaa kyselyineen, asiantuntijahaastatteluineen, ohjausryhmäkeskusteluineen, olemassa olevan kotimaisen ja kansainvälisen tiedon keruineen sekä kutsuworkshopeineen.

5.4 Rahoitus

Yritysrahoitus on keskeinen väline, kiihdyttäjä ekosysteemin kehitykselle, joka synnyttää menestyviä yrityksiä. Digitaalisuus, verkostoituneet toimintamallit ja uudet ansaintamallit vaativat rahoitukselta uusia, ketteriä instrumentteja. Rahoitus ei ole ainoastaan staattinen väline vaan muuttuva maailma vaatii myös rahoituksen toimijoilta uusia toimintamalleja. Menestyvä, uudistuva ja kansainvälinen liiketoiminta on toteutusten palapeliä, jossa tarvitaan monen alan osaamista ja yrityspalvelujärjestelmän eri osien saumatonta yhteensovitusta.

Luovien alojen tarpeita vastaavien joustavien rahoitusinstrumenttien kehittämistä tarvitaan tukemaan luovan alan yritysten kasvua. Luovien alojen osaamisen tunnistaminen, asiantuntemuksen lisääminen, ymmärryksen syventäminen ja asiantuntijuuden kehittäminen kaikissa asiakaspalvelu-, kehittäjäorganisaatioissa sekä innovaatiojärjestelmässä ovat tärkeitä kehittämisen kohteita tulevaisuudessa, jotta luovien alojen yritykset saisivat tarvitsemansa tuen ja palvelun.

Yrityksen alkuvaiheeseen ja itse tuotekehitykseen rahoitusta on saatavilla runsaasti ja eri lähteistä esim. TEKES, ELY-keskus jne. Haasteellisiksi yritykset kokevat tuotekehityksen jälkeisen rahoituksen¹⁹. Siten yritykset kaipaavat joustavampia rahoitusinstrumentteja, jotka voisivat mahdollistaa myös tuotekehitykseen liittyvän konseptoinnin ja palvelun testaamisen markkinoilla.

Tekesin uudessa strategiassa löytyy linjauksia, jotka luovat uudenlaista vauhtia ja mahdollisuuksia luovan talouden kehittymiselle. Yritysryhmärahoitus aloittaville yrityksille on instrumentti, jolla taataan esimerkiksi ryppään muodostuminen nanoyrityksistä. Instrumentti on jo valmiina TEKES:ssä, mutta instrumentin tunnettavuus on heikko.

TOIMENPITEET:

Yksityisen rahoituskentän tiedon lisääminen luovista aloista toimialaperusselvitysten (Fact sheet) ja TEM kutsuseminaarien avulla. Rahoitusalan toimijoille järjestettiin kaksi keskustelutilaisuutta luovien alojen rahoittamisesta. Tavoitteena on ollut rahoittajatahojen saaminen tunnistamaan luovaa taloutta ja luovan talouden konseptin tunnetuksi tekeminen.

19 Pekkari Helena (2008). 100 solmua. Karttoitus luovien alojen kehittämisen haasteista ja esteistä. Diges ry.

Uusien syntyvien klusterien rahoitus - mahdollistetaan yritysten paikanottaminen vahvemmin globaaleissa arvoverkkoissa. Asia on nostettu esille.

Yritysten monihakija-konseptin mahdollistaminen, Tekesin yritysryhmärahoitus käytettävissä.

Esitettiin perustettavaksi uusi sijoitusrahasto palveluliiketoimintaa varten, jossa myös luovien alojen palveluliiketoiminta on huomioitu. Palvelurahasto hankkeen valmistelusta vastaa TEM:n Työllisyys- ja yrittäjyysosasto.

Esitettiin perustettavaksi sijoitusrahasto tekijänoikeusliiketoiminnan rahoittamiseksi. Hankkeen valmistelua jatketaan TEM:n Innovaatioosastolla.

Rahoituksen osalta luovan talouden strategisen hankkeen tavoitteena oli luoda edellytyksiä Public Private -rahoitukseen. Public-Private-Partnership -mallilla (PPP) tarkoitetaan yksityisrahoitusmallia, jossa yksityistä rahoitusta käytetään julkisessa palvelutuotannossa.

Luovien alojen ja luovan talouden tuomien mahdollisuuksien esittelemistä enkeli-rahoitusverkostolle on toteutettu yhteistyössä KreaNordin kanssa. KreaNord on osa yhteisöpohjoismaista globalisaatiostrategiaa ja yksi sen tehtävistä on pohjoismaisella tasolla kehittää politiikkaohjelmia luovan talouden edistämiseksi sekä pohjoismaisten luovien alojen tuotteiden leviämistä laajemmille markkinoille.

Hermia Oy:n julkaisusarjassa Luova raha rahoitusjulkaisu http://www.tem.fi/files/29724/Luova_Raha_Nakokulmia_Julkaisu_2011.pdf valmistui keväällä 2011. Sen yhteydessä järjestettiin kolme kutsuseminaaria Teknologiateollisuudessa. Osallistujia tilaisuuksissa oli yhteensä noin 150 henkilöä. Tilaisuuksiin kutsutut olivat luovien alojen toimialajärjestöjen edustajia, ELYjen ja maakuntaliittojen luovista alojen asiantuntijoita ja strategioista vastaavia, sekä yksityisiä ja julkisia rahoittajia sekä innovaatiojärjestelmän toimijoita mm. TEMistä, OKMstä, Tekesistä ja Finprosta. Rahoitusjulkaisun yhteydessä käsiteltiin myös aihepiiriä aineettomat oikeudet vakuutena. Luova raha -julkaisu tarjoaa yritysten, rahoittajien ja toimialajärjestöjen asiantuntijanäkökulmia rahoitusaiheeseen. Pää tavoitteena on keskustelun herättäminen sekä toimialoilla että julkisten ja yksityisten rahoittajaorganisaatioiden parissa. Rahoitukseen liittyvä keskustelufoorumi on osoitteessa www.luovarahoitus.net, johon on koottu Luova raha -julkaisu sekä rahoitusseminaarien esitykset ja ohjelmat. Julkaisu on keskustelun alku, ei sen lopputulema.

Keskustelua jatkettiin Luova raha, IP-oikeudet liiketoiminnan ja rahoituksen keskiössä luovan talouden toimialoille -tilaisuudessa YLE:ssä toukokuussa 2011. Seminaarissa keskusteltiin YLE:n visioista sisältöjen jakelun ja kaupallisuuden rajankäynnistä, riittävien oikeuksien jäämisestä sisältöjen tekijäyhtiöille, TEM:n IPR-strategiatyöstä, IP-oikeuksien ja brändi-salkun omistamisen merkityksestä pelialan

yrittäjien liiketoiminnalle. Seminaarin tuotoksena syntyi toimenpide-ehdotuksia toteutettavaksi seuraavien 6 ja 12 kuukauden aikana.

5.5 Tuotekehitys

Tuotekehitys on perinteisesti kohdistunut valmistettaviin esineisiin. Nykyisin sanaa käytetään myös ohjelmistoista, palvelutuotteista, rahamarkkinoiden instrumenteista ja jopa julkisista palveluista. Tuotekehityksen tarkoituksena on tuottaa nopeasti ja taloudellisesti uusia, asiakkaiden tarpeita täyttäviä kilpailukykyisiä tuotteita ja palveluita markkinatilanne huomioiden.

Luovien alojen tuotteiden ja palveluiden kehitys ja toisaalta niiden hyödyntäminen muiden toimialojen tuotteissa ja palveluissa on haasteellista johtuen muun muassa toimijakentän pirstaleisuudesta. Tuotekehityksen toteuttamiseen tarvitaan useiden yritysten osaamista ja asiantuntijuutta. Toisaalta kaikilla toimialoilla on tapahtunut ja tapahtumassa osaksi digitalisoinnin myötä arvoketjun ja -verkkojen voimakas murros, joka asettaa haasteen luovan alan lisäksi koko yrityskentälle. Tästä johtuen tuotekehitysjärjestelmään on kehitettävä uudenlaisia instrumentteja vastaamaan yritysten nykyisiä ja tulevia tarpeita.

Tuotekehityksessä tuotetta katsotaan laajemmasta näkökulmasta. Kokonaisvaltaisen lähestymistavan johdosta Design thinking²⁰ -ajattelu soveltuu hyvin tuote- ja palvelukehitykseen. Tällä tarkoitetaan muun muassa muotoilun ajattelutavan ja työmenetelmien käyttämistä varsinaiseen tuote- ja palvelumuotoiluun ja käyttäjän tai asiakkaan mukaan ottamista kehitystyöhön.

TOIMENPITEET:

Luovan talouden strategisen hankkeen tuotekehityksen ja uudet toimintamallit tavoitealueella on aikaansaatu Design thinking -pilotointi Jyväskylän Protomossa. Työpaja järjestettiin 24.3.2010 ja se tuotti uusia kehitysideoita.

Protomo kokeilun jälkeen luova osaaminen on mallinnettu Protomon työskentelyn yhdeksi osaksi kansallisella tasolla.

Hermia Oy:n kehityspäällikkö Ville Kairamo on kuvannut Protomon toimintaa seuraavasti:

Protomo on innovaatioympäristö, jossa luodaan rahoituskelpoisia uusia yrityksiä ketterissä tuotteiden ja palvelujen kehitysprojekteissa. Avoimena ja yhteisöllisenä ympäristönä Protomo tähtää erityisesti monialaista osaamista vaativaan

20 Aminoff Christian, Hänninen Timo, Kämäräinen Mikko & Loiske Janne (2010). Muotoilun muuttunut rooli. Provoke Design Oy.

ideoiden jalostukseen ja yrittäjyyteen. Protomon tavoitteena on suomalaisen osaamis pääoman säilyttäminen ja vahvistaminen.

Jyväskylässä tehdyn pilotoinnin perusteella Protomo-toiminta on laajentunut kuudelle paikkakunnalle. Vuoden 2011 aikana verkostoon on tulossa 2-3 uutta paikkakuntaa. Palvelukonseptin kehityksestä ja verkoston muodostamisesta vastaa Hermia Oy.

Ensimmäisten kahden vuoden aikana Protomoissa on valmisteltu yli 240 ideaa, joista on syntynyt 130 projektia ja 67 uutta yritystä. Alkuvaiheen rahoitusta nämä yritykset ovat saaneet 3,9 miljoonaa euroa. Toiminnassa mukana olleille osajille on syntynyt yli 180 työpaikkaa.

Protomosta syntyneet yritykset ovat perustuneet pääosin uuden tietotekniikan innovatiiviseen hyödyntämiseen eri aloilla, mm. hyvinvointipalveluissa, matkailussa, rakentamisessa, viihteessä ja mediassa. Jatkossa fokuksessa ovat erityisesti teknologiateollisuuden uudistumiseen liittyvät tuotteet ja palvelut. Lisätietoja <http://protomo.fi/>

5.5.1 Monialainen innovaatioympäristö vapauttaa luovuuden

Tuotekehityksen energisoituviin kitkapintoihin ajatuksia antaa seuraavassa artikkelissa **johtaja Petri Räsänen, Hermia Oy.**

Luovat ratkaisut edellyttävät erilaisen osaamisen yhdistämistä. Suomalaiselle sektori- ja klusteriperusteiselle innovaatioympäristölle tämä on suuri haaste. Ympäristön rakenteilta ja toimijoilta tarvitaan nopeaa uusiutumista ja rohkeutta rakentaa energisoivia kitkapintoja ja energiaa vapauttavia suuntautumisen kanavia - uudenlaisia innovaatiotyön tuottavuutta lisääviä alustoja.

Tuote- ja palveluideoita syntyy parhaiten siellä missä erilaiset osaamiset ja näkemykset törmäävät, synnyttävät kitkaa ja liikkeelle pyrkivää, varautunutta innovaatioenergiaa. Vapautuessaan tämä energia voi synnyttää innovatiivisia demonstraatioita, palveluja ja uuden liiketoiminnan ituja ennen näkemättömällä nopeudella, intensiteetillä ja kustannustehokkuudella.

Innovaatioympäristömme rakenteita ja toimintamalleja ei kuitenkaan ole rakennettu energian synnyttäjiksi ja suuntaajiksi. Päinvastoin, ympäristömme lähtökohdانا on hallinnollinen paradigma, jonka pohjalta innovaatiotoimintaa on hallinnoitava ja energia suitsittava. Innovaatiohallinnan paradigmassa innovaatiotyötä hallitaan eli lisätään niiden ennakoitavuutta valikoidulla aktivoinnilla, ohjeistamisella, kehittämisen suunnittelulla ja rahoituksen sääntelyllä.

Luovassa monialaisuudessa innovaatioympäristön keskiöön astuu hallinnan sijaan fasilitointi. Millaisella ympäristöllä monialaisen innovaatioenergian syntymistä ja suuntautumista voidaan tehokkaasti edesauttaa? Miten kääntää hallinnonin pakko fasilitoinnin iloksi?

Suomesta on jo löydettävissä joukko tähän pystyneitä aloitteita ja menestykselliseksi osoittautuneita ympäristöjä. Kehityksen etunenässä ovat olleet TKK:ssa aloittanut Design Factory, Tamppeen kolmea korkeakoulua palveleva Demola sekä näiden kokemuksista ponnistaneet Aalto yliopiston Venture Garage, tamperelaisen Uusi Tehdas ja valtakunnallinen Protomo-verkosto. Näitä ympäristöjä voidaan pitää esimerkkeinä siitä, miltä suomalaisen innovaatioympäristön tulisi jatkossa entistä enemmän näyttää.

Erilaisista tavoitteistaan, lähtökohdistaan ja kohderyhmistään huolimatta näillä ympäristöillä on joukko yhteisiä ominaisuuksia, joita voidaan pitää tulevaisuuden luovuutta tukevien innovaatioalustojen ydinpiirteinä. Ydinpiirteet tukevat toisiaan, eikä mikään niistä yksi riitä haluttujen tulosten synnyttämiseen. Vain toisiinsa yhdistettynä niissä piilevä tuottavuuspotentiaali voi realisoitua.

Ensimmäinen yhteinen piirre niissä on fyysisen ympäristön uudelleen konseptointi ensisijaisesti sosiaalisen vuorovaikutuksen tarpeista lähtien. Alustojen käytössä olevat tilat eivät tyypillisesti tarjoa optimaalista tehokkuutta tai ergonomiaa tietyille työsuoritukselle, vaan pyrkivät maksimoimaan innovaatioprosessiin kuuluvaa ja sitä parantavaa rajoja rikkovaa vuorovaikutusta. Tilat eivät korosta luottamuksellisuutta ja suojaavaa tietoturvaa vaan ovat ensisijaisesti avoimia, joustavia ja räätälöitäviä. Tilat ovat avoinna paitsi alustoissa työskenteleville myös niiden läheisille ja kaukaisemmillekin sidosryhmille.

Toinen leimallinen piirre alustoissa on prosessuaalisuus ja tuotteistetut toimintamallit. Alustojen parissa toteutetaan projekteja ja kampanjoita, jotka antavat luovalle yhteistoiminnalle sisäisen rakenteen ja ulkoiset ääriviivat. Saadessaan selviä tuotteistuneita piirteitä nämä toimintamallit (mm. Demola-projekti, SartUp Sauna, Innokesä, Summer of Startups) ovat myös lähestyttävissä ja niillä on selvät ulkoiset tarttumapinnat myös sponsoreille, yhteistyökumppaneille ja medialle.

Kolmas alustojen yhteinen kulmakivi on yhteisöllinen innostus ja jakaminen. Projektit ja tapahtumat rakentuvat usein osallistujien ja tekijöiden omasta innostuksesta ja valmiudesta talkootyöhön. Palkkaa saadaan vain osasta tekemistä. Menestyneet huippuasiantijat ja yrittäjät jakavat osaamis pääomaansa seuraavalle sukupolvelle myös ilman osakkuusvaateita. Demojen tekemiseen ollaan valmiita uhraamaan aikaa paljon enemmän kuin opintosuunnitelman tekijä on opintopisteitä määritellesään kaavaillut.

Suomessa on alkanut innovaatioympäristöjen luova uudistuminen ja saatu liikkeelle innovaatiotyön lupaava energisoituminen. Toimijoiden omasta kunnianhimosta ja onnistumisesta sekä yhteistyökumppaneiden tahdosta on kiinni, jatkavatko nämä upeat idut kasvuaan vai laimeneeko innostus ja alustoissa piilevä tuottavuuspotentiaali. Keskeinen haaste on kestävyys; miten uudet alustat turvaavat taloudelliset ja sosiaaliset toimintaedellytyksensä pitkällä aikavälillä. Talouden haasteiden kasvaessa tämä kysymys on entistä akuutimpi ja vaatii viisaita ratkaisuja.

5.5.2 Tiedolla johtaminen luo tulevaisuutta

Luovan talouden tietopakettien Fact sheetien lisäksi erillisinä hankkeina on ryhdytty toteuttamaan nykytiedon keruuta kehittäviä toimenpiteitä, esimerkiksi Tanssin Tiedotuskeskuksen koordinoimaan hankkeeseen, jonka rahoittajana on opetus- ja kulttuuriministeriö. Seuraavan artikkelin kirjoittaja Tanssin tiedotuskeskuksen toiminnanjohtaja Sanna Rekola on osallistunut aktiivisesti tuotekehityksen ja uudet toimintamallit tavoitealueen toimintaan.

Valtion sektorihallinto on vuosikymmeniä ollut keskeinen suomalaisen yhteiskuntapolitiikan toteuttaja. Sektorihallinto on tuottanut omaan toimialaansa kuuluvaa sektoritutkimusta. Kukin hallinnonala on tuottanut oman alan tilasto- ja muuta tietoa. Taidesektori on tuottanut tilastotietoa taiteesta, taideteoksista, esityksistä, taiteilijoista ja yleisöstä. Sosiaalsektori on huolehtinut omasta tiedontuotannostaan, kauppa- ja teollisuus, työvoima- ja elinkeinotoiminta omastaan. Mutta yhteiskunta ei asetu toimimaan sektoreittain. Syy ja seuraussuhteiden, hyötyjen ja haittojen, toimintaverkostojen, taloudellisten seuraamusten todellisuus on monimutkainen kokonaisuus, jossa sektorihallinnon ylittävä tai sektorien väliin sijoittuva toiminta on hankalasti hahmottuvaa. Tämän takia esimerkiksi taiteen ja taidelähtöisen toiminnan yhteiskunnallisista vaikutuksista on alettu yleisesti puhua vasta viime aikoina.

Poikkihallinnollisuus tai hallinnon rajat ylittävä kehittämistyö on ollut viime vuosien uutta hallintokulttuuria. Myös taiteen kentän toimijat ymmärtävät taiteellisen toiminnan lisäksi muun toiminnan, esimerkiksi soveltavan, jalostavan, tuotteistavan toiminnan merkityksen entistä paremmin. Jo pitkään on tilastoitu tanssi- ja teatteriesitykset ja katsojat. Nyt ymmärretään, että on kerättävä tietoa myös alan muusta toiminnasta kuin itse ydintoiminnasta eli taiteesta.

Taide ja taiteilijat ovat tunnustetusti yhä tärkeämpi osa yhteiskuntaa. Taide tuottaa sekä fyysistä että henkistä hyvinvointia kansalaisille. Taide voidaan nähdä myös alkutuotantona, osana koko luovaan talouden ekosysteemiä. Mutta lisäksi taideammattilaiset tuottavat erilaisia koulutus- ja hyvinvointipalveluja, ovat osa laajaa harrastustoimintaa, nuorisotyötä, jne. Tätä toimintaa ei kuitenkaan ole tehty näkyväksi, koska se on perinteisessä sektoriajattelussa pudonnut tavallaan sektoreiden väliin.

Vuoden 2011 aikana toteutetaan Tanssin Tiedotuskeskuksen vetämä kehittämishanke, jossa myös muut esittävän taiteen tiedotuskeskukset ovat mukana. Pyrkimyksenä on laajentaa tilastointia ja tiedonkeruuta kattamaan esitysten lisäksi myös muu taidelähtöinen toiminta. Pyrkimyksenä on luoda sekä taiteen kentän, koko luovan toimialan että rahoittajien tarpeita palvelevia yhteismitallisia ja vertailukelpoisia tapoja kerätä tietoa ja kehittää tunnuslukuja, joilla voidaan tarkastella myös toimialan vaikuttavuutta ja taloudellista volyyymiä esitystoiminta laajemmin. Nykyiset talouden tunnusluvut eivät yksin kerro alan toiminnasta,

vaikutuksesta ja alan tuottamasta lisäarvosta. Lisäksi alalta puuttuu arviointivälineitä, jolla arvioitaisiin myös muuta kuin numeraalisin tunnuslukuin ilmaistavaa toiminnan vaikuttavuutta.

Lisätietoja Tanssin Tiedotuskeskuksen nettisivuilta <http://www.danceinfo.fi/>

5.6 Muotoilun muuttunut rooli

Muotoilun rooli muuttui merkittävästi viime laman jälkeen. Muotoilu 2005! -ohjelma edesauttoi jo alkaneen muutoksen laajaa eteenpäinviemistä ja loi pohjaa muotoilun tutkimukselle. Muuttuneet, uudet roolit eivät tuolloin korvanneet vanhoja, vaan tulivat niiden rinnalle. Muotoilu laajeni estetiikasta mm. käytettävyyteen ja brändinrakennukseen. Ohjelman jälkeen, ilmastonmuutoksen, globalisaation ja globaalien taantumien myötä maailmalla on syntynyt jälleen uusi muutosnäkökulma muotoilun roolille.

Muotoilun ajattelutapaa ja työmenetelmiä pyritään käyttämään varsinaisen tuote- tai palvelumuotoilun ulkopuolella, yhtenä osaamisena moniammatillisessa innovaatioissa. Työ kohdistuu käyttäjälähtöiseen innovaatioon esimerkiksi liiketoimintojen, organisaatioiden tai sosiaalisten haasteiden parissa. Muotoilun rooleina on mm. tuoda käyttäjä mukaan kehitystyöhön, toimia visuaalisena tulkkina eri organisaatioiden ja asianomistajien välillä, järjestää ideointitilaisuuksia ja luoda prototyyppisiä ratkaisuja - jotka voivat olla esimerkiksi palveluita.

Tätä uutta tapaa käyttää muotoilua kutsutaan nimellä Design Thinking. Kuten edellisissä muutoksissa, se ei nytkään korvaa vanhoja rooleja, vaan tulee niiden rinnalle. Uutena ilmiönä on se, että tämän roolin osaamisen oppiminen on maailmalla nähty aikaisempaa laajemmin mahdollisuutena myös muille kuin muotoilijoille. Sitä opetetaan eri alojen kouluissa poikkitieteellisesti yhtenä uutta luovana ajattelutapana.

Muotoilun muuttunut rooli, Provoke Design Oy, 2010. Tässä selvityshankkeessa haettiin case-esimerkkien, työpajojen ja haastattelujen kautta muotoiluun liittyvien tahojen - myös muotoilun käyttäjien - mielipiteitä muotoilun nykytilasta ja muutostarpeista Suomessa. Selvityksessä on esitetty työpajojen ja haastattelujen perusteella syntynyt, selvityksen tekijöiden näkemys muutoksesta ja ehdotukset jatkotoimiksi.

<http://www.tem.fi/files/26019/MUOTOILUN-MUUTTUNUT-ROOLI-1-2-2010.pdf>

Selvityksessä nostettiin esiin mm seuraavia toimenpiteitä vaativia asioita:

- Yritysten välillä on säilynyt selkeä kuilu - muotoilun käytön osaamisen kärki on kapea. Edellisenkään muutos ei ole jalkautunut kaikkiiin yrityksiin, etenkin kotimaan markkinoilla toimiviin yrityksiin.
- Muotoilutoimistojen kansainvälistyminen ei ole edennyt laajasti.
- Palvelumuotoilu ei ole kehittynyt tuotemuotoilun varjossa.
- Koulutus on muutoksessa, mutta Aalto-yliopisto ei yksin riitä.
- Muutos on nopea, ehtiikö Suomi mukaan uuden roolin kärkeen enää.

MUOTOILUN MUUTTUNUT ROOLI –JULKAISUSSA EHDOTETUT TOIMENPITEET:

- Suomella tulee olla UK:n Design Council:ia vastaava, nimetty taho, jolle on annettu tehtäväksi muotoilun (UK:ssa myös laajemmin luovan talouden) uusien roolien käytön edistäminen.
- Palvelumuotoilun koulutus on järjestettävä nopeasti kuntoon muuallakin kuin Aalto-yliopistossa. Tekniikan, talouden ja muotoilun opetukseen on integroitava jatkossa yhä vahvemmin käyttäjämääritys, jotta käyttäjälähtöisyys varmistuu.
- Julkisen sektorin rooli käyttäjälähtöisen palvelumuotoilun osalta on toimia esikuvana - kehittää omia palvelujaan ja julkaista kokemukset avoimesti. Innovaatiopalvelujen ostamisen tukien haku on tehtävä helpommaksi ja selkeämmäksi.
- Tietoisuuden lisääminen yritysten johtotasolla. Tuotekehityshankkeiden sijaan rahoituksessa voitaisiin priorisoida yrityksiä innovaatiojärjestelmien kehityshankkeita ja avoimen innovaation sekä käyttäjakeskeisten menetelmien kehityshankkeita.

5.6.1 Yrityscase Huopaliike Lahtinen

Osaajien kohtaaminen johti yhteiseen oppimisprosessiin ja hyvään tulokseen strategisia muotoilumenetelmiä käyttämällä. Seuraava teksti perustuu **yrittäjä Riitta Koskisen** haastatteluun Lahtiset Oy:stä sekä **asiantuntija Kaija Savolaisen** ja **jalkinemuotoilija Aki Choklatin** näkemyksiin.

Osaavien yrittäjien tavoitteellinen Design Thinking eli johdonmukainen muotoilu- ja palvelu-konseptointi lisäsivät selvästi jämsäläisen Huopaliike Lahtisen liikevaihtoa, kannattavuutta, kilpailukykyä ja ennen kaikkea mukana kehitystyössä olleiden yrittäjien ja muotoilijoiden oppimista.

Uudet huopatuotteet löysivät uusia asiakasryhmiä ja tietoisuus korkeatasoisista keskisuomalaisista muotoilutuotteista levisi laajasti. Erityisesti nuoret kuluttajat innostuivat ostamaan perinteisiä huopatosuja. Viennin osuus on vielä suhteellisen pieni, mutta sen osuutta on tarkoitus kasvattaa. Jämsäläisillä huopatuossuilla, laukuilla ja muilla asusteilla on ostajia Euroopan lisäksi muun muassa Japanissa ja Kanadassa.

Matka alkoi tuotemuotoilusta ja jatkui graafisen ja digitaalisen muotoilun kautta kohti palvelu- ja tilamuotoilua.

TUOTEMUOTOILU

Alkuvuodesta 2008 tutustui muotoilun läänintaiteilija Kaija Savolainen huippulahjakkaaseen Englannissa ja Italiassa työskentelevään jalkinemuotoilija Aki Choklatiin, joka kertoi halustaan kehittää jotain perinteikästä suomalaistuotetta.

Choklatin käydessä syntymäkaupungissaan Jyväskylässä, tutustutti Savolainen hänet puolestaan Huopaliike Lahtisen yrittäjiin. Molemmilla oli kiinnostusta yhteistyöhön, mutta sitä ennen yrittäjät halusivat varmistaa, että heillä olisi resursseja ja sopivat tuotannolliset olosuhteet uutta mallistoa varten.

ELY-keskuksen Jalostamo-palveluiden kautta löytyi tietoa Tekes-hankkeesta, jonka rahoituksen turvin voitiin käynnistää tuotekehityshanke. Hankkeen aikana kehitettiin tuotantotekniikoita, raaka-ainehankintoja ja hankittiin muun muassa uusi lestisarja.

Ensimmäinen Aki Choklat for Lahtiset -mallisto lanseerattiin helmikuussa 2009 yhteistyössä helsinkiläisen pr-toimiston kanssa. Aki Choklat on osallistunut lanseerauksiin ja myyntityöhön messuilla yhteistyössä Lahtisten kanssa. Modernit huopajalkineet kiinnostivat laajasti mediaa ja toivat tuotteille runsaasti näkyvyyttä. Samaan aikaan Huopaliike Lahtinen aloitti yhteistyön Finpron kanssa ja solmi partnerisopimuksen Shanghai Expo 2010 -maailmannäyttelyn kanssa. Expoissa huopajalkineet olivat näyttävästi esillä.

Syksyllä 2010 Huopaliike Lahtinen vastaanotti Keski-Suomen Innosuomi-palkinnon. Palkintoperusteluina oli perinteisen tuotekokonaisuuden innovatiivinen ja rohkea kehittäminen.

Faktalaatikko 9. Lahtiset Oy

Yritys on perustettu v. 1921 (90-vuotis juhla vuonna 2011)

Perheyriyksessä 3. sukupolvi vetämässä yritystä

Työntekijät: 19 henkilöä yrittäjät mukaan luettuna, työllistävät 2 henkilöä lisää keväällä 2011

Liikevaihto: 1,1 milj. euroa 31.3. päättyneeltä tilikaudelta

Viennin osuus n. 10% viime tilikaudelta

GRAAFINEN JA DIGITAALINEN MUOTOILU

Jyväskyläläinen graafinen suunnittelija ja huonekalumuotoilija Jonas Hakaniemi tuli alkuvaiheessa mukaan suunnittelemaan yrityksen uutta logoa ja graafista ilmettä, joka näkyy konkreettisesti muun muassa jokaisessa tossuparissa roikkuvana tuotelappuna. Yhteistyö jalkinemuotoilija Aki Choklatin ja Jonas Hakaniemen kanssa jatkuu edelleen ja uusia tuotteita otetaan tuotantoon vähitellen. Huopaliike Lahtinen on hyödyntänyt myös ulkopuolista bränditoimistoa yritysilmeen ja verkkosivujen uudistamisessa.

PALVELUMUOTOILUSTA TILAMUOTOILUUN

Huopaliike Lahtinen on 90-vuotias perheyritys, jonka perusti Alex Lahtinen vuonna 1921. Yritys on yksi harvoja huopatomssujen valmistajia Suomessa. Lah-tiset-tuotemerkin ja koko konseptin kehittäminen sai alkunsa tuotemuotoilusta, mutta kehittämistyö on jatkuvaa ja laajenee koskemaan kaikkea yrityksen näky-vää toimintaa. Lähiaikojen avauksena tulee toteutumaan muun muassa uusi verk-kokauppa, sillä tuotteiden saatavuus on ollut jonkinlainen ongelma, koska tossu-jen kysyntä on kasvanut huomasti. Nyt tuotantokapasiteettia tulee lisää ja kasva-neeseen asiakaskysyntään voidaan vastata paremmin.

Jämsäläinen Huopaliike Lahtinen on ennakkoluulottomasti vienyt perinteistä huopatomssua uuteen suuntaan. Kansainvälisen jalkinemuotoilija Aki Choklatin kanssa tehdyn yhteistyön tuloksena syntynyt moderni huopamallisto on lisännyt yrityksen kansainvälistä huomiota ja kasvattanut myös perinteisempien tuotteiden markkinoita niin koti- kuin ulkomailla.

Lahtiset ovat ottaneet muotoilun eri osa-alueet osaksi yrityksen strategista joh-tamista. Tuotekehitys on antanut suuntaviivat myös yrityksen tietoiselle koko-naisvaltaiselle brändin rakennukselle. Tehty systemaattinen työ näkyy nyt kai-kissa medioissa yhtenäisenä. Yrityksen tuotteiden näkyvyyteen voi olla tyytyväi-nen, mutta yrityksen kehittäminen on silti jatkuvaa.

Kehittämisprosessissa on huomioitu niin kulttuuri, bisnes kuin ympäristökin. Nämä kaikki osatekijät tarvitaan, jotta kehittämiselle saadaan sisältö, huomioi-daan bisneksen kehittämisessä yrityksen oma halu ja resurssit kasvaa sekä tue-taan alueen omaleimaista osaamista. Menestyksen takana on osaltaan myös eri kehittämisorganisaatioiden tehty yhteistyö alueen eri toimijoiden kesken.

5.6.2 Muotoilun käytön laajentuminen

Seuraavan artikkelin kirjoittaja ylitarkastaja **Katri Lehtonen** toimii **työ- ja elinkei-noministeriön innovaatio-osastolla kysyntä- ja käyttäjälähtöisen innovaatio-politiikan ryhmässä muotoiluasioista vastaavana.**

Muotoilun käyttö on viime vuosina laajentunut uusille alueille. Tuotemuotoilun ohella designin käyttöalueiksi ovat tulleet muun muassa palvelut tai vaikkapa digitaalinen maailma. Muotoilun on myös muuttunut entistä strategisemmaksi lii-ketoiminnan ja -johtamisen välineeksi. Muotoilun uudet roolit eivät syrjäytä perin-teisiä käyttötapoja, vaan kehittyvät niiden rinnalla. Muotoilun avulla voidaan luoda elinkeinoelämän menestystä ja kansainvälisiä yhteyksiä.

Yksi uusista muotoilun alueista on palvelumuotoilu. Kyse on palvelujen käyttä-jälähtöisestä suunnittelusta ja palvelukokemuksen parantamisesta. Palvelumuotoilun eri menetelmien avulla voidaan tuottaa entistä laadukkaampia ja käyttä-jien tarpeita vastaavia palveluita myös julkisella sektorilla. Näin voidaan ottaa

käyttäjät paremmin huomioon nykyisten palveluiden parantamisessa ja uusien palveluiden kehittämisessä.

Muotoilun käyttöalueiden laajentuminen merkitsee uusia haasteita muotoilun hyödyntämisessä ja käyttöönnotossa. Tässä viitekehyksessä Design Forum Finland toimii suomalaisen muotoilun promootio-organisaationa. Suomessa Design Forum Finlandin tavoitteena on vahvistaa muotoilun toimialaa ja edistää yritystoimintaa.

Design Forumin toiminta koostuu kansallisista ja kansainvälisistä toimenpiteistä sekä verkottumisen edistämisestä. Myös näkyvyyttä tuottavat toiminnot ovat keskeisiä. Road Show -hanke kokoaa yhteen alueellisia toimijoita ja tähtää muotoilijoiden ja muotoilupalveluja tarvitsevien yritysten yhteyksien luomiseen. Jalostamo-hankeclinikoissa taas annetaan työkaluja luovien alojen yrityksille parempaan ja kannattavampaan liiketoimintaan. Vuonna 2010 Design Forumin ympärille on perustettu kaksi muotoilualaa verkottavaa yhdistystä, joiden tarkoituksena on edistää designin käyttöä yritysten strategisessa ja innovaatiotoiminnassa sekä kehittää toimialaa ja lisätä ymmärrystä muotoilun erityispiirteistä.

Design Forum Finlandin kansainväliset hankkeet tähtäävät muotoilutuotteiden ja -osaamisen viennin kasvattamiseen. Ne yhdistävät toimijoita yrityksistä ja muotoilijoista julkisiin tahoihin sekä Suomesta että ulkomailta. Muotoilun tuotteilla ja niihin liittyvällä teknologialla ja osaamisella luodaan entistä laajempaa näkyvyyttä ja edistetään liiketoiminnan kansainvälistymistä. Keskeisiä kohdealueita ovat olleet mm. Keski-Eurooppa, Venäjä, Japani ja Yhdysvallat. Design Forumilla on tärkeä rooli Maailman muotoilupääkaupunkivuoden (World Design Capital) toteuttamisessa vuonna 2012.

Muotoilu on tärkeä osa sekä Luovan talouden ja käyttäjälähtöisessä innovaatiopolitiikan edistämisessä. Se on esillä nykyisessä hallitusohjelmassa ja kansallisessa innovaatiostategiassa. Design on tärkeä osa käyttäjälähtöistä innovaatiopolitiikkaa, joka tunnistaa muotoilun yrityksen strategisena välineenä ja palveludesignin periaatteena, jolla voidaan uudistaa muun muassa julkisia palveluita. Myös EU on tunnistanut muotoilun merkityksen viimeaikaisissa innovaatiopolitiikan linjauksissa. Komissio julkisti Innovaatiounioni tiedonannon syksyllä 2010, jossa designilla on ensimmäistä kertaa rooli EU:n innovaatiopolitiikassa.

Lähteet: TEM:n tilaama selvitys, Provoke Oy; Muotoilun muuttunut rooli, 2010.

TEM:n julkaisuja, Innovaatio, kysyntä- ja käyttäjälähtöinen innovaatiopolitiikka, 47/2010. Design Forum Finland - Suomen taideteollisuusyhdistys, Toimintakertomus 2010. Lisätietoja Design Forum Finland <http://www.designforum.fi/>

5.7 Uudet toimintamallit tavoitealueen tuotokset ja niiden vaikuttavuus

Luovan talouden strategisen hankkeen tuotekehitys ja uudet toimintamallit tavoitealueella on nostettu esiin rahoitusinstrumenttien, kansainvälistymisen, uudentyyppisten liiketoimintamallien, toimintatapojen ja tuotekehityksen tarpeita. Pääpaino on ollut luovien alojen näkyväksi tekemisessä onnistuneen ekosysteemin aikaansaamiseksi. Tavoitealueen tuloksia on kuvattu seuraavassa.

1. Ekosysteemien toimintamallit ja verkottuminen tehtäväkokonaisuuden puitteissa toteutettiin luovan osaamisen hyödyntämistä neljässä kehityshankkeessa: Protomo ja Post Protomo kansallisena kehityshankkeena, OSKE cross-matching: pilottina Meri ja Älykkäät koneet, aluekehitysmalli: case Helsinki ja toimiala-kehitysmalli: case Matkailu/Tampere. Meri ja Älykkäät kone -hake-mus ei saanut rahoitusta. Helsinki ja Matkailu caset siirtyivät osaksi HELMI-hanketta.

Projekteissa vastuussa olevat eri tahot saivat rakennettua itselleen yhteyksiä luovaan osaamiseen. Samoin muodostui toimintamalleja luovan osaamisen hyödyntämisestä tuotekehityksessä. Lisäksi toteutettiin erilaisten workshopien ja foorumien avulla osapuolien kohtaamisia, jolloin mm. Techart-lähestymistapa vahvistui ja luovien alojen verkostot tulivat näkyviksi innovaatiojärjestelmän toimijoille.

2. Toimiala- ja ekosysteemikehityksen tehtäväalueella tuotettiin toimialaperus selvitykset, Fact sheetit. Näin luotiin yhteinen tietopohja mm. yritysneuvojille ja asiantuntijoille. Fact sheetit ovat lisänneet luovien alojen näkyvyyttä erityisesti valtionhallinnossa ja sen alaisissa laitoksissa. Tekesille luotiin toimialakohtaisia yrityslistoja, jotka auttoivat hahmottamaan luovia aloja. Edellä mainittujen toimenpiteitten tuloksena voidaan pitää kehittäjätoimijoiden ja luovien alojen etujärjestöjen kasvavia ja vahvistuvia yhteistyöverkostoja.

Toimialatietoutta kasvatettiin Luova vienti -projektin avulla. Fact sheetien lisäosana julkaistiin tietoa vientitoiminnasta ja casekuvauksia IP-oikeuksien monipuolisesta hyödyntämisestä. Luova vienti -projektin aikana vahvistettiin yhteistyötä toimialojen ja kansalliseen vientitoimintaan liittyvien organisaatioiden välillä mm. toteuttamalla määrämuotoisia workshoppeja.

3. Rahoitus tehtäväalueen tuotoksena julkaistiin Luova raha -julkaisu keuhällä 2011 ja siihen toteutettiin rahoitukseen liittyvä seminaarisarja. Julkaisun ja seminaarien tavoitteena on rahoituskentän kiinnostuksen herättäminen ja keskustelun aloittaminen luovan talouden rahoituskysymyksistä. Lisäksi

nostettiin esille esimerkkitapausten avulla uusien syntyvien klusterien rahoitus, joka mahdollistaisi yrityksille vakaamman paikan globaaleissa arvoverkkoissa. Lisäksi tehtiin esitykset kahdesta sijoitusrahastosta, toinen palveluliiketoimintaa varten ja toinen tekijänoikeusliiketoiminnan rahoittamista varten.

4. Tuotekehityksen tehtäväalueella Protomon kohdalla syntyi onnistunut Design thinking -pilotointi Jyväskylän Protomossa. Pilotoinnin jälkeen luova osaaminen on mallinnettu osaksi Protomon toimintaa kansallisella tasolla. Täten luova osaaminen tulee aktiivisesti huomioitua kaikilla Protomo -toimintaa toteuttavilla paikkakunnilla.
5. Tuotettiin erilaisia luovan talouden ja luovien alojen mallinnuksia. Kehitystyössä käytettiin kappaleessa 2.6 kuvattua toimintamallia. Käsitteiden yhtenäistämiseksi luotiin ja käytettiin seuraavaa kolmea kehikkoa: ekosysteemi-malli (kypsyysmalli), liite 7, luovien toimijoiden vientimalli www.luovavienti.net ja luovien alojen arvokehys, ks. luku 5.5.2.
6. Ministeriön asiantuntijoille ja johdolle toteutettiin seminaarisarja luovan talouden hahmottamiseksi.
7. Muotoilun tehtäväalueella tuotettiin Muotoilun muuttunut rooli -julkaisu.

Tavoitealueella saavutetut tulokset omalta osaltaan vahvistavat ja selkiyttävät luova talouden kenttää. Kehitystyön kuluessa myös tietopohja luovista aloista on vahvistunut ja uudet verkostot ovat aloittaneet toimimisen.

6 Ennakointi ja tutkimus

Kiteytyslaatikko 6. Minne luova talous on menossa?

Luovan talouden strategisen hankkeen ennakkoinnin ja tutkimuksen tavoitealueella pohdittiin seuraavia kysymyksiä: Millaisia näkemyksiä on luovasta taloudesta ja sen kehittämisestä? Mitkä ovat tässä suhteessa mahdollisia, todennäköisiä ja toivottavia muutosten suuntia? Miten näitä näkemyksiä ja eri kenttien tulevaisuustietoa voidaan jalostaa toimintasuunniksi, joilla tulevaisuutta muokataan?

Luovan talouden strategisessa hankkeessa ennakkoinnin ja tutkimuksen tavoitealue on toiminut yhteisen tiedon ja tietoisuuden tuottajan ja organisoijan roolissa, kysymyksissä, joihin ei ole yksiselitteisiä vastauksia. Ydinajatuksena on ollut jalostaa ja tuoda esiin näkemyksiä tulevaisuustiedon käytöstä ja merkityksestä. Keskeisiksi teemoiksi ovat nousseet muun muassa nykyisten tukijärjestelmien jäykkyys sekä uusien toimintamallien avaamat mahdollisuudet luovan talouden näkökulmasta. Yhä tärkeämmäksi nousee päätöksentekijöiden, vaikuttajien ja toimijoiden strategisten näkemysten muodostaminen tulevaisuutta ennakoimalla.

Luovan talouden ja sen kehittämisen kenttiin mahtuu monenlaisia lähestymistapoja sekä erilaista tietoa ja toiveita tulevaisuudesta. Käytettävä käsitteistö on laajenemassa, monipuolistumassa ja osin myös monimutkaistumassa. Erilaiset arvo- ja lähtökohdat ja kilpailuasetelmat aiheuttavat jännitteitä ja ”vastakkain asettelun kulttuuria”, jonka on usein katsottu estävän koko luovan talouden kehittämistä

yhteistuumiin. Samalla kun eri lähtökohdista kumpuavalle toiminnalle haetaan parempaa näkyvyyttä ja vaikuttavuutta omiin perinteisiin nojautuen, lisääntyvät sellaiset toiminnot ja toimijat, joita perinteisillä käsitteillä ei enää voi kuvata.

6.1 Lisää ymmärrystä monimutkaiseen tulevaisuuteen

Tässä siis ennakkoinnin tavoitealueen lähtökohta: erilaista tulevaisuustietoa on juurtuneena luovan talouden eri kenttiin paljonkin, mutta eri suunnista tulevan tiedon käyttö jää usein rajalliseksi eivätkä erilaiset tulevaisuutta hahmottavat ja aktiivisesti tuottavat näkemykset usein keskustele keskenään. Työmme tavoitteena on siten ollut tulevaisuustiedon käytön ja merkityksen lisääminen keräämällä ja nostamalla esiin merkityksellisiä kysymyksiä ja näkökulmia sekä yhdessä avaamalla kuvia mahdollisista tulevaisuuksista. Oman toimintamme johtoajatuksina ovat olleet reipas tulevaisuusorientoitunut etukeno, luovan talouden kentän kompleksisuuden ymmärtäminen sekä nousevien ilmiöiden nostaminen keskusteluun.

Tätä työtä on viety eteenpäin kahden vuoden aikana erilaisin toimin - muun muassa loikkimalla ajassa tulevaisuustyöryhmässä, kartoittamalla näkemyksiä luovan talouden tulevaisuudesta sekä hahmottamalla luovan talouden kehittämisen organisoinnin edellytyksiä.

6.2 Mikä tulevaisuudessa on tärkeää?

Ryhmän keskeisenä tehtävänä oli jo olemassa olevan tulevaisuustiedon ja henkilökohtaisten näkemysten pohjalta nostaa keskusteluun ja jalostaa toimintasuunniksi niitä asioita, joilla tulevaisuutta muokataan. Erityisen merkittävää oli tunnistaa niitä tekijöitä, jotka edesauttavat suomalaisen luovan talouden aktiivista kehittämistä. Tulevaisuustyöryhmään kutsuttiin monipuolinen joukko toimijoita ja ajattelijoita, jotka yhdessä pystyvät tuottamaan perusteltuja ja raikkaita näkemyksiä talouden ja luovuuden liitoksista. Työryhmän työskentelyä fasilitoi Leena Jokinen (Tulevaisuuden tutkimuskeskus, varajohtaja, koulutuspäällikkö) ja työryhmän puheenjohtajana toimi Mikko Kämäräinen (Provoke Oy, toimitusjohtaja). Tapaamisia oli kaksi: 27.8.2009 ja 19.11.2009, osallistujia molemmissa noin 20.

Työryhmä tarttui tulevaisuusnäkökulmaan niin, että ensimmäisessä työpajassa analysointiin näkyvissä olevaa talouden murrosta työssä ja elämässä yleensä. Tarkoituksena oli luodata keskustelua luovasta taloudesta ja tehdä johtopäätöksiä siitä, mitä se oikeastaan tarkoittaa ja missä se näkyy. Toisessa työpajassa avattiin näköaloja kaukaiseen tulevaisuuteen noin 10–20 vuoden päähän ja selvitettiin polkuja tulevaisuudesta nykyisyyteen sekä muutettiin tulevaisuuskuvia toiminnan suuntaan.

Tulevaisuudessa matkailu nosti esiin muun muassa seuraavat ilmiöt, jotka koettiin luovan talouden kehityksen kannalta tärkeiksi:

*Elämänsisällön etsiminen ja elämyksellisyys: näkökulma vaihtuu pois
kuluttamisesta ja asiakkuudesta
Brändäys ja imagollisuus lisäarvon tuottajana vahvistuu
Glokaalit toimintamallit leviävät
Edelläkävijäyksilöt ja yksittäisten läpilyöntien perässä muu
paikallinen toimintaa pääsee laajempaan tietoisuuteen
Eri alojen välinen tuotekehitystyö laajenee ja yleistyy
Yhteisölliset tuotannonmuodot luovat haasteita esimerkiksi
tekijänoikeus- ja työlainsäädännölle
Työ ja vapaa-aika sekoittuvat ihmisten elämässä*

6.3 Miten luovaa taloutta voidaan edistää?

Hyviä käytänteitä tai unelmia luovan talouden kehittämiseksi olivat ensinnäkin kaikenlainen monimuotoisuuden ja erilaisten uusien yhdistelmien tuottaminen. Talouden toimintamallit ovat muuttumassa yhteistuotannollisiksi, esimerkiksi vaihdantalouden käytännöt vahvistuvat. Tällaisessa ympäristössä edelläkävijäyksilöt, jotka pystyvät joustavasti toimimaan eri ympäristöissä, ovat kehittymisen moottoreita. Immateriaalioikeuksiin liittyvän säännösten kehittäminen, markkinointiosaaminen ja brändäys vievät kehitystä eteenpäin monien muiden tekijöiden ohella.

Tulevaisuuden toimintaa, jotka vievät meitä kohti sellaista Suomea, jota strategisella hankkeella on haluttu rakentaa, ovat ainakin:

*Yhdessä tekemisen tapojen ja muotojen edistäminen
Työn tekemisen edellytysten ja työlainsäädännön kehittäminen maailmassa,
jossa kaikenlainen joustavuus ja vaihtelevuus lisääntyvät
Yritystoimeliaisuuden ja kasvun edistäminen*

Käytännön tasolla ongelmaksi nähtiin yritystukien ja siihen liittyvien rahoitusinstrumenttien jäykkyys ja se että ne sopivat paremmin menneisyyden kuin tulevaisuuden kehittämiseen.

*Työn tekemisen tavat ja toimintamallit ovat rahoitusjärjestelmiä tärkeämpiä.
Kaikki työ tulee olemaan luovaa ja kaikkia asioita voidaan ratkaista luovasti.
Luovuus käsitteenä pitäisi riisua kaikesta elitismistä ja hienoudesta, sillä
lopulta kyse on vain ajattelutavasta.
Yrittäjyys ja kasvu ovat kehityksen moottoreita, mutta on huomattava myös se,
ettei kaikista ihmisistä ole yrittäjäksi. Erilaisuuden arvostus ja erilaisten
vahvuuksien yhteensovittaminen on välttämätöntä myös tulevaisuudessa.*

Työryhmän keskusteluiden konkreettisina johtopäätöksiä ovat esimerkiksi seuraavat asiat:

- 1) **Yrityspalvelujärjestelmä:** Luovan talouden strategisen hankkeen tuotekehityksen tavoitealueella kehitetään joustavaa rahoitusjärjestelmää Tekesin kanssa; mietinnässä on myös hankkeiden sisällöllisen arvioinnin kehittäminen. Olisi muistettava, että ei syytetä mistään yksittäisiä henkilöitä tai edes järjestelmää, vaan tarkastelussa on radikaali talouden murros. Tällä hetkellä osa olemassa olevista järjestelmistä kehittää mennyttä maailmaa. Nyt on pohdittava kuinka palvelujärjestelmää voitaisiin kehittää siten, että taloutta tarkasteltaisiin kokonaisuutena ja samalla mietittäisiin ratkaisuja siihen, mistä suomalaiset repivät leivänsyrjänsä tulevaisuudessa. Yksi konkreettinen uusi avaus on FinPron OPM:n ja TEM:n rahoituksella käynnistämä luovien alojen yrityskehitysohjelma. Ongelma on rahoitusinstrumenteissa ja lainsäädännössä, jotka jäykästi yrittävät palvella yhä sitä mennyttä maailmaa.
- 2) **Työn tekemisen tavat ja toimintamallit:** Tekemisen tapa ja fiilis on tukijärjestelmiä määräävämpi tekijä. Mikä tulee olemaan esim. julkisen sektorin rooli tulevaisuudessa, kun täällä keskusteluissa pohditaan pienuutta ja kohutuutta? Kaikki työ tulee olemaan luovaa ja kaikkia asioita voidaan ratkaista luovasti. Luovaa ajattelua kehittämällä ihmisten koettu hyvinvointi ja motivaatio työhön lisääntyvät. Tämän tulisi olla kaikilla työpaikoilla ykkösasia erityyppisten työsuhteiden lisääntyessä ja nivoutuessa toisiinsa. Luovuus käsitteenä pitäisi riisua kaikesta elitismistä ja hienoudesta, sillä lopulta kyse on vain ajattelutavasta.
- 3) **Yrittäjyys ja kasvu:** Yrittäjyyden lisääminen ei ole ratkaisu kaikkiin ongelmiin, koska on huomattava myös se, ettei kaikista ihmisistä ole yrittäjäksi. Se tulee huomioida jo koulutusvaiheessa. Yksi suuri ongelma niin yksilöiden kuin kansantalouden kannalta on se, että koulutetaan liikaa ihmisiä aloille, joissa työpaikkoja ei ole. Talous suuntautuu takaisin kotitalouden toimintamalleihin ja kasvu ymmärretään hyvinvoinnin lisääntymisenä. Yksilöiden kyky toimia joustavasti ryhmissä ja itsenäisesti muodostuu entistä tärkeämmäksi työmarkkinakelpoisuuden edellytykseksi. Tarvitaan vakavoitumista ja arkistamista mediaseksikkään yrittäjyysmantran tilalle.

Tulevaisuustyössä esille nousevat näkemykset toivottavasta tulevaisuuden kehityksestä ovat kaiken kaikkiaan melko yhteneväisiä ja kattavat varsin laajoja kokonaisuuksia: ei tosiaankaan pelkkää luovaa taloutta eikä luovia aloja vaan yleensäkin uusia toimintamalleja ja -edellytyksiä. Tulevaisuustyöryhmässä keskustelu oli avointa ja ideointi vapaata vailla suuria edunvalvontaintressejä. Toisaalta toiminta

koettiin myös irralliseksi eikä se kytkeytynyt selvästi mihinkään konkreettiseen tavoitteeseen.

Tulevaisuusorientoitunut keskustelu jatkui syksyllä 2010 Luovan talouden ja kulttuuriyrittäjyyden työryhmässä Saku Tuomisen johdolla (luku 8.2).

6.4 Talouden toimijakentän näkemyksiä tulevaisuudesta

Rinnakkain tulevaisuuskuvia hahmottavan työryhmäprosessin kanssa olemme keränneet yhteen ja analysoineet aiemmissa luovaan talouteen linkittyneissä ennakointiprosesseissa tuotettua tietoa sekä kartoittaneet luovan talouden toimijakentän näkemyksiä tulevaisuudesta ja kentän kehittämistyön edellytyksistä. Tavoitteena tässä työssä on ollut olemassa olevan tietopohjan inventointi, suomalaisen luovan talouden toimijakentän ja kehityspolkujen kuvaaminen, sekä tulevaisuuden näköalojen avaaminen hieman toisenlaista lähestymistapaa käyttäen.

Tämän työn tuloksena syntyi kaksi julkaisua: *Tulevaisuutta luovasta taloudesta -Asiantuntijoiden kokemuksia luovan talouden kehittämisen haasteista* (Anna Kirveenummi, Tulevaisuuden tutkimuskeskus, tutkija) ja *Kohti hybriditalouden haastetta -Keskustelua luovasta taloudesta Suomessa* (Saara L. Taalas, Tulevaisuuden tutkimuskeskus, professori). Raportit perustuvat kymmeneen haastatteluihin, kirjallisiin lausuntoihin, keskusteluihin sekä olemassa oleviin julkaisuihin.

6.5 Tulevaisuutta luovasta taloudesta

Seuraavan tekstin on kirjoittanut Luovan talouden strategisen hankkeen ennakointiryhmän työhön vuonna 2009 osallistunut **tutkija Anna Kirveenummi Tulevaisuuden tutkimuskeskuksesta**.

***Tulevaisuutta luovasta taloudesta -raportissa** kuvataan luovan talouden toimijakenttää, kartoitetaan luovan talouden tulevaisuuden haasteita toimijakentän näkökulmasta, sekä nostetaan esille toimijoiden näkemyksiä tulevaisuudesta ja kentän kehittämisen edellytyksistä. Selvitystä varten haasteltiin luovan talouden asiantuntijoita ja alan yritysten edustajia sekä kerättiin keskeisten sidosryhmien lausuntoja luovan talouden kehittämisen tulevaisuudesta.*

Käytöjen keskustelujen valossa luovan talouden kehittämistoiminnan haasteet ovat monitahoiset. Yhtäältä pyritään tulevaisuudessakin kehittämään toimintaa ja toimialaa "itseisarvoisesti", omia vahvuuksia ja erityispiirteitä korostaen ja näkyvyyttä hakien. Toisaalta kehittämistä tapahtunee tulevaisuudessa yhä enemmän myös yhteydessä muihin toimialoihin ja näin ollen normaalin yrityskehittämisen lomassa. Kolmanneksi monissa organisaatioissa ja yhteistyöhankkeissa tähyilläään kokonaan uusia toiminnan ja kehittämisen muotoja. Näin

luovan talouden kentäksi tunnistettava toiminta ajan kuluessa sekä vahvistuu ja institutionalisoituu että laventuu ja hajautuu.

Tulevaisuudessa tukijärjestelmien ja rakenteiden olisi tuettava toimijoiden omaehtoisuutta ja uskallusta rajojen ylittämiseen. Rajojen ylittäminen, siirtäminen ja vaihtaminen on nähtävä joustavasti prosessina, joka antaa tilaa monitoimijuudelle. Monitoimijuus sallii erilaisten erityyppisten kautta syntyvän kokeilun, ja uusien yhdistelmien hyödyntämisen ilman pysyvää kiinnittymistä tiettyihin organisaatioihin, rooleihin tai toimintamalleihin. ”Rajojen” sijasta tukijärjestelmät voisivat keskittyä tuottamaan uusia mahdollisuuksia: sellaisia todellisia resursseja ja yksilöllisiä ja yhteisöllisiä toimintamalleja, jotka sallisivat jatkuvuuden rakentamisen kaiken muutoksen keskelle.

<http://www.tem.fi/files/26506/Tulevaisuutta-luovasta-taloudesta2010.pdf>

6.6 Kohti hybriditalouden haastetta

Seuraavan tekstin on kirjoittanut **professori Saara L. Taalas, Turun Yliopiston Tulevaisuuden tutkimuskeskuksesta.**

Kohti hybriditalouden haastetta -selvityksessä kuvataan nykyistä yhteiskunnallista ja taloudellista murrosvaihetta ja sen asettamia haasteita, joihin on osin mahdotonta vastata vain olemassa olevia toimintamalleja ja rakenteita muokkaamalla.

Tarkastelun kohteena eivät raportissa ole ainoastaan raha- ja liiketalous, vaan myös ne vaihdannan markkinat, jotka syntyvät kulttuuristen sisältöjen ja niihin linkittyvän osaamisen vaihdannassa. Luovasta taloudesta puhuttaessa erottuu kolme tapaa lähestyä kulttuurin ja talouden suhdetta: 1) luovan kentän vaihdantatalous markkinataloudesta erillisenä järjestelmänä, 2) luovien sisältöjen talous sekä 3) luova hybriditalous. Näistä viimeinen näkemys sisältää elementtejä kahdesta edellisestä, jo vakiintuneesta, lähestymistavasta. Luova hybriditalous näyttää nousevana taloudellisen organisoitumisen muotona. Toisaalta se asettaa suuria haasteita työelämän ja yhteiskunnan rakenteille ja niiden uudistamiselle.

Selvityksessä korostetaankin tarvetta kehittää myös aivan uudenlaisia toimintamalleja ja aitoja, eettisesti kestäviä avauksia luovan talouden kehittämiseksi. Johtopäätöksinä nostetaan esille tarve luovan talouden kehittämishankkeiden paremmalle koordinaatiolle sekä ehdotetaan perustettavaksi kansallisen tason kehittäjätoiminto, joka vauhdittaa luovaa taloutta ja palvelutarjonnan uudistamista. Raportti oli alku syksyllä 2010 perustetulle Luovan talouden ja kulttuuriyrittäjyyden tulevaisuusryhmän työlle.

http://www.tem.fi/files/25458/TEM_Saara_L._Taalas_selvitys_Kohti_hybriditalouden_haastetta_101209.pdf

6.7 Luovan talouden keskeiset kysymykset tulevaisuudessa

Osana Luovan talouden strategisen hankkeen loppuraportin laatimista toteutettiin keväällä 2011 sähköinen kysely luovan talouden tulevaisuuden keskeisistä kysymyksistä, jotka odottavat ratkaisuja. Kysely lähetettiin luovien alojen toimialayhdistyksiin, kaikkiin ELY-keskuksiin sekä työ- ja elinkeinoministeriöön. Kyselyyn vastasi 27 asiantuntijaa. Liitteeseen 2 on koottu vastaukset vastaajien antamassa muodossa. Kyselyn vastaukset on ryhmitelty väliotsikoilla helpottamaan toimenpidekokonaisuuksien muodostamista. Täten edellä mainittu liite 2 ja strategisen hankkeen tavoitealueita kuvaavien lukujen viimeisissä luvuissa esitetyt tavoitealueiden tuotokset ja vaikuttavuudet auttavat yhdessä seuraavia kehityshankkeita hahmottamaan luovan talouden nykytilaa ja tarpeita.

6.8 Tulevaisuutta rakennetaan jatkuvasti

Tulevaisuuden muutokset saadaan aikaan yhdessä tekemällä, jotta koko strategisen hankkeen kuluessa kerrytetty ymmärrys leviäisi ja herättäisi keskustelua laajemmin, suunniteltiin tapahtumakonsepti, jossa hankkeen sisältöjä voitaisiin siirtää ja viedä eteenpäin uudella tavalla, monilla kentillä, vaihtoehtoisia polkuja ja käytöjä mahdollistaen. **Taikamatto -tapahtumakonseptissa** kohtaavat erilaiset käytöt sekä tekemisen ja ajattelun tavat. Se yhdistää useita erilaisia menetelmiä epälineaarisen kehittämisen ja yhdessä tekemisen foorumiksi. Tapahtuman kohtaamiset mahdollistavat, luovan tuhon, pörinän, harkitun sattuman, oivallussoppimisen, voimaantumisen, sinisten merien löytämisen sekä innovaatioekosysteemien ja -verkostojen rakentumisen. Tapahtuma mahdollistaa erilaisten toimijoiden ja innovaatorajapintojen törmäyttämisen. Konseptisuunnittelun pääarkkitehtina on Tulevaisuuden tutkimuskeskuksena puolella toiminut kehitysjohtaja Olli Hietanen.

Tapahtuma on suunniteltu niin, että se toimii myös visionäärisen verkostojohtamisen työkaluna. Siten se soveltuu työkaluksi siirryttäessä tulevaisuuden kuvien hahmottamisesta kohti tulevaisuuden tekemistä valintoja kautta muun muassa päätöksentekijätasolla. Taikamatto -tapahtuman konseptia kehitettiin välineeksi laajemman tulevaisuustyön toteuttamiseksi innovaatioympäristöä kehittävien toimijoiden keskuudessa.

6.9 Ennakoinnin ja tutkimuksen tavoitealueen tuotokset ja niiden vaikuttavuus

Luovan talouden strategisen hankkeen ennakoinnin ja tutkimuksen tavoitealueella tarkasteltiin luovan talouden tulevaisuutta laajasta ja kokonaisvaltaisesta näkökulmasta. Tulevaisuusajattelun tuloksena syntyi jäsenystä ja käsitteellistä selkeyttä siihen, mitä luova talous ja hybridiset toimintatavat voisivat olla.

Tulevaisuusnäkökulma liittyi myös muiden tavoitealueiden toimintaan ja tuotti niille näkemyksiä tulevaisuuteen vaikuttavista muutosvoimista. Tavoitealueen sisällölliset tulokset on esitetty edellä julkaisujen ja työpajojen tulosten esittelyn yhteydessä.

Tulosten vaikuttavuutta on mahdotonta arvioida kovin konkreettisella tasolla, koska uusien ajatusten ja näkökulmien leviäminen ja keskustelun laadun arviointi vaatisi erillisen laadullisen tutkimuksen. Vaikuttavuutta voidaan kuitenkin hahmotella sen perusteella, kuinka monet henkilöt ovat osallistuneet työpajoihin, haastatteluihin ja tutustuneet julkaisuihin. Voidaan arvioida, että tulevaisuusajattelu ja luovan talouden tutkimukset ovat tavoittaneet satoja keskeisiä vaikuttajia. Näiden avainhenkilöiden vaikutus omissa verkostoissaan puolestaan levittää näkemyksiä luovan talouden tulevaisuudesta. Kerrannaisvaikutukset huomioiden voimme ajatella, että tulevaisuusnäkemykset ja tutkimustulokset ovat tavoittaneet hyvin suuren määrän toimijoita.

Tulevaisuusnäkemyksien kokoamisen lisäksi keskeisiä vaikutuksia ovat olleet käsitteelliset jäsenyydet, joiden avulla päätöksentekijät ja muut toimijat voivat hahmotella tulevaa kehitystä ennakkoluulottomasti ja kriittisesti. Käsitteellinen ymmärrys toimii ajattelun välineenä, jolloin oletettavasti tietoisuus päätösten takana vaikuttavista näkemyksistä on entistä vahvempi. Tämä käsitteellinen jäsenyys on ollut erityisesti muiden tavoitealueiden käytössä ja niissä tehtyjen toimintaehdotusten taustalla.

Kiteytyslaatikko 7. Toivottava tulevaisuudenkuva

Tulevaisuuden toimintaa, jotka vievät meitä kohti sellaista Suomea, jota strategisella hankkeella on haluttu rakentaa, ovat ainakin:

- Yhdessä tekemisen tapojen ja muotojen edistäminen
- Työn tekemisen edellytysten ja työolainsäädännön kehittäminen maailmassa, jossa kaikenlainen joustavuus ja vaihtelevuus lisääntyvät
- Yritystoimeliaisuuden ja kasvun edistäminen

7 Kansainvälinen yhteistyö ja luova talous

Kiteytyslaatikko 8. EU ja pohjoismainen yhteistyö

Kansainvälinen yhteistyö luovan talouden edellytysten kehittämiseksi on dynaamista ja päämäärähakuista. Sekä EU:ssa että virallisessa pohjoismaisessa yhteistyössä haetaan uusia ratkaisuja kulttuurin ja elinkeinoelämän rajapinnoissa.

Suomen täysipainoinen osallistuminen kansainväliseen yhteistyöhön edellyttää kehittäjätoimijaa, jolla on selkeä kansallinen mandaatti ja taloudellisia edellytyksiä sitoutua kansainvälisiin kehittämis- ja tutkimushankkeisiin.

YK:n kaupan ja kehityksen järjestön UNCTAD:in ensimmäinen Creative Economy Report vuonna 2008 totesi että luova talous on maailmantaloudessa tärkeä kasvuala. Uusimman Creative Economy Report 2010 mukaan luovien tuotteiden ja palveluiden viennin arvo kasvoi vuonna 2008 592 miljardiin US\$, mikä oli lähes 11 % enemmän kuin vuonna 2007, vaikka koko kansainvälinen kauppa supistui samana aikana 12 %. (Kulttuurin satelliittitilinpito, Tilastokeskus 2010.)

Luovan talouden strateginen hanke käynnistyi vuonna 2008. Hankkeen aikana kansainvälinen yhteistyö luovan talouden edistämiseksi on vilkastunut merkittävästi ja kansainvälinen vuorovaikutus on muodostunut tärkeäksi osaksi hanketta. Hankkeen aikana (2008-2011) sekä Pohjoismaiden virallinen hallitusten välinen yhteistyö että EU ovat tehneet konkreettisia aloitteita luovan talouden kansainvälisen yhteistyön edistämiseksi sekä sen kansainvälistymistä haittaavien esteiden poistamiseksi.

Sekä pohjoismaisella että EU- tasolla tapahtuvan kehityksen yhteisenä väitteenä on että luovan talouden kehittäminen on useiden hallintoalojen yhteinen haaste ja että kulttuuri, elinkeinoelämä ja alueellinen kehittäminen voi onnistua vain hallinnollisia raja-aitoja madaltamalla.

EU-tasolla luovan talouden edistämistoimia Suomi seuraa ja osallistuu aktiivisesti kokoamalla tietoa ja kontaktoimalla keskeisiä tahoja sekä osallistumalla EU-alueen luovan talouden kehittämistä koskeviin tapahtumiin, tilaisuuksiin ja sosiaaliseen mediaan.

Virallisen valtioiden kansainvälisen yhteistyön rinnalla kasvaa yhä laajempi globaali yhteistyö, joka perustuu verkostoihin, sektorikohtaisiin yhteistyömuotoihin ja sosiaaliseen median käyttöön. Globaali yhteistyö on luovan talouden kehittymiselle vähintään yhtä tärkeä kuin virallinen kansainvälinen yhteistyö ja se nojaa ensisijaisesti toimijoiden omaan aktiivisuuteen solmia kontakteja ja löytää oikeat verkostot.

7.1 Pohjoismaiden ministerineuvoston aloitteet

KreaNord on Pohjoismaiden ministerineuvoston vuonna 2008 käynnistämä luovan talouden kehittämisohjelma. Ohjelma perustuu Creative Economy Green Paper for the Nordic Region Pohjoismaiden luovan talouden vihreään paperiin, jonka on julkaisut Nordic Innovation Centre/ NICE vuonna 2007. KreaNord on pohjoismainen aloite (vrt. Euroopan Komission Creative Industries Alliance), jonka tarkoituksena on mm. kehittää ja markkinoida Pohjoismaita kestävä kehityksen alueena ja luovien alojen edelläkävijänä. KreaNordin pitkän tähtäimen tavoitteena on toimia sekä elinkeinoelämän että kulttuurialojen kokemusten, tietojen ja kehittämisvisioiden alustana.

Pohjoismaiden pääministerit päättivät v 2007 käynnistää laaja-alaisen yhteistyöohjelman, jolla vastattaisiin globalisaation Pohjoismaille asettamiin haasteisiin. Pohjoismaiset yhteistyöministerit perustivat v 2008 globalisaatiohankkeen ”Pohjoismaiden kehittäminen ja profilointi luovan talouden keskuksena”, josta vastuu osoitettiin yhteisesti Pohjoismaiden elinkeino- ja kulttuuriministereiden neuvostoille. KreaNord-työryhmä perustettiin vastaamaan hankkeen käytännön toteutuksesta. Vuonna 2009 ministerineuvosto pidensi KreaNordin mandaattikautta perustamalla globalisaatiohankkeen ”Kulttuuri ja luovuus” vuosille 2010-2012. KreaNordin johtoryhmä johtaa toimintaa jatkokaudella. KreaNordin referenssiryhmä on laaja-alainen ja vapaamuotoinen kontaktipinta kulttuurin ja luovan talouden toimijoihin Pohjoismaissa.

Ohjelman johtoryhmän muodostavat Pohjoismaiden (Suomi, Islanti, Norja, Ruotsi ja Tanska) ja itsehallintoalueiden (Ahvenanmaa ja Färsaaret; Grönlanti ei ole osallistunut toimintaan) nimeämät edustajat. Ohjelman projektipäällikkö ja sihteeristö toimivat ministerineuvoston sihteeristössä Kööpenhaminassa. Suomen edustajina johtoryhmässä on ollut Petra Tarjanne TEM:stä 31.12.2010 asti ja Juha Saapunki PKT-säätiöstä 1.1.2011 alkaen ja Anna-Maija Marttinen OKM:stä. Johtoryhmän kokouksia on ollut keskimäärin neljä vuodessa. Lisäksi on pidetty hankekohtaisia kokouksia ja järjestetään tapaamisia. Pohjoismaiden elinkeino- ja energiapolitiikan sekä kulttuuriyhteistyön ministerineuvostot vahvistavat KreaNordin vuotuiset

toimintasuunnitelma- ja talousarvioesitykset ao. virkamieskomiteoiden esityksestä. Elinkeinoministereiden KreaNordille osoittama budjetti vuonna 2011 on noin 7 milj. Tanskan kruunua (n. 950 000 euroa).

KreaNord kytkee yhteen pohjoismaiden kansalliset panostukset sekä johtavat kehittämistoimijat ja aloitteet. Tällä tavalla halutaan luoda hyvät kehitysedellytykset Pohjoismaiselle luovalle taloudelle sekä myös saavuttaa johtava asema maailmanlaajuisesti.

KreaNordin tarkoituksena on edistää pohjoismaista luovien alojen ja luovan talouden edistämistoiminnan koordinaatiota, tuottaa luovan talouden kehittymistä tukevia politiikkasuosituksia sekä käynnistää yhteispohjoismaisia kehittämis- ja profiloitumistoimenpiteitä, jotka lisäävät luovien alojen yhteistyötä ja kehitystä sekä edistävät pohjoismaista luovaa työtä kansainvälisellä tasolla.

Ministerineuvosto vahvisti KreaNordille neljä politiikkasuositusta vuonna 2010. Niiden mukaan edistetään

- strategista yhteistyötä ja vuorovaikutusta pohjoismaitten kulttuuri- ja luovilla aloilla ja muilla aloilla arvon luomiseksi, innovatiivisuuden ja kasvun luomiseksi;
- Pohjoismaiden kulttuuri- ja luovien alojen mahdollisuuksia päästä globaaleille markkinoille ja rahoituslähteille sekä edellytyksiä houkutellessa ulkomaalaisia investointeja Pohjoismaiden kulttuuri- ja luoville aloille;
- kulttuuria ja luovuutta pohjoismaitten koulutusjärjestelmissä sekä yrittäjyyttä ja liiketoimintaosaamista kulttuuri- ja taidealojen koulutuksessa; sekä
- kulttuurituotteiden ja luovien alojen yhteispohjoismaisen markkina-alueen kehittymistä, jotta kansallisia kotimarkkinoita voitaisiin laajentaa pohjoismaisiksi markkinoiksi luomalla nykyistä parempia mahdollisuuksia kulttuurin ja luovien alojen tuotteiden ja palvelujen myynnille ja viennille.

Politiikkasuositusten lisäksi KreaNordin toimesta on

- 1) tuotettu verkottumistilaisuuksia ja foorumeita, mm.
 - KreaNordin verkkosivut (www.kreanord.org) avattiin vuonna 2008
 - KreaNord-expo, Shanghai (v. 2010)
 - KreaNord-konferenssi, Kööpenhamina (v. 2010)
 - verkostomainen yhteistyö pohjoismaitten luovan talouden kehittäjätoimijoiden välillä tanskalaisen Center for Kultur og Oplevelsesøkonomin (lyh. CKO, ks. www.cko.dk) johdolla. Suomea tässä yhteistyöverkostossa edustaa PKT-säätiö
 - yhteistyö Nordic Innovation Centerin (lyh. NICE) kanssa mm. luovien alojen rahoituskysymysten alueella.
- 2) tuotettu pohjoismaisia yhteishankkeita mm.
 - pohjoismaisen musiikin vientihanke NOMEX (v. 2010-2012)
 - pohjoismaisen peliteollisuuden edistämishanke Nordic Game (v. 2008-2010)

- Ny Nordisk Mat-hanke, jolla edistetään tietoisuutta pohjoismaisesta ruokakulttuurista (v. 2010-2012)
 - Nordic Film & TV -hanke, jolla on edistetty pohjoisen av-alan vientiä ja kansainvälistymistä (v. 2010-2012).
- 3) käynnistetty ja toteutettu politiikkalinjauksia tukevia kehittämishankkeita:
- luovien alojen rahoituslähteiden ja -instrumenttien kartoittaminen (v. 2011-2012)
 - selvitys yrittäjyys- ja liiketoimintaosaamisen koulutustarjonnasta pohjoismaitten kulttuuri- ja taidealojen koulutuksessa (v. 2008-2010)
 - immateriaalioikeudet ja niiden kehittämistarpeet luovien alojen toimintaedellytysten kehittämiseksi (v. 2010-2011)
 - pohjoismaisen case-tietokannan kokoaminen yrityksistä, joissa on innovatiivisesti hyödynnetty luovaa osaamista (v. 2011-2012)
 - KreaNord-ohjelman evaluointi (v. 2011) ja suositukset mahdollisesta jatkosta ja toimintamallista vuoden 2012 jälkeen.

Lisäksi KreaNord-verkosto on valtuuttanut tanskalaisen luovan talouden kehittäjätoimijan, Center for Kultur og Oplevelsesøkonomi (CKO, ks. www.cko.dk), edustamaan pohjoismaita Euroopan komission Creative Industries Alliance-projekteissa ja toimimaan niissä pohjoismaisena yhteistyökumppanina.

NORDIC INNOVATION CENTRE/ NICE

NICE on Pohjoismaiden ministerineuvoston (elinkeinoministereiden) alainen laitos, joka edistää pohjoismaista yhteistyötä innovaatioiden kehittämisessä ja soveltamisessa kaikilla yhteiskuntasektoreilla. Toiminta käsittää myös luovaa taloutta ja NICellä on tällä hetkellä menossa kuusi projektia, joissa ovat mukana sekä pohjoismaisia että baltialaisia toimijoita. NICen projekteissa korostetaan innovaatioiden käyttäjälähtöisyyttä ja kehityspotentiaalia. NICE on viime vuosina edistänyt kulttuuri- ja elämysturismin kehittämistä sekä kartoittanut luovan talouden rahoitusta ja sen pullonkauloja. (www.nordicinnovation.net)

POHJOISMAIDEN MINISTERINEUVOSTON PRIORISOIDUT ALUEET

Globalisaatio ja sen tuomat haasteet ja mahdollisuudet ovat Pohjoismaiden ministerineuvoston toiminnan tärkein prioriteetti kaikilla virallisen yhteistyön alueilla. Pohjoismainen hyvinvointiyhteiskunta ja uudistuva elinkeinoelämä ovat keskeisessä asemassa pohjoismaisessa globaalisaa tiipolitiikassa. Luovalla taloudella on tässä tärkeä osa ja esim. Pohjoismaiden ministerineuvoston tiedotustoimistojen Venäjällä ja Baltian maissa tulee kulttuuritoiminnassaan ensisijaisesti keskittyä sellaisiin luovan talouden projekteihin, joissa rakennetaan verkostoja ja yhteistyötä pohjoismaiden ja lähialueiden luovan talouden toimijoiden kanssa. (www.norden.org)

7.2 EU:n ja komission aloitteet luovan talouden edistämiseksi

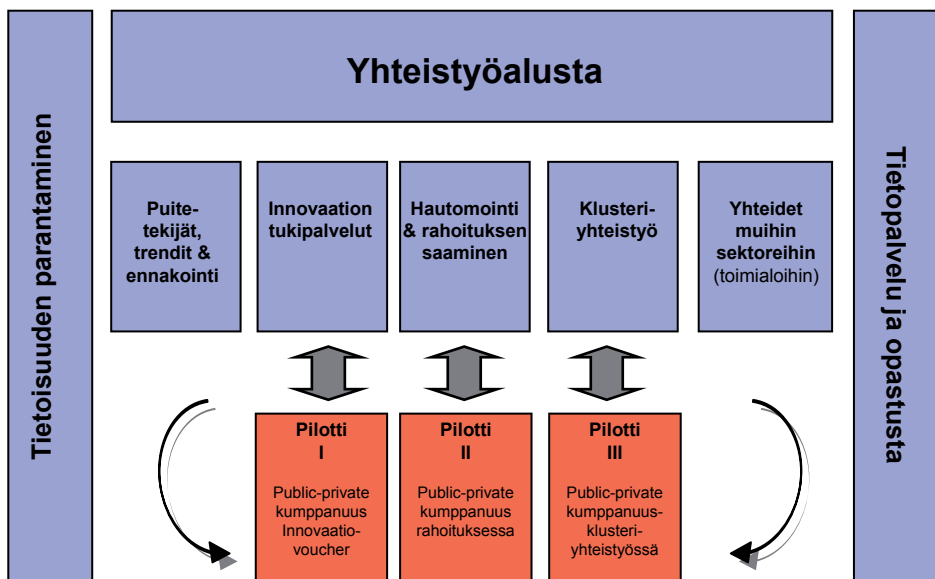
EUROOPAN KOMISSION GREEN PAPER UNLOCKING THE POTENTIAL OF CULTURAL AND CREATIVE INDUSTRIES

Euroopan Unionin puitteissa edistetään luovaa taloutta. Keväällä 2010 julkaistu *Unlocking the potential of Cultural and Creative Industries* on DG Education & Culture aloite. Komission nk. vihreä kirja painottaa luovien alojen merkitystä Euroopan talouden kehittämisessä ja korostaa, että luovan talouden edellytyksiä tulee rakentaa yhdessä eri hallintoalojen yhteistoiminnalla. Luovan talouden edellytysten kehittäminen haastaa myös EU:n innovaatiopolitiikkaa, jota tulisi kehittää siten, että se käsittää myös kulttuuriin pohjautuvia innovaatioita ja sovelluksia. http://ec.europa.eu/culture/our-policy-development/doc2577_en.htm. Myös DG Enterprise & Industry on tehnyt aloitteita luovan talouden edistämiseksi. http://ec.europa.eu/enterprise/policies/innovation/support/eu-support-for-innovation/index_en.htm

EUROOPAN KOMISSION CREATIVE INDUSTRIES ALLIANCE

Euroopan komissio julkisti näkemyksensä luovien alojen kehittämisestä vuonna 2010. Aloitteen nimi on European Creative Industries Alliance (lyh. ECIA). ECIA-aloitteen tarkoituksena on osaltaan tukea Euroopan kilpailukyky- ja kasvustrategiaa vuoteen 2020 rahoittamalla EU-alueen jäsenvaltioiden luovan talouden kehittäjäorganisaatioiden yhteisiä projekteja, joissa pyritään parantamaan tietoisuutta luovasta taloudesta, kehittää uusia menetelmiä myönteisen kehityksen vauhdittamiseksi sekä luoda yhteistyöalusta tukemaan ja vaikuttamaan EU-tason politiikkalinjauksiin .

Kuva 4. European Creative Industries Alliance -ohjelman rakenne

ECIA:n keskeisenä tarkoituksena on yhtäältä käynnistää eurooppalainen jäsenvaltioiden luovan talouden kehittäjien politiikkatason vuoropuhelu parempien politiikkojen luomiseksi. Toiseksi EU:n rahallisella panostuksella pyritään aikaansaamaan strategisempi hyöty ja laaja vaikuttavuutta käynnissä ja suunnitteilla oleville alueellisille, kansallisille ja eurooppalaisille toimille ja aktiviteeteille.

Käytännön tavoitteina on

- kehittää ja testata menetelmiä, joilla luovien alojen yritysten toiminta sekä näiden ja muiden toimialojen yritysten yhteistyötä edistetään
- lisätä innovaatorahoitusta luovien alojen pk-yritysten liiketoiminnan kehittämiseksi
- laajentaa nykyistä teknologiasidonnaista innovaationäkemyttä kattamaan mm. asiakaslähtöiset palveluinnovaatiot ja muut innovaatiolähteet
- vahvistaa luovien alojen roolia innovaatioiden ja rakenteellisten muutosten vauhdittajina .

ECIA-toiminnan ensimmäinen projektihaku käynnistettiin keväällä 2011. Haun puitteissa komissio on valmis rahoittamaan ECIA-ohjelman tarkoitusta ja tavoitteita tukevia EU-jäsenmaissa toimivien luovan talouden kehittämisorganisaatioiden yhteisiä hankkeita. Pyrkimyksenä on saada aikaan yhteistyötä ensisijaisesti sellaisten toimijoiden kesken, joilla on kansallinen mandaatti luovan talouden ja luovien alojen pitkäjänteiseen kehittämiseen, riittävät voimavarat ja edellytykset sitoutua sekä taloudellisesti että muiden resurssien osalta 2 - 3 vuoden mittaisiin kehittämishankkeisiin. Näillä kriteereillä Suomi rajautui pääosin hankeyhteistyön ulkopuolelle, koska maassa ei ole sellaista luovan talouden kehittäjätoimijaa jolla olisi kansallinen mandaattia kehittää luovaa taloutta, riittävät resurssit ja osaaminen EU-tasoisiiin hankkeisiin sekä riittävät taloudelliset edellytykset sitoutua kassallaan 2-3 vuoden mittaisiin kansainvälisiin projekteihin.

POHJOISEN ULOTTUVUUDEN KULTTUURIKUMPPANUUS

Pohjoinen ulottuvuus on EU: n erillinen politiikkaohjelma jolla edistetään pohjoisen Euroopan yhteistyön kehittymistä. Pohjoisen ulottuvuuden osapuolet ovat EU, Venäjän Federaatio, Islanti ja Norja.

Pohjoinen ulottuvuus kattaa seuraavat maat ja alueet: EU:n jäsenvaltiot Suomi, Ruotsi, Tanska, Viro, Latvia, Liettua, Puola, Saksan Liittotasavallan pohjoiset liittovaltiot, Islanti sekä Norja ja Venäjän Federaation länsi- ja luoteisosat. Yhdysvalloilla ja Kanadalla on tarkkailijan asema. Kumppanuuteen osallistuvat myöskin kansainväliset rahoituslaitokset kuten European Bank for Reconstruction and Development/ EBRD, Euroopan Investointipankki/EIB ja Pohjoismainen Investointipankki/NIB.

Pohjoisessa ulottuvuudessa on neljä kumppanuutta joista nuorin koskee kulttuuria. Pohjoisen ulottuvuuden kulttuurikumppanuus perustettiin vuonna 2010 ja sen tavoitteena on edistää kulttuuriyrittäjyyttä ja luovaa taloutta ja "facilitate access to

financing”. Kumppanuuden sihteeristö sijaitsee Pohjoismaiden ministerineuvoston sihteeristössä Kööpenhaminassa Ks www.norden.org/ndpc

EU:n Venäjän Delegaation kautta on vuonna 2010 rahoitettu kaksi Venäjän luovien alojen toimijoiden kartoitusta. Toinen koskee musiikkiteollisuutta ja miten venäläisen musiikkiteollisuuden toimijat voisivat tehostaa yhteistyötään pohjoismaiden ja Baltian maiden musiikkialan toimijoiden kanssa. Pohjoismaiset ja Baltian maiden musiikkiteollisuuden kehittäjätoimijat ovat jo käynnistäneet laajan yhteistyön jota voidaan hyödyntää Pohjoisen ulottuvuuden kulttuurikumppanuuden kehittämisessä. Toinen kartoitus koskee kulttuuri- ja elämysturismien kehittämistä koko Pohjoisen ulottuvuuden alueella. Kulttuuriturismi edellyttää sekä kulttuuristen että muiden palveluiden kehittämistä. Myös vuonna 2011 EU:n Venäjän Delegaatio rahoittaa muutamia kumppanuushankkeita.

Pohjoisen ulottuvuuden kulttuurikumppanuus avaa uusia mahdollisuuksia vahvistaa Itämeren alueen luovan talouden yhteistyötä. Suomella on jo hyvin paljon bilateraalista yhteistyötä Venäjän kanssa jota voidaan kehittää ja laajentaa kulttuurikumppanuuden kautta käyttäen EU:n eri rahoitusinstrumentteja.

7.3 Muita eurooppalaisia hankkeita ja verkostoja

EUROARTE-VERKOSTO

Espanjan EU-puheenjohtajakaudella vuonna 2010 Espanja teki aloitteen eurooppalaisen luovien alojen verkoston perustamisesta. Aloitteen lähtökohtana on pyrkimys taata eurooppalaisen luovan osaamisen kehittyminen sekä edistää eurooppalaiseen kulttuuriin ja traditioon pohjautuvaa luovaa työtä ja pienyritysjäyryyttä. Tarkoituksena on laajentuvassa yhteistyössä parantaa laajasti ymmärrettynä luovan työn tekijöiden asemaa ja toimintaedellytyksiä, toimia jäsentensä välisen yhteistyön edistäjänä sekä tiedon- ja hyvien käytäntöjen välittäjänä ja levittäjänä. Yhdessä toimimalla verkoston jäsenet pyrkivät vaikuttamaan kansallisesti ja kansainvälisesti ilman tiukoja toimialarajauksia.

Euroarte-verkoston perustamiskokous pidettiin keväällä 2011 Espanjassa sikäläisen yhteistyökumppanin Funderarten kutsusta. Kokouksessa perustajajäsenet allekirjoittivat kokouksessa yhteistyösopimuksen, jossa sitouduttiin verkostoon ja sen toiminta-ajatukseen, mutta kukin organisaatio päättää itsenäisesti siitä miten käytännössä yhteistyötä tekee ja mihin projekteihin osallistuu. Verkosto koostuu kymmenestä julkisesta tai julkisessa ohjauksessa toimivasta kansallisesta organisaatiosta, joita yhdistävänä tehtävänä on edistää laajasti luovien alojen yrittäjyyttä. Suomesta verkostoon perustajajäsenenä kuuluu PKT-säätiö. Verkoston toiminta on muotoutumassa ja laajempaa näkyvyyttä toiminnalle haetaan vuonna 2012 mm. osallistumalla European Arts and Crafts Day-tapahtuman organisointiin.

7.4 Yhteenveto Suomen luovan talouden kansainvälistymisen esteistä

Luovan talouden strateginen hanke on luonut osaltaan erinomaiset edellytykset ja vahvan pohjan osallistua ja seurata kansainvälistä kehitystä. Yleisesti on ollut havaittavissa teeman yleisen mielenkiinnon ja painoarvon myönteinen kehitys. Hankkeen alkuvaiheessa Suomessa oltiin selvästi pioneerimaana luomassa ja toteuttamassa kokonaisvaltaista kehittämisohjelmaa, jossa toimittiin laajassa yhteistyössä sekä luovien alojen toimijakentän ja muun elinkeinoelämän sekä julkishallinnon eri sektoreiden kesken. Strategisen hankkeen päättyessä sama toimintamalli ja hankkeen puitteissa esille nostetut avaintemat on tunnustettu sekä pohjoismaisesti että EU-tasolla. Pääsyynä tähän on kansainvälisissä yhteyksissä yleisesti kuultu toteamus siitä, että luova osaaminen on talouselämän katalyytti, ja että sillä on keskeinen merkitys yritystoiminnan uudistumiseen ja kilpailukyvyyn kehittämiseen. Taustalla on havainnot eurooppalaisten yritysten heikosta hintakilpailukyvyvystä globaalitaloudessa, jolloin kilpailuetua ja menestystä on haettava luovasti yritysten tuotteita ja palveluita kilpailijoista erottavista tekijöistä.

Liittyen yleisesti yritysten toimintaympäristön muutokseen on luovan talouden edistämiseksi ryhdytty luomaan kansallisia rakenteita, kehittäjätoimijaorganisaatioita, joilla on Euroopan komission ECIA-ohjelman kriteereiden mukaiset edellytykset osallistua toimintaan, jolla luodaan uutta eurooppalaista kilpailukykyä. Pohjoismaista esimerkiksi Tanskassa toimivan CKO:n tehtävänä on kansallisella mandaatilla, pitkäjänteisesti sekä riittävällä asiantuntemuksella ja osaamisella vauhdittaa maan elinkeinoelämän uudistumista ja yritysten kilpailukyvyyn parantumista. Lisäksi CKO:lle on annettu pohjoismaiden ministerineuvoston Luovan talouden kehittämisohjelman puitteissa mandaatti edustaa pohjoismaita EU-hankkeissa. Suomesta vastaava rakenne puuttuu, mikä käytännössä rajaa ulos mm. mahdollisuuksia osallistua EU:n rahoittamiin luovan talouden rahoitusohjelmiin.

Yleinen tahtotila, kuten Suomen hallituksen ohjelmastakin ilmenee, on tukea talouden rakenteiden uudistumista ja kilpailukyvyyn kehittymistä. EU:n taholta kannustetaan löytämään uusia poikkisektoriaalisia toimintamalleja ja luovasti kehittämään ja kokeilemaan uusia käytännön toimintamalleja, joilla saavutetaan aitoa vaikuttavuutta ja edistetään luovuutta kilpailukyvyyn kehittämiseksi. Sielläkin on havaittu, että tutkimuksia ja selvityksiä laatimalla ei saada käytännön vaikuttavuutta, vaan käytännön kokeilun ja kokemusten pohjalta voidaan löytää uusia menetelmiä ja toimintamalleja, jotka konkreettisesti vievät luovan talouden kehitystä eteenpäin.

8 Yhteenveto ja johtopäätökset

Kiteytyslaatikko 9. Yhteenveto

Luovan talouden edistäminen on sekä horisontaalista, poikkitoimialaista että sirpaloitunut monen luovan osaamisalan eli luovan toimialan alueelle. Eri osaamisalueista syntyy uusia hybridejä uusien liiketoimintojen pohjaksi. Julkisten tukitoimien tulee olla avoimia ja mahdollistavia uutta kasvua synnyttääkseen.

Sirpaleisen kentän kehittäminen vaatii laajaa yhteistä näkemystä ja tulevaisuusorientaatiota tuottaakseen yhteiskunnalle sen arvojen mukaisia hyötyjä.

Luovan talouden strategisen hankkeen esiin nostamat haasteet on tunnistettu laajasti uuden hallituksen ohjelmassa. Keväällä 2011 loppuraporttinsa luovuttanut luovan talouden ja kulttuuriyrittäjyyden työryhmä on tehnyt samassa hengessä ehdotuksen luovan talouden edistämisen toimenpiteistä strategisen hankkeen jälkeen. Esiityksen ydin on rahoituksen lähteiden ja yrityspalveluiden yksinkertaistamisessa. Brändin avulla rakennetaan käyttöliittymä, jonka avulla luovan alan yrityksen on helppo tunnistaa sille tarjolla olevat palvelut. Toisaalta poikkihallinnollinen koordinaatio ja yhteinen kehittämisalusta tarjoavat niin yrityksille kuin julkisille toimijoille riippumattoman yhteisen alustan kehittää monimuotoista, nopeasti muuttuvaa ja

kansainvälistyvää luovan talouden kenttää. Yritysten näkökulmasta liiketoiminnan kehittämisen mahdollistaminen on sen ohjaamista tärkeämpää.

8.1 Luova talous Jyrki Kataisen hallituksen ohjelmassa

Kestävän talouskasvun, työllisyyden ja kilpailukyvyn vahvistaminen

- Hallitus edistää suomalaisen työn ja yrittämisen kilpailukykyä avoimilla maailmanmarkkinoilla. Talouskasvun täytyy olla ekologisesti ja sosiaalisesti kestävä. Avainasemassa ovat osaamisen vahvistaminen sekä houkuttelevan ja toimivan ympäristön luominen yrityksille.
- Suomalaista elinkeinorakennetta monipuolistetaan ja vahvistetaan. Perinteisten vahvuuksien, kuten alkutuotannon ja perusteollisuuden kehittämisen lisäksi rakennetaan uusia kasvualoja teollisuudessa, palveluissa ja luovilla aloilla

Eurooppa-politiikka

- Suomi tukee EU:n sisämarkkinoiden loppuunsaattamista ja Eurooppa 2020 -strategian tavoitteita, erityisesti digitaalisten sisämarkkinoiden kehittämistä sekä yritystoiminnan ja työllisyyden edellytysten vahvistamista

Kauppapolitiikka

- Suomi tukee EU:n kauppapoliittisia tavoitteita ja vaikuttaa erityisesti turvakseen tasavertaiset toimintaedellytykset ja avoimet markkinat vihreälle teknologialle, tuotteille ja osaamiselle sekä digitaalisen talouden kehittymiselle

Elinkeino- ja työllisyys ja innovaatiopolitiikka

- Elinkeinopolitiikan tavoitteena on elinkeinorakenteen uudistaminen, monipuolistaminen ja yritysten kasvu ja kansainvälistyminen sekä pienyritysten toimintaedellytysten parantaminen
- Kasvu ja taloudellinen menestys edellyttävät kilpailukykyistä teollisuutta, palvelualojen kehittymistä sekä uusia ja kasvuhakuisia sekä ekotehokkaita yrityksiä
- Jatketaan aineettomien oikeuksien (IPR) strategian toteuttamista ja uudistetaan strategian toimenpideohjelma toimintaympäristössä tapahtuneiden muutosten ja hallituksen painopisteiden pohjalta
- Luovien alojen merkitys kasvaa uusien liiketoimintamahdollisuuksien myötä, joihin pyritään kannustamaan kasvavilla rahoituspanostuksilla ja alan erityispiirteiden huomioimisella
- Hallitus vahvistaa luovien alojen elinkeinotoiminnan ja viennin mahdollisuuksia
- Kootaan julkiset ja julkisesti rahoitetut yrityspalvelut ja yritysten viranomaisasiointi yhden luukun periaatteella toimivaksi kokonaisuudeksi

Koulutus- ja tiede ja kulttuuripolitiikka

- Kulttuuriyrittäjyyttä ja luovien alojen työpaikkojen syntymistä tuetaan. Kulttuurivientiä ja luovien alojen markkinointiosaamista edistetään
- Hyvitysmaksujärjestelmää uudistetaan turvaamaan alan toiminnan taloudelliset edellytykset nopean teknologisen kehityksen olosuhteissa
- Luovilla aloilla toimivien aseman parantamiseksi selvitetään poikkihallinnollisesti työ- ja sosiaaliturva- ja verolainsäädännön uudistustarve
- Uudistetaan kansallinen muotoiluohjelma

8.2 Luovan talouden ja kulttuuriyrittäjyyden tulevaisuustyöryhmä

Kohti hybriditalouden haastetta -selvityksessä vuonna 2009 Turun kauppakorkeakoulun professori Saara Taalas ehdotti Luovan talouden kehittäjätoimijan perustamista Suomeen. Tämä raportti oli alku syksyllä 2010 perustetulle Luovan talouden ja kulttuurin tulevaisuustyöryhmälle, jonka puheenjohtajana toimi Idealist Groupin vastaava tuottaja Saku Tuominen. Liitteessä 12 on Luovan talouden ja kulttuuriyrittäjyyden tulevaisuustyöryhmän kokoonpano. Kulttuuriministeri Stefan Wallin, elinkeinoministeri Mauri Pekkarinen ja työministeri Anni Sinnemäki asettaman Luovan talouden ja kulttuurin tulevaisuustyöryhmän tehtävät olivat seuraavat:

- koordinoida ja tukea luovan talouden ja kulttuurin kansallisten ja alueellisten toimenpide-ehdotusten toimeenpanoa ja seurantaa
- koota luovan talouden, luovien alojen ja kulttuurin toimijat yhteen ja tukea näiden verkostomaista kehittämistoimintaa muun muassa osallistamalla laajapohjaisten info- ja keskustelutilaisuuksien järjestämiseen
- tukea luovan talouden, luovien alojen ja kulttuurin valtakunnallista tulevaisuusorientoitunutta valmistelua, kuten ministeriöiden tulevaisuuskaustien ja hallitusohjelman valmistelua
- tukea luovan talouden ja kulttuurin kehittämisen organisoimista tulevalle hallituskaudella, ml. Luovan talouden kehittämistoimijan käynnistäminen

Faktaalitikkio 10. Luovan talouden ja kulttuuriyrittäjyyden työryhmän visio

Luovan talouden ja kulttuuriyrittäjyyden työryhmän visio:

Vuonna 2015 Suomi on maailman edistyksellisimminkin muuttanut kansantalouttaan hyödyntämään luovan talouden mahdollisuuksia

Luovan talouden ja kulttuuriyrittäjyyden tulevaisuustyöryhmä julkisti esityksensä 23.3.2011. Työryhmä ehdottaa muutosprosessin käynnistämistä. Rakenteiden muuttaminen ei tapahdu hetkessä, vaan vaatii asteittaisen prosessin, joka on

käynnistettävä välittömästi. Prosessin seurauksena Suomeen luodaan maailman huippua oleva järjestelmä luovan talouden ja kulttuuriyrittäjyyden toimintaedellytysten parantamiseksi. Järjestelmässä keskitetään yrityspalveluja yhteen asiantuntevaan organisaatioon ja vahvistetaan ministeriöiden välistä strategista ja käytännön koordinaatiota.

8.2.1 Luovan talouden kehittämisen tavoitteet

Luovan talouden ja kulttuuriyrittäjyyden tulevaisuustyöryhmän luovan talouden kehittämisen tavoitteet ovat seuraavat:

Lisätä merkittävästi luovan talouden ja kulttuurin kansantaloudellista vaikuttavuutta

- hyödyntää Suomen merkittävää panostusta luovaan talouteen nykyistä tehokkaammin
- luoda merkittävää lisäarvoa kansantaloudelle ja lisätä työllisyyttä luovaa osaamista hyödyntäen

Edistää kasvuyrittäjyyttä ja kansainvälistymistä kaikilla toimialoilla

- vahvistaa luovien alojen yritysten liiketoimintaa, osaamista ja niiden työllistävää vaikutusta

Kehittää uusia toimintamalleja vastaamaan paremmin yritysten tarpeita nopeasti kehittyvillä aloilla

- vahvistaa luovan talouden tarpeisiin soveltuvia verkostomaisia, poikkitoimialaisia toimintamalleja
- kiihdyttää luovien alojen ja muiden toimialojen yritysten välistä liiketoimintaa, synnyttää uusia ekosysteemejä

Tunnistaa luovan talouden yritysten tarpeet muuttuneissa talous- ja tuotantorakenteissa

- luoda uusia palveluja luovan talouden yritysten kasvun ja kansainvälistymisen edistämiseksi
- yksinkertaistaa palvelupolkuja ja tehostaa yrityspalvelujärjestelmän toimintaa ja tuottavuutta
- lisätä pääomasijoitusten määrää luovilla aloilla
- helpottaa yritysten ja palvelujärjestelmän välistä dialogia

Nostaa luovien alojen yritysten tuotteiden arvoa ja luovan työn jalostusastetta

- muuttaa kirjanpidon arvostusperiaatteita hyödyntämään aineetonta pääomaa
- verotuksen huomioiminen, verokohtelu

8.3 Luovan talouden kehittämisen kaksinapainen toimintamalli

Luovan talouden ja kulttuuriyrittäjyyden tulevaisuustyöryhmän toimintamalli on syntynyt suomalaisten luovien alojen yritysten ja luovan talouden toimijoiden yhteisen työn pohjalta. Toimintamallin tarkoituksena on yksinkertaistaa nykyjärjestelmää voimakkaasti vuoteen 2015 mennessä. Alan rakenteiden muuttaminen ei tapahdu hetkessä vaan vaatii asteittaisen prosessin, jonka Luovan talouden ja kulttuuriyrittäjyyden tulevaisuustyöryhmä ehdottaa käynnistettäväksi vuoden 2011 aikana.

Prosessin seurauksena Suomeen luodaan maailman huippua oleva järjestelmä luovan talouden ja kulttuuriyrittäjyyden toimintaedellytysten parantamiseksi. Prosessissa nykyistä yritysten kannalta vaikeaa ja monimutkaista järjestelmää selkeytetään asteittaan yksinkertaisemmalla kahden toimijan mallilla:

UNO Action generoi rahoitusta luovan yritysten tarpeisiin, yksinkertaistaa yrityksille suunnattuja palveluja ja rakenteita sekä pilotoi uusia toimintamalleja luovan talouden ja kulttuurin kentällä.

Ministeriöiden sisällä ja välillä toimii UNO Policy, joka varmistaa strategisen ohjauksen ja koordinaation korvaten hankekohtaiset rakenteet ja osallistuu rohkeaan uudistustyöhön.

8.3.1 Uno Actionin ja Policyn tehtävät

UNO Action toimii luovan talouden kehittämiseen suunnatun rahoituksen uudistajana, kehittäjänä ja koordinaattorina. UNO Action tukee mm. riippumattomalla asiantuntijuudella muiden rahoittajien pyrkimyksiä tarjota sopivia rahoitusinstrumentteja luovan talouden yrityksille. UNO Actionilla on myös omaa rahaa uudenlaisten rahoitusinstrumenttien pilotointiin. UNO Action käynnistää, edistää ja toteuttaa muutosprosessia, jonka tehtävänä on:

- luovien alojen ja muiden toimialojen liiketoiminnan yhteisten ekosysteemien synnyttäminen
- nykyjärjestelmän radikaali yksinkertaistaminen
- alan yritysten osaamisen kehittäminen
- rahoituksen generointi keskeisiin kohteisiin / toimintamalleihin
- tutkimus- ja selvitystoiminta sekä ennakointi ja visiointi

Luovan talouden ja kulttuuriyrittäjyyden tulevaisuustyöryhmä ehdottaa valtioneuvostotasolla toimivaa poikkihallinnollinen UNO Policya, jolla on riittävä status ja resurssit toteuttaa tarvittavia muutoksia.

Uno Policyn tehtävät :

- olla ennakkoluulottomasti luomassa uusia poliittisia aloitteita ja käynnistämässä tarvittavia muutoksia yhdessä eri toimijoiden kanssa
- tukea UNO Actionia luovan talouden kehittymistä estävien pullonkaulojen tunnistamisessa ja purkamisessa
- välittää UNO Actionin viestit hallintoon ja hallinnon viestin UNO Actionille
- koordinoida luovan talouden hankkeita eri konsernitoimijoiden ja hallinnonalojen kanssa

Uno Policylle ehdotetaan kevyttä organisaatiota, joka toimii eri hallinnonalojen välillä. Organisaatiossa on jäseniä TEM-konsernista, opetus- ja kulttuuriministeriöstä sekä muilta hallinnonaloilta. Sen jäsenet toimivat edelleen omissa tehtävissään omassa organisaatiossaan, mutta osallistuvat UNO Policyn toimintaan tulostavasti.

Koordinointi toimii UNO Actinonin ja UNO Policyn johtoryhmän kautta. Molempia toimijoita johtaa johtoryhmä, joka koostuu luovan talouden kentällä aktiivisesti toimivista toimijoista sekä eri hallinnonalojen asiantuntijoista. Johtoryhmän vetovastuu on ministeritasolla.

8.4 Luovan talouden kehittämisen mahdollisuuksia

Koko maassa on positiivinen pakko muutokseen perinteisten toimialojen ansaintamallien murtuessa. Rakenteiden muuttuminen ja sen luomat tarpeet on ymmärretty laajasti. Suomalainen luova ala on suhteellisen yksimielinen muutoksen suunnasta. Rakenteita on jo kehitetty oikeaan suuntaan ja luotu toimivia uusia toimintatapoja ja palveluita kuten Jalostamot, Luova Suomi, luovien alojen vienninedistämisen- ja kehityspalveluorganisaatiot.

Suomessa on vahva kansallinen panostus kulttuurin perustaan. Luovien alojen yrittäjiä on paljon. Se on haaste mutta myös mahdollisuus. Meillä on jo kansainvälisiä menestystarinoita ja hyvä maine. Aineettomiin oikeuksiin perustuvat alat ja palvelut ovat kasvussa kaikkialla maailmassa. Luovan talouden logiikka sopii Suomen kaltaiselle maalle: luovuutta ei voi kopioida.

Suomalaisen luovan talouden kehityksen suurimpia haasteita ovat mm.

Yrityspalvelujärjestelmä ei pysty vastaamaan nopeasti kehittyvillä toimialoilla toimivien yritysten kohtaamiin haasteisiin

- yritystoiminnan kehittäminen on järjestelmä-, ei toimintakeskeistä
- järjestelmä on hajanainen, vaikeaselkoinen ja tehoton
- järjestelmä ei tunnista immateriaalisen tuotannon ja ansaintalogiikan erityispiirteitä

- järjestelmä keskittyy liikaa arvoketjun alkupäähän (tuotanto) ja liian vähän loppupäähän (tuotteistaminen, jakelu, markkinointi)

Talouden rakennemuutos haastaa myös yritykset

- yritysten keskikoko on pieni ja liiketoimintaosaaminen puutteellista, yritys-palvelujärjestelmä on suunnattu suuremmille ja kehittyneemmille yrityksille
- yritysten kasvukyky ja -halu on vähäinen
- luovien alojen tuotteiden ja palveluiden tuottajat eivät pysty pitämään tekijänoikeuksiaan itsellään jolloin arvonnäköalaksi jää alhaiseksi
- yritykset eivät ole riittävästi läsnä kansainvälisissä arvoketjuissa ja yritysten toimintatavat ovat liian kansallisia

Rahoituksen kohdistumisessa on suuria ongelmia

- rahoitusjärjestelmä ei mukaudu toimintaympäristön muutoksiin
- julkinen ja yksityinen rahoitus eivät tue toisiaan
- yksityistä rahaa ei houkutella riittävästi
- yritykset eivät kykene säilyttämään omia tekijänoikeuksiaan, aineeton pää-oma ei käy vakuutena

8.5 Luovan talouden strategisen hankkeen tuotokset ja niiden vaikuttavuus

Luovan talouden strategiselle hankkeelle on ollut keskeistä muutosprosessien käynnistäminen. Alkuvaiheissa ovat toimineet luovan talouden kehittämistä estävien tekijöiden tunnistamisprosessit. Tavoitteena on ollut luovien alojen ja muiden toimialojen liiketoiminnan yhteisten ekosysteemien synnyttäminen, jota on viety eteenpäin teemaryhmätyöskentelyn ja lukuisien työpajojen avulla. Näin on nostettu esiin ja vakiinnutettu uusia kumppanuussuhteita.

Innovaatiojärjestelmän erilaiset toimijat ovat osallistuneet kehitystyöhön omista lähtökohdistaan. Esimerkkinä tästä on Teknologiateollisuus ry:n rooli ja avoin lähestymistapa, joka on luonut uusia toimintafoorumeja mm luovien alojen toimialajärjestöjen kanssa. Näin on nostettu luova osaaminen luovien alojen omien vahvuuksien ja omien identiteettien löytämisen kautta osaksi laajempaa uuden liiketoiminnan kehittämisen keskustelua. Esimerkiksi peliala ei näe omaa toimialaa kapeasti vain pelejä tuottavana liiketoimintana vaan se nähdään osana laajempaa liiketoimintakokonaisuutta jossa peli voi olla brändin luoja. Luovaa osaamista voidaan myös käyttää entistä monipuolisemmin. Kuvanveistäjä ei toimi enää vain kuvanveistäjänä vaan on mukana konkreettisia muotoja vaativien konseptien kehittämistoiminnassa kuten ympäristön muotoilussa.

Keväällä 2011 työ- ja elinkeinoministeriössä tehdyn strategisia hankkeita koskevan arviointitutkimuksen mukaan Luovan talouden strateginen hanke edustaa uuden luomisen hanketta. Luovan talouden strategista hanketta luonnehdittiin

horisontaalista toteutuskonseptia luovana ja etsivänä. Hankkeessa kehitettiin uutta asiaa uudessa toteutusympäristössä, mikä on luonut hankkeen toteutukseen erityishaasteita. Luovan talouden hankkeen kehittämisen kohde ja toimijaverkko on ollut laajalti hallinnonalan ulkopuolella. Valmiita verkostoja tai ”kehitysalustoja” luovan talouden toimintaympäristön kehittymisen edistämiseksi ei ministeriössä ole aiemmin ollut. Luova talous on luonteeltaan läpileikkaava kehittämisteema ja siten lähtökohtaisesti oikean tyyppinen paljastamaan horisontaalisen toiminnan kipupisteet työ- ja elinkeinoministeriön organisaatiossa.

Luovan talouden strategisen hankkeen tavoitealueilla on tehty ruohonjuuritason konkreettista työtä, joka on avannut uusia mahdollisuuksia ja polkuja. Kehittämishankkeelle on ominaista se, että lopputulemaa ei voi nähdä hankkeen alussa. Asetettuja tavoitteita on ollut tarpeen selventää ja priorisoida toisin matkan varrella. Hankkeen päättyessä ollaan tilanteessa jossa yhteinen tahtotila kehittäjätoimijan toteuttamiseksi on olemassa ja esimerkiksi rahoittajat käyvät keskusteluja yhteisen vision edistämiseksi. Arjen tasolla yhteisen vision jalkauttamiseen tarvitaan aktiivista toimintaa.

Työ- ja elinkeinoministeriössä tehdyn strategisia hankkeita koskevan arviointitutkimuksen mukaan haasteellisesta lähtökohdasta huolimatta hankkeen parhaat onnistumisen on saavutettu ehkä erityisesti ulkoisten verkostojen synnyttämisessä ja verkostoyhteistyössä. Hankkeen ajoitus on ollut onnistunut luovan talouden toimintaympäristön haasteiden ja kehittämistarpeiden näkökulmasta.

Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitran Elinvoimainen Suomi (2010) raportissa esitetään, että ekologisesti kestäväan vuorovaikutuksen palvelutalouteen siirtyminen haastaa arvioimaan uudelleen²¹ nykyisen kulttuurimme perusteita, toimintaamme, yhteiskunnallista ajattelua, julkista keskustelua, ihmisten ja yhteisöjen ilmaisua kuin instituutiota. Rakenteiden ja toimintatapojen uudistaminen, kuten innovaatiojärjestelmän, osaamisen ja yritysverkostojen kehittäminen tarkoittaa nykyisten toimintamallien kyseenalaistamista, ja rohkeaa, jopa radikaalia uusien toimintatapojen pilotointia ja kokeilua.

Talouden rakenteiden uudistuminen vaatii uusien toimintamallien kehittämistä innovaatiotoimintaan. Innovaatiot syntyvät usein perinteisten alojen välimaastoissa ja niiden risteyksissä. Luova osaaminen toimii välittäjänä ja liimaajana. Se on pienissä yksiköissä ja sitä hyödynnetään pieninä annoksina. Tarvitaan sekä fasilitointia että uudenlaisia toimintatapoja, jotta lisäarvon luominen löytää paikkansa. Tarvitaan seuraavia toimia: pilotoidaan uusia toimintamalleja, tunnistetaan muutostarpeita ja jalostetaan niitä viesteiksi poliittiseen ohjaukseen, luodaan uusia malleja ja road mappeja luovan osaamisen hyödyntämiseen sekä synnytetään vuorovaikutusprosesseja ja yhden luukun palvelupolkuja TEM:n palveluiden ja luovan talouden toimijakentän välille

21 Aarne Nurmi ja Teppo Turkki toim. (2010). Elinvoimainen Suomi. Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra

Vanhan muuttaminen uudeksi on hidasta. Vanhan rinnalle voidaan synnyttää uusia rinnakkaisia toimintamalleja, joiden avulla testataan ja muokataan TEM:n palveluita uudistuvaan toimintaympäristöön soveltuviksi. Uudet mallit valtaavat tilaa ja uudistavat vanhoja toimintatapoja.

Muutosprosessit lähtevät ihmisistä ja ihmisten muodostamista yhteisöistä. Kehittäminen leviää tai tukahtuu vuorovaikutuksessa yhteisöjen ja ihmisten välillä paikallisesti ja laajemmin yhteiskunnassa²². Uusi syntyy luovassa ja käyttäjälähtöisissä vuorovaikutteisissa prosesseissa.

Vuorovaikutuksen ja kohtaamisten kautta tapahtuva jatkuva muutos on uusiutumisen ja kehittymisen ehto. Yksi keskeinen kysymys on vuorovaikutteisen yhteistyön onnistuminen eri tasoissa, verkostoissa ja eri hallinnonaloilla. Haasteellista laajalaisessa yhteistyössä on tavoitteiden, resurssien ja työtapojen yhteensovittaminen.

Tarkasteltaessa Luovan talouden strategisen hankkeen vaikuttavuutta voidaan todeta, että tuloksia saavutettiin selkeästi eri tasoilla, yksilön, yrityksen, toimintamallien sekä ennakoinnin tasolla. Samalla synnyttiin edelleen elossa olevia voimakkaita verkostoja, joista ajan myötä saadaan uusia ekosysteemejä. Hankkeen pitkävaikutteisia ja vaikuttavuudeltaan laajoja tuloksia olivat:

- luovan talouden tietopohjan lisääminen ja mielipidevaikuttaminen
- kommunikaation parantaminen julkishallinnon ja luovien alojen kentän välillä sekä jatkuvan ja luontevan keskustelun ylläpito
- luovan yksilön aseman vahvistaminen; mm. sivutoimisen yrittäjyyden ohjeistuksen uudistaminen
- toimialaperusselivitykset (Fact sheetit) luovien alojen toimijoiden käyttöön tarpeellisen yhteiskäyttöisen tietoperustan luomiseksi

Nopean muutoksen keskellä on tärkeää ymmärtää millaisiin tulevaisuuden näköaloihin perustuen kehittämisen tie tulee valita? Vahvasti tulevaisuusorientoitunut näkökulma antaa mahdollisuuden olla ketterä uuden edessä. Kehittämisen tulevaisuusorientaatio vahvistuu: erilaisen organisoitumisen ja uudenlaisten innovaatioiden kautta saatavien hyötyjen etsiminen nousee keskiöön (esim. käyttäjälähtöisyys, käyttäjäyhteisöt). Tulevaisuutta rakennetaan erilaisten erikoisosaamisten yhdistelmillä ja ymmärrystä lisäävällä yhteistyöllä.

Luovan talouden kehittämisen työssä korostuu yhteiskunnan ja julkisten toimijoiden mahdollistava rooli. Koska uudet avaukset syntyvät ennalta tunnistamattomissa paikoissa, on luotava toimintaympäristö joka suosii sekä rohkeaa kokeilemistä että asioiden uusia yhdistelemisiä. Poikkihallinnollinen työ, toimintamallien pilotointi ja vahva kansainvälinen verkosto ovat luovan talouden edistämisen kulmakiviä.

22 Arne Nurmio ja Teppo Turkki toim. (2010). Elinvoimainen Suomi. Suomen itsenäisyyden juhlarahasto.Sitra

Kuvitellen ja Tarinakone – yritysesittelyt

Hankeraportin tarinallistamisesta ja kuvittamisesta ovat vastanneet Anne Kalliomäki ja Tiina Hoskari

Kuvitellen, Tiina Hoskari on jyvaskyläläinen visualisti, graafinen fasilitoija ja kuvittaja. Kuvitellen toteuttaa suurikokoisia visualisointeja erilaisten esitysten tueksi tai dokumentaatioksi. Niiden avulla seminaareista ja työpajoista tehdään mielenkiintoisempia sekä autetaan osallistujia saamaan tapahtumista enemmän irti. Tiina kertoo: “Kuvitellen perustettiin keväällä 2011. Se syntyi oivalluksesta, että omaankin oppimiseeni vaikuttaa vahvasti kuvitus. Jos kiteytän asian piirtämällä, ymmärrän sen paremmin.” Lisätietoja: www.kuvitellen.fi

Tarinakoneen tarinallistaja Anne Kalliomäki on tarinallistamisen ja tarinalähtöisen palvelumuotoilun asiantuntija. Tarinakoneen liiketoiminnan perusajatuksena on tuottaa matkailuyrityksille konkreettisia ratkaisuja tarinoidentiteetin rakentamiseen ja brändin jalkauttamiseen tarinallistamisen avulla osaksi palvelukokemusta. Elämyksellisyyden tuottaminen ja erilaistaminen tarinoiden avulla on keskeistä Tarinakoneen palveluissa. Tarinoiden avulla luodaan inhimillisyyttä ja merkityksiä. Lisätietoja: www.tarinakone.fi

Julkaisut

Luovan talouden strategisen hankkeen aikana on tehty selvityksiä muun muassa luovien toimialojen alkavien ja toimivien yritysten kehittämistarpeiden selvittämiseksi ja täsmentämiseksi. Hankkeen aikana on tuotettu yhteensä 10 selvitystä. Uusimmat julkaisut ovat listassa ensimmäisenä.

Todistus taskussa – työelämä vastassa. Puheenvuoro luovan alan opiskelijoiden työllistymisen puolesta. Työ- ja elinkeinoministeriö, 2011.

Tämä puheenvuoro luovan alan opiskelijoiden työllistymisen puolesta on yksi lähestymiskulma luovan talouden toimivuuteen. Uudistuva talous asettaa haasteita myös luovien alojen opiskelijoille ja ennen kaikkea luovien alojen koulutukselle. Puheenvuoron toivotaan synnyttävän keskustelua aiheesta.

http://www.tem.fi/files/29923/Toditus_taskussa_-_tyoelama_vastassa_-puheenvuoro_luovan_alan_opiskelijoiden_tyollistymisen_puolesta.pdf

Luova raha. Näkökulmia luovien alojen rahoitukseen. Hermia Oy:n julkaisuja, 2011.

Julkaisussa tarjotaan useita eri näkökulmia aiheeseen: yritysten, rahoittajien ja toimialajärjestöjen. Tavoitteena on keskustelun herättäminen luovien toimialojen rahoituksesta sekä toimialoilla että julkisten ja yksityisten rahoittajaorganisaatioiden parissa. Julkaisu on keskustelun alku, ei sen lopputulema.

http://www.tem.fi/files/29724/Luova_Raha_Nakokulmia_Julkaisu_2011.pdf

Fact sheets – Luovat alat. Luovan talouden toimialojen tietopaketti, Hermia Oy:n julkaisuja, 2010.

Julkaisuun on koottu luovien alojen tietokoosteet 14 eri toimialasta opetus- ja kulttuuriministeriön, työ- ja elinkeinoministeriön sekä Tekesin yhteistyönä vuonna 2010. Tietokoosteissa on perustietoa alasta, keskeisiä talouden tunnuslukuja sekä tietoa alan yhteyksistä muihin toimialoihin. Tavoitteena on yhtenäistää tiedontuotantoa toimialajärjestöjen, ministeriöiden ja muiden tiedon tuottajien parissa, ja näin parantaa luovien alojen tunnettuutta sekä tietoutta alojen kasvupotentiaalista.

http://www.tem.fi/index.phtml?95306_m=101509&s=3254

Muotoilun muuttunut rooli, Provoke Design Oy, 2010.

Tässä selvityshankkeessa haettiin case-esimerkkien, työpajojen ja haastattelujen kautta muotoiluun liittyvien tahojen – myös muotoilun käyttäjien – mielipiteitä

muotoilun nykytilasta ja muutostarpeista Suomessa. Selvityksessä on esitetty työpajojen ja haastattelujen perusteella syntynyt, selvityksen tekijöiden näkemys muutoksesta ja ehdotukset jatkotoimiksi.

<http://www.tem.fi/files/26019/MUOTOILUN-MUUTTUNUT-ROOLI-1-2-2010.pdf>

Kohti hybriditalouden haastetta. Keskustelua luovasta taloudesta Suomessa. Saara Taalas, 2010.

Työministeri Anni Sinnemäki asetti professori Saara Taalaksen 30.6.2009 selvittämään edellytyksiä luovan talouden kehittäjätoimijan perustamiseksi Suomeen. Tarkoitus oli laatia selvitys luovien alojen kasvun ja kansainvälistymistä edistävien kehittämistoimijan perustamiseksi työ- ja elinkeinoministeriön alaisuuteen. Selvitysraportin tarkoitus on olla kokoava puheenvuoro useisiin parhaillaan käytäviin keskusteluihin.

http://www.tem.fi/files/25458/TEM_Saara_L._Taalas_selvitys_Kohti_hybriditalouden_haastetta_101209.pdf

Luovan kentän yritystoiminta - elinkelpoisuus ja kehityssuunnat. Turun kauppakorkeakoulu.

Selvityksessä kartoitetaan luovan kentän yritystoiminnan suoraa kansantaloudellista merkitystä ja kehitystä Suomessa julkisesti saatavilla olevan yritysaineiston valossa. Lähtökohtana käytetään The Economy of Culture in Europe -tutkimuksessa käytettyjä määritelmiä ja metodologista lähestymistapaa.

http://www.tem.fi/files/22766/Luovien_alojen_yrittajyys.pdf

Tulevaisuutta luovasta taloudesta. Asiantuntijoiden kokemuksia luovan talouden kehittämisen haasteista. Anna Kirveennummi, 2009.

Raportissa tarkastellaan luovan talouden kehittämisen nykytilaa ja tulevaisuutta pääosin elinkeinopoliittisesta näkökulmasta ja tiettyyn rajattuun toimeksiantoon keskittyen: aineistoina ovat pääosin syksyllä 2009 tehdyt viranomaisten ja kehittäjätoimijoiden asiantuntijahaastattelut ja seminaarikeskusteluista tehdyt havainnot.

<http://www.tem.fi/files/26506/Tulevaisuutta-luovasta-taloudesta2010.pdf>

Starttirahaselvitys luovien alojen yrittäjistä. Starttiraha yksinyrittäjän arjessa toiminnan ja toimeentulon tukena. Raija Leskinen & Olli Oja, 2009.

Osana Luovan talouden strategista hanketta selvitettiin Helsingin Kluuvin TE-toimiston starttirahan saaneiden luovien alojen yrittäjien tilannetta ja yrityksen toimintaa starttirahapäätöksen jälkeen. Starttirahaselvityksestä saatiin konkretiaa luovan talouden alan yksinyrittäjän arjesta ja toimeentulosta. Starttirahaselvityksen

tuloksia oli muun muassa se, että yrittäjämäinen työskentely yleistyy muillakin kuin luovilla aloilla.

http://www.tem.fi/index.phtml?95306_m=97150&95306_o=5&s=3254

100 solmua. Kartoitus luovien alojen kehittämisen haasteista ja esteistä. Diges ry, 2008.

Diges ry toteutti luovien alojen yritysten kehittämisen haasteet ja esteet kartoituksen Kauppa- ja teollisuusministeriön ja Uudenmaan TE-keskuksen Sisältöliiketoimialan kehittämisprojektin, SILE-projektin, toimeksiannosta. Kartoituksen työnimenä oli ”Sata solmua” ja tavoitteena saada riittävä tilastollinen tieto luovien alojen yritysten kehittämisen todellisista esteistä ja haasteista.

http://www.tem.fi/files/22765/100_solmua_raportti.pdf

Luovan talouden strategisen hankkeen työelämäkysymysten tavoitealueella valmistuu syksyllä 2011 selvitys osuuskuntayrittäjyydestä. Valtiotieteiden kandidaatti Olli Ojan Yksilöiden yhteistyöllä menestykseen -selvityksen kautta saadaan tietoa yhdessä yrittämisen lisäarvosta, tuottavuudesta, kannattavuudesta ja tuloksellisuudesta.

Lähteet

Akola Elisa, Heinonen Jarna, Kovalainen Anne, Pukkinen Tommi & Österberg Johanna (2007). Yrittäjyyden ja palkkatyön rajapinnalla? Työn ja toimeentulon rakentuminen 2000-luvun Suomessa. Työpoliittinen tutkimus 2007. Turun kauppakorkeakoulu.

Aminoff Cristian, Hänninen Timo, Kämäräinen Mikko & Loiske Janne (2010). Muotoilun muuttunut rooli. Provoke Design Oy.

Creada. Loikka luovaan yrittäjyyteen. Luovan Suomen julkaisuja 3. Luova Suomi/ Creada 2010.

Demos Helsinki (2010). Superyksilöistä joukkovoimaan. Mistä osaamispuheessa puhutaan ja pitäisi puhua. EK:n Oivallus -hankkeen II esiselvitys.

Eurooppa 2020 -strategia ja TEM strategian sisältö, prosessit, aikataulut ja vastuut.

Euroopan komissio (2010). Vihreä kirja. Kulttuuriteollisuuden ja luovan alan teollisuuden mahdollisuudet käyttöön.

Fact Sheets - Luovat alat. Hermia Oy:n julkaisuja. Kopio Niini Oy, Tampere 2010.

Halava Ilkka, Pantzar Mika (2010). Kuluttajakansalaiset tulevat! Miksi työn johtaminen muuttuu? EVA.

Hoppania Leena (2010). "HELMI -palveluinnovaatioita monialaisuudesta". Esityskalvot Suomen elinkeinorakenteen vahvistamis- ja rikastuttamishankkeen valmistelusta. PKT-säätiö.

Hoppania Leena ja Ylätalo Riitta (2009). Luovan talouden strateginen hanke. Työelämäkysymysten ja Yrittäjyyden kehittäminen tavoitealueiden väliraportti. PKT-säätiö.

Hoppania Leena (2008). Luovien alojen yrittäjyyden kehittämisen hanke. Toimintakertomus. PKT-säätiö.

Kirveennummi Anna (2009). Tulevaisuutta luovasta taloudesta. Asiantuntijoiden kokemuksia luovan talouden kehittämisen haasteista.

Kirveennummi Anna (2009). "Tulevaisuutta luovasta taloudesta". Esityskalvot Luovan talouden tulevaisuushaasteista. Media Futures Network (TY).

KreaNord - Kulttuuritalouden ja luovan talouden toimintasuositukset Pohjoismaiden elinkeinoministerien kokouksesta Kööpenhaminassa 25. lokakuuta 2010.

KTM (2007). Luovien alojen yrittäjyyden kehittämisstrategia 2015. KTM julkaisuja 10/2007.

Leskinen Raija & Oja Olli (2009). Starttirahaselvitys luovien alojen yrittäjistä. Starttiraha yksinyrittäjän arjessa toiminnan ja toimeentulon tukena.

Leskinen Raija & Oja Olli (2009). "Starttirahaselvitys luovien alojen yrittäjistä". Starttiraha yksinyrittäjän arjessa toiminnan ja toimeentulon tukena. Esityskalvot 17.9.2009.

Luova talous hankesuunnitelma ja muistio 14.10.2008.

OKM (2010). Kulttuuri - tulevaisuuden voima. Toimikunnan ehdotus selonteoksi kulttuurin tulevaisuudesta. Opetusministeriön julkaisuja 2010:10.

OMC - Expert Working Group on maximizing the potential of Cultural and Creative Industries in particular that of MSEs/Final Report 3.6.2010.

Pekkarinen Helena (2008). 100 solmua. Kartoitus luovien alojen kehittämisen haasteista ja esteistä. Diges ry.

Pulkkinen Saira (2011). Jalostamo. Näkemyksiä ja neuvontaa luoville aloille. Toimintasuunnitelma vuosi 2011. Keski-Suomen ELY-keskus.

Pulkkinen Saira (2010). Jalostamo. Näkemyksiä ja neuvontaa luoville aloille. Väkiraportti 31.12.2010. Keski-Suomen ELY-keskus.

Ramboll (2011). Työvoiman ja koulutuksen tarvetutkimus 2010. Yhteenveto luovien alojen työnantaja-haastatteluiden ja asiantuntijaraadin tuloksista. Varsinais-Suomen elinkeino-, liikenne ja ympäristökeskuksen julkaisuja 2/2011.

South Finland EU-office (2010). Designin avulla uuteen nousuun? Komission opetuksen ja kulttuurin pääosaston järjestämän Design and Learning -seminaarin pohjalta. Seminaari järjestettiin Brysselissä 25.10.2010.

Taalas Saara (2010). Kohti hybriditalouden haastetta. Keskustelua luovasta taloudesta Suomessa. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 17/2010.

Teosto (2011). Nokia ja Teosto: Suomi tarvitsee luovia ja teknologia-aloja yhdistävän innovaatioklusterin. Tiedote 7.2.2011

Turun kauppakorkeakoulu. Luovan kentän yritystoiminta. Elinkelpoisuus ja kehityssuunnat. Turun kauppakorkeakoulu, mediaryhmä.

Työ- ja elinkeinoministeriön Luovan talouden strategisen hankkeen www-sivut <http://www.tem.fi/luovatalous>

Yksinyrittäjäkysely (2010). Suomen Yrittäjät.

Valtakari Mikko (2011). Työ- ja elinkeinoministeriön strategisten hankkeiden arviointi. Luova talous-hankkeen työpajan 10.2.2011 esityskalvot.

Valtakari Mikko, Riipinen Toni & Rajahonka Mervi (2011). Työ- ja elinkeinoministeriön strategisten hankkeiden arviointi.

Vuorinen Pentti (2011). Talouden murroksista ja käsitteistä: mistä tieviittoja uusille poluille? TEM Intra

Liitteet

- Liite 1. Luovan talouden strategisen hankkeen johtoryhmä
- Liite 2. Luovan talouden keskeiset kysymykset - kyselyn vastaukset
- Liite 3. Työn uudet muodot -muistio
- Liite 4. Lakialoite: Taiteilijoiden menovaraus
- Liite 5. Lakialoite: Freelancereiden matkakustannusten korvausten verovapaus
- Liite 6. Tilasto Työttömät 8/2010, 2009 ja 2008
- Liite 7. Luovan talouden ekosysteemimalli (kypsyysmalli)
- Liite 8. Yhteenveto kehitys- ja ohjausryhmistä
- Liite 9. Työelämäkysymysten tavoitealueen 1. työryhmien asiantuntijat
- Liite 10. Yrittäjyyden kehittäminen tavoitealueen 2. työryhmien jäsenet
- Liite 11. Tuotekehitys ja uudet toimintamallit tavoitealueen 3. asiantuntijaryhmien jäsenet
- Liite 12. Luovan talouden ja kulttuuriyrittäjyyden tulevaisuustyöryhmän jäsenet

Liite 1

Luovan talouden strategisen hankkeen johtoryhmä

Puheenjohtaja

Cronberg Tarja, työministeri 21.6.2009 asti

Sinnemäki Anni, työministeri 22.6.2009 alkaen

Jäsenet

Peltonen Petri, osastopäällikkö, ylijohtaja, TEM (varapj.)

Antikainen Janne, aluekehitysjohtaja, TEM

Heikinheimo Riikka, johtaja, Tekes

Häyrinen Kari, toimitusjohtaja, Finpro

Lehto Petri, teollisuusneuvos, TEM

Nevamäki Riina, valtiosihteeri, TEM

Nybergh Paula, teollisuusneuvos, TEM

Oivo Tuija, osastopäällikkö, TEM

Palm Jarmo, työmarkkinaneuvos, TEM

Paloheimo Annamarja, liiketoimintajohtaja, Finnvera

Poskiparta Katariina, valtiosihteeri, TEM

Rinkineva Marja-Leena, hallitusneuvos, TEM

Saapunki Juha, toimitusjohtaja, PKT-säätiö

Toppila Jussi, työmarkkinaneuvos, TEM

Yli-Lahti Jussi, aluekehitysjohtaja, TEM

Pääsihteeri

Tarjanne Petra, hankepäällikkö, TEM

Luovan talouden tulevaisuuden keskeiset kysymykset – keväällä 2011 toteutetun kyselyn tulokset

Osana Luovan talouden strategisen hankkeen loppuraportin laatimista tehtiin kysely tulevaisuuden luovan talouden keskeisistä kysymyksistä, jotka odottavat ratkaisuja. Kysely toteutettiin 28.3.2011 sähköisesti. Uusintakysely lähetettiin kolmen viikon kuluttua ensimmäisen kyselyn palautuspäivästä. Kyselyssä kysyttiin seuraavat kysymykset:

1. Kuva lyhyesti kolme toimivaa esimerkkiä luovasta taloudesta. Luovalla taloudella tarkoitetaan luovan osaamisen kuten muotoilun tai muun tekijänoikeuksiin perustuvan liiketoiminnan tuottamaa lisäarvoa kaikkien toimialojen liiketoiminnassa.
2. Mainitse kolme tärkeintä asiaa luovien alojen yritysten toimintaympäristön kehittämiseen liittyen, jotka tulee huomioida jatkossa. Halutessasi voit kuvata parilla lauseella ko. asioiden vaikuttavuutta.
3. Mitkä kolme asiaa on tärkeimmät luovan työn ja osaamisen tehokkaammassa hyödyntämisessä työmarkkinoilla, joihin on syytä paneutua jatkossa. Halutessasi voit kuvata parilla lauseella ko. asioiden vaikuttavuutta.
4. Mitkä ovat kolme tärkeintä asiaa uusien tuotekehitys- ja rahoitusmallien kehittämisessä jatkossa. Halutessasi voit kuvata parilla lauseella ko. asioiden vaikuttavuutta.
5. Mitkä ovat kolme tärkeintä luovan talouden kansainvälistymiseen liittyvää asiaa, jotka tulee huomioida jatkossa. Halutessasi voit kuvailla parilla lauseella ko. asioiden vaikuttavuutta.

Luovien alojen toimialayhdistysten lisäksi kysely lähetettiin kaikkiin ELY-keskuksiin sekä työ- ja elinkeinoministeriöön. Kyselyyn vastasi 27 asiantuntijaa. Kyselyn lähettämässä hyödynnettiin luovien alojen toimialayhdistyksien fact sheet jakelulistoja.

Koosteessa ei ole analysoitu vastauksia vaan vastaukset ovat vastaajien antamassa muodossa.

Kysymys 1. Kuva lyhyesti kolme toimivaa esimerkkiä luovasta taloudesta. Luovalla taloudella tarkoitetaan luovan osaamisen kuten muotoilun tai muun tekijänoikeuksiin perustuvan liiketoiminnan tuottamaa lisäarvoa kaikkien toimialojen liiketoiminnassa.

- TV-brändin monipuolinen hyödyntäminen Tv:ssä, verkossa, kirjoissa, merchandisingissa jne (esim. Madventures)
- Liikkuvan kuvan käyttö viestinnässä, markkinoinnissa, tuotekehityksessä, ohjeistuksissa jne (videoiden merkitys ”huomiotaloudessa”), aiheesta voi löytää

esimerkkejä esim. Klok -yrityksen kautta tai CGI (computer generated images) kautta.

- Miten normi-kuluttaja löytää teknologian? SISÄLLÖN kautta...
- Angry Birds / Rovio
- NextMedia eReading hanke / esikilpailullinen yhteistyö
- Marimekon kuosien monipuolinen käyttö
- Tapani mukaan haen esimerkkejä tekemisistä, joissa ollaan työllistämässä kaikkein "surkeimpia" osaamisaloja eli kulttuurialan ammattilaisia uusien keinoin:
 - Suomen Kulttuurivartti Oy: kulttuuriosaamisen tuotteistaminen kunnallisiksi hyvinvointipalveluiksi Tampereella
 - Artsense Oy: teatterimenetelmien hyödyntäminen työyhteisöjen hyvinvoinnissa ja yritysten kehittämisessä
ja sitten se rahakkaampi osasto: palvelumuotoiluyrityksien nousu:
 - Palmu Inc: asiakaslähtöisen liiketoiminnan kehittämistä tukevan muotoiluosaamisen hyödyntäminen muiden yritysten kehittämisessä
- Tammikuussa Cannesissa Ranskassa pidettiin musiikkialan suurin ammattitapahtuma Midem. Siellä esiteltiin muun muassa joukko musiikkialan lupaa-vimpia startup-yrityksiä. Näiden 30 nousevan tähden joukossa oli viisi suomalaisyritystä, Geisha Music, Gigswiz, Mobile Backstage, Playmysong ja SongHi Entertainment.
- Suomalaisten, kansainvälistäkin menestystä niittäneiden musiikintekijöiden, kuten Nightwishin, yhtiöt ovat hyvä esimerkki siitä, miten rima voidaan – ja kannattaa – asettaa korkealle myös Suomessa.
- Eppu Normaali- yhtyeen perustama Akun Tehdas on kasvanut yritysryppääksi, joka työllistää Ylöjärvellä vakituisesti 45 ihmistä ja lisäksi satoja freelancereita.
- **Fantasiarakenne**, www.fantasiarakenne.fi: Suunnittelemme ja rakennamme elämyksellisiä tiloja teemapuistoihin, huvipuistoihin, museoihin, messuille tai vaikka ravintoloihin. Skenografinen suunnittelumme perustuu tarinaan, jonka perusteella syntyy teemoitus, jossa lavastuksen osatekijät on suunniteltu kaikkia aisteja ajatellen. Suunnitelma esitellään luonnoksin kuvakäsikirjoituksena, josta syntyy teemaympäristön tai muun tilan visuaalinen konsepti.
- **Lasilinkki**, <http://www.lasilinkki.fi/fi/etusivu/>; Lasin ja muotoilun yhdistäminen rakennus- ja sisutustuotteiksi
- **Partanen & Lamusuo Partnership** on arkkitehtuuri-, taide- ja muotoilustudio, jonka erikoisuus on laaja-alainen ammattitaito ja ennakoluuloton asenne tehdä kokonaisvaltaisia hankkeita arkkitehtuurin, taiteen ja muotoilun saroilla. Hankkeet syntyvät yrityksen osakkaiden taiteilija Jaana Partasen ja arkkitehti Heikki Lamusoon sekä Pa-La - tiimin saumattoman yhteistyön tuloksena. <http://www.pa-la.fi> Kuopiolainen Partanen & Lamusuo Partnership on arkkitehtuuri-, taide- ja muotoilustudio, on Suomen oloissa vielä melko harvinainen kokonaisuus.

- **Genelec**, www.genelec.com; hyödyntää suomalaista muotoilua äänentoistolaitteiden valmistuksessa. Suomalainen Genelec Oy on perustamisestaan 1978 asti omistautunut parantamaan studioiden äänentoistoa. Genelec on ensimmäisenä yrityksenä maailmassa kehittänyt useita äänentoistolle tärkeitä teknologioita, joita käytetään nykyään studioiden tarkkailukaiuttimissa, esimerkiksi DCW (Directivity Control Waveguide) -suuntain, aktiivikaiuttimen toteutus sisäänrakennetuilla päätevahvistimilla ja jakosuotimilla, kaiuttimelementtien suojapiirit, kaiutinkohtaiset räätälöidyt taajuusvastesäätimet jne.
 - <http://www.genelec.fi/ht/news/98/199/>
Genelec-mukana-Habitare-09-messuilla/
 - <http://www.genelec.fi/ht/news/110/202/>
Genelec-mukana-New-Yorkin-Finnish-Design-naeyttelyssa/
- Polkka jam, <http://polkkajam.com/>. Kuopiosta lähtöisin oleva Polkka jam <http://polkkajam.com/> keskittyy nykyään kankaiden suunnitteluun, mutta on matkan varrella perustanut kaksi designkauppaa: <http://daigadaigaduupuoti.blogspot.com/>; <http://blogofjetti.blogspot.com/>
- Tietokonepelejä valmistavat yritykset
- Television ohjelmaformaattit
- Linuxin kehittäminen
- Miksi luovien alojen määrittelyn pitäisi olla kytköksissä tekijänoikeuksiin?
- Eikö esimerkiksi open source ohjelmistojen käyttäminen voi olla luovaa taloutta?
- Taito Pohjois-Karjala on kehittänyt Joensuussa vanhaan puutalokortteliin **Taitokorttelin**, joka tarjoaa monelle yrittäjälle tilat ja kävijöille oppimis-, virkistymis- ja ostosmahdollisuuksia. www.taitopohjoiskarjala.fi
- Taito Itä-Suomi on kehittänyt **Mikkelin Kenkäveron** kauniiseen puupappelamiljööseen toimivan, alueen suosituimman matkakohteen, jossa on tarjolla näyttelyitä, työpajoja, käsityöpajoja, koulutustila, leipomo, ravintola, puutarha sekä monipuolinen käsi- ja taideteollisuusmyymälä. www.kenkavero.fi
- **Herra Hakkaraisen talossa** Sastamalassa niin lapset kuin aikuiset pääsevät sisälle Mauri Kunnaksen kirjojen maailmaan. Ihanien tavaroiden kaupassa on tarjolla monenlaisia ihanuuksia taitajilta. www.herrahakkaraisentalo.net
- Yksittäisiä hyviä ja kaupallisesti potentiaaleja esimerkkejä löytyy runsaasti. Turussa on toiminut noin 1,5 vuotta luovien alojen yrityshautomon **CreVe**, joka osaltaan on parantanut aloittavien luovien alojen yritysten toiminta- ja kasvuedellytyksiä. Toisaalta Kulttuuripääkaupunkivuosi on tuonut esille runsaasti uusia ideoita ja elinkeinomahdollisuuksia sekä uusille että jo toimiville pienille yrityksille.
- Seuraavassa kolme täysin erilaista esimerkkiä, mikä osaltaan kuvaa laajoja sovellusalueita:

- Viestintäalalta Turussa Nitro Group Oy:n toteuttamat My Waltra -sivut ovat erinomainen esimerkki luovasta ”markkinoinnista”, jossa markkinanäkökulman lisäksi voidaan kerätä käyttäjätietoa traktorin omistajilta myös kansainvälisesti.
- Luova tila -hanke (Turun kaupunki), johon tärkeänä osana on liittynyt kulttuurikeskus Logomon rakennusprojekti, jossa luovat ratkaisut ja uuden tyyppiset kokeilut sekä taiteen kautta kehitetty lähestymistapa ovat osa rakentamista. Luovat tilat -hankkeeseen liittyy myös design -ja käsityöpainotteisen kulttuurikorttelin eli Fortuna-korttelin toteutus (käynnistynyt).
- Teollisesta sovelluksesta on hyvä esimerkki Parocin PAROC® print ja PAROC® art -rakennuselementit jotka ovat myös voittaneet RIL -palkintokilpailun 2010 (Rakennusinsinöörien liitto).
- Muotoiluosaamisen laaja hyödyntäminen parantaa yritysten kilpailukykyä; tuotemuotoilu, graafinen muotoilu, palvelumuotoilu jne

CASE: Huopaliike Lahtisen tuotekehitystyö. Yhteistyössä mukana mm. Tekes. Yhtenä tuloksena uudenlainen huopajalkinemallisto, Aki Choklat for Lahtiset - mallisto. Samalla kehitettiin myös muita muotoilun osa-alueita. www.lahtiset.fi

- Uusien tuotteiden/ palveluiden syntyminen eri alojen rajapinnoilla

CASE: Concept of Dash ja Lappset Oy yhteistyö. Suunniteltiin Lappset OY:lle uusi tuote, Parkour-välineistö. Tuote valittiin vuoden 2010 liikuntaväline tuotteeksi. Yhteistyötä tehtiin jyvaskyläläisen parkour-tiimin kanssa. Katso netistä video Lappsetin ja Parkour Akatemian yhteistyöstä. <http://www.lappset.fi/Showroom.iw3> www.dash.fi

- Luovat alat tärkeässä roolissa sisältöjen luomisessa eri aloille

CASE: Keski-Suomen tanssin tuotteistetut elämyspalvelut mm. matkailualan käyttöön. Palaute yhteistyöstä on ollut hyvää. <http://tanssinkeskus2.wordpress.com/elamyspaketit/>

- Painoviestinnän yritys Hansaprint ja digitaalisen markkinoinnin osaja Nitro ovat kehittäneet yhdessä markkinointiviestinnän monikanavapalvelun, jossa yhdistetään suoramarkkinointia, lehtien julkaisua, myymälämarkkinointia ja laskuun liitettävää markkinointiviestintää tehokkaaksi, reagoitiin ohjaavaksi ja helposti mitattavaksi viestinnäksi. (<http://www.hansaprint.fi/monikanavapalvelut/p452-monikanavapalvelut.html>)
- Gracevoice on sähköisen kirjan asiantuntija, joka on erikoistunut vaativien e-kirjojen toteuttamiseen ja sisältöjen sovittamiseen uuteen muotoon: mm.

sähkökirjat, äänikirjat ja digitaaliset raamatut. (<http://www.gracevoice.fi/etusivu.html>)

- Aste Helsinki Oy on kustantajille luovia ratkaisuja kehittävä ja tuotantopalveluja tarjoava yritys. Se on toteuttanut yhteistyössä kustantajien kanssa useita eri lehtiä Applen iPadille, kuten Tekniikan Maailma, Suomen Kuvalehti, Anna, Gloria, Suosikki, Joulukerkut, Wärtsilä 247 ja Alma Media Journal. (<http://www.astehelsinki.fi>)
- **Silencio** on pieni monipuolisiin äänituotantoihin erikoistunut yritys. Sen palettiin kuuluvat muun muassa äänikirjat, radio ja TV-tuotannot. Taustana on koulutus Aalto-yliopiston Taideteollisessa korkeakoulussa. (<http://www.silencio.fi>)
- **Upcode** tarjoaa kokonaisvaltaisia cross media -ratkaisuja painettuun mediaan, näytöille ja mobiililaitteisiin. Koodin voidaan liittää hyvin erityyppisiä toimintoja ja palveluja, joihin pääsy on asiakkaalle mahdollisimman helppoa ja tehokasta (<http://www.upc.fi/en/upcode/applications>)
- Laajempina toimialatyyppeinä esimerkkeinä mainittakoon muun muassa musiikkiteosten synkronointielokuviin, peleihin ja mainoksiin. Tällä alueella on kasvun varaa ja potentiaalia sekä Suomessa että etenkin vientisektorilla.
- Toinen esimerkki olkoon musiikki hyvinvoinnin edistäjänä. Hyvinvointipalvelut ovat kasvava toimiala yleisesti, johon luovan alan tuotteiden ja osaamisen liittäminen tuo merkittävää lisäarvoa.
- Kolmas esimerkki on yleisempi yritys rakenteisiin liittyvä eli erimuotoisten palveluiden sitominen yhteen liiketoimintayksikköön niin, että luovan alan yritys tarjoaa ns. ”yhden luokun” palvelua ostajalle. Tällaisesta esimerkkinä esimerkiksi musiikkialan 360 astetta -malli, jonka mukaan tänä päivänä on yhä vähemmän erillisiä levy-yhtiöitä, kustannusyhtiöitä, fanituotemyyntiyhtiöitä, managementeja tai ohjelmatoimistoja, vaan saman katon alta ja sama yritys tarjoaa niin ostajalle kuin luovan työn tekijälle (säveltäjä, artisti tms.) kaikki palvelut samasta yrityksestä. Toisaalta tässä mallissa vaarana voi olla liiallinen keskittyminen.
- Case-esimerkkeinä muun muassa Eppu Normaali -yhtyeen perustama Akun Tehdas, joka on kasvanut vakituisesti yli 40 henkilöä työllistäväksi yritysruppääksi. Akun tehtaaseen on sidottu useita eri luovan alan palveluita. www.akuntehdas.fi
- Muita caseja ovat esimerkiksi musiikkisisältöjä mobiilipalveluihin sitovat uudet suomalaiset yritykset, kuten Mobile Backstage. www.mobilebackstage.com
- Suomen Käsityön Ystävät Oy on tuotekehittänyt ja aloittanut markkinoinnin M2 ryijystä, jossa tarjotaan lukuisia väri- ja kokovaihtoehtoja julkisten tilojen sisustamiseen. Tämän joustavuuden avulla yritys, julkinen rakennus voi ilmentää itseään joustavasti suunnitellun ryijyn avulla. Tuote on juuri saatu markkinoille, yksi museo ja yksi pääkonttori ovat jo tilanneet omiin tiloihin

itselleen ryijyn. Tuotekehityksessä aktiivisia ovat olleet SKY Oy:n taiteellinen toimikunta.

- Tässä tulee mieleen muutama vanha ja tulokselliseksi osoittautunut luovan talouden esimerkki, joista mallikelpoisin lienee maakunnallinen tunnus/tuliaisine keramiikkantorppa, jota on menestyksellä tuotettu jo yli 30 vuotta. Idea lähti alun alkaen valtakunnallisesta tuliaisinekilpailusta, josta pääasiassa vapaaehtois- ja harrastajavoimin saatiin aikaiseksi myytävä esine. Sittemmin norppa on työllistänyt säännöllisesti 1-2 keraamikkoa/käsityöläistä, kotelotehdasta, vähän mainostoimistoa ja merkittävästi Taito Etelä-Karjalan myymälää. Norppia oli valmistettu kymmeniä tuhansia jo vuosikymmen sitten, henkilötyövuosia lienee ainakin 50, tarkkoja lukuja ei ole käytössä. Kuitenkin se on edelleen Taito Etelä-Karjalan myymälän menestystuote.
- Muutama vastaavanlainen taideteollisuuden/ käsityön tuote on saanut alkunsa kilpailusta (tarinatuotteen koru ”Merkit”).
- Myös muilla taiteen aloilla syntyy ”menestystarinoita”, jotka sitten luovat uutta ympärilleen myös muilla liiketoiminnan aloilla (Imatralla mm. OsmosCosmos -bändin liiketoiminta).
- Kilpailujen järjestäminen on yksi tapa lisätä luovan talouden toimintaa.
- Angry Birds ja Rovio. Pelibrändi syntyi mobiileissa myyntikanavissa ja nyt sillä voi myydä melkein mitä vaan. Brändi kasvaa ja leviää uusille alueille, kun se on suosittu. Sana leviää suusta käteen, kännykstä toiseen.
- Dibitassut ja Futurecode. Sarja, joka kasvoi Mikaela ja Tom Solatien automatkalla luomista hahmoista kiinalaisten lasten suosikkisarjaksi. Tuotantoyhteistyökumppani löytyi kiinan opettajan avulla, ja animaatiosarjalle tehdään jo lisää jaksoja. Esimerkkejä kommunikaation toimivuudesta ja halusta rikkoa rajoja.
- The Daily Ape Show haluaa irvailta globaalisti tunnetuille merkkihenkilöille ja apinoita ne. Poliittisen sarjan konsepti lanseerattiin Shanghain takseissa. Moni tunnistaa nähneensä niitä mutta ei voinut uskoa että konseptilla markkinoitiin yhtä Suomi-päivää Shanghai Expossa. Ennakkoluulottomuutta.
- Avant - uuden sukupolven muotoillut työkoneet ovat nostaneet yrityksen kv toiminnan täysin uudelle tasolle
- Ludocraft - opetukselliset pelisisällöt
- Kv esimerkkejä tietysti löytyy monikanavabrändeista kuten Harry Potter tai Taru Sorumusten herrasta- pitsi brandilaajennusten kautta myös esim. merkityksenä Uuden seelannin filmituotantoklusterilla, Ruotsista taas dekkarihoimin spillover vaikutukset
- IKI-Kiuas Oy: <http://www.ikikiuas.com/yritys.htm> Perheyritys, joka on panostanut muotoiluun ja brändäykseen. IKI-Kiuas on ratkaissut muun muassa tuotekopioinnin ongelman toisaalta siirtymällä kalliisiin design-tuotteisiin, toisaalta kopioimalla itse itseään. Aasiassa teetetty Kajo-kiuas on oma kopio IKI-Kiukaasta, ja sen turvin pidetään IKI-Kiukasta pystyssä.

- Hankepilotti: hankepilottina on lähdössä liikkeelle (Satakunnasta) omistajan-vaihdos/sukupolvenvaihdos-yrityksiin liittyvä ”tuunaushanke”. Luovan alan (mm. muotoilun) osaamisen käyttö yrityksen tuunaamiseksi myyntikuntoon.
- Esimerkkinä Rovion muutama vuosi sitten tekemä Bounce- peli, joka toimitettiin arviolta n. 250 miljoonalle käyttäjälle Nokia puhelinlaitteisiin embedatuna ts. Laitten mukana. Pelin tuottamaa lisäarvoa Nokian puhelinmyyntiin on vaikea määrittellä. Pelinkehittäjä sai ko. Tuotteesta projektin koko huomioiden n. 500 000€.

Toisaalta Rovion Angry Birds sin jakelumäärä on nyt n. 140 miljoonaa yksikköä. Koska tuote on jaeltu itsenäisesti ts. Sillä ei ole haettu lisäarvoa muulle tuotteelle, pelin ja sen jatko-osien (jotka IP:n säilyttäminen ja jakelukanava ovat mahdollistaneet) ovat kaikkiaan johtaneet kymmenien miljoonien liikevaihtoon ja mm. 42 miljoonan USD sijoitukseen. Yrityksen arvoksi on Angry Birds sin menestyksen jälkeen arvioitu 200 miljoonaa.

Jutun opetus. Luovia aloja pitää miettiä myös arvon, ei pelkästään lisäarvon tuottajina riippuen toimialojen omasta kyvystä hyödyntää omia mekanismejaan. Jos esim. peliteollisuus valjastetaan lisäarvon tuottajaksi, menetetään huomattavia määriä rahaa ja mahdollisuuksia.

- Julkisen vallan yritysten tukea luovien alojen yrityksille pitää yksinkertaistaa ja joustavoittaa. Hyvän pohjan tähän tarjoaisi Luovan talouden ja kulttuuriryittäjyyden tulevaisuustyöryhmän esittämä malli (UNO action, UNO policy)
- Taiteilija mukana suunnittelemassa matkapuhelimia insinöörien kanssa. Näyttelijät mukana asiakaspalvelukoulutuksessa.
- Kone- ja laitetoimittajat yleensä pyrkivät patentoimaan omiin tuotteisiinsa liittyvät innovatiiviset ratkaisut. Uuden tuotteen ympärille rakennettu patenttisalkku keskeinen elementti esim. pääomarahoituksen hankinnassa sekä markkinoille menossa.
- Kone- ja laitetoimittajat kiinnittävät myös enenevässä määrin huomiota tuotteen muotoiluun sekä kuluttaja että b-t–b puolella. Kuluttajapuolella muotoilulla keskeinen rooli. B-to-b puolella vahvasti nouseva rooli.
- Visuaalinen osaaminen, kuvaamataide (vaikuttaa kaikkeen yritystoimintaan -> logot, esitteet, käyntikortit, nettisivut jne), muotoilu
- Sisällöntuotanto, kirjoittaminen (kaikessa yritysten kirjallisessa tuotannossa tarvitaan kykyä esittää asiat selkeästi ja ymmärrettävästi)
 - - - luovat alat ns. tukitoimintoina: elokuvataide, televisio- ja radiotoiminta, kustannustoiminta, tuote-esittelyt ... -> näihin liittyy mm. visuaalinen osaaminen ja sisällöntuotanto
- Innovaatiot, keksinnöt, luova ajattelu, elämyksellisyys (parhaimmillaan keksintö voi olla mullistava, kaikkea liiketoimintaa hyödyttävä (puhelin, kännykkä,

internet, tietokoneet, ohjelmistot jne.); luovien alojen osaajien aktiivinen hyödyntäminen innovaatioprosesseissa.

- Hyvä tapausesimerkki on Niko - lentäjän poika, jonka jatko-osa on juuri rahoitettu. Kotimainen tekijänoikeus- ja tuotantokonsepti tuotetaan pääosin kansainvälisellä rahoituksella, koska kotimaan rahoitus ei yksin riitä. Osa jakelutuotoista karkaa, vaikka kansainvälinen verkostoituminen tuo projektiin markkinaosaamista ja parantaa sen jakelumahdollisuuksia.
- Yksi case-ehdotus voisi olla Pikseliähky-festarin yhteydessä tuotetut palvelukonseptit, esim. näytönsäästäjä, joka toimii samalla taideteoksena ja kertoo samalla talouden sähkönkulutuksesta. Eli on yhdistetty käyttäjälähtöisesti kuvataidetta ja energia-alaa. Pikseliähkyn teokset ovat myös yhteisöllisiä ja kaupunkilaisia aktivoivia sekä liittyvä ilmastonmuutoksen torjuntaan. Oheisessa ppt-esityksessä aineistoa ja sitä löytyy netistä lisää. Näytönsäästäjä oli loppuvuodesta 2010 edelleen pilottivaiheessa, mutta liiketoimintaa oli suunniteltu myös (ilmeisesti olisi tarvittu ko. vaiheessa apua liiketoiminnallistamiseen)
- TILLT-toiminta Ruotsissa, lisätietoja OKM:n julkaisusta Luova talous ja kulttuuri innovaatiopolitiikan ytimessä. Carita Pettersson Länsi-Uudellamaalla on hankkeessa, jossa selvitetään toiminnan jalkauttamista Suomeen. Toiminnassa on esimerkkejä taidelähtöisen toiminnan integroimisesta eri alojen yrityksiin.
- Taika- ja Voimaa taiteesta- hankkeista löytyy kulttuuri & hyvinvointialojen yhdistämistä. Tosin ei suoranaista liiketoimintaa todennäköisesti. ART360-hankkeelta voi kysyä myös, onko päästy liiketoimintaan saakka.
- Hyvinvointialan ammattilaisten ja taiteilijoiden yhteenliittymä, jossa asiakkaille tarjotaan kokonaisvaltaista hyvinvointipalvelua
- Ajoneuvojen ym- varusteiden (koriste-) maalaus, sen tuotteistaminen ja koulutuspalvelut
- Ammattiteatterin toiminnan laajentaminen koulutus- ja esiintymispalveluihin sekä työhyvinvointiin

Kyselyn vastaukset 2-5 on ryhmitelty seuraavien väliotsikoiden alle helpottamaan toimenpidekokonaisuuksien muodostamista. Täten niitä voidaan hyödyntää erilaisten toimenpitein pohjana.

Ennakkoluulot ja niiden ylittäminen
Haasteet ja mahdollisuudet
Hyvät käytännöt ja verkostoituminen
Kansainvälinen verkostoituminen ja sen kehittäminen
Kansainväliset kulttuurikumppanuudet ja niiden kehittäminen
Kansainvälistymistä tukeva osaaminen ja sen vahvistaminen
Lainsäädäntö ja sen muuttaminen
Luova talous ja sen integroiminen
Osaaminen ja sen vahvistaminen
Pienten yritysten rahoitus
Rahoitus ja sen kehittäminen
Rahoitus ja siihen liittyvät linjaukset
Tekijänoikeudet ja sen eri näkökulmat
Toimintaympäristö ja kansainvälistymiseen kannustaminen
Toimintaympäristö ja sen kehittäminen
Työllistäminen ja sen edistäminen
Työn uudet muodot ja niiden kehittäminen
Uudet toimintamallit ja niiden mahdollisuudet
Vientimarkkinat ja niiden tunnistaminen
Viestintä
Yrityspalvelujärjestelmä ja kansainvälistymisen tukeminen
Yrityspalvelujärjestelmä ja sen kehittäminen

Kysymys 2. Mainitse kolme tärkeintä asiaa luovien alojen yritysten toimintaympäristön kehittämiseen liittyen, jotka tulee huomioida jatkossa. Halutesäsi voit kuvata parilla lauseella ko. asioiden vaikuttavuutta

Luovien alojen yritysten toimintaympäristöä kehitettäessä seuraavat 8 toimenpidekokonaisuutta tuli esille.

Haasteet ja mahdollisuudet

- Sosiaalisen median merkitys ideoiden, innovaation ja työskentelyn kasvualustana kasvaa edelleen. Asiakkaat ottavat monessa prosessissa aktiivisen roolin, jopa tuottavat uusia palveluja ja tuotteita. Tämä on trendi jota esim. julkinen valta ei sinänsä voi koittaa "hallita", saati kontrolloida, mutta sen ymmärtäminen voi auttaa tuottamaan parempaa infrastruktuuria luovalle taloudelle.
- Yrittäjän kohtaamaa byrokratiaa on jo vähennetty, mutta ehkä vieläkin voisi **helpottaa yrittäjänä toimimista**. Monet toimintamallit ovat peräisin suurten

teollisten yritysten ajalta ja kaipaavat päivittämistä. Rahoittajan tulee olla yrittäjän kumppani eikä ylhäältä katsova auktoriteetti. Voisi ajatella, että samoin kuin meillä on oikeus koulutukseen ja terveydenhuoltoon, meillä on oikeus yhteiskunnan tukeen jalostaessamme osaamista ammatiksi

- Yrityksen kehittämiseen liittyvän tiedon ja tuen pirstaloituminen eri lähteisiin tekee avun hakemisen tolkkuttoman vaikeaksi yrityksille
- ELYt yms tukitahot eivät vielä osaa tunnistaa luovien alojen toiminnan erityispiirteitä ja tarpeita. Esim. julkisten hyvinvointipalvelujen tuottajiksi nousevat 3.sektorilta ponnistavat kulttuurisisältöjen tuottajat. Tajutaanko tätä?
- Luovia aloja ei pidä kehittää yksipuolisesti digitaaliseen osaamiseen tms keskittyen. Alat ruokkivat toinen toistaan sisällöllisesti. Nyt perinteisempään osaamiseen liittyvät bisnesideat ammutaan alas yritystukia jaettaessa sanomalla esim. että muotiin tai vaatesuunnitteluun paneutuvia pikkufirmoja ei kuulemma kuunnella ollenkaan.
- Alueellinen taidehallinto tulisi saattaa tiiviiseen yhteistyöhön ELY-keskusten kanssa alan toimijoiden ohjauksen ja neuvonnan tehostamiseksi
- Kohtuuhintaisten ja sopivien työskentelytilojen järjestyminen on nykyisin suurin ongelma useille luovan alan yrittäjäksi aikoville ja jo ryhtyneillekin. Pitäisi tehdä kartoitus nykytilanteesta ja miettiä miten tilaongelmia voitaisiin ratkaista.
- Luovaa taloutta täytyy ohjata yhdistämällä vrikamieskokemusta ja yrittäjäosaamista. Pelkällä virkamies-työkokemuksella on luultavasti mahdotonta neuvoa luovan talouden yrittäjää: missä virkamies olisi oppinut sitä riskintottoa ja vastuunkantoa, joka keskeneräisten ideoiden toteutukseen liittyy?? vrt ura-ankkurit (Schein)
- Yritysten ennakkoluulojen murtaminen suhteessa taiteeseen ja kulttuuriin. Yritysten on muututtava luovemmiksi. Muotoilun, visuaalisen ilmeen ja äänimaiseman merkitys tuotteiden vetovoimatekijöinä on tiedostettava entistä paremmin. Muutos massatuotannosta yksilöllisempiin elämyksellisiin tuotteisiin on edistettävä

Hyvät käytännöt ja verkostoituminen

- Käsityöläiskorttelista on hyviä kokemuksia mm. Lappeenrannan Satamakadulta (Keramiikkapaja ja Täky-galleria työtiloineen muutamalle taiteilijalle, samassa ”kolmiossa” oli myös AMKin korupaja ennen muuttamistaan naapurikaupunkiin). Vastaavanlaisia kokoonpanoja tarvittaisiin enemmän.
- Erityisesti Turku on halunnut tarjota living lab -mallilla kuluttaja/asiakaslähtöisen ja ennakkoluulottoman kokeilut sallivan toimintaympäristön (protot, testiympäristöt, demonstraatiot). Tähän prosessiin ovat osallistuneet oppilaitosten ja julkisten toimijoiden lisäksi eri alojen yritykset. Erilaista osaamista on kyetty yhdistämään luovasti ja myös liiketoimintanäkökulmasta kilpailukykyisesti ja innovatiivisesti. Jo edellä mainittu luovien alojen yrityshautomo

CreVe ja ammattikorkeakoulujen (TuAMK, Novia, HUMAK) aktivoiva rooli luovaan yrittäjyyteen on esimerkillistä (opiskelijaosuuskunnat, esihautomotointi etc).

- Tutkimuksen ja liike-elämän joustava yhteistyö. Valtion tuki yhteistyölle
- Nykypäivänä suurin osa kehittämispalveluista on suunnattu ns. kasvuyrityksille (. Sen sijaan, että tuki ohjataan tälle suhteellisen pienelle ryhmälle, on hyvä huomioida myös pienet luovan alan yritykset joilla on halua kasvaa esim. verkostojensa kautta. Tämänkaltainen verkostomainen yhteistyö tuottaa luovalta alalta menestyjiä. Kasvuun lähteminen on pitkäjänteistä työtä ja jo alkuvaiheessa tarvitaan tällaisille kasvuhaluukille, pienille, verkostomaisesti toimiville toimijoille soveltuvia, ketteriä neuvonta- ja kehittämispalveluita.
- Luovien alojen osaajien keskinäinen verkottumisen mahdollisuus, konkreettiset ja virtuaaliset luovat osaamisyhteisöt, foorumit -> synergiahyödyt. Myös luovien alojen välinen verkottuminen -> ristipölytys synnyttää uutta

Lainsäädäntö ja sen muuttaminen

- Itsensä työllistäjien työttömyys- ja sosiaaliturvan parantaminen: verokorttilaisten siirtäminen palkansaajan asemaan lainsäädännössä -> työttömyysturva palkansaajakassoista. Yrittäjiin työttömyysturvan 4 karenssin merkittävä lyhentäminen/poistaminen (vrt. Ruotsin malli). Freerlance-verokortilla toimivien yksinyrittäjien (TVL) verotuskohtelun yhtenäistäminen yrittäjien ja palkansaajien kanssa (matkakulut, päivärahat jne.) Pohdintaan otettava Ranskan mallin mukainen ”kevyt-yrittäjyys”, jossa yrittäjän sosiaaliturva- ja eläkemaksut ovat sidoksissa liikevaihtoon (esimerkiksi YEL- %-porrastus).
- Lisätään luovan työn yhtiöittämisen mahdollisuuksia **muuttamalla verolainsäädäntöä** niin, että tekijänoikeusjärjestön tilittämät korvaukset voidaan tuloittaa suoraan tekijän yhtiölle. Lisätään luovan työn yhtiöittämisen mahdollisuuksia muuttamalla verolainsäädäntöä niin, että tekijänoikeusjärjestöjen tilittämät korvaukset voi tulouttaa suoraan luovan työn tekijän yhtiölle/yritykselle.

Osaaminen ja sen vahvistaminen

- Koulutuksen ajantasaisuus ja kansainvälisyys
- Alan koulutusta ja tutkimusta tulisi kehittää ja kehittää alan liiketoimintaa hyödyttävää tutkimusotetta. Koulutuksessa tulisi yrittäjyysnäkökulma olla vahvemmin esillä ja opiskelijoiden ja tutkijoiden liikeideoita tulisi kaupallistaa aivan kuten teknisilläkin aloilla
- Taiteilijoiksi koulutettujen potentiaalin valjastaminen liiketoimintaan
Suomessa on työttömiä taitelijoita, joiden potentiaali jää hyödyntämättä. Heistä saisi liike-elämän ja julkisen vallan palvelukseen hyvää ja näkemyksellistä työvoimaa. Työvoimapolitiittinen koulutus voisi olla keino puuttua tähän ongelmaan.

- Osaamisen vahvistaminen (edelleen liiketoiminta-, yrittäjyys-, tuottaja- ja manageritaidot)
- Koulutus on jatkossakin tärkeä alueellinen kehittämiskohde. Luovia aloja ja muita toimialoja pitää jatkossa yhdistellä entistä ennakkoluulottomammin. Haasteet ovat pääosin eri alojen opettajien asenteissa ja pitäytymisessä ns. omissa putkissaan.
- Koulutus pysyy ajan tasalla ja tuottaa tarvittavan määrän oikeanlaisia osajia. Myös erikoisosaajia tarvitaan ja kannustusta jatkokouluttamiseen perustutkinnon jälkeen.
- Toimialan koulutus (peli)
- Taide- ja kulttuurialan koulutuksen muuttaminen kompetenssipohjaiseksi ja työelämäsuuntautuneeksi. Taiteilijoiden koulutuksessa otettaisiin vakavammin esiin yrittäjyys ja erilaiset luovan talouden mahdollisuudet. Koulutuksen rahoitus ohjautuisi nykyistä vahvemmin työllistymisen mukaan
- Portaalit luovien alojen kehittäjiin -> tarjonnan löytyminen (nyt niistä ei tiedetä ja osittain saattaa olla päällekkäisiä toimintoja) -> osaamisen kehittäminen, projektinhallintataidot, yrittäjyystaidot, yritystoiminnan kehittäminen, substanssiosaaminen, vuorovaikutustaidot, verkostot jne ...perinteisten aluekehittäjien ja luovien alojen osajien keskinäisen vuorovaikutuksen lisääminen

Rahoitus ja sen kehittäminen

- Rahoitus tuotteeseen, markkinoillepääsyn apuun
- Suuri osa alan rahoituksesta pitäisi tuoda alueille päätettäväksi osana muuta yritysrahoitusta, nyt rahoituskanavat huonosti tunnettuja ja osin päällekkäisiä ja kaukana toimijoista. Näin saataisiin suurempia ja vaikuttavampia kokonaisuuksia
- Käsityöalan yrittäjät nostavat kaikissa kyselyissä esiin rahoitukseen liittyvät asiat ja erityisesti alv-prosentin, jonka kokevat epäoikeudenmukaiseksi työvaltaisella alallaan. Kaivataan joustavia pieniä rahoitusmahdollisuuksia ja jonkinlaista "tuotekehitysstipendiä". Neuvonnan "poluttaminen" on onnistumisen kannalta tärkeää. Esimerkiksi jalostamossa tulisi voida sopia seuraava askel kuten klinikkaneuvontapäivä. Erilaisia rahoitusmahdollisuuksia ei tunneta ja tiedon hakeminen katsotaan liian hankalaksi. Ihanteena olisi sen tyyppinen nettipalvelu, että yrittäjä voisi kirjoittaa hakukenttään ongelmansa ja sitten saisi ruudulle ratkaisuvaihtoehdot sekä polun eteenpäin vaikka lomaketta täyttämään.
- Tasaisen, kehityksen eri vaiheisiin sopivan rahoitusketjun kehittäminen: julkinen alku: helppo löytää// business enkeli: niitä tarvitaan mesenaattityyppisinä// kehittämistuki TEKES tai vastaava //venture capitalist - pääomasijoittajat: voitaisiinko tietty %-osuus valtion ohjauksessa olevista rahastoista ohjata luovalle alalle?//yrittäjän ansaintamahdollisuuksien tukeminen ja myönteisen asenteen kehittäminen yrittäjyyttä ja samalla yritystoiminnassa

epäonnistumista kohtaan. Tarvitaan 'near death experience' ja yrittäjänä epäonnistumisten ketjujen avulla oppimista.

- Toimiva yritysten kasvua tukeva rahoitus, joka pakota keksimään rahoitettavia hankkeita vaan tukee itse tuotantoa sujuvasti.
- Rahoituksen saaminen (rahoitusta on, mutta ei välttämättä saatavilla luovien alojen yrityksille)
- Matka-avustusten merkitys on tärkeää uusia markkina-alueita tavoiteltaessa. Maailma on kaiken aikaa entistä globaalimpi.
- Uusien rahoitusmallien kehittäminen, jotka huomioivat uudenlaisen kasvulogiikan
- Pelialan näkökulmasta: sellaisien rahoitusmekanismien kehittäminen jotka mahdollistavat yrityksille IP oikeuksien säilyttämisen

Tekijänoikeudet ja sen eri näkökulmat

- Tekijänoikeuksien kasvattamiseen ja pitämiseen tähtäävät toimenpiteet (kannustinrahasto, kts liite 1)
- Tekijänoikeuksien käytön valvominen ja yksittäisen maksullisen kulutuksen helpottaminen digitaalisessa ympäristössä
- IP:n monipuolisen hyödyntämisen mahdollistavien mekanismien ja tietotaidon kehitys sopivin toimenpitein.
- Tuetaan **tekijän sopimusvapautta** ja hänen oikeuttaan määrätä teoksen käytöstä kaikissa tilanteissa ja **vahvistetaan tekijän neuvotteluasemaa tarvittaessa** lainsäädännöllä.
- Säädetään lailla teleoperaattorien velvollisuudesta toimittaa **varoitusviestejä** internetpiratismista epäillyille sekä epäiltyjen oikeudenloukkausten **rekisteröinnistä** ja varoitusten laiminlyönnin riittävästä **seuraamuksista**
- Luovaa sisältöä hyväksikäyttävän piratismiin saaminen aisoihin. Säädetään lailla teleoperaattoreiden velvollisuudesta toimittaa varoitusviestejä internetpiratismista epäillyille ja sekä epäiltyjen oikeudenloukkausten rekisteröinnistä ja varoitusten laiminlyöntien seuraamuksista.
- EU-direktiivillä määritellyn yksityisen kopioinnin sallivan hyvitysmaksujärjestelmän ajanmukaistaminen: hyvitysmaksun ulottaminen kaikkiin laitteisiin ja alustoihin, joilla laajamittaisesti kopioidaan teoksia. Toimeenpanossa on auttamattomasti menty teknologiateollisuuden ehdoilla luovan työn tekijät ja tuottajat sivuuttaen.
- *Tekijänoikeusjärjestelmä* on sovitettava *digitaaliseen toimintaympäristöön*. Oikeuksien siirtymisen pullonkauloja on voitava avata helpottamalla oikeuksista sopimista ja kaupallisen linkittämisen pelisääntöjä on täsmennettävä. Tällöin tekijänoikeudet on mahdollista ottaa luovan talouden kasvun edellyttämään tehokkaaseen käyttöön.

Toimintaympäristö ja sen kehittäminen

- Toimintaympäristön kehittämisen keskeinen haaste on myös tuottajatoiminnan ja ”välittäjäorganisaatioiden” kehittäminen monitoimialaiseen suuntaan. Tätä on Turussa tehty Katalyytti-hankkeessa ja hyvä työ jatkuu. Tuottaja- ja välittäjätoimintaan pitää kehittää uusia toimintamalleja ja luovia prosesseja, jotta eri toimijat löytäisivät helposti toisensa ja verkottuminen nopeutuisi.
- Digitaalisen markkinoinnin mekanismien haltuunotto
- Tietopankki rahoitukseen, avustuksiin, tukiin yms. liittyen.
- Vientirengaat, osuuskunnat ym valmiit ”helpot” rakenteet, joissa mikroyrittäjien yritystoiminta tehdään mahdollisimman helpoksi. Liiketaloudellisesti taitavat ammattijohtajat huolehtivat luovan yrityksen eteenpäinviemisestä joko yrityksen (oy:n, osuuskunnan tms.) johdossa, hallituksessa tai vähän kaukaisemmin operatiivisista toiminnoista esim. yrityskummina.
- Kotimaisen kulttuurin tuottaminen ja kulttuuriteollisuuden rahoittaminen tulee selkeämmin erottaa toisistaan keskusteluissa. Nimenomaan jälkimmäiseen on syytä suunnata innovaatio- ja työllistämisrahoitusta työ- ja elinkeinoministeriöstä. Julkisten innovaatorahoittajien luovien alojen osaamisen lisääminen on ratkaiseva kysymys. Vientitukien on ulotuttava immateriaaliloille. Jakeluoikeuksien säilyminen suomalaisilla yrittäjillä on tie tekijänoikeuksiin perustuvan talouden kasvuun. Myös yrittäjien liiketoimintaosaamista on kasvatettava.
- Tarvitaan työkaluja ja kehittämisspalveluita mahdollistamaan laajempi ja syvempi yhteistyö eri alojen rajapinnoilla (esim. luovat alat - hyvinvointi, luovat alat - matkailu, luovat alat - teknologiateollisuus). Esimerkiksi tarvitaan alojen yhteisiä tuotekehitysalustoja, uusia innovointiprosesseja sekä ”asennekasvatusta” omaksua uusia toimintaympäristöjä. Tarvitaan myös sparraajia, jotka osaavat avata/ kertoa/ ideoida ymmärrettävästi eri alojen välisiä yhteistyömahdollisuuksia; luoda yhteinen kieli. Taustalla tarvitaan eri ministeriöiden (esim. OKM, TEM ja STM) yhteistyön tiivistämistä.
- Aloittamisen kynnystä ja byrokratiaa tulee vähentää. Myös pienempien toimijoiden rahoituksensaantia tulee parantaa. Luovan talouden tuotteiden vientiä tulee edistää voimakkaammin.
- Alalta puuttuu (tai siitä ei ole tarpeeksi tiedotettu) niin valtakunnallisesti kuin alueellisestikin kuvaus luovan alan markkinoista (esim. missä on mitäkin luovan alan keskittymiä ja mikä on volyyymi). Tarvitaan lisää tietoa luovan alan palvelujentarpeista ja markkinatutkimuksista sekä vertailua kansainvälisesti. Mukaan on hyvä liittää caseja onnistuneista yhteistyömalleista niin Suomessa kuin ulkomailla.
- Kv perusasioiden sparraaminen - mitä systemaattinen kasvuhakuinen liiketoiminnan kehittäminen on (vs elämäntapayrittäminen)
- Musiikkialan kannalta ylitse muiden on tekijänoikeuslainsäädännön ja -ilman muuttaminen luovien alojen toimintaympäristöä vahvistavaksi ja luovien

tuotteiden synnyttämistä tukevaksi. On osattava erottaa toisistaan yritykset, joiden toiminta perustuu teoksen tekijän ja teokseen investoineen yrityksen yhteisen menestymiseen, niistä yrityksistä, joiden tavoitteena on vain saada teokset haltuunsa, jotta liiketoimintaa voitaisiin niistä hyötymällä kasvattaa.

- Luovien alojen arvontuotannon ymmärtäminen (vs perinteiset kasvualat). Luovat toimijat eivät kasva perinteisellä skaalautuvalla mallilla vaan usein verkostojen ja spillover-vaikutusten kautta (esim verkostoliiketoimintamallit, dekarimenestys nostaa elokuva-alaa tai pelimenestys kasvattaa vähän yhtä yritystä, mutta avaa merkittävästi ovia muille pelitoimijoille tms) Kun tätä ei osata arvottaa niin on vaikea myöskin arvioida ko hankkeita rinta rinnan ns perinteisten kasvumallien rinnalla (työllistämisaikutus, kasvutavoitteet tms) – tärkeää mm rahoitusmallien kehittämiseksi
- Median toimintaympäristöä on *kehittävä sisältölähtöisesti*. Sen sijaan että sisältöpalvelut pyrittäisiin sovittamaan uusiin teknologioihin ratkaisuihin, on luotava teknologiaa, joka palvelee käyttäjien tarpeista lähtevien uusien sisältöpalvelujen luomista ja kehittämistä. Luovan talouden
- toimintaidea ei ole laitteiden täyttäminen sisällöillä vaan sisältöjen välittämisen käyttäjille laitteiden avulla.
- Luovien sisältöjen *jakelu* on voitava hoitaa *kustannustehokkaasti* niin fyysisinä tuotteina kuin sähköisestikin. Moniarvoisen lehdistön jakeluedellytykset on turvattava kilpailu- ja veropoliittisin ratkaisuin. Sähköisen median kehitys edellyttää, että taajuuksia käytetään tehokkaasti ja niitä osoitetaan riittävästi sähköisen joukkoviestinnän käyttöön – ilman huutokauppanemettelyä. Jotta pitkäjänteinen kehittäminen on mahdollista, on myös toimilupakausien pituutta kasvatettava.
- Monet luovan alan yrittäjät voisivat myös tuottaa matkailun ohjelmalvelua ottamalla vieraita seuraamaan työskentelyään ja/tai esittelemällä töitään, jolloin yrityksen tulisi sijainniltaan olla matkailijoiden kohtuudella saavutettavissa.
- Alan toimintaa edistävien organisaatioiden keskuudessa tietoisuuden nostaminen siitä, että luovien alojen liiketoimintalogiikka on perusrakenteeltaan sama kuin minkä tahansa muun liiketoiminta-alueen. Yrityksen pitää pystyä tuottamaan tuotteena tai palveluna jotain sellaista, mistä toinen yrittäjä tai kuluttaja on valmis maksamaan sen tuottamiseen tarvittavan hinnan + katteen menestyneet ”luovan alan” yritykset tämän erinomaisen hyvin tunnustavat ja tietävät. Ehkäpä tärkeää olisi arkipäiväistää luovaa alaa eli se on liiketoimintaa (usein varmaan palveluliiketoimintaa) siinä missä muutkin liiketoiminnat ja kunkin erikoisalan osaamista pitää yrittää kehittää, että alan yritykset kehittyvät.

Yrityspalvelujärjestelmä ja sen kehittäminen

- Yrittäjät kaipaavat yleisten yrityspalveluiden lisäksi räätälöityjä palveluja, jotka on suunnattu heidän edustamalleen substanssialalle. Tästä syystä on

hyvä turvata eri alojen asiantuntijaorganisaatioille mahdollisuus tuottaa erikoistuneita yrityspalveluita.

- Yrityskiihdyttämöt, niistä kannattaa kehittää yksityisiä, vähemmän virkamieslähtöisiä.
- Yrityspalveluiden kehittäminen: selkeät palvelupolut yrittäjille ja luovien alojen yritysten neuvontaosaaminen ajan tasalle alueellisesti. Erityisosaamista tarvitaan. Verkostomainen yhteistyö alueiden välillä, kollegiaalinen verkosto luovien alojen yritysneuvonnassa alueiden välillä. Luovien alojen osaaminen tehokkaammin mukaan muiden toimialojen kehittämisessä
- Asiantuntevan neuvonnan järjestäminen/neuvonnan ja luukkujen yksinkertaistaminen
- Yritysneuvonnan selkeys ja neuvontakynnyksen mataluus
- Neuvojaverkoston kattavuus yli seutukunta- tai maakuntarajojen kasvuyrityksissä ja räätälöityä erityisosaamista vaativilla kapean sektorin toimialoilla
- Luovan työn tekijöiden taloudellisten toimintaedellytysten parantaminen. Luovan alan toimijoiden ja toiminnan starttirahapalveluiden ajanmukaistaminen. Erilaiset yritystuet tms. eivät vielä tässä vaiheessa tue vaadittavalla tavalla luovan alan teollisuutta tai yritystoimintaa.

Kysymys 3. Mitkä kolme asiaa on tärkeimmät luovan työn ja osaamisen tehokkaammassa hyödyntämisessä työmarkkinoilla, joihin on syytä paneutua jatkossa. Halutessasi voit huvata perillä lauseella ko. asioiden vaihuttavuutta.

Kehitettäessä luovan työn ja osaamisen hyödyntämistä työmarkkinoilla seuraavat 10 toimenpidekokonaisuutta tuli esille.

Ennakkoluulot ja niiden ylittäminen

- Uskallusta palkata luovan alan koulutuksen saanut, vaikka elokuvaohjaaja, teknologiafirmaan.
- Luovan työn arvostuksen kohottaminen
- Rajat rikkova verkostoituminen
- Ennakkoluulojen hälventäminen -puolin ja toisin
- Taiteen arvostuksen yleinen kohottaminen - suuremmat markkinat
- Ennakkoluulottomuus (asiat voidaan tehdä toisinkin kuin on aina ennen tehty), luovuuden hyödyntäminen strategisessa kehittämisessä
- Asenteiden muokkaus puolin ja toisin
- Luovuus työnkuvien muodostamisessa

Hyvät käytännöt ja verkostoituminen

- Alueellinen eri toimijoiden jatkuva yhteistyö on keskeinen onnistumisen edellytys ja tässä suhteessa on alueella jatkuvasti edistytty.

- Verkostoituminen ja verkostomaisen toimintatavan parempi ja laajempi hyödyntäminen
- Yritysten on voitava kehittää *yhteistyö- ja verkostoitumistaitoja* ja oman osaamisen markkinointia. Kehityksen nopeuden ja rajallisten resurssien asettamiin haasteisiin voidaan vastata verkostoitumalla ja partneroitumalla. Avoimessa ja heterogeenisessä verkostossa on mahdollisuus merkittäviin uusiin avauksiin.
- Taiteilijoiden ja yritysten yhteistyön hyvien mallien julkituominen

Lainsäädäntö ja sen muuttaminen

- Parannetaan tekijöiden **sosiaaliturvaa** siten, että tekijänoikeustulo kartuttaa sosiaalietuuksia samalla tavoin kuin palkkatulo. *Tämä lisää kannustavuutta ja luovan alan houkuttelevuutta, ja madaltaa kynnystä siirtyä ammattimaiseksi luovan alan työntekijäksi.*
- *Luovan työn tekijöiden sosiaaliturvan parantaminen esimerkiksi niin, että tekijänoikeustulo (tulo luovan työn tekemisestä) kartuttaisi sosiaalietuuksia samalla tavalla kuin ns. ”normaali” palkkatulo.*
- Palkka, sos.turva ja eläketurvamallit, jotka mahdollistavat asiantuntijaosaamisen joustavan tarjonnan ja kysynnän
- Palkkatyön ja yrittäjyyden välimaastossa olevien työttömyysturvaa koskevat säännökset pitää saada selkeiksi.
- Itsensä työllistävien sosiaali- ja työttömyysturva kuntoon

Luova talous ja sen integroiminen

- Luovaa taloutta ei saisi nähdä liiaksi omana alanaan vaan sen tulisi integroitua osaksi luontevia tuotanto- ja arvoketjuja
- Julkisia toimijoita voisi kannustaa hyödyntämään alaa työssään esim sosiaali- ja terveyspalveluissa tai rakentamisessa
- Luovuuden aktivoiminen ja luovaan ajatteluun kannustaminen, monitoimialaisuuteen tähtäävän toiminnan lisääminen luottamuksen ilmapiirissä

Osaaminen ja sen vahvistaminen

- Ei kait tässä mitään uutta:
- yritys/liiketaloudellisen osaamisen lisäys luovien kulttuurialojen koulutukseen luonnolliseksi osaksi - asennekasvatusta
- Yrittäjyysopintoja enemmän luovien alojen koulutukseen, tuotteistamis-, IPR- ja liiketoimintaosaamisen kasvattaminen.
- Oman osaamisen markkinointitaitojen ja vuorovaikutustaitojen kehittäminen (hyväkin osaaaja voi jäädä varjoon, ellei osaa markkinoida osaamistaan; huonot vuorovaikutustaidot lyövät salpoja oviin).
- Luovien osaajien projektinhallintataitojen kehittäminen (usein luovuuteen liittyy jokin projekti), ajankäytön hallinta (milloin työ on riittävän hyvä; riittävän laadun ymmärtämisen taito; hiomista voi tehdä vaikka koko lopun elämää...)

- Tärkeätä on vähentää siilomaista, ammattinimikkeellä ohjattua ammatinvalintaa ja oppilaitosten ohjelmia. Nyt edellytetään jo 15 vuotiailta määrätietoisia ammatinvalintoja ja ainevalintoja, vaikka meillä ei ole mitään mahdollisuuksia ennustaa, mitä ammatteja tarvitaan 10-20 vuoden kuluessa näiden oppilaiden valintatilanteesta. Voisimme enemmän pitää huolta tiettyjen osaamisten vahvasta osaamisesta ja oppimisen oppimisesta. Joustava kuva työmarkkinoista tärkeä. Helpottaisi yhteistyötä jatkossa. Onnelliset, epätavalliset sattumat ovat yleensä oivallisesti auttaneet yrityksiä uusien ratkaisujen kehittämisessä. Innovatiivisuuden yhdistäminen kokemukseen usein osoittautunut parhaaksi tavaksi löytää uusia ratkaisuja.
- Lisätään luovalle alalle suunnattua räätälöityä **yrittäjyyskoulutusta**. *Luovan alan yrittäjyyskoulutuksen tärkeänä tavoitteena pitäisi olla sillanrakentaminen taiteilijan työn ja yrittäjyyden välillä. Sen pitäisi vahvistaa valmiuksia siihen, että taiteilija voi halutessaan siirtyä yritystoiminnassa yhä ammattimaisempaan suuntaan*
- Strategista ja liiketoiminnallista *yrittäjyysosaamista* on lisättävä.
- *Lisätään luovalle alalle suunnattua yrittäjyyskoulutusta aivan ruohonjuuritasolta alkaen, ei pelkästään esimerkiksi vienti- tai kansainvälistymiskoulutuksen saralla. Koulutus madaltaisi luovan työn tekijän ja yrittäjyyden välillä olevaa kulkua, vahvistaisi luovan alan toimijoiden ammattimaisuutta ja parantaisi työskentelyedellytyksiä.*
- Luovilla aloilla on käynnistetty myös perinteiset alueelliset työvoimapalvelutarpeiden selvittelyt, esimerkkinä alueelliset TKTT-tutkimukset ja ammattibarometrin käyttö. Työvoimatarvetutkimuksilla on suora yhteys alan paikalliseen koulutuspolitiikkaan vaikuttamiseen.
- Taiteen soveltava käyttöä tulisi edistää jo osana koulutusjärjestelmää, jotta toimintamalli olisi luonteva osa työelämää. Esimerkiksi terveydenhuollossa ja rakentamisessa

Tekijänoikeudet ja sen eri näkökulmat

- Tekijänoikeuksia hyödynnetään tehokkaimmin sopimalla
- Luovan työn hankkiminen on ostajalle hankalampaa kuin esimerkiksi palveluiden ostaminen. Tilannetta vaikeuttaa se, että ennalta on vaikea tietää kustannuksia ja sitä, minkälaiset oikeudet ostaja saa luovaan työhön.
- Tekijänoikeuksiin liittyvät kysymykset ovat monesti hankalia ja epäselviä. Asiaan kaivataan apuneuvoja

Työn uudet muodot ja niiden kehittäminen

- Eri yritysmuotojen syntymistä tulisi kannustaa jotta osa-aikaisuus mahdollistuisi ja markkinointi ja myynti helpottuisi. Uudenkaarlepyyn Kreatör <http://www.kreator.fi/> suunnittelutoimisto on yhteisöllinen osakeyhtiö, joka tarjoaa jäsenilleen alustan tehdä yhteistyötä ja markkinoida osaamistaan yhdessä

- Uudenlaiset yrittäjyys/työsuhdemallit
- Luovan työn tekijän liikkumista yrittäjyyden ja palkkatyön välillä on helpotettava. Tätä tavoitetta ja ratkaisumalleja on puitu esim. Luovan talouden strategisen hankkeen Työn uudet muodot -työryhmässä (muistio toukokuussa 2010; ”Kolmas tie”)
- Eri työnteon muotojen; palkkatyön ja yrittämisen joustavuus

Työllistäminen ja sen edistäminen

- Työllistämistoimia tulee suunnata kulttuurialoille (niin kuin esimerkiksi nuorisotyöllistämisen osalta tehtiinkin), yrityksille ja hankkeille joiden tavoitteena on tekijänoikeustalouden vahvistaminen
- Työllistämiskynnyksen alentaminen -vrt palkkatuki

Uudet toimintamallit ja niiden mahdollisuudet

- Rakennettava siirtymispolkua yhdistyksille, jotka haluavat palveluntuottajina liiketoiminnallistaa tekemisiään
- Tällä sektorilla on tapahtumassa nopeaa edistymistä, esimerkkeinä mm. nyt valmisteilla oleva Turun TE-toimiston koordinoima Luovamo -palvelu eli luovien alojen työnhakijoiden informaatio- ja työnhakukeskus.
- Luovan työn tekijöiltä kaivataan uutta asiakaslähtöistä toimintatapaa, mutta tarvitaan myös toimenpiteitä, joilla turvataan tekijänoikeudet.
- Luovan alan tekijän kannalta kysyntälähtöinen ajattelu - oman osaamisen tuotteistaminen (asiakas-/työnantajalähtöinen ajattelu; mitä hyötyä omasta Osaamisesta on juuri tälle taholle -> osaamisen terävän kärjen löytäminen tilannekohtaisesti)
- Työnantajien kannalta - tunnistetaan luovuus, annetaan ideoiden myös lentää, tiimioppiminen -> yhteistyön ja yhdessä tekemisen kautta voi syntyä yllättäviä innovaatioita
- Pitää nähdä ja tuoda esille mahdollisuuksia, joissa luova talouden toiminta voidaan yhdistää perinteiseen teollisuuteen ja kauppaan. Tämä tuottaa lisäarvoa. Luovan talouden työnvälitykseen pitää kehittää omia erillisiä toimijoita. Agentti-kulttuurin syntymistä edistettävä.
- Nykyinen työelämä on kaikilta osa-alueiltaan sellaista, että luovasta ongelmanratkaisusta on hyötyä ja se auttaa menestymään. Tässä suhteessa en näe mitään eroa luovien alojen ja muiden alojen välillä. Tietysti luovien alojen ammatilliset valmiudet pitää olla aidosti kohdallaan ja koulutukseen varmasti välttämätöntä sisällyttää yrittäjyyteen, kirjanpitoon, myyntiin ja markkinointiin liittyvät opinnot
- Osuuskuntamallien esille tuominen entistä enemmän vaihtoehtona yksinyrittämiseen

- Asiakasläheisyys ja *asiakkaan tarpeiden ymmärtäminen* ovat tulevaisuuden avaintekijöitä. Tätä tarvitaan myös silloin, kun palveluita halutaan personoida ja tuotteiden massaräätälöinti lisääntyy
- Tarvitaan yrityksen tai toiminnan perustamista keveämpi toimintamalli, jossa jonkin asian osaaaja voi helposti myydä osaamistaan ja hoitaa verot ym. pakolliset maksut verkossa.

Toimintaympäristö ja sen kehittäminen

- Voitaisiin tukea taidekoulujen ja vastaavien luovan alan keskittymien omatoimista ”tuotekehittelyä”.
- Visuaalisten taiteiden aluekeskusta on maakuntaan toivottu. Se tuottaisi varmaan oman alansa uutta luovuutta, kuten seuraavassa mainittavat lastenkulttuurikeskus ja taidekoulu omilla aloillaan. Esim. monialainen lasten ja nuorten taidekoulu Estradi tuotti kesäteatteriin suuren Kalevala-produktion ja vuosittain muitakin näyttämöesityksiä.. On erinomainen harjoittelupaikka luovalle taiteelliselle alalle aikovalle nuorelle. Toinen vastaavanlainen, mutta nuoremille tarkoitettu luovan alan toimintaympäristö on Taikalamppu-verkkoon kuuluva Lastenkulttuurikeskus Metku. Molempia toimintatapoja ja -malleja on syytä tukea jatkossakin.
- Kaikki työ ja yrittäminen voi olla luovaa. Luovaa yrittäjyyttä voi olla kaikilla aloilla. Perinteiset luovat alat ovat kuitenkin oma alansa, johon ei pidä sekoittaa luovaa yrittäjyyttä. En oikein ymmärrä kysymystä.
- Agentti- ja manageritoiminnan kehittäminen
- Luovan työn ja osaamisen välittäminen muiden alojen yrityksille ja muille toimijoille eli välittäjät, managerit, tuottajat, agentit
- Rahoitus toimialat ylittäviin pilottikoiteluihin

Kysymys 4. Mitkä ovat kolme tärkeintä asiaa uusien tuotekehitys- ja rahoitusmallien kehittämässä jatkossa. Halutessasi voit kuvata parilla lauseella ho. asioiden vaikuttavuutta

Kehitettäessä uusia tuotekehitys- ja rahoitusmalleja seuraavat 8 toimenpidekokonaisuutta tuli esille.

Haasteet ja mahdollisuudet

- Luovien alojen keskeisiä haasteita on alan toimijoiden sitoutuneisuus pitkäjänteiseen liiketoimintaan ja sen kehittämiseen ja haluun ottaa riskiä ja panostaa tarvittaviin investointeihin. Myös kansainvälistyminen ja sen monipuolinen tukeminen on merkittävä alueellinen haaste. Heikko riskinotto-kyky ja liiketoimintaosaamisen puute heijastuvat ”harrastusmaisena” yrittäjyytenä ja työn tekemiseen ”keikkaluontoisesti”.

- Pystytään seuraamaan mikä ala kehittyy, ei jumituta yhteen tai kahteen trendikkäimpään pitkäksi aikaa. Ymmärretään toisaalta mitä hyötyä on tukea eri luovien alojen integroitumista, ja toisaalta miten pidetään hengissä myös alojen erikoispiirteitä.
- Jatkossa tarvitaan ennakkoluulottomampaa asennetta, jotta voidaan joustavammin palvella laajemmin luovaa alaa ja siellä toimivia pienyrityksiä. Peliteollisuus ja muotoilu pystyvät hyödyntämään nykyisiä rahoituspalveluita muita luovan alan aloja paremmin.

Hyvät käytännöt ja verkottuminen

- *Luovien ja teknologisten alojen koordinoitumpi yhteistyö. Yksi tärkeä edellytys luovien ja teknologisten alojen tehokkaammalle ja menestyksekkäämmälle yhteistyölle on koordinoitu julkinen rahoituspohja. Sekä teknologia-alojen että luovien alojen julkisen perusrahoituksen uudelleenjärjestäminen tulisi nähdä osana kokonaisvaltaista kansallista innovaatiohanketta.*
- *Verkottumista on edistettävä sekä kotimaassa että kansainvälisellä tasolla. Tähän kuuluvat yhteistyösuhteet jo etabloituneiden suurempien toimijoiden ja uusien pienten yritysten välillä. Tarvitaan myös verkostoja, joissa erilaiset yritykset, myös eri alojen yritykset, pääsevät tekemisiin toistensa kanssa. Tällöin voi syntyä täysin uusia oivalluksia. Lähtökohtana pitää tällöinkin olla jokin tunnistettu käyttäjien tarve.*
- *Luovien alojen ja teknologiateollisuuden koordinoitumpi yhteistyö, mutta samalla tukien tekijöiden sopimusvapautta ja hänen oikeuttaan määrätä teoksen käytöstä kaikissa tilanteissa ja vahvistetaan tekijän neuvotteluasemaa tarvittaessa lainsäädännöllä.*
- *Yhteistyötä vahvistaessa otettava selkeästi huomioon luovien tekijöiden innovaatiopotentiaali ja tavoitetta tuetaan selkeillä ja yksinkertaisilla kehitys- ja pilottiohjelmilla.*
- Pitää saattaa luovien alojen ihmisiä yhteen (toisiaan tukevat osaamisalueet); innovatiivisen ilmapiirin luominen, ohjatut verkottumismahdollisuudet, luovuutta ruokkivat ympäristöt, INNO-talot tms.

Osaaminen ja sen vahvistaminen

- Tuotteistuksen (ja hinnoittelun) osaamisen lisäämisellä saadaan paljon uusia markkinoita luovien alojen tuotteille
- Tuote- ja PALVELUkehitysosaamisen vahvistaminen (usein ei oikein ymmärretä, mitä tuote- ja palvelukehitys, ainakaan asiakaslähtöisesti)
- Käyttäjälähtöisyyden ottaminen huomioon

Rahoitus

Pienten yritysten rahoitus

- Pienimuotoisen ja joustavan riskirahan olemassaolo: varmistaa esim. muotoilijoille prototyyppien aikaansaamisen - on toloa, että näitä rahoja haetaan edelleen taidetoimikunnilta
- Kun yritykset ovat pieniä ja pääomaköyhiä tarvitaan kaupallistamisvaiheen selvittämiseen ja kumppaneiden etsintään rahoitusta ja moniammatillista tukea joka on saatavilla joustavasti ja nopeasti, jotta riittävän suuri joukko ideoita saisi kattavan selvityksen kaupallistamismahdollisuuksista. Tämän lisäksi tulisi koota businesskokemusta omaavien joukko tukemaan alan liiketoimintamallien ratkaisuja ja edistämään alan pääomittamista (esim. oheisen esimerkin mukaisesti <http://kip.savonia.fi/>). Sijoittajien mukaan saaminen on luovan alan kehittämisen kannalta keskeistä, se vaatisi sitä että alan liiketoimintaosaaminen nostetaan kokeneiden yrittäjien avulla uudelle tasolle. Tutkimuslaitosten ja oppilaitosten yhteistyötä alan yritysten kanssa tulisi tiivistää ja edistää niissä syntyvien innovaatioiden kaupallistamista
- Rahoitusmallit pienelle yritykselle joustavaksi
- Pitää edistää ns. pienien toimijoiden rahoitusedellytyksiä. Pienistä voi kehittyä suuria. Immateriaalioikeuksien käyttämistä vakuuksina tulee kehittää. Julkista rahoitusta kohdennettava enemmän perinteisestä teollisuudesta luovaan talouteen, koska sen piiristä tulee tulevaisuuden menestystekijät
- Tuotekehitysstipendi, myös mahdollisuus pieneen rahoitukseen vrt. Naistenpankki. Pienet joustavat rahoitukset voivat olla ratkaisevia yrityksen kehitysvaiheessa. Myös tuotekehityshankkeille on tarvetta. Palveluiden saatavuuden helpous on oleellinen asia
- Nykyiset rahoitustuet ovat suunnattu isompiin t&k-hankkeisiin, joihin pienillä yrityksillä ei ole mahdollisuutta tai tarvetta päästä mukaan. Hakuprosessien tulisi olla ketterämpiä ja kevyempiä. Asennemuutosta tarvitaan myös siihen, että luovilla aloilla toimitaan paljon projektikohtaisesti tai verkostomaisesti. Nyt hakijan tukikelpoisuutta arvioidaan yrityksen koon yms. mittareiden perusteella.

Rahoitus ja sen kehittäminen

- Tarvitaan lisää t&k- ja rahoitusresursseja luovan alan ideoiden konseptointiin ja testaukseen. Lisää riskirahoitusta. Protorahoitus on tärkeää luovalla alalla ja tarve ketterille rahoitusmalleille on suuri. Pienemmissä yrityksissä tuotekehityksessä hyödynnetään paljon omaa osaamista, jos aikaa kehittämiseen on mahdollista irrottaa. Nykyiset rahoitusmallit korostavat ulkopuolisten asiantuntijapalveluiden hankkimista, mikä ei aina ole paras vaihtoehto. Rinnalle tarvitaan myös koulutusta ammattitaidon kehittämiseen (esim. tuotteistus, IPR-asiat, rahoituksen hakeminen). Esimerkkinä ketterämmästä, joskin vielä varsin pienimuotoisesta, rahoitusmallista: Keski-Suomen liiton ja Jyväskylän

seudun kehittämissyhtiö Jykes Oy:n myöntämä siemenrahoitus luovan alan, hyvinvointialan, matkailun ja teollisuutta palvelevien alojen mikroyrityksille ja palveluntarjoajille.

- TEKES vapaa-ajan palvelut -ohjelman tapaista työtä tarvitaan ja erityisesti siihen liitettyä aktivointityötä, jotta ideat saataisiin projektoitua ja uudet liiketoimintamahdollisuudet vietyä eteenpäin. TEKESin mukanaolo tuo alalle uskotavuutta ja herättää kiinnostusta myös muissa rahoittajissa
- Kehittämisrahoitus monenlaisille alkuvaiheen hankkeille. Tällaista voidaan sitoa myös liiketoimintaosaamisen vahvistamiseen.
- Kun olen seurannut luovan talouden yrittäjiä, olen nähnyt mahdollisuuden, miten kokeneet yritysjohtajat voisivat tukea heitä osaamisellaan. Suomessa on sekä yrityskummeja että Nestor Partners, joissa on kokeneita yritysjohtajia, halukkaita tukemaan yritysjohtoa. Heistä suurin osa on eläkkeellä (tai lähes), joten heidän elämäkokemuksensa voisi antaa tarvittavaa kärsivällisyyttä yhteisen tilanymmärryksen saamiseen sekä liiketoiminnan kehittämisessä että rahoitusmahdollisuuksien kartoittamiseen. Tämä rahoitusmentori on erittäin karkea idea, mutta kun olen seurannut, miten vaikea on oppia löytämään rahoitusmahdollisuuksia ja niihin liittyviä lomakkeita, anomisai-katauluja, ehtoja yhteistyökumppaneihin jne, käytännönläheinen neuvonnan-tarve on merkittävä.
- Pitäisi löytyä keinoja yritys- ja monitoimijamallisten hankkeiden rahoitukseen. Luovilla aloilla toimii paljon julkisia ja puolijulkisia toimijoita joissa näiden ja yritysten yhteistyönä syntyvien hankkeiden rahoittaminen tulee liian moni-mutkaisiksi. Esimerkkinä luoville aloille keskittyvät työskentely-ympäristöt joihin sijoittuu yrityksiä, kuntien toimijoita, yhdistyksiä ja koulutus- ja tutki-muslaitoksia ovat vaikeasti rahoitettavia
- Alan rahoitusta pitäisi koota yhteen ELYissä ja tukea alueellisen kulttuuri ja taidehallinnon kykyä aktivoida ja neuvoa yritysten ja verkostojen kasvuha-lua sekä taiteen soveltavaa käyttöä. Julkisten rahoittajien määrää tuli vähen-tää, alan kehittämisen selkiyttämiseksi ja suurempien rahoituskokonaisuuksien mahdollistamiseksi. OKM ja TEM konsernien pitäisi paremmin löytää toi-sensa luovien alojen kehittämisessä. Elyissä toimet voisivat parhaassa tapa-uksessa yhdistyä alueellisesti vaikuttaviksi palveluiksi ja alaa edistäviksi käy-tännön toimenpiteiksi.
- Yrittäjien kyky suunnitelmalliseen kasvun hakemiseen- mahdollistaa rahoitta-jille riski ja tavoiteanalyysin
- Yrittäjien luottamus rahoittajatahojen kykyyn ymmärtää ko alojen liiketoimintalogiikkaa
- Rahoituksen hakemisen yksinkertaistaminen ja systematisointi - lukuisat yksittäiset projektit tekevät rahoitushauista reaktiivisia ja rahoittajatahojen sanelemia (vr yrittäjien tarpeiden mukaisia)

- Pelialalle tuoterahoitus joka mahdollistaa IPn säilyttämisen tekijällä ja sen jatkoehdyntämisen.
- Rahoituksessa on paremmin huomioitava se, että luovan talouden yrityksen pääoma on tyypillisesti suurilta osin immateriaalista (ei investoida koneisiin ja laitteisiin, vaan ideoihin).
- Tarjolla olevat perusrahoitusinstrumentit sopivat hyvin myös luovien alojen yritysten rahoittamiseen edellytyksin, että yrityksellä edellytyksiä tehdä suunnitelmaansa liiketoimintaa kannattavasti
- Rahoitusmallien joustavuus
- Siemenrahan käyttö
- Yksityisen rahoituksen voimakkaampi mukaan saaminen

Rahoitus ja siihen liittyvät linjaukset

- Tarvitaan myös valtion kannustimia, ks. liite 1.1.
- Rahoituslähteiden selkeä markkinointi ja ohjeistus - rahoitusta pitäisi saada parhaat hankkeet, eivät taitavimmat byrokratiataiturit
- Yrityksille suunnatun rahoituksen tulee olla lähtökohtaisesti liiketoimintasuunnitelmaan sidottu - perustutkimus tehdään yliopistoissa ja muissa vastaavissa instansseissa (sitäkin pitää rahoittaa)
- Myös markkinoille menemistä ja tuotteiden testausta siellä pitää tukea entistä paremmin
- Rahoittajan ymmärrystä taiteen ja luovuuden merkityksestä yritystoiminnassa tulee lisätä
- Enemmän rahaa korvamerkittynä luovan alan rahoitukseen
- Rahoittajien keskinäistä tietoisuutta toisistaan on lisättävä: kuka rahoittaa miten, millä summalla mitä ja milloin
- Uusia rahoitustuotteita ei tarvitse kehittää koska pitkälle on kysymys olemassa olan rahoituksen kohdentamisesta. Rahoitusvälineiden "luova" soveltaminen mahdollistaa erikokoisten hankkeiden läpiviemisen. Kannattava liiketoiminta on viime kädessä ratkaiseva asia sekä yrittäjän ja rahoittajan kannalta.
- *Rahoittajien ymmärrystä luovan kehittämistyön periaatteista on pyrittävä parantamaan.* Tavoitteena ei ole kehittää uusia laitteita ja niihin uusia toimintoja, vaan konsepteja ja palveluja. Näitä on pystyttävä demonstroimaan, prototyipoimaan ja testaamaan käyttäjätutkimuksin ennen kuin varsinainen tuote tai palvelu voidaan lanseerata. Uudet sisältöpalvelukonseptit edellyttävät käyttäjätutkimuksia, jotta niiden toimivuutta voidaan arvioida. Tällöin ei välttämättä olla vielä lähelläkään lopullista, kannattavaan liiketoimintaan johtavaa ratkaisua. Mukaan kehittämiseen tarvitaan sekä luovan sisältötuotannon ja designin että teknologian, liiketoiminnan ja käyttäjätutkimuksen osaajia.

Toimintaympäristö ja sen kehittäminen

- Luovien alojen ja luovien tekijöiden **innovaatiopotentiaali otetaan käyttöön** laaja-alaisesti ja ennakkoluulottomasti. Tuetaan tavoitetta voimakkaasti esimerkiksi **kehitysohjelmien, tutkimushankkeiden ja pilottiprojektien** avulla. *Jatkossakin luovan alan kasvu Suomessa löytyy yhä useammin muualta kuin perinteisiltä valmistuksen aloilta (laitevalmistus, äänitteiden valmistus ja myynti). Tämä voi tarkoittaa esimerkiksi ennakkoluulottomia uusia toimialayhdistelmiä, lisäarvopalveluita, musiikkivientiä tai palveluvientiä*
- Tuotekehityksen henkisen kynnyksen madaltaminen erityisesti yritysten sisäisessä hierarkiassa mutta myös konsortioissa - luovalle hulluudelle on annettava oma tilansa
- Tiedottaminen esim. luovien alojen portaalin/portaalien kautta (niistä ei ole mitään hyötyä, ellei niistä tiedetä mitään)
- Osaamisen lisäksi tekijänoikeuksien syntyminen ja hyödyntäminen pitäisi noteerata nykyistä selkeämmin liiketoimintana ja tekijänoikeuksiin (aineeton pääoma) liittyvä yritystalousosaaminen tulisi ottaa kasvu- ja kehityssuunnitelmien perustaksi. Julkisen yritystuen kriteereitä tulisi myös tarkistaa siten, että luovat innovaatiot ja niiden kaupallistaminen olisivat samalla viivalla teknologiainnovaatioiden kaupallistamisen kanssa.
- Vientimarkkinat ovat Suomen kaltaiselle pienelle maalle hyvin tärkeä kasvumahdollisuus myös luovia aloja ajatellen -> kansainväliset hankkeet, kansainvälistä liiketoimintaa tukevat rakenteet, kulttuurituntemus, osaajien vaihdot sekä niiden kautta kokemusten siirtäminen myös muiden hyödynnettäväksi -> seminaarit, workshopit, elämykselliset tekemällä oppien -tapahtumat jne
- Matalan kynnyksen tuotekehitysideoiden kehittäminen vrt apparaatti-toiminta
- Rahoitusmahdollisuuksista tiedottaminen on oltava koordinoitumpaa. Rahoituksen selkeyttäminen ja yhteistyön lisääminen mm. ELY-keskuksen, Tekesin ja OKM:n välillä.

Uudet toimintamallit ja niiden mahdollisuudet

- Tuotekehitys on saatava asiakaslähtöisemmäksi. Kehittämistyön tulee perustua asiakastarpeeseen ja mielellään tehdä konsortiossa, jossa on kaikki tarvittavat osapuolet mukana.
- Käyttäjälähtöisyyden ottaminen huomioon

Kysymys 5. Mitkä ovat kolme tärkeintä luovan talouden kansainvälistymiseen liittyvää asiaa, jotka tulee huomioida jatkossa. Halutessasi voit kuvata parilla lauseella ko. asioiden vaikuttavuutta.

Luovien alojen ekosysteemiä kehitettäessä seuraavat 9 toimenpidekokonaisuutta tulivat esille:

KANSAINVÄLISYYTTÄ HEIJASTELEVAN EKOSYSTEEMIN LUOMINEN/KEHITTÄMINEN

Rahoitus ja sen kehittäminen:

- Rahoituskysymykset yllä
- Riskirahan tarve. Isoista rahoista ei välttämättä ole heti kyse, muutaman mesumatkan ja myyntimatkan kuluihin osallistuminen voi tehdä merkittävän tuloksen.
- Luovan talouden vientiä tulee tukea. Kansainväliseen markkinointiin panostettava. Kasvuun liittyä rahoitusmahdollisuuksia edistettävä, jotta kasvaminen on mahdollista Suomesta käsin ilman yrityksen myyntiä ulkomaille.
- Rahoituksen saaminen kv-toimintaan (rahoituksen yksinkertaisuus & joustavuus)

Tekijänoikeudet ja sen eri näkökulmat:

- Tekijänoikeuksiin perustuva talous lisääntyy globalisaation ja erityisesti teknologisen kehityksen myötä. Tämä kehitys asettaa luoville aloille tulevaisuudessa suuria liiketoimintaosaamiseen ja ansaintamahdollisuuksiin liittyviä haasteita. Tekijänoikeuskauppaan liittyvät mahdollisuudet tulisi selvittää, erilaisia kauppaa tukevia alustoja on olemassa. Uskallus osallistua ja kokemukset näistä ovat kuitenkin vielä hajanaisia ja vähäisiä. Teknisesti ei kauppa verkossa ole vaikeata. <http://www.alaano.fi/index.php> ; www.kukkura.fi
- Ip-oikeuksiin liittyvän osaamisen lisääminen
- *Vahvistetaan luovien teosten tekijöiden oikeutta määrätä teostensa käytöstä (luovan työn tekijöiden neuvotteluasemaa lainsäädännöllä).*

Toimintaympäristö ja kansainvälistymiseen kannustaminen:

- Kansainvälistyminen on paljon muutakin kuin vientitapahtumien ponnisteluja. Tarvitaan alakohtaista osaamista mutta innovaatioita, tehokkuutta ja synergiaa nimenomaan monistettavien ja skaalautuvien luovien alojen kesken.
- Jakelun ja markkinoinnin kehittäminen
- Luovien alojen keskeinen kansainvälistymisen este on, paitsi myynti- ja markkinointiosaamisen puutteet, myös uskallus riskinottoon. Esiintyminen, ilmaisu ja kansainvälisten toimintaympäristöjen tuominen koulutuksen kaikille tasoille on keskeistä. Erityistä pulaa on kansainvälistä toimintaympäristöä tuntevien "vientigenttien" puuttuminen ja eräs lääke olisi aktivoida kansainvälisiä

"välittäjiä" edistämään suomalaista kulttuurivientiä omissa kulttuuripiireissään ja toimintaympäristöissään. Tähän ongelmaan on jo tartuttu mm. valtakunnallisella Sillanrakentajat -hankkeella, mutta edelleen on paljon tehtävää ja parannettavaa

- *Luovien tuotteiden kehitystyö poikkeaa muiden tuotteiden tuotekehityksestä. Laaditaan luovaa alaa palvelevat tukimuodot, joissa luovan tuotteen erityisominaisuudet, toiminnan syklit ja toimintaympäristön erityispiirteet on otettu huomioon.*
- Kotimaisten rakenteiden; verkostumisen, alihankinnan, vientirenkaiden ym tukeminen
- Luovan alan toimijoiden vientirengas samaan tapaan kuin muillakin aloilla, jolloin suomalaisille toimijoille tarjottaisiin tilaisuus tutustua ulkomaisiin kollegoihin näiden omassa ympäristössä. Nykyisin useimmat luovan alan toimijat menevät ulkomaille apurahan tms. turvin ja tilaisuudet jäävät rahoituksen puutteessa harvoiksi. Yleensä kyseessä on oma työskentely ulkomailta residenssissä tai vastaavassa. Vientirengas tarjoaisi uudenlaisen näkökulman.
- Ulkomaisten kontaktien löytymisen helpottaminen
- *Toimintaympäristö: esimerkiksi verotus- ja tekijänoikeusasioissa kilpailuetua ei tulisi päästää Suomen rajojen ulkopuolelle.*
- Kannustava toimintaympäristö; esimerkiksi verotuskysymyksissä kilpailuetua ei tulisi antaa Suomen rajojen ulkopuolelle.
- Stipendit kansainvälisiin korkeakouluihin hakeutuville suomalaistaiteilijoille.
- Suomesta on tehtävä houkutteleva toimintaympäristö kansainvälisille luovan alan toimijoille.
- Monet luovat alat, NIIDEN TEKIJÄT ja tekemiset ovat lähtökohtaisesti kansainvälisiä. Tätä ei huomioida riittävästi. Kotimaista bisnestä ei välttämättä edes löydy, joten "pistä ensin kotimarkkinat kuntoon" asenteella eivät nämä alat kehity

Yrityspalvelujärjestelmä ja kansainvälistymisen tukeminen:

- Selkeitä jalansijoja/polkuja on luotava suomalaisille ulkomaisille markkinoille ja niistä on myös tehokkaasti tiedotettava
- Tulisi tunnistaa alueiden vahvuudet, jotta voitaisiin kehittää alueen toimijoiden yhteistyötä ja osaamista mahdollisimman tehokkaasti kansainvälisiin haasteisiin
 - riittävien tukirakenteiden luominen kansainvälistymiselle (sekä rahallinen että myös rakenteellinen; vientirenkaat, verkostot, alan asiantuntijat, aktiivinen tiedotustoiminta)
 - kulttuurituntemuksen lisääminen, asiantuntijat/asiantuntijatiimit, verkottuminen, yhteistyö (mikä toimii Saksassa, ei toimi välttämättä Kiinassa)
- Olemme tehneet verkoston puitteissa kv-työpajakierroksen, jonka perusteella seuraavaa: Palvelut ovat edelleen mutkikkaita, liian virkamieslähtöisiä ja

yhteisen kehittämiskielen puuttuminen vaikeuttaa asioiden hoitoa. Erään yrittäjän sanoin: ”Savupiipputeollisuuden varjo lankeaa uusien toimialojen ylle”.

- KV-osaamisen parantaminen
- Yrityskohtaisen yritysten tarpeista lähtevän konsultoinnin yhdistäminen poikkitoimialaiseen yhteisten haasteiden purkuun, yhteisohjelmien lisäarvo on mahdollisuus houkutella paikalle kv verkostoa, toisaalta yritysten kasvumallit ja tavat ovat hyvin erilaiset, jolloin yrityskohtainen kehittämissuunnitelma on oltava hyvin räätälöity
- Markkinointi ja myyntituki niille, joilla sitä ei ole omasta takaa
- Tarvitaan asennekasvatusta luovan alan yrityksille omaksua ja nähdä kansainvälistymisen mahdollisuudet. Monet luovan alan yritykset toimivat/ voisivat toimia suoraan globaaleilla markkinoilla.
- Kansainvälistyminen monella alalla on elinehto, jotta ala voi kehittyä kannattavana elinkeinotoimintana. Myyntiponnistuksia ulkomaille on siksi voimistettava. Kyettävä näkymään säännöllisemmällä frekvenssillä kansainvälisissä tapahtumissa. Myös Suomessa opiskelevat ja työskentelevät ulkomaalaiset luovat uusia markkinoita
- Tärkeä haaste on *lokaaleille* markkinoille tehtyjen palveluiden ja sovellusten *skaalaus kansainvälisille markkinoille*. Tähän tarvitaan erityistä *palveluiden lokalisointiosaamista*: Suomessa kehitetty palvelu ei välttämättä sovi sellaisenaan muihin kulttuureihin, vaan vaatii sovittamista ja lisäkehitystyötä. Myös lokalisointi täytyy rahoittaa, jotta kansainvälistyminen on mahdollista.
- Luovan alan kasvuyrityksiä on luotava, tunnistettava ja tuettava
- Vastaavasti kuin kotimaassa tarvitaan joustavaa tukijärjestelmää sekä apua verkostoitumiseen
- Käsityöalan yrityksillä riskinotto-kyky on pieni ja joskus esimerkiksi messukäynnin jälkihoitoa vaikeuttaa kielitaidon puute. Messujen yhteisosastot ovat hyvä aloitus kansainvälistymiseen. Yritykset tarvitsevat myös tietoa kansainvälisistä messutapahtumista
- Osana kasvuyrittäjyysstrategiaa voitaisiin taiteen soveltava käyttö nostaa markkinoilla erottautumisen yhdeksi keskeiseksi keinoksi/apuvälineeksi ja tukea tätä eri rahoitusinstrumenteilla
- Lisää taiteilijaresidenssejä Suomeen, myös alueille. Lappeenrantaan sellainen on ollut suunnitteilla jo pitkään, mutta rahaa ei toistaiseksi ole ollut - siis valtion tukea tarvitaan lisää.
- Taiteen aluekeskukset palvelisivat monin tavoin paikallista taide-elämää ja lisääisivät sijaintipaikkansa vetovoimaa, myös ulkomaisten taiteilijoiden näkökulmasta.
- Kärkiyritysten tunnistaminen ja systemaattinen, pitkäjänteinen (kohdennettu) tuki lähtien liiketoimintasuunnitelman tekemisestä hands-on apuun kohdemarkkinoilla

Viestintä:

- Menestystarinoista kannattaa kertoa - ruokkii yrityshalua
- Kv kasvu mallien ja polkujen ja best practice mallien tunnistamista ja jakamista inspiraatioksi ja oman suunnittelun pohjaksi yrittäjille

KANSAINVÄLISTYMINEN

Kansainväliset kulttuurikumppanuudet ja niiden kehittäminen:

- **Luovan talouden toimijoiden kansainvälistymisen ja kilpailukykyyn vahvistaminen pohjoisen ulottuvuuden kulttuurikumppanuuden avulla**

EU, Venäjä, Norja ja Islanti hyväksyivät toukokuussa 2010 pohjoisen ulottuvuuden kulttuurikumppanuuden perustamisasiakirjan. Kumppanuudessa panostetaan kulttuuri- ja elinkeinosektoreiden väliseen yhteistyöhön. Kumppanuus tarjoaa platformin muun muassa eri maiden luovien alojen kansallisten kehittämissohjelmien verkottamiselle ja niiden kansainvälisen vaikuttavuuden kasvattamiselle. Tavoitteena on vahvistaa pohjoisen alueen luovaa taloutta ja kansainvälistä kilpailukykyä. Luovien alojen hankkeille kehitetään julkisen ja yksityisen sektorin välisiä kansallisia ja kansainvälisiä rahoitusmekanismeja. Kumppanuuden kehittämiseen ja rahoitukseen osallistuvat jäsenmaiden lisäksi Pohjoismaiden ministerineuvosto ja EU:n komissio.

- Luovaa talouden keinoja voisi hyödyntää enemmän esimerkiksi osana siviilikriisinhallintaa ja kehitysapua

Kansainvälinen verkostoituminen ja sen kehittäminen:

- Tarvitaan erilaisia verkostoitumismalleja ja tukea/ resursseja verkostoitumiseen (esim. agenttien käyttö, messut ym. tapahtumat)
- Vastaavasti kiinnostus verkostoitumiseen ja asiantuntijoiden etsintään on voimakasta. Usko omaan osaamiseen, erottautumiskykyyn ja tuotteisiin on alueilla myös vahvaa. Raha ja pienten alkupääomien hankkimisen hankaluus. Riskisijoittajien ja businessenkeleiden tarve näyttäytyy ympäri maata ja hankkeiden käyttöä rahoitusinstrumenttina pidetään turhan hitaana ja hankalana.
- Yrityksien omaa verkostoitumista on tuettava ja vientiä tukevien toimijoiden resursseja ja osaamista on kartutettava.
- Kv verkostojen luominen, asiantuntijoiden ja tärkeiden kontaktien luominen
- Kansainvälistyminen vaatii *oikeita kontakteja ja verkostoja*, jotka on ensin luotava. Yhtä tärkeää on yrityksen *sitkeys ja rohkeus* ajaa omaa asiaansa.
- Oleellista kehittää kansainvälistä kontaktipintaa, ohjata viennin kehittämisen sijasta kansainväliseen läsnäoloon. Open source kehittämismahdollisuuksien helppo hyödyntäminen olisi oleellista. Myös helppo jatko monien ICT-pohjaisten yritysten toimintatavoille. Verkostomaisesta työskentelytavasta ja sopimusmaailmasta tarvitaan lisää helppolukuista tietoa. Esim. SSJS (Suomen

Strategisen Johtamisen Seura ry) oli round table verkostoyrityksistä, kerättiin hyödyllistä tietoa ja kokemuksia.

Vientimarkkinat ja niiden tunnistaminen:

- Tehdään töitä, lähdetään sinne missä markkinat on. Operoidaan, ei väännetä strategiaa. Kilpaillaan niillä vahvuuksilla joita meillä on. Ei yritetä tehdä asioita liian hienosti. Hyväksytään epäonnistuminen.
- Tässäkin asiassa pätee sama asia kuin minkä tahansa muun liiketoiminnan kansainvälistymisessä: Palveluilla ja tuotteella pitää olla kysyntää markkinalla eli markkinan tutkiminen ja markkinoillemenon mahdollisuuksien selvittäminen tärkeää

OSAAMISEN KEHITTÄMINEN

Kansainvälistymistä tukeva osaaminen ja sen vahvistaminen:

- Myös alan ammatillisessa koulutuksessa on syytä antaa eväitä kansainvälistymiseen.
- Luovaa ja uudistuvaa koulutuspolitiikkaa tarvitaan poistamaan erityisesti kansainvälistymisen henkisiä esteitä ja tässä suhteessa oppilaitosten rooli oman ja toivottavasti myös nopeasti kansainvälistyvän toimintaympäristömme kehittämisessä on tärkeä tekijä. Kestävin tapa kansainvälistää luovia aloja on kansainvälistää omaa toimintaympäristöämme.
- Koulutusta tuotteistamis-, IPR- ja liiketoimintaosaamisen kehittämisestä kansainvälistymisen näkökulmasta

Liite 2.1

Kansainvälinen kannustin av- ja pelialalle

Lyhyt tausta (14.12.2010)

MITÄ

Suomeen saatava pikaisesti julkinen tuotantokannustinrahasto (production incentive fund) audiovisuaaliselle ja pelialalle, jonka kautta myönnetään palautuksia (esim. 2530 %) suhteessa Suomessa kulutettuun summaan.

- Hakuoikeus ulkomaisille ja ulkomaiseen levitykseen tähtääville kotimaisille tuotannoille tietyin ehdoin.
- EU:n tunnustama malli (hankkeen läpäistävä pisteytysjärjestelmä ja täytettävä asetetut kriteerit).
- Suomelle sopivin valtion budjetista määrärahoilla ministeriöön osoitettava rahasto, jota hallinnoidaan institutionaalisesti.
- Kyseessä on teollisuuden alan kehittäminen.
Kannustin = Mahdollisuus nostaa viennin jalostusarvoa ja saada investointeja ulkomailta.

MIKSI

- Ulkomaisten tulovirtojen ja investointien saaminen Suomeen
- Suora ja välillinen kulutus, palvelumyynti
- Tekijänoikeuksia ja toimijoiden arvoketjuposition parantuminen
- Alueiden hyvinvointi ja kilpailukyvyyn säilyttäminen (työllisyys)
- Suomen ja suomalaisten tuotteiden näkyvyys (maabrändi)
- Matkailun edistäminen
- Suomalaisten tuottajien varteenotettavuus kvtoimijoina
- Luovien alojen työmahdollisuuksien ja osaamisen kasvattaminen (ml. näyttelijät, käsikirjoittajat, ohjaajat, kuvaajat)
- Audiovisuaalinen ja peliteollisuus modernin Suomen menestystarinaksi!
-

HUOM: Kilpailu tuotannoista on kovaa. Kilpailijamaissa on jo alueellinen tai valtakunnallinen kannustin. Uhkakuvana on tuotantojen siirtyminen kokonaan muualle (esim. Suomen Lapin kuvaaminen Norjassa on iso menetetty mahdollisuus). Ulkomaisen tuotannon arvon kuvausalueelle lasketaan olevan n. 24 kertainen tuotannon suoraan kulutukseen nähden, kun mukaan lasketaan kaikki palveluostot, panostukset infraan (majoitus, logistiikka, tekniikka), maabrändi, turismi jne.

MITÄ MAKSAA

Viimeisin EUMaa, jossa kannustinjärjestelmä on luotu, on hyvin Suomeen verrattavissa oleva Itävalta. Itävallassa on varattu kahdelle vuodelle 20 miljoonaa € palautuksia varten. Kannustimien palautusprosentti suhteessa maassa kulutettuun summaan on eri maissa 2040 %. Joissain maissa on asetettu tavoitteeksi isot tuotannot (investoitava ja ostettava palveluita minimissään 1 milj. €:lla), joissain maissa palautuksille on katto (esim. riippumatta tuotannon jättämästä rahasummasta voidaan maksaa enintään 4 milj € palautuksina per tuotanto).

Ehdotetaan hallitusohjelmaan muotoilua: *"Suomessa on selvitettävä sopiva malli av ja pelialan kannustinjärjestelmäksi, jonka avulla saavutetaan lisää merkittäviä kansainvälisiä av ja pelialan tuotantoinvestointeja. Kannustinjärjestelmällä luodaan myös audiovisuaalisesta ja pelialasta hyötyvälle muulle luovalle teollisuudelle ja palveluteollisuudelle (mm. matkailu) merkittävästi aiempaa paremmat, kansainvälisesti kilpailukykyiset toimintaedellytykset."*

MITÄ TUOTTAA

Audiovisuaalisen ja pelialan tuotantoyhtiöiden liikevaihdon merkittävää kasvua (Unkarissa 6,5kertaistui viidessä vuodessa kannustimen jälkeen). Työllisyyttä kuvauspaikkakunnilla sekä luovilla aloilla laajasti. Suomalaisen tekijänoikeuksien ulkomailta saatujen tulojen kasvua. Suomen tunnettuuden ja näkyvyyden merkittävää kasvua.

TAVOITTEEN TAKANA OLEVAT TAHOT:

Av ja pelialan Pyöreä Pöytä: mm. FAVEX ry, FLF / Elokuvakomissiot, Neogames ry, SEK ry, SATU ry, Suomen Pelinkehittäjät ry, Suomen Elokuvasäätiö, LEO - Lapin elämysteollisuuden osaamiskeskus, TEME ry jne.

Lisätietoa: Petra Theman / petra.theman@favex.fi, 040 752 7777

Muistio 24.5.2010

Luova talous ja työn uudet muodot - Kolmas tie

Iso joukko ihmisiä työllistää itsensä luovilla aloilla perinteisen palkkatyön ja yrittäjyyden välimaastossa tai näitä yhdistellen. Tähän toimintatapaan viitataan tässä muistiossa termillä kolmas tie. Muistiossa esitetään, että nämä kolmannen tien kulkijat tulee huomioida paremmin suomalaisessa yhteiskunnassa. Tämä on tärkeää kolmesta näkökulmasta:

- 1) Työllisyysnäkökulma: mahdollisimman moni tähän liittyvä työllistymisen este pitää poistaa.
- 2) Tasa-arvonäkökulma: kolmannen tien kulkijat pitää saada tasavertaiseen asemaan palkansaajien ja yrittäjien kanssa
- 3) Kasvun näkökulma: kolmannen tien parempi huomioiminen luo edellytyksiä uudelle innovaatiolle ja kasvulle luovilla aloilla

Kolmannen tien kulkijoiden sosiaali- ja työttömyysturvaan ja eläkekysymyksiin liittyä erityiskysymyksiä, joista suuri osa on ratkaistavissa mielekkäällä tavalla.

Kolmannen tien kulkijat pitää huomioida paremmin myös työ- ja elinkeinohallinnon koulutus- ja neuvontapalveluissa. Perinteisesti palvelut keskittyvät joko työnvälitykseen (ja siihen liittyvään osaamisen kehittämiseen) tai yrittäjyysneuvontaan. Näiden rinnalle pitää nostaa kolmas tie, ja tähän liittyvä osaaminen ja erikoistuminen palvelurakenteessa.

Tämä muistio on osa Työ- ja elinkeinoministeriön *Luovan talouden strategista hanketta*, ja sen tavoitealuetta *Luovan työn tekijät työmarkkinoilla*. Muistion ovat laatineet *Työn uudet muodot* -nimiseen alatyöryhmään osallistuneet jäsenet:

- Jaakko Pesola, yksikön päällikkö, Uudenmaan ELY-keskus (pj)
- Petra Havu, toiminnanjohtaja, Suomen Taiteilijaseura
- Petteri Huvio, asiantuntija, Diges ry
- Anna Kähkönen, asiamies, Suomen freelance-journalistit ry
- Jenni Lättilä, oopperalaulaja, yrittäjä
- Marianne Möller, dramaturgi, yrittäjä
- Petri Savolainen, edunvalvontajohtaja, Journalistiliitto
- Riitta Ylätalo, johtava asiantuntija, PKT-säätiö

ITSENSÄ TYÖLLISTÄVÄT LUOVAN ALAN TOIMIJAT – KOLMAS TIE

Itsensä työllistävä luovien alojen harjoittajat toimivat tyypillisesti palkkatyön ja yrittäjyyden välimaastossa, tai näitä yhdistellen. He eivät ole perinteisessä yhden työnantajan työsuhteessa.

Itsensä työllistävä luovan työn tekijä voi olla eri viranomaisten näkökulmasta riipuen palkansaajan asemassa, yksinyrittäjä, opiskelija, apurahan saaja tai työtön.

Kaikki itsensä työllistävät luovat yrittäjät eivät ole kasvuyrittäjiä. Kyse on siis usein luovan ammatin harjoittamisesta joko työnantajien toimeksiantoina freelance-tyyppisesti ja / tai mikroyrittäjänä niin, että luovan työn tekijät laskuttavat toimeksiantajia oman toiminimensä kautta.

Tästä kohderyhmän toimintatavasta – itsensä työllistämistä palkkatyön ja yrittäjyyden välimaastossa – on muodostunut ”kolmas tie”. Tämä kolmas tie on monille toimijoille riittävä ja mielekäs tavoite. Kaikesta luovasta taloudesta ja ammatin harjoittamisesta ei tarvitse syntyä kasvuyrittäjyyttä. Toisaalta kolmannen tien kulki-joita tarvitaan, jotta luodaan pohjaa kasvuyrityksille. Monipuoliset luovien alojen toimijoiden verkostot ovat kasvualustoja uusille innovaatioille ja siten myös uusille kasvuyrityksille.

Kaikesta luovasta ammatin harjoittamisesta ei myöskään voi syntyä perinteisiä työsuhteita. Yritykset ulkoistavat monia toimintoja, ja moni luovien alojen työ on toimeksiantajan näkökulmasta kertaluontoista, kausittain tai satunnaisesti tarvittavaa. Tämä ryhmä työllistää luovalla toiminnallaan vain itsensä, toimii tyypillisesti verokortilla ja toimeksiantajia on vain muutamia. Ansiot voivat myös jäädä pienemmäksi kuin saman alan palkansaajan keskiansiot.

Ajatus kolmannelta tieltä on huomioitava suomalaisessa yhteiskunnassa niin, että

- 1) mahdollisimman moni siihen liittyvä työllistymisen este poistuu
- 2) näin toimivat luovien alojen ammatinharjoittajat ovat tasavertaisessa asemassa palkansaajiin ja yrittäjiin verrattuna oman sosiaali- ja työttömyysturvansa ja verotuksensa suhteen
- 3) monipuolinen kolmannen tien kulkijoiden verkosto luo pohjaa uusille innovaatioille ja kasvulle

SOSIAALI- JA TYÖTTÖMYYSTURVA

Yrittäjyydestä ja eläkeratkaisut

Itsensä työllistävien sosiaaliturvaan on eri järjestöjen ja ammattiryhmien toimesta esitetty parannusehdotuksia usean viime vuoden aikana. Viimeksi aloitteet ovat olleet käsiteltävänä Tarmo Pukkilan johtamassa yrittäjäin sosiaaliturvaa mietti-neessä työryhmässä. Marraskuussa 2009 ryhmä sai työnsä päätökseen. Se ei esittänyt muutoksia itsensä työllistävien sosiaaliturvaan, vaan katsoi, että kehittämistä tulee jatkossa jatkaa yrittäjien sosiaaliturvan kehittämisen yhteydessä. Työryhmän näkemys kuvastaa edelleen keskeistä ongelmaa, jossa itsensä työllistävä tekevät

tulkitaan kategorisesti yrittäjiksi, vaikka työnteke voi rinnastua palkansaajana tehtävään työhön.

Yrittäjyyden lähtökohtana tulisi olla tietoinen valinta, jolloin yrityksen perustaja tiedostaa yrittäjyyden riskit ja arvioi niitä suhteessa mahdollisiin yrittäjätoiminnan voittoihin. Yrittäjyyden ei pitäisi olla viranomaistulkinnoista tai työmarkkinoista johtuvaa näennäisyrittäjyyttä.

Pahimmillaan sosiaali- ja työttömyysturvajärjestelmä voi suorastaan estää itsensä työllistämistä työttömyysturvan heikkenemisen pelossa. Itsensä työllistävä tulee YEL-vakuutusvelvolliseksi jo 6.775,60 euron vuosityötuloilla (v. 2010) jos itsensä työllistäminen jatkuu vähintään neljän kuukauden ajan. Työttömyysturvalain näkökulmasta itsensä työllistävä henkilö, joka on päätointaan varten velvollinen ottamaan YEL-vakuutuksen, on yrittäjä.

Yrittäjän työttömyysturvassa työttömyysturvan saamisen ehdot ovat selvästi kireämmät kuin palkansaajilla. Yrittäjän työttömyysturvassa työttömyysetuuden saamiseksi edellytetään yritystoiminnan eli tässä tapauksessa itsensä työllistämisen todisteellista päättymistä tai toiminnan yhdenjaksoisesta keskeytymistä vähintään neljän kuukauden ajaksi, ennen kuin työttömyysetuuden saaminen on mahdollista.

Yrittäjäkassan jäseneksi itsensä työllistävä voi liittyä, jos YEL-vakuutettu työtulo ylittää vuositasolla 8.520 euroa. Yrittäjän ansiosidonnainen työttömyysturva on tuntuvasti kalliimpi ja sen kerryttämisehdot ovat tiukemmat kuin palkansaajilla. Näin ollen itsensä työllistävät joutuvat työttömyysturvassa perusteettomasti huonompaan asemaan kuin palkansaajat.

Työntekijän ja yrittäjän/itsensä työllistävän status saattaa myös vaihdella lyhyenkin ajan kuluessa, jolloin kaksijakoinen (palkansaaja vai yrittäjä/itsensä työllistävä) työttömyysturva ei anna turvaa.

Mahdolliset ratkaisumallit:

1. Erityisryhmän ratkaisu; luovien alojen itsensä työllistävät

Ei-työsuhteiset, ei yritysmuodossa (esim. freelance-verokortilla) työskentelevät siirretään MYEL-järjestelmän piiriin.

Freelance-verokortilla työskentelevät näyttelijät, muusikot ja sähköisen median journalistit ovat useimmiten työsuhteessa ja palkansaajan työttömyysturvan piirissä. Kuitenkin osa freelance-verokortilla työskentelevistä tulkitaan laissa yrittäjiksi. Tähän YEL-vakuutettuun ryhmään kuuluu mm. lehdistön vajaa 1 000 freelance-verokorttilaista journalistia sekä kirjailijat, elokuvaohjaajat ja kuvataiteilijat. Esimerkiksi journalistien osalta monimediaalisuus saa aikaan sen, että yhä useampi tekee työtään sekä sähköisiin, verkko- että printtimediaan. Näin sama henkilö tekee sujuvasti jopa saman vuorokauden aikana sekä työsuhteista että yrittäjätyötä.

Nämä ei-työsuhteiset freelance-verokorttilaiset voitaisiin sosiaaliturvassa rinnastaa apurahataiteilijoihin ja -tutkijoihin, joiden sosiaaliturvaa on vuoden alusta

uudistettu. Työeläkevakuuttaminen voitaisiin siirtää Myel-järjestelmän piiriin, mikä olisi tuntuvasti halvempi kuin nykyinen YEL.

Ei-työsuhteiset freelance-verokortilla työskentelevät MyEL-vakuutetut siirrettäisiin palkansaajan työttömyysturvan piiriin.

2. Muuttuvien työmarkkinoiden johdosta uusi ryhmä palkansaajien ja yrittäjien väliin

Työttömyysturvalaissa määritellään uusi ryhmä; itsensä työllistävä (omaa työtä tekevä, palkansaajaan rinnastettava), joka kuuluisi palkansaajan työttömyysturvan piiriin ja voisi kuulua ammattialan palkansaajakassaan.

Kriteereinä (niin, että useampi toteutuu) voisivat olla, että

- henkilö työllistää vain itsensä
- myy omaa osaamistaan tai omia teoksiaan
- useimmiten vain yksi tai muutamia toimeksiantajia,
- mahdollinen taloudellinen riippuvuus toimeksiantajasta/-jista, mikä ilmenee mm. huonona mahdollisuutena neuvotella palkkioista ja muista työnteon ehdoista,
- ansiotaso jää yleensä alemmaksi kuin alan palkansaajilla, joten ei mahdollisuutta yrittäjän voittoon.

Myös henkilö, joka saa tuloa sekä palkansaajana että itsensä työllistävänä (ongelma B), vakuutettaisiin tällä muutoksella koko työskentelynsä osalta palkansaajan työttömyysturvassa.

3. Nykyisten järjestelmien lähentäminen keskenään

Yrittäjien työttömyysturvan ehtoja lähennetään palkansaajien ehtoihin joko kaikilla yrittäjillä TAI vain itsensä työllistävien (kriteerit kohdasta 2) osalta

- kassan jäsenyysaika vaatimus samaksi kuin palkansaajilla eli nyt 10 kk ja 8 kk 1.1.2010 alkaen (nyt 24 kk, ja 1.1. alkaen 18 kk)
- karenssiaika yritystoiminnan päättyessä lyhemmäksi (nyt 4 kk, ellei yritystoiminta pääty kokonaan)

Kollektiivinen neuvotteluoikeus

Itsensä työllistävän kannalta keskeistä on, miten tekijänoikeuksista ja luovan työn käyttöoikeuksista sovitaan: miten luovan työn tulokset jaetaan. Jotta tämä itsensä työllistävien luovan alan freelancereiden joukko voisi elättää itsensä luovalla työllä, esimerkiksi sopia tekijänoikeuksistaan ja muista työnsä ehdoista, sille tulisi antaa kollektiivinen neuvotteluoikeus.

Useimmiten vain yhdelle tai muutamalle toimeksiantajalle työskentelevät (taloudellisesti toimeksiantajasta, esimerkiksi konsernista, riippuvaiset) itsensä työllistävät tulisi katsoa kilpailunrajoituslain työmarkkinat- määritelmän piiriin. Tämä olisi mahdollista suoraan lain nykyisen sanamuodon perusteella. Tukea tälle näkemykselle antaa EU-lainsäädäntö. Ainakin Tanskassa ja Saksassa tämän henkilöryhmän työehdoista sovitaan työehtosopimuksissa.

Työoikeudellista näkökulmaa puoltavat esimerkiksi se, että henkilöillä ei ole mahdollisuutta vaikuttaa hintaan, samanlaisissa tehtävissä samalla toimeksiantajalla toimii samanaikaisesti myös työsuhteista henkilöstöä, sidottuus toimeksiantajaan (kilpailunrajoitus) sekä verottajan kanta siitä, ettei henkilö ole kirjanpitovelvollinen. Toimeksiantoaikataulu ja toimeksiannon sisällön tarkka määrittely eivät kilpailuviraston mukaan ole ratkaisevia, koska tämä on tavallista myös yritystoiminnassa.

Kokeileva yrittäjyys

Palkkatyöstä, opiskelijasta tai työttömästä yrittäjäksi siirtyminen, kokeileva yrittäjyys, tulisi tehdä helpommaksi. Kaikista ei ole yrittäjäksi ja epäonnistuneesta yrittäjäkokeilusta ei myöskään pitäisi rangaista sosiaali- ja työttömyysturvan menettämällä. Myös osa-aikainen keikkaluonteinen tai kausiluonteinen yrittäjyys tulisi tehdä helpommaksi. Tavoitteena tulisi olla kaikenlaisen työn, esimerkiksi keikkaluonteisen yrittäjätyön, vastaanottamisen tukeminen, ei siitä rankaiseminen sosiaaliturvan menettämällä.

Tekijänoikeustulot ja sosiaaliturva

Luovan työn tekijöille merkitystä olisi myös sillä, että tekijänoikeustulot kerryttäisivät sosiaaliturvaa. Nykytilanteessa esimerkiksi säveltäjille, sanoittajille ja sovittajille musiikin julkisesta esittämisestä maksettuja Teosto-tuloja verotetaan kuten ansiotuloja, mutta ne eivät kuitenkaan kerrytä sosiaaliturvaa (esimerkiksi äitiysrahaa).

NEUVONTA- JA ASIANTUNTIJAPALVELUT

Uudistuva talous ja pirstoutuneet työmarkkinat edellyttävät työnhakijalta uudenlaista aktiivista otetta työn löytämiseksi perinteisten palkkatyöpaikkojen vähentyessä. Vastuu omasta työllistymisestä siirtyy yhä enemmän työnhakijalle itselleen. Yhteiskunnan kompleksisuuden ja ihmisen elämänkaaren aikaisten siirtymien lisääntymiseen tarvitaan myös yhteiskunnan tukirakenteita. Tukirakenteita tarvitaan myös palkkatyön ja yrittäjyyden väliseen liikkuvuuteen. Siirtymien toteutumiseksi mahdollisimman hyvin esimerkiksi koulutuksesta työhön, työttömyydestä työhön, työn sisällä sekä työstä työhön, sairauslomalta työhön, työstä eläkkeelle ja nykyisin myös eläkkeeltä takaisin työhön, tarvitaan oman aktiivisen toiminnan lisäksi ohjauspalveluita. Hyvät ohjauspalvelut voivat osaltaan ratkaista työvoiman saatavuus- ja kohtaanto-ongelmia ja helpottaa työvoimapolitiikan tavoitteita.

Neuvontaa tulisi antaa myös idean kehittelyyn itsensä työllistämisen edistämiseksi. Neuvonnan tavoitteena ei tarvitse olla päätoiminen (kasvu)yrittäjyys. Riittävä päämäärä on se, että ihminen työllistää itsensä.

Osaamisen tunnistaminen

Työhallinnon ohjaus- ja neuvontapalveluissa työskentelevän henkilöstön osaamista tulee kehittää vastaamaan muuttuvia työmarkkinoita. Myös työhallinnon asiakaspalvelutaitoja tulee kehittää (erilaisten asiakkaiden ja tarpeiden tunnistaminen, yksilöllisten vaihtoehtojen etsiminen, koulutukseen tai kuntoutukseen ohjaaminen, opastaminen itsenäiseen työnhakuun, jatkotoimenpiteistä sopiminen ja seuranta, työnhakijoiden oma-aloitteisuuden sekä oman aktiivisen toiminnan ja itsensä kehittämisen tukeminen, työnhakijoiden vahvuuksien kartoittaminen ja vahvuuksien löytämisen tukeminen). Työ- ja elinkeinohallinnon ohjauspalvelujen kehittämisessä on tärkeää löytää palvelumalleja, jotka ottavat huomioon asiakkaan erilaiset valmiudet, osaamisen ja tarpeet. Tieto-, neuvonta- ja ohjauspalvelujen avulla asiakas tunnistaa osaamistarpeensa ja mahdollisuutensa työllistymiseen ja yrittäjyyteen.

Työelämä ja sen myötä ammatit ja ammattinimikkeet muuttuvat. Uusia ammatteja syntyy, entisiä poistuu, ammattien sisällöt muuttuvat eivätkä entiset nimikkeet enää välttämättä vastaa niitä.

Viimeisin työhallinnon käytössä olevan Pohjoismaisen ammattiluokituksen päivitys- ja muutostyö tehtiin syksyn 2003 ja 2004 kevään aikana. Sieltä ei ole löydettävissä tämän päivän luovien alojen ammattinimikkeitä eikä se siten palvele kestävää ja laadullista työnvälitystä. URA-tietojärjestelmä tulee ajantasaistaa vastaamaan tämän päivän luovien alojen toimialakuvauksia ja ammattinimikkeitä hyödyttäen siten kaikkia osapuolia, niin työnhakijaa, työnantajaa kuin työhallinnon virkailijoitakin.

Henkilöstö tulee kouluttaa tunnistamaan erilaiset palkkatyön ja yrittäjyyden välimaastoon sijoittuvat työn muodot ja kannattavat liiketoimintaideat.

- TE-toimistoihin tulisi saada luovien alojen kysymyksiin erikoistuneita neuvojia,
- tai luovien alojen työnhakijoille/yrittäjiksi aikoville tulisi perustaa oma asiantuntija-/palvelukeskus, joka neuvoo paitsi luovien alojen työnhakijoita/yrittäjiksi aikovia myös muualla Suomessa toimivia luoviin aloihin erikoistuneita neuvojia ko. aloja koskevilla erityiskysymyksissä.

Neuvontapalvelut itsensä työllistäville

Neuvontapalvelut, jotka on suunnattu erityisesti luovien alojen toimijoille tai luoville aloille pyrkiville, tulee kehittää niin, että niitä on saatavissa valtakunnallisesti ja luovien alojen erilaisille toimijoille sopiviksi. Hyvänä mallina toimii Jalostamo-neuvontapalvelu.

Neuvontapalvelun asiantuntija toimii julkisen ja yksityisen rajapinnassa; samanaikaisesti osana julkista yrityskehitysjärjestelmää, mutta yrittäjän tai itsensä

työllistävän luottohenkilönä, joka kykenee tarvittaessa ajamaan yrittäjän tai itsensä työllistävän asiaa järjestelmässä.

Asiantuntijan on kyettävä olemaan yrittäjälle, yrittäjäksi aikovalle tai itsensä työllistävälle sparraaja, valmentaja ja verkottaja. Asiantuntijan tulee tuntea luovat alat ja niiden liiketoiminnan. Asiantuntijan tulee osata pk-yritysten kehittämisen ja siinä käytettävät instrumentit. Asiantuntijan on myös tunnettava se reaalimaailma ja arki, jossa luovan alan pk-yritykset ja yrittäjät sekä freelancerit toimivat. Asiantuntijan tulee olla verkottunut ja tuntea alan toimintaympäristön toimintatavat ja -kulttuuri sekä keskeiset henkilöt. Tarpeen tullen asiantuntijan on myös kyettävä ideoimaan yhdessä asiakkaan kanssa sekä jalostamaan asiakkaan liiketoimintaa ja ideoita.

Asiantuntijalla on oltava korkea moraalinen arvostus sekä hyvä yleissivistys. Luottamuksellisesti käytyjen keskusteluiden tulee säilyä luottamuksellisena, omat sidokset ja intressit on tuotava avoimesti esiin ja mahdollisten intressiristiriitojen noustessa esiin asiantuntijan on kyettävä osoittamaan asiakas toisen asiantuntijan luokse. Luottamuksellisuus on yksi keskeisiä toiminnan periaatteita. Kaikki keskustelut tulee olla luottamuksellisia.

Kaikki asiakkaat - olipa hän sitten julkisuudesta tuttu luovan alan tähti, alan näkyvimmän ja menestyneimmän yrityksen omistaja tai paikallinen toimija eksotisen liikeidean kanssa - tulee kohdata ihmisenä. Asiakkaan tulee voida luottaa siihen, että olipa idea miten hullu tahansa, asiantuntija käsittelee asian asiantuntevasti ja asiallisesti - rehellisyyttä ja realismia unohtamatta. Neuvonnassa asiakas saa vastaanoton, jossa keskipisteessä on liiketoiminnallinen analyttisyys ja ratkaisujen tarjoaminen asiakkaan ongelmiin. Huomattavaa kuitenkin on, että lopullisen vastuun ja päätökset noudattaa tai olla noudattamatta kantaa aina asiakas itse.

Klinikkamainen toimintamalli takaa tehokkaan neuvontapalvelun. Klinikka on päivä, joka koostuu tunnin mittaisista asiakaskohtaisista tapaamisista. Yksi asiantuntija ottaa päivän aikana vastaan esim. 5 asiakasta. Klinikat voidaan teemoittaa eri luovien alojen tai teemojen ympärille. Teemana voi esimerkiksi olla jokin tietty toimiala tai liiketoiminnan osa-alue kuten musiikki tai peliala sekä markkinointi, tekijänoikeudet jne. Teemana voi olla myös jokin tietty alue kuten esim. Ylä-Savon luovan alan hankekliniikka.

Jotta tapaaminen saataisiin mahdollisimman hyvin palvelemaan asiakkaan tarpeita, on alkuun syytä selvittää asiakkaan taustat ja tavoitteet sekä odotukset tapaamiselle.

Asiakkaan kanssa käydään läpi tilanteen ja tarpeen mukaan seuraavanlaisia kysymyksiä:

- liike-, toiminta- tai tuotekehitysidea
- kehittämissuunta (T&K, rahoitus, IPR, LTS...)
- toimiala
- toiminnan nykyinen muoto (yrittäjyys, freelancer, palkkatyö, näiden yhdistelmä)
- asiakkaan oma tavoite toiminnalle sekä tavoiteltu ansiotaso

- mitä, kenelle ja miten myydään
- liiketoimintamalli
- liiketoimintapotentiaali
- toiminnan volyyymi
- millä markkinoilla toimitaan (alueellisesti, valtakunnallisesti vai kansainvälistesti)
- kilpailutilanne (alan kilpailutilanne yleensä, yrityksen pahimmat kilpailijat sekä oman tuotteen / palvelun vahvuudet ja heikkoudet suhteessa kilpailijoihin)
- substanssiosaaminen ja sen taso
- käytettävissä olevat resurssit (taloudelliset, henkilöstö ja sen osaaminen)
- asiakkaan oma henkilökohtainen tilanne (talous, perhetilanne jne.)
- käytettyyn teknologiaan liittyvät kysymykset (oma / muiden kehittämä, oikeudet ja lisenssit, mahdolliseen suojaukseen liittyvät kysymykset sekä kehittämistarpeet)
- verkostot (alihankkija, jälleenmyynti sekä verkostoituminen oman toimialan sisällä)
- liiketoiminnan haasteet ja uhat
- uudet liiketoiminta-alueet ja tuotekehitys
- asiakkaan lähtökohdat yrittämiseen
- rahoitusmahdollisuudet ja arvio rahoituksen tarpeesta
- jatkotoimenpiteet

Mikäli asiakkaalla on jo yritys, käydään tapaamisessa läpi:

- yrityksen omistusrakenne (osakkaat ja näiden osuudet sekä osakkuuksiin liittyvät sopimukset)
- yrityksen rahoitusrakenne (oma pääoma, lainat, takaukset)
- hallinto (toimiva johto, hallitus, sen rooli ja koostumus mahdollisine ulkopuolisine asiantuntijoineen)
- yrityksen visio

Koska tavoitteena on auttaa asiakas askel eteenpäin oman yrityksensä tai ideansa kehittämisessä, on tärkeää, että neuvonta päättyy johonkin ratkaisuun. Keskustelun päätteeksi asiantuntijan tulee tehdä yhteenveto asiakkaan tilanteesta, identifioida tärkeimmät kehitysalueet sekä antaa ehdotuksia asiakkaalle etenemisestä näiden kehittämiseksi. Yhtenä jatkosuosituksena voi olla kehoitus, että asiakas jatkaisi valitsemallaan tiellä. Toinen vaihtoehto voi olla kyseenalaistaa toiminnan jatkaminen (tai suunnitellun toiminnan aloittaminen). Kolmantena vaihtoehtona jatkosuosituksille voi olla esim. asiakkaan ohjaaminen esimerkiksi ELY-keskuksen, TEKE-Sin, Finnveran tai jonkin muun yrityskehitystahon puoleen. Asiantuntijalla tulisi olla myös tieto mahdollisista alan ajankohtaisista erillisinstrumenteista luovan alan yrityksen ja yrittäjän tueksi, esim. käynnissä olevista koulutuksista, projekteista tms. joihin hän voi tarvittaessa ohjata asiakkaan.

Asiantuntija toimii tapaamisessa myös yleisen toimialatiedon jakajana. Etenkin uusille ja vasta yrittäjyyttä harkitseville on tärkeitä saada tietoa siitä millaisia käytäntöjä toimialalla eri asioiden suhteen on, mitä edunvalvonta- tai muita toimialajärjestöjä alalla toimii, keitä ovat ne henkilöt, joihin yrittäjän kannattaa olla yhteydessä jne.

Asiantuntija jakaa usein myös tapaamisessa tietoa olemassa olevista rahoitus- ja tukimahdollisuuksista kuten ELY-keskusten kehittämistuista, tuotteistetusta asiantuntijapalveluista sekä TEKESin rahoitusmahdollisuuksista. Lisäksi asiantuntijan on kyettävä antamaan informaatiota alueellisista ja toimialakohtaisista tukimahdollisuuksista.

Koheesio- ja kilpailukykyohjelman Luovien alojen verkosto (KOKO) toteuttaa yrityskehittäjille ja -neuvojille suunnatun koulutuksen ja oppaan. Koulutuksen ja oppaan tavoitteena on nostaa esiin luovien alojen yritystoiminnan mahdollisuuksia ja alan merkitystä sekä auttaa ymmärtämään luovien toimialojen erityistarpeita. Koulutus ja opas on suunnattu mm. yritysneuvojille että aluekehittäjille. Koulutuksessa ja oppaassa perehdytään esimerkkien kautta luovien alojen yrittäjyyden problematiikkaan, mm. tapaan työskennellä verkossa ja verkostoissa sekä eri toimialojen rajapinnoilla. Tarkoituksena on auttaa yritysneuvoja ja -kehittäjiä lisäämään valmiuksiaan ohjata ja tukea alkavia yrittäjiä sekä kehittää olemassa olevien yritysten liiketoimintaa.

Koulutus

Luovien alojen yrittäjille ja yrittäjiksi aikoville hyvänä mallina on toiminut omaehtoinen Adultassa järjestetty Creada - luovien alojen yrittäjyysvalmennus. Tulevaisuudessakin luovien alojen yrittäjille, yrittäjiksi aikoville ja luovilla aloilla itsensä työllistäville tulee järjestää sopivaa koulutusta. Myös lyhytaikaiset luovien alojen tärkeisiin teemoihin pureutuvat koulutukset esim. tekijänoikeuksista ovat tärkeitä. Tällöin koulutus voidaan toteuttaa pk-yritysten kehittämispalveluina, tai sisällyttää koulutusmoduulit tai -osiot työvoimakoulutuksena järjestettävään yrittäjäkoulutukseen tarpeen mukaan.

Aikuiskoulutus uudistuksessa yhteydessä työnhakijan ja työtekijän omatoimista opiskelua on helpotettu ja tämän myötä aikuiskoulutukseen on saatu joustavuutta. Työvoimakoulutus taipuu moneen. Aikuiskoulutusjärjestelmän pohjalta voidaan kehittää niin opetus- ja kulttuurihallinnon tarjoamaa koulutustarjontaa aikuisten jatko- ja täydennyskoulutustarpeisiin ja työvoimapolitiittisen aikuiskoulutuksen suuntaamista entistä suunnitelmallisemmin työmarkkinatarpeiden mukaan.

Taiteilijoiden menovaraus

Ongelman kuvaus

Taideammateille on tyypillistä, että tulot ja menot jaksottuvat eri vuosille. Verolainsäädäntö ei ota riittävästi huomioon sitä, että taiteilijalle saattaa suuren kertatulon jälkeen syntyä usean vuoden ajan tulojen sijasta vain kuluja. Tulontasaussäännöstö ei kykene ratkaisemaan ongelmaa.

Ehdotus

Säädetään taideammattien harjoittajille mahdollisuus tehdä verotuksessa menovaraus.

Verovuonna tehty menovaraus vähennettäisiin menona taiteilijan tuloista. Seuraavina vuosina menovaruksella katettaisiin taiteellisen toiminnan menoja.

Koska osa taiteilijoista verotetaan tuloverolain ja osa elinkeinoverolain mukaan, tulisi säännös ottaa molempiin verolakeihin. Säännöksessä tulisi säätää seuraavista asioista (alla ehdotukset):

- Kenellä on oikeus menovaruukseen?
 - *Taideammattien harjoittajilla, joiden tulot pääasiallisesti kertyvät taiteellista toiminnasta tai tekijänoikeuslain nojalla*
- Mikä on varauksen vähimmäis- ja enimmäismäärä verovuonna?
 - *Vähimmäismäärä 2 000 €, enimmäismäärä puolet taideammattin nojalla saaduista tuloista, kuitenkin enintään 20 000 €*
- Milloin varaus luetaan viran puolesta tuloksi, jos sitä ei ole käytetty menojen kattamiseen?
 - *Viidentenä vuonna varauksen vähentämisvuodesta lukien*
- Viran puolesta tuloutettavaan varaukseen liittyvä korotus
 - *Jos varaus luetaan viran puolesta tuloksi, tuloksi luettavaa määrää korotetaan 10 prosentilla*

Menovaruksen säätämistä on ehdotettu myös Taitelijoiden työllistämisedellytyksiä ja sosiaaliturvaa selvittävän toimikunnan muistiossa (TAISTO II), 18.10.2000.

Vaihtoehto menovarukselle ja Ruotsin malli

Ruotsissa on ollut käytössä ns. tekijäntilijärjestelmä (lag om upphovsmannakonto), johon taitelija voi siirtää osan tuloistaan verovapaasti ulkopuolisen tahon hallinnoimalle tekijäntilille.

Tekijäntilimalli muistuttaa Suomessa urheilijoilla olevaa mahdollisuutta siirtää osa tuloistaan verovapaasti urheilija- ja valmennusrahaan (TVL 116a §).

Tekijäntilistä on tehty vuonna 2003 lakialoite 32/2003 vp

Metsätalouden harjoittajien oikeus menovaraukseen

Menovaraus ei ole tuloverotuksessa tuntematon järjestelmä. Metsätalouden harjoittajilla on oikeus TVL 111 §:n nojalla tehdä menovaraus, jonka enimmäismäärä 15 prosenttia metsätalouden pääomatulojen määrästä.

Freelancereiden matkakustannusten korvausten verovapaus

Ongelma

Tuloverolain 71 §:n mukaan matkakustannusten korvaukset ovat verovapaita vain työsuhteessa olevalle palkansaajalle.

Freelancerille, joka on työsuhteessa palkanmaksajaan, voidaan maksaa matkakustannusten korvauksia verovapaasti.

Yleensä freelancerit kuitenkin työskentelevät työsuhteen sijasta toimeksiantosuhteessa, jolloin heille maksetaan palkan sijasta työ- tai käyttökorvausta. Tällöin toimeksiantaja ei voi maksaa freelancerille matkakustannusten korvauksia verovapaasti. Toimeksiantosuhteessa olevat freelancerit kuitenkin tosiasiallisesti työskentelevät usein samantyyppisissä olosuhteissa kuin työsuhteessa olevat työntekijät. Näin on esimerkiksi lehtitaloille työskentelevien journalistien osalta.

Työkorvausta saavat freelancerit voivat luonnollisesti vähentää työhön liittyvistä matkoista aiheutuneet kustannukset omassa verotuksessaan. Vähennettävä määrä on kuitenkin olennaisesti pienempi kuin mitä työnantaja voi maksaa työntekijälle verovapaasti. Esimerkiksi matkustamiskustannusten osalta vähennys on vuonna 2009 0,24 € kilometriltä kun työnantaja voi korvata työntekijälle verovapaasti 0,45 euroa kilometriltä.

Lisäksi on syytä huomata, että elinkeinoverolain mukaan verotettava yksityinen liikkeen- ja ammatinharjoittaja voi vähentää yksityisvarallisuuteen kuuluvalla autolla tehdystä työmatkasta ns. lisävähennyksenä verovapaan kilometrikorvauksen määrän eli vuonna 2009 0,45 € kilometriltä.

Nykytila on siis sellainen, että työsuhteessa olevat palkansaajat ja yksityiset elinkeinonharjoittajat ovat matkakustannusten korvausten osalta tuloverolain mukaan verotettavia freelancereita edullisemmassa asemassa.

Ehdotus

Säädetään, että työkorvausta saavien tuloverolain mukaan verotettavien luonnollisten henkilöiden saamat matkakustannusten korvaukset ovat verovapaita samoin edellytyksin työsuhteessa olevien palkansaajien.

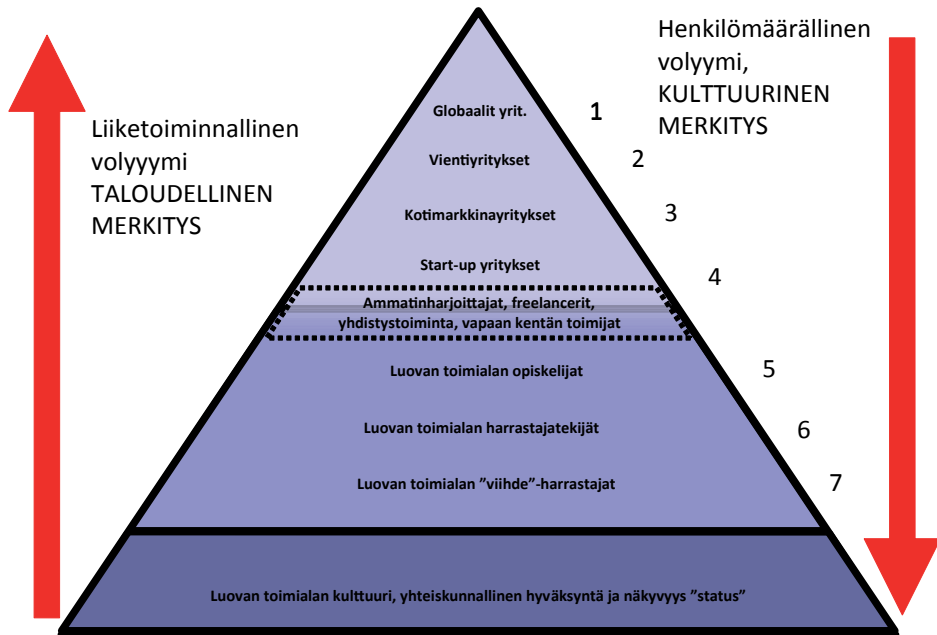
Liite 6

Työttömät elokuun viimeinen päivä vuosina 2010, 2009 ja 2008

	2010	2009	2008	2010/2008	Osuus 2010
Koko maa					
AMK	7 245	7 269	4 582	58,10 %	3 %
Al. muu	8 064	7 636	6 052	33,20 %	3,30 %
Yht.	15 309	14 905	10 634	44 %	6,30 %
Ylempi	13 118	12 164	10 301	27,30 %	5,40 %
Tutkija	943	797	720	31 %	0,40 %
Al/YI/Tu					12,10 %
Työttöm.	242 530	240 975	189 885	27,70 %	
HKI					
AMK	769	709	392	96,10 %	3,10 %
Al. muut	1 364	1 299	1 003	36 %	5,30 %
Yht.	2 133	2 008	1 395	52,90 %	8,60 %
Ylempi	3 052	2 831	2 152	41,80 %	12,20 %
Tutkija	256	195	171	49,70 %	1 %
Al/YI/Tu					22 %
Työttöm.	24 945	23 797	17 999	38,60 %	
HKI osuus koko maan koulutetuista					
AMK					10,60 %
Al.muu					16,90 %
Yht.					13,90 %
Ylempi					23,30 %
Tutkija					27,10 %

Liite 7

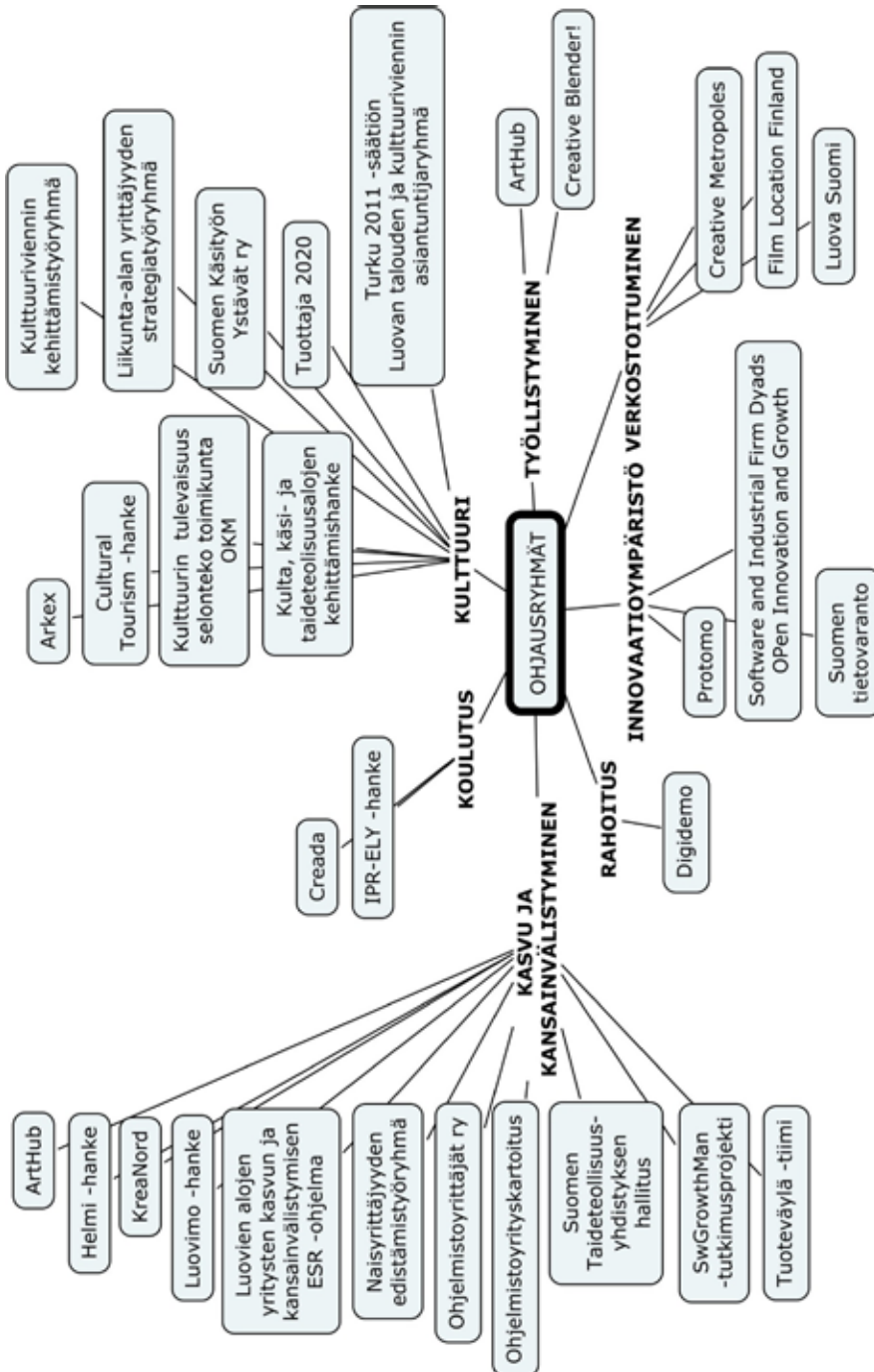
Luovan talouden ekosysteemi

Copyright © KooPee Hiltunen / Neogames ja Luovan talouden strateginen hanke työpaketti 3 / TEM

Liite 8

Tähän dokumenttiin on koottu keskeisiä tietoja **kehitys- ja ohjausryhmistä**, joissa Luovan talouden strategisen hankkeen vetäjät ovat mukana.

Hanke	Tavoite	Toteuttaja	Osallistuja
Arkex esiselvitys arkkitehtuurin alan kehittäminen	Tavoitteena on toimia perustana varsinaiselle ESR -hankkeelle. Esiselvityshanke on syntynyt tarpeesta kartoittaa arkkitehtuuriviennin nykytila ja kehitystarpeet.	Toteuttajana ja koordinaattorina Suomen Arkkitehti-liitto SAFA. Selvitystä ovat rahoittaneet lisäksi PKT-säätiö ja Oulun kaupunki.	Leena Hopponia
ArtHub –hanke-kokonaisuus 1.1.2009- 31.12.2011	Tavoitteena vahvistaa luovien alojen yritysten kasvun ja kansainvälistymisen edellytyksiä. Hanke jakaantuu kolmeen kokonaisuuteen: - ArtHubin tavoitteena palveluprosessin kehittäminen - Art360 tavoitteena kuvataiteilijoiden liiketoimintaosaamisen ja manageritaitojen kehittäminen - Luovain, tavoitteena uuden tiedon tuottaminen	Hallinnoijana on Pohjois-Savon taidetoimikunta ja osatoteuttajina Sibelius-Akatemia, Itä-Suomen yliopisto sekä Ars Liberia. Hankekokonaisuutta rahoittavat Pohjois-Savon ELY-keskus ja Kuopion kaupunki	Leena Hopponia Riitta Ylätalo
Creada –luovien alojen yrittäjyys-koulutushanke 1.6.2008- 31.12.2010	Creada –projektin tavoitteena on vahvistaa luovien alojen yritysten liiketoimintaa ja liiketoimintaosaamista niin, että entistä useamman yrityksen kasvu ja kansainvälistyminen on mahdollista	Adulta Oy. Hanke siirtyi keväällä 2010 Aalto-yliopiston kauppakorkeakoulun Pienyrityskeskukseen.	Leena Hopponia
Creative Blender! 1.3.2010- 28.2.2012	Hankkeessa toteutetaan uusi toimintamalli nuorten työllistymisen ja alueen yrittäjyyden edistämiseksi sekä pk-yritysten ja muiden organisaatioiden kehittämiseksi.	Hankkeen toteuttaa Aalto-yliopiston Pienyrityskeskus yhteistyössä alueen työvoimatoimistojen ja yrityspalvelujärjestelmän toimijoiden kanssa	Riitta Ylätalo
Creative Metropolises –verkostoitumishanke syksyllä 2008 alkanut kolmevuotinen hanke	Creative Metropolises –projektin tavoitteena on kehittää kaupunkien tukitoimia ja tunnistaa niitä tapoja, joilla kaupungit voivat vaikuttaa myönteisesti luovien toimialojen kehittymiseen ja menestymiseen	Creative Metropolises on 11 kaupungin välinen yhteistyöprojekti. Helsingin kaupungilta mukana ovat kaupungin elinkeinopalvelu ja kulttuuriasiankeskus. Helsingin kaupunki on saanut hankkeeseen myös Baltic Metropolises verkostosta: Berliini, Helsinki, Oslo, Riika (pääpartneri), Tukholma, Tallinna, Vilna ja Varsova. Verkostoa täydentävät lisäksi partnerit: Birmingham, Amsterdam ja Barcelona	Leena Hopponia Irmeli Lamberg

Hanke	Tavoite	Toteuttaja	Osallistuja
Cultural Tourism 2011 –hanke 1.1.2010- 30.8.2012	Hankkeen tavoitteena on yhdistää kulttuurin ja matkailun toimijat Turussa ja Tallinnassa sekä synnyttää uusia – asiakkaan entistä paremmin huomioivia palvelu- ja tuotekokonaisuuksia	Hankkeen toteuttamisen tukena toimivat partnerien edustajista ja muista asiantuntijoista kootut työryhmät. Turku Touring/ Turun kaupunki, Turku 2011 –säätö, Tallinna 2011 –säätö sekä Tallinnan kaupungin kulttuuritoimisto. Hanketta rahoitetaan EU:n Central Baltic Inter-reg IVA-ohjelmasta	Leena Hoppania
Digidemo johtoryhmä/Avek	DigiDemo tuki AV-alan projekteihin, joille tarjolla vähän muuta rahoitusta.	DigiDemo tukea myöntää Audiovisuaalisen kulttuurin edistämiskeskus AVEK.	Petra Tarjanne
ELY-keskusten tekijän- ja sopimusosoikeudellisen osaamisen kartoitus- ja koulutushanke IPR-ELY-hanke	Tavoitteena on kouluttaa tekijänoikeuden ja sopimusosaamisen perusteet Suomen ELY-keskusten yritysneuvojille ja muille ELY-keskuksissa vastavissa tehtävissä yrittäjien kanssa työskenteleville	Hanketta koordinoi IPR Universitys Center www.iprinfo.com	Leena Hoppania
Film Location Finland ohry 1.7.2008- 28.2.2011	Hankkeen tavoitteena on luoda alueellisista elokuvakomissiotoimijoista kansallinen yhteistyöverkosto palvelemaan Suomessa kuvattavia kansainvälisiä av-tuotantoja ja markkinoimaan yhdessä koko Suomea av-tuotantojen toteutuspaikkana.	Verkostohankkeen toteuttaja on Pohjoinen elokuva- ja mediasäätö POEM. Hankemppaneita ovat Lapin elämystuotanto Oy, Turun seudun kehittämiskeskus, Pirkanmaan elokuvakeskus ry, Villilä Studios Oy ja Suomen audiovisuaalisen alan tuottajat SATU ry.	Petra Tarjanne
HELMI hankkeen ohry	Tavoitteena alueellisen kasvun vauhdittaminen rakentamalla alueellisiin vahvuuksiin pohjautuvia Helmiä, joissa keskeistä on poikkitoimialallinen yritysten ja luovan osaamisen kohtauttaminen.	Hanketta on valmisteltu PKT-säätiössä.	Petra Tarjanne
KreaNord johtoryhmä 2010-2012	Pohjoismaiden ministerineuvoston kulttuuri- ja elinkeinosektoreiden yhteinen KreaNord-johtoryhmä vahvistaa luovaa taloutta ja edistää sen toimijoiden asemaa Pohjoismaissa sekä valmistelelee suosituksia käytännöistä, joilla vahvistetaan luovaa taloutta ja sen toimialoja Pohjoisessa, Itämeren alueella ja kansainvälisesti	Puheenjohtajana Suomi edistää KreaNordin tukemia hankkeita, kuten uutta pohjoismaista ruokaa ja pohjoismaisten elokuvien kansainvälistä markkinointia.	Petra Tarjanne

Hanke	Tavoite	Toteuttaja	Osallistuja
KreaNord –toiminta	Tavoitteena on koota verkosto olemassa olevista verkostoista ja toimijoista, jotka haluavat ja voivat osallistua pohjoismaiseen luovan talouden yhteistyöhön	Kansallista vastinrahaa työ- ja elinkeinoministeriöltä. Päärahoittaja on EU:n Interreg IVC-ohjelma	Leena Hoppania
Kulta, käsi – ja taideteollisuusalojen kehittämishanke 1.1.2009- 31.12.2011	Tavoitteena on edistää käsi- ja taideteollisuusalalla toimivien yrittäjyys- ja liike-toimintaosaamista. Lisäksi tavoitteena on integroida käsi- ja taideteollisuusala entistä kiinteämmin osaksi muuta elinkeinoelämää ja muita luovia toimialoja.		Leena Hoppania
Kulttuurin tulevaisuus selonteko toimikunta OKM	Selonteossa hahmotetaan globaalin toimintaympäristön heijastumista kulttuuriin, kartoitetaan taiteen ja kulttuurin kentän muutostekijöitä sekä kuvataan taiteen ja kulttuurin edistämisen edellytyksiä.	OKM valmisteli keväällä 2010 eduskunnalle valtioneuvoston selonteon kulttuurin tulevaisuudesta.	Petra Tarjanne
Kulttuuriviennin kehittämistyöryhmä	Työryhmän tehtävä oli laatia kansallinen kulttuuriviennin kehittämissuunnitelma. Tavoitteena oli työryhmän osapuolten välisen yhteistyön avulla tukea kulttuurin toimialan kehittymistä tasavertaiseksi ventialaksi muiden ventialojen joukkoon ja siten edistää toimialan työpaikkojen lisääntymistä ja liiketoiminnan ja -vaihdon vahvistamista.	OKM	Petra Tarjanne
Liikunta-alan yrittäjyyden strategiatyöryhmä	Tiekartan laatiminen liikunta-alan yrittäjyyden kehittämiseksi. Kyse on liikunta-alan elinkeinopoliittisesta strategiatyöstä, joka linjaa kehityssuuntia sekä liikunta-alan pienissä ja keskisuurissa yrityksissä että seuratoiminnassa	Diges on valmistellut liikunta-alan yrittäjyyden kehittämissuunnitelmaa yhteistyössä valtakunnallisten ja alueellisten toimijoiden kanssa. Työ- ja elinkeinoministeriön Luovan talouden hankkeen tuella valmisteltu strategia ulottuu vuoteen 2020.	Petra Tarjanne
Luova Suomi ohry 1.3.2008- 31.3.2011	Luova Suomi on luovan talouden verkosto, joka tuottaa palveluita luovien alojen kehittäjille, tutkijoille, yrittäjille, päättäjille ja rahoittajille sekä näiden keskeisille sidosryhmille. Toiminnan tavoitteena on luovien toimialojen vahvistaminen sekä luovan talouden merkitysten ja mahdollisuuksien tunnetuksi tekeminen.	Hanketta hallinnoi Aalto-yliopiston kauppakorkeakoulun Pienyrityskeskus. Osatoteuttajina hankkeessa ovat Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätiö Cupore sekä Tampereen kaupunki/Luova Tampere.	Petra Tarjanne

Hanke	Tavoite	Toteuttaja	Osallistuja
Luovien alojen yritysten kasvun ja kansainvälistymisen ESR-ohjelma ohry 2007-2013	Tavoitteena 1. luovien alojen tuotekehitys- ja innovaatiotoiminnan edistäminen 2. liiketoiminta- ja yrittäjäosaamisen vahvistaminen 3. tuottaja- ja manageritaitojen lisääminen 4. luovien alojen toimintaympäristön ennakkointiin liittyvien kysymysten analysointi ja alan tietopohjan syventäminen	OKM, TEM	Petra Tarjanne
Luovien alojen yritysten kasvun ja kansainvälistymisen ESR-ohjelma hankeryhmä	Ks. edellinen Kehittämisohjelman tavoitteiden toteuttamiseksi on käynnistetty useita hankkeita.	Kehittämisohjelman koordinaattorina toimii Luova Suomi –hanke, jota hallinnoi Aalto yliopisto. Hanke toteutetaan laajan yhteistyöverkoston kanssa. Osatoteuttajina hankkeessa toimivat Luova Tampere ja Cupore.	Petra Tarjanne
Luovimo –hanke 1.1.2010- 30.9.2011	Luovien alojen kansainvälistymishankkeen tavoitteena on kehittää yritysten kansainvälistymisvalmiuksia, tukea poikkitoimialaista yhteistyötä ja verkottumista sekä aikaan saada konkreettisia hyötyjä yrityksille.	Toteuttajana toimii Finpro. Luovimoa rahoittavat työ- ja elinkeinoministeriö sekä opetusministeriö.	Petra Tarjanne, ohjausryhmä Irmeli Lamberg, ohjausryhmä
Naisyrittäjyyden edistämisen työryhmä 1.4.2010- 31.12.2013	Lähtökohtana on pääministeri Matti Vanhasen II hallituksen ohjelma ja hallituksen strategia-asia-kirjassa työn, yrittämisen ja työelämän politiikkaohjelmalle linjatut naisyrittäjyyden edistämistavoitteet, joiden mukaan naisyrittäjyyttä tulisi rohkaista turvaamalla erityisrahoituksen riittävyys ja seuraamalla naisyrittäjyyden edistämistä käsitelleen työryhmän (05/2005) esittämien toimenpide-ehdotusten toteutuminen.	TEM	Petra Tarjanne
Ohjelmistoyrittäjät ry	Ohjelmistoyrittäjät on kasvuhakuisten ja yrittäjähenkilöiden ohjelmistoyritysten johdon yhteisö sekä ohjelmistoalan kehittäjä ja edunvalvoja. Tarkoituksena on nostaa ohjelmistoalan profiilia ja parantaa sen kilpailukykyä. Tavoitteena on suomalaisten kasvuyritysten kansainvälistyminen.	Yhdistys on sitoutumaton, jäseniä on yli 400. Yhdistys järjestää mm. verkottumista edistäviä jäsentilaisuuksia ja valmennuksia.	Irmeli Lamberg

Hanke	Tavoite	Toteuttaja	Osallistuja
Ohjelmistoyrityskartoitus	Ohjelmistoyrityskartoitus on kartoitus Suomen ohjelmistoalan tilasta ja kehityksestä. Kartoituksen tavoitteena on tuottaa tilastotietoa ohjelmistoalan nykytilasta erityisesti alan kasvun ja kansainvälistymisasteen osalta.	Teknillisen korkeakoulun tekemän vuosittaisen kartoituksen kohteena ovat suomalaiset ohjelmistoalan yritykset. Ajankohtainen asia on kartoituksen kansainvälistäminen.	Irmeli Lamberg
Protomo	Protomo on monialainen ja innovaatio- ja yrittäjäympäristö jatkojalostaa bisnesideoita. Protomo tarjoaa maksuttomat fasiliteetit, yhteisön tuen ja asiantuntijoiden sparrausta tuotteiden ja palveluiden kehittämiseen.	Protomo on Hermia Oy:n ideoima ja koordinoima kansallinen palvelu. Protomo toimii kuudessa kaupungissa. Alueoperaattoreita ovat tällä hetkellä mm. Aalto-yliopisto, Jyväskylä Innovation, Hermia Oy ja Yrityssalo yhteistyössä alueiden strat-up-yhteisöjen kanssa. Toiminnan rahoittajia ovat mm. SITRA, kaupungit ja ELY-keskukset.	Irmeli Lamberg
Suomen Taideteollisuusyhdistyksen hallitus	Suomen Taideteollisuusyhdistyksen hallituksen tärkeitä toimintatavoitteita ovat suomalaisen muotoiluosaamisen kansainvälistäminen ja yritysten, varsinkin pk-yrityskentän innostaminen muotoilun käyttöön tuotekehityksessä sekä suuren yleisön kiinnostuksen herättäminen.		Petra Tarjanne
Suomen tietovaranto –hanke käynnistynyt syksyn 2010 aikana	Tietovarannot ja niiden päälle rakennettavat lisäpalvelut nähdään uutena kestävässä ICT-teollisuuden kivijalaksi Suomelle. Hankkeen tavoitteena on koota Suomessa kehitykseen vaikuttavat toimijat yhteen ja käynnistää toimenpiteitä, jotka vievät tietovaranto-osaamista eteenpäin.	Hanketta hallinnoi Tieto- ja viestintäteollisuuden tutkimus Tivit Oy.	Irmeli Lamberg Tietovaranto –hankkeen valmisteluryhmässä
Software and Industrial Firm Dyads, Open Innovation, and Growth 1.1.2009-31.3.2011	Projektin tavoitteena on syventää ohjelmistoyrityksien ja perinteisten teollisuusyrityksien yhteistyötä kehittämällä yhteistyö- ja toimintamalleja, jotka tarjoavat ohjelmistoyrityksille mahdollisuuden saada tietämystä asiakas toimialoista ja jotka mahdollistavat perinteisten teollisuusyrityksien tuottavuuden kasvun.	Aalto-korkeakoulusäätiö. Projektia rahoittaa Tekes.	Irmeli Lamberg

Hanke	Tavoite	Toteuttaja	Osallistuja
Suomen Käsityön ystävät ry	Suomen Käsityön Ystävien yhdistys on aatteellinen yhdistys, jonka tarkoituksena on edistää ja ylläpitää suomalaista tekstiilitaidetta.		Irmeli Lamberg, hallitus
SwGrowthMan-Suomen ohjelmisto-teollisuuden kansainväliset kasvustrategiat 1.1.2009-30.4.2011	Projekti tutkii kansainvälistä menestystä saavuttaneiden kotimaisten ohjelmistointensiivisten yritysten eroja. Tavoitteena on selvittää mikä mahdollistaa yritysten saavuttava kansainvälistymistä.	Aalto-korkeakoulusäätiö. Tutkimusprojektiä rahoittaa Tekes.	Irmeli Lamberg
Tuoteväylä -tiimi	Tuoteväylän tavoitteena on arvioida ideoiden ja keksintöjen mahdollisuuksia synnyttää kannattavaa liiketoimintaa	Alueelliset Tuoteväylä -tiimit ovat osa Keksintösäätiön Tuoteväylä -palvelua, joka tarjoaa maksutonta asiantuntija-apua yksityishenkilöille ja yrittäjiksi aikoville	Leena Hoppania
Tuottaja 2020 1.8.2009-31.7.2012	Hankkeen päämääränä on ennakoida kulttuuritapahtumien tuotannon muutosta ja muutoksen myötä tulevia haasteita kulttuurituottajan osaamiseen. Ennakointihankkeen tavoitteena on kotimaisen kulttuurituottajien ammattikorkeakoulupohjaisen koulutuksen kehittäminen.	ESR-projektin toteuttaja Metropolia ammattikorkeakoulu. Hankkeessa mukana humanistinen ammattikorkeakoulu, Yrkehögskolan Novia, Mikkelin ammattikorkeakoulu sekä Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätiö Cupore. Työelämää edustavana kumppanina toimii Taide- ja kulttuurialan ammattijärjestö Taku ry.	Irmeli Lamberg Petra Tarjanne
Turku 2011 – säätiön Luovan talouden ja kulttuuriviennin asiantuntijaryhmä	Kulttuuripääkaupungin toteutuksesta vastaa Turku 2011 –säätiö, jonka tehtävänä on koordinoida ja osarahoittaa 2011 –ohjelmaan valittavia hankkeita. Ohjelman tueksi on perustettu kansallinen asiantuntijaryhmä.		Petra Tarjanne

Työelämäkysymysten tavoitealueen 1. työryhmät

1. Työn uudet muodot –alatyöryhmän jäsenet

Luovan talouden strategisen -hankkeen Työn uudet muodot -alatyöryhmään työelämäkysymysten käsittelemiseen ja edistämiseen ovat osallistuneet seuraavat jäsenet:

Pesola Jaakko, yksikön päällikkö, Uudenmaan ELY-keskus (pj.)
Havu Petra, toiminnanjohtaja, Suomen Taiteilijaseura
Huvio Petteri, asiantuntija, Diges ry
Kähkönen Anna, asiamies, Suomen freelance-journalistit ry
Lättilä Jenni, oopperalaulaja, yrittäjä
Möller Marianne, dramaturgi
Savolainen Petri, edunvalvontajohtaja, Journalistiliitto
Ylätalo Riitta, johtava asiantuntija, PKT-säätiö

2. Sosiaali- ja työttömyysturvan alatyöryhmän jäsenet

Syksyllä 2010 Työn uudet muodot –alatyöryhmän laatiman muistion pohjalta perustettiin sosiaali- ja työttömyysturvan alatyöryhmä, jonka tehtävänä oli jatkotyöstää Työn uudet muodot muistioon esitettyjä kehittämissuhteita. Itsensä työllistävien sosiaali- ja työttömyysturvan kehittämiseen ovat osallistuneet seuraavat jäsenet:

Peltokangas Liisa, varatuomari, asiantuntija, TEM (pj.)
Havu Petra, toiminnanjohtaja, Suomen Taiteilijaseura
Kähkönen Anna, asiamies, Suomen freelance-journalistit ry
Lallukka Taneli, johtava asiantuntija, Verohallinto
Savolainen Petri, edunvalvontajohtaja, Journalistiliitto
Ylätalo Riitta, johtava asiantuntija, PKT-säätiö

3. Verotuksen alatyöryhmän jäsenet

Verotuksen alatyöryhmä on selvittänyt luovan alan toimijoiden verotukseen liittyviä ongelmia ja kehittämistoiveita. Tässä tarkoituksessa alatyöryhmä on kutsunut kokouksiinsa kuultavaksi eri alojen ja intressiryhmien edustajia. Alatyöryhmän jäsenet ovat myös käyneet luennoimassa verotukseen liittyvistä asioista erinäisissä luovan alan toimijoiden tilaisuuksissa. Näin työryhmä on saanut tietoa siitä, mitkä verotuksen liittyvät asiat koetaan luovan alan toimijoiden keskuudessa ongelmallisiksi. Työryhmän puheenjohtajana toimi johtava asiantuntija Taneli Lallukka Uudenmaan verovirastosta.

Verotuksen alatyöryhmän jäsenet:

LallukkaTaneli, johtava asiantuntija, Verohallinto (pj.)

Kähkönen Anna, asiamies, Suomen freelance-journalistit ry
Lättilä Jenni, oopperalaulaja, yrittäjä
Peltokangas Liisa, varatuomari, asiantuntija, TEM
Möller Marianne, dramaturgi
Kolehmainen Mikael, lakimies, Benjon Oy
Havu Petra, toiminnanjohtaja, Suomen Taitelijaseura
Päivike Taru, toimitusjohtaja, Naisyrittäjyyskeskus

Yrittäjyyden kehittäminen tavoitealueen 2. työryhmän jäsenet

Argillander Timo, toimitusjohtaja, Digital Media Services Oy
Harju Carita, toimialapäällikkö, Jykes Oy
Hiekkänen-Mäkelä Ulla, asiakkuusjohtaja, Tekes
Hiltunen KP, johtaja, Neogames ry
Kaunisharju Kirsi, kulttuuriasianneuvos, OPM
Krook Pekka, toiminnanjohtaja, Diges ry
Kähkönen Paula, projektipäällikkö, Rovaniemen kehitys Oy
Lehtonen Katri, ylitarkastaja, TEM
Linkola Pertti, erikoissuunnittelija, TEM
Mutanen Taavetti, yritystutkija, Uudenmaan TE-keskus
Myhrberg Markus, partner, Lexia Oy
Mänttari Anu, yritysasiamies, Helsingin kaupunki, elinkeinopalvelu
Pietikäinen Sirpa, europarlamentaarikko, EU parlamentti
Rantanen Jaana, kehityspäällikkö, Keksintösäätiö
Siltala Touko, kustantaja, Siltala Publishing Oy
Steinberg Marko, strategisen suunnittelun johtaja, Sitra
Tsupari Pekka, PK-johtaja, EK
Tunkkari Heikki, yritysneuvoja Ouluseutu Kehitys Oy
Westling Yrjö, toiminnanjohtaja, SEKES

Liite 11

Tuotekehityksen ja uudet toimintamallit tavoitealueen 3. työryhmän jäsenet

Lamberg Irmeli, ohjelmajohtaja, Hermia Oy
Hakola Marikki, Proodus Oy
Harvela Jussi, Veturi
Huuskonen Mikko, työ- ja elinkeinoministeriö
Kanerva Jussi, Variatum Oy , 11.6.2010 asti
Markkula Markku, Aalto-yliopisto
Rauhala Pekka, TeliaSonera Finland Oyj
Setälä Risto, Tekes
Sievers Kristian, Haaga-Helia
Takanen Seppo, Codebakers Oy
Toppila Jussi, TEM 06/2010 lähtien
Valpola Anneli, Olorin Oy
Viitasaari Jukka, Teknologiateollisuus ry
Ylä-Anttila Pekka, Elinkeinoelämän Tutkimuslaitos

Sparrausryhmä

Eskola Antti, työ- ja elinkeinoministeriö
Hiltunen KooPee, Neogames
Hovi Teemu, Sitra
Mänttari Anu, Helsingin kaupunki
Peura Anna-Kaarina, TEM

Luovan talouden strategisen hankkeen Luova raha –projektiin ovat osallistuneet seuraavat asiantuntijat (asiantuntijaryhmänä)

Bonnici Keith, Finnvera Pääomasijoitukset
Hiltunen KooPee, Neogames
Huuskonen Mikko, TEM
Isbom Mari, Tekes
Lamberg Irmeli, Hermia Oy
Pasanen Jari, Sitra
Rekola Sanna, Tanssin tiedotuskeskus
Tarjanne Artturi, Suomen Pääomasijoitusyhdistys
Viitasaari Jukka, Teknologiateollisuus

Fact sheets Luovat alat (asiantuntijaryhmä)

Ahokas Paulina, Musex
Aulake Kimmo, OKM
Havu Petra, Suomen taiteilijaseura
Hiltunen KooPee, Neogames
Kalhama Mikko, Design Forum Finland
Kaunisharju Kirsi, OKM
Krohn Irina, SES
Lamberg Irmeli, Hermia Oy
Rekola Sanna, Tanssin tiedotuskeskus
Setälä Risto, Tekes
Tarjanne Petra, TEM

Toimialan arvonnäätitys –projekti (asiantuntijaryhmä)

Helavuori Henna, Tinfo
Jaakkola Jutta, Fimic
Karttunen Sari, Cupore
Kaunisharju Kirsi, OKM
Lamberg Irmeli, Hermia Oy
Rekola Sanna, Tanssin tiedotuskeskus
Salonen Merja, Tekes
Tikkanen Esa, TEM
Ylisirniö Pekka, Straight lines corporation
Valpola Anneli, Olorin

Luova vienti -projekti

Ohjausryhmä:

Aulake Kimmo, OKM
Blomqvist Irina, Invest in Finland
Bonnici Keith, Veraventure
Hiltunen KooPee, Neogames
Häyrinen Kari, Finpro
Jokinen Juho, TEM
Lamberg Irmeli, Hermia Oy
Theman Petra, Favex
Viitasaari Jukka, Teknologiateollisuus

Työryhmä:

Hiltunen KooPee, Neogames Suomen pelialan keskus
Lamberg Irmeli, Hermia Oy
Lukkari Ulla, B105
Åberg Kati, B105 Oy

Luovan talouden ja kulttuuriyrittäjyyden tulevaisuustyöryhmä

Työ- ja elinkeinoministeriö ja opetus- ja kulttuuriministeriö asettaman 25.10.2010
Luovan talouden ja kulttuuriyrittäjyyden tulevaisuustyöryhmän jäsenet

Puheenjohtaja

Tuominen Saku(pj.), tuottaja

Jäsenet

Ahokas Paulina, johtaja
Eväsoja Marjatta, kulttuurijohtaja
Hed Mikael, toimitusjohtaja
Hyvönen Helena, johtava dekaani
Kalhama Mikko, toimitusjohtaja
Perttunen Anu, ohjelmajohtaja
Pesola Jaakko, yksikön päällikkö
Raatikainen Outi, toimitusjohtaja
Rajala Pertti, maakuntajohtaja
Röhr Mikko, toimitusjohtaja
Taalas Saara, professori
Tuominen Tanu-Matti, hallituksen puheenjohtaja
Viemerö Janne, teknologiajohtaja
Viitasaari Jukka, johtaja
Winqvist Ditte, erityisasiantuntija

Pääsihteeristö

Tarjanne Petra, hankepäällikkö
Janne Antikainen, aluekehitysjohtaja
Kirsi Kaunisharju, kulttuuriasianneuvos
Kimmo Aulake, neuvotteleva virkamies

Sihteeri

Juho Jokinen , hankesuunnittelija

Tekijät Författare Authors Petra Tarjanne Juho Jokinen Riitta Ylätaalo Irmeli Lamberg Marianne Möller Marianne Toiskallio (red.)	Julkaisuaika Publiceringstid Date September 2011 Toimeksiantaja(t) Uppdragsgivare Commissioned by Työ- ja elinkeinoministeriö Arbets- och näringsministeriet Ministry of Employment and the Economy Toimielimen asettamispäivä 30.10.2008 Organets tillsättningsdatum Date of appointment	
Julkaisun nimi Titel Title Från fragmenterad politik mot ett ekosystem för kreativ ekonomi - Slutrapport om arbets- och näringsministeriets strategiska projekt för kreativ ekonomi 2008–2011		
Tiivistelmä Referat Abstract Arbets- och näringsministeriet tillsatte i juni 2008 ett strategiskt projekt för kreativ ekonomi för att sätta fart på företagsamheten inom kreativa branscher. Tillsättandet av projektet baserade sig på programmet för statsminister Matti Vanhanens andra regering. Utvecklandet av företagsamheten inom kreativa branscher ingår i arbets- och näringsministeriets politikprogram för arbete, företagande och arbetsliv samt innovationsstrategi. Projektet deltog som en central aktör i uppföljningen av det praktiska genomförandet av politiskt beslutade åtgärder. Det strategiska projektet syftade till att undanröja flaskhalsar som hindrar den kreativa ekonomins utveckling samt att för företag utveckla en omvärld som stöder ekosystem som är oberoende av bransch, skapar ny affärsverksamhet och drar nytta av kreativ kompetens. Enligt uppskattningar om den kreativa ekonomins karaktär och samhällsekonomiska betydelse kommer kultur och kreativ verksamhet i framtiden att ses som en central kraft i den ekonomiska utvecklingen och samhällsutvecklingen. Europeiska kommissionens utredningar lyfter fram kulturens och de kreativa branschernas betydelse med tanke på Europas framtid och konkurrenskraft och i synnerhet genomförandet av Lissabonstrategin. Medlemsstaterna i Europeiska unionen uppmanas till att sätta sig in i hur förutsättningarna för att utveckla den kreativa ekonomin ska kunna förbättras. Kreativ verksamhet spelar en viktig roll i innovationsverksamheten och näringslivets utveckling även i Finland. Denna publikation syftar till att öppna handlingsmodeller inom kreativ ekonomi samt att främja diskussionen kring utvecklingen av den kreativa ekonomin. Rapporten beskriver utvecklandet av kreativ ekonomi i Finland ur perspektivet för det strategiska projektet och går vidare till resultaten av projektet, som presenteras i samband med de siffror som beskriver målområdena samt i kapitlet med sammanfattningen. Projektet har tillämpat ett nätverksbaserat arbetssätt, man har via öppna nätverk konfronterat människor inom olika branscher och i olika organisationer. Effekterna av det strategiska projektet för kreativ ekonomi syns framför allt på lång sikt genom nya närverksbaserade handlingsmodeller. Det strategiska projektet för kreativ ekonomi var indelat i fyra målområden: arbetslivsfrågor, utveckling av företagsamheten, produktutveckling och nya handlingsmodeller samt prognostisering och forskning. Målområdet för arbetslivsfrågor koncentrerade sig på individperspektivet, på utveckling av social- och arbetslöshetskyddet för dem som sysselsätter sig själva samt på identifiering av kreativ kompetens. Målområdet för utveckling av företagsamheten koncentrerade sig i synnerhet på utveckling av företagsverksamheten inom kreativa branscher genom att utveckla och etablera förädlingsstjänsten Jalostamo. Inom målområdet för nya handlingsmodeller koncentrerade man sig på att ge synlighet för de kreativa branscherna samt på frågor kring finansiering och utveckling av ekosystem för kreativa branscher. Inom målområdet för prognostisering och forskning tog man fram framtidsinformation för att utveckla prognostiseringen inom kreativ ekonomi. Internationalisering genomsyrar hela verksamheten och behandlas i ett eget kapitel. I kapitlet med sammanfattningen presenteras hur man i framtiden bör utveckla den kreativa ekonomin.		
Kontaktpersoner vid arbets- och näringsministeriet: Strategiskt projekt för kreativ ekonomi/Juho Jokinen, tfn 010 604 7069		
Asiasanat Nyckelord Key words Kreativ ekonomi, ekosystem, kreativ kompetens, handlingsmodeller		
ISSN 1797-3562	ISBN 978-952-227-565-3	
Kokonaissivumäärä Sidoantal Pages 174	Kieli Språk Language Suomi, finska, Finnish	Hinta Pris Price 28 €
Julkaisija Utgivare Published by Työ- ja elinkeinoministeriö Arbets- och näringsministeriet Ministry of Employment and the Economy	Kustantaja Förläggare Sold by Edita Publishing Oy / Ab / Ltd	

Tekijät Författare Authors Petra Tarjanne Juho Jokinen Riitta Ylätaalo Irmeli Lamberg Marianne Möller Marianne Toiskallio (ed.)	Julkaisuaika Publiceringstid Date September 2011	
	Toimeksiantaja(t) Uppdragsgivare Commissioned by Työ- ja elinkeinoministeriö Arbets- och näringsministeriet Ministry of Employment and the Economy	
	Toimielimen asettamispäivä 30.10.2008 Organets tillsättningsdatum Date of appointment	
Julkaisun nimi Titel Title From fragmented policies towards the eco system of the creative economy - Final report on the Development Strategy for Creative Economy 2008–2011 (MEE)		
Tiivistelmä Referat Abstract In June 2008, the Ministry of Employment and the Economy established a Development Strategy for the Creative Economy, to advance entrepreneurship within the creative industries sector. This measure was based on the Government Programme of Prime Minister Matti Vanhanen's second Cabinet. Development of entrepreneurship in the creative industries sector falls under the Ministry of Employment and the Economy's policy programme and innovation strategy, related to the development of work, entrepreneurship and working life. The project was a key actor in monitoring the practical implementation of the adopted policy measures. Its goal was to remove bottlenecks hindering the development of the creative industries. It also aimed to create a new operating environment for enterprises, which supports multi-industry ecosystems capable of generating new business operations and exploiting creative expertise. According to estimates on the nature and socio-economic significance of the creative economy, culture and creative activities are regarded as key driving forces of future economic and social development. Reports by the European Commission highlight the significance of culture and the creative industries to Europe's future and competitiveness, and for realising the Lisbon Strategy in particular. EU Member States are encouraged to focus on improving the preconditions for developing the creative economy. Creative activities also play a key role in innovation and business development in Finland. The goal of this publication is to set out current operating models for the creative economy, as well as promoting debate on its development. The report describes the development of the creative economy in Finland from the perspective of the Development Strategy for the Creative Economy, leading up to the project results presented in connection with key figures for target areas, as well as in the report's conclusions. The project was implemented using a network-based approach which exploited open networks, while forging encounters between people from various fields and organisations. Particularly in the long term, through newly established networks of operating models, the impact of the project is evident. The Development Strategy for the Creative Economy included four target areas: use of creative work and expertise in the labour market, development of the operating environment for creative enterprises, product development and new operating models, and forecasting and research. In the case of creative work and expertise, the target area focused on the individual's perspective, as well as developing the social and unemployment security of self-employed people and indentifying creative expertise. For the operating environment of creative enterprises, the focus was on the improvement of business operations in the creative industries sector, through the development of Business Incubator activities and the consolidation of services in particular. For new operating models, the focus was on increasing awareness of the creative industries, as well as matters related to the financing models of creative industries and the evolution of ecosystems. Forecast and research focused on producing foresight-based information for developing the creative economy's forecasting system. Internationalisation activities, which transcend all operations, are discussed separately in the report. The report's conclusions discuss the future development of the creative economy. Contact person within the ministry of Employment and the Economy: Development Strategy for the Creative Economy /Juho Jokinen, tel +358 10 604 7069		
Asiasanat Nyckelord Key words Creative economy, eco systems, creative expertise, operating models		
ISSN 1797-3562	ISBN 978-952-227-565-3	
Kokonaissivumäärä Sidoantal Pages 174	Kieli Språk Language Suomi, finska, finnish	Hinta Pris Price € 28
Julkaisija Utgivare Published by Työ- ja elinkeinoministeriö Arbets- och näringsministeriet Ministry of Employment and the Economy	Kustantaja Förläggare Sold by Edita Publishing Oy / Ab / Ltd	

Sirpalepolitiikasta kohti luovan talouden ekosysteemiä - Loppuraportti työ- ja elinkeinoministeriön Luovan talouden strategisesta hankkeesta 2008–2011

Työ- ja elinkeinoministeriö asetti 2008 Luovan talouden strategisen hankkeen vauhdittamaan luovien alojen yrittäjyyttä. Hanke osallistui keskeisenä toimijana poliittisesti päätettyjen toimenpiteiden käytännön läpivientiin. Strategisen hankkeen tavoitteena oli poistaa luovan talouden kehittymistä estäviä pullonkaloja sekä kehittää yrityksille toimintaympäristöä, joka tukee toimialariippumattomia, uutta liiketoimintaa synnyttäviä luovaa osaamista hyödyntäviä ekosysteemejä.

Tämän julkaisun tavoitteena on avata luovan talouden toimintamalleja sekä edistää luovan talouden kehittämiseen liittyvää keskustelua. Raportti kuvaa luovan talouden kehittämistä Suomessa Luovan talouden strategisen hankkeen näkökulmasta edeten hankkeen tuloksiin. Hankkeessa on toteutettu verkostomaista työtä paapa avoimien verkostojen kautta törmäyttäen eri aloilla ja erilaisista organisaatioista olevia ihmisiä. Luovan talouden strategisen hankkeen vaikuttavuus näkyy ennen kaikkea pitkällä tähtäimellä uusien verkottuneiden toimintamallien kautta.

Edita Publishing Oy
PL 800, 00043 Edita
Vaihde 020 450 00

Edita asiakaspalvelu
Puhelin 020 450 05
Faksi 020 450 2380

Edita-kirjakauppa Helsingissä
Kustantajien Kirjakuuma
Sanomatalo, Elielinaukio 1
Puhelin 020 450 2566

Painettu
ISSN 1797-3554
ISBN 978-952-227-564-6

Verkojulkaisu
ISSN 1797-3562
ISBN 978-952-227-565-3

